

Ardahan Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**SOSYAL GÜVENLİK REFORMUNUN GENEL SAĞLIK
SİGORTASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ARDAHAN
İLİ ÖRNEĞİ**

Fahri Toprak VARGÜN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ali YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2019

SOSYAL GÜVENLİK REFORMUNUN GENEL SAĞLIK SİGORTASI
KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİ

Fahri Toprak VARGÜN

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Ali YILDIRIM

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Ali YILDIRIM danışmanlığında, Fahri Toprak VARGÜN tarafından hazırlanan bu çalışma 16. / 12. / 2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Şakir EŞİTTİ

İmza:

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi İ. Orkun ORAL

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali YILDIRIM

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Enstitü Müdürü

ÖZET

VARGÜN, Fahri Toprak, Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi: Ardahan İli Örneği, Ardahan, 2019

Sosyal bir varlık olan insanoglunun dogumundan olumune kadar temel ihtiyaclarini karşilayarak hayatini sürdürmesi amaci, çalişma hayatı içerisinde birtakım faaliyetlerde bulunmasını zorunlu kılmıştır. Çalişma hayatı içerisindeki insanın sosyal, ekonomik, fiziksel ve mesleksel risk olgularıyla karşı karşıya kalmasıyla bireylerin gelirlerinde azalma, giderlerinde ve birtakım fiziksel ihtiyaçlarında artma gibi sonuçları ortaya ıkarımış ve bu sonuçlar sosyal güvenlik kavramını doğurmuştur. Bununla birlikte sosyal güvenliğe ilişkin işlevlerin yerine getirilmesi birtakım sosyal güvenlik araçlarına ihtiyaı gerektirmiş, sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler kavramlarını da gündeme getirmiştir.

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemleri sosyal, siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olarak sosyal sigortalar tekniğine dayalı birden fazla yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Birden fazla sosyal güvenlik kurumlarının varlığı, ülke nüfusunun yapısındaki birtakım nitel ve nicel değişiklikler, mevcut sistemlerde mali disiplinlerin olmaması, sosyal güvenlik finansman açıklarının giderek artması, mevcut yapıların bütün bireyleri koruma altına almadaki yetersizlikleri ve en önemlisi de mevcut sosyal güvenlik kurumlarının toplumun tüm kesimlerini kapsayamaması, yeni bir sosyal güvenlik reformunun oluşmasını gerekli kılmıştır. Yasa koyucu tarafından, sosyal güvenlik idari yapısı ile sigorta hak ve yükümlölükleri hakkındaki düzenlemeleri ihtiva eden Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu düzenlemesi yapılarak ve sosyal güvenlik kapsamı yeniden belirlenerek diğer sosyal güvenlik idari yapıları bir çatı altında toplanımış, nüfusun tamamını kapsayacak şekilde norm birliği sağlanımıştır. Bu çerçevede çalışmada Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu öncesi ve sonrası veriler ele alınarak reformun Ardahan ilinde kapsamı ve etkinliği üzerine inceleme yapılmış ve ortaya ıkan sonuçlar yorumlanarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Genel Sağlık Sigortası, Sosyal Riskler.

ABSTRACT

Vargün, Fahri Toprak, Evaluation of Social Security Reform within the Scope of General Health Insurance, Example of Ardahan Province, Ardahan, 2019

The purpose of providing basic needs from birth until death of human being, which is a social being, necessitates some activities in working life.

The social, economic, physical and occupational risks faced by the people in the working life resulted in decreasing incomes, increase in expenses and some physical needs of the individuals and gave rise to the concept of social security. At the same time, the fulfillment of the functions related to social security necessitated the need for a number of social security tools and brought the concepts of social insurance, social assistance and social services into the agenda.

Due to the social, political and economic conditions, the social security system in turkey appears as multiple structure based on technic of social insurance. Existence of more than one social security institutions, some qualitative and quantitative changes in the structure of the population of the country, the lack of financial disciplines in the existing systems, the increasing number of social security financing deficits, the inability of existing structures to protect all individuals, and most importantly, the existing social security institutions cannot cover all segments of society necessitate a new social security reform. By the legislator, the Social Insurances and General Health Insurance Law, which includes the regulations regarding the social security administrative structure and insurance rights and obligations, was reorganized and the social security scope was re-determined and the other social security administrative structures were gathered under one roof and the norm unity was reached to cover the whole population.

Within this framework, by the data before and after the Social Insurance and General Health Insurance reform, examination were done about the scope and effectiveness of the reform in Ardahan and the results were interpreted and evaluated

Key Words: Social Security, General Health Insurance, Social Risks.

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Fahri Toprak VARGÜN

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Tez Danışmanının Dr. Öğretim yesi Ali YILDIRIM danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

İmza

Fahri Toprak VARGÜN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	
ETİK BEYAN	
ÖZET	4
ABSTRACT	5
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	6
ETİK BEYAN	8
İÇİNDEKİLER	9
KISALTMALAR DİZİNİ	14
TABLolar DİZİNİ	16
ŞEKİLLER DİZİNİ	17
ÖN SÖZ	20
1. BÖLÜM	21
ARAŞTIRMA HAKKINDA TEMEL AÇIKLAMALAR	21
1. 1.Araştırmanın Önemi.....	21
1.2. Araştırmanın Konusu.....	21
1.3. Araştırmanın Amacı.....	23
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	24
1.5. Araştırmanın Problemi ve Hipotezler.....	25
1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	26
2. BÖLÜM	29
SOSYAL GÜVENLİĞE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	29
2.1. Sosyal Güvenlik Kavramı ve Tanımı.....	29
2.2. Sosyal Güvenliğin Amacı.....	33
2.3. Sosyal Güvenliğin Önemi.....	33
2.4. Sosyal Güvenlik Teknikleri.....	34
2.4.1. Sosyal Güvenliğin Bireysel Teknikleri.....	35
2.4.2. Sosyal Güvenliğin Toplu Teknikleri.....	35
2.4.2.1. Sosyal Yardımlaşma Tekniği.....	35

2.4.2.2. Özel Sigortalar Tekniği	36
2.4.2.3. Sosyal Sigortalar Tekniği	36
2.4.3. Sosyal Yardım Tekniği	37
2.4.4. Sosyal Hizmet Tekniği	38
2.4.5. Tamamlayıcı Olarak Sosyal Sigortalar	39
2.5. Sosyal Güvenlikte (Sigortalarda) Primli Sistemi	39
2.6. Sosyal Güvenlikte Primsiz Sistem	40
2.7. Sosyal Güvenlik Kapsamı	41
2.7.1. Kişiler Açısından Kapsamın Genişletilmesi	41
2.7.2. Sosyal Riskler Açısından Kapsamın Genişletilmesi	42
2.8. Sosyal Güvenlik ve Riskler	42
2.8.1. Sosyo-Ekonomik Riskler	43
2.8.2. Fizyolojik riskler	44
2.8.3. Mesleki riskler	45
3. BÖLÜM	46
TÜRKİYE'DE SOYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI	
REFORMU	46
3.1. Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi	46
3.1.1. Türkiye'de 2006 Yılı Öncesi Sosyal Güvenlik	51
3.1.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK)	51
3.1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı (ES)	53
3.1.1.3. Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)	54
3.1.1.4. Sosyal Güvenlik Kurumları Dışında Kalanlar Kişilere Yönelik Uygulamalar	56
3.1.1.4.1. Ödeme Gücü Bulunmayan Vatandaşların Devlet Tarafından Tedavi Giderlerinin Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması	56
3.1.1.4.2 . Sosyal Hizmetler ile Sosyal Yardımlar	58
3.1.2. Türkiye'de 2006 Yılı Sonrası Sosyal Güvenlik	61
3.2. Sosyal Sigortalarda Gerçekleştirilen Reformun Gerekçesi	62
3.3. 5502 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu	64
3.4. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Amaçları	65

3.5. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu	67
3.5.1. Sosyal Güvenlik Reformu Kapsamında Sağlanan Yardımlar	69
3.5.1.1 Kısa Vadeli Sigorta Kolları	70
3.5.1.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları.....	71
4. BÖLÜM.....	74
GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNUNUN (GSS) ARDAHAN İLİ	
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	74
4.1. Genel Sağlık Sigortalısı Tanımı ve Amacı	76
4.2. Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Olanlar Kişiler	78
4.3. Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Finansmanı Sağlanan Sağlık Hizmetleri	
84	
4.3.1. Koruyucu Sağlık Hizmetleri	85
4.3.2. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri.....	85
4.3.3. Rehabilitasyon Hizmetleri	85
4.4. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası	87
4.4.1. Ardahan İli Coğrafi Konumu.....	88
4.4.2. Ardahan İli Nüfus Sayısı	88
4.4.3. Ardahan İl Nüfusunun Sosyal Güvenlik Teknikleri Kapsamında 2005-	
2011 ile 2012-2018 Yılları Arası Dağılımı.....	90
4.4.3.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arası Sosyal Güvenlik	
Kapsamı.....	91
4.4.3.1.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Aktif	
Sigortalılık Statüsünde Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımları	91
4.4.3.1.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Yeşil Kart	
Kullanıcıların Dağılımı.....	96
4.4.3.1.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Pasif	
Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımı	98
4.4.3.1.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Bağımlı	
Nüfus Kapsamında Yer Alanların Dağılımı	103
4.4.3.1.5. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arası Sosyal Güvenlik	
Kapsamında Sağlık Sigortası Kapsamı Dağılımı	106

4.4.3.1.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Nüfusun 2005-2011 Yılları Arası Veri Dağılımı.....	108
4.4.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 yılları Arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamı	112
4.4.4.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c Sigortalılık Statüsü Kapsamında Aktif Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımı	113
4.4.4.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Pasif Sigortalılık Statüsünde Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımı.....	116
4.4.4.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Bağımlı Nüfus Dağılımı	119
4.4.4.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Genel Sağlık Sigortası Dağılımı.....	122
4.4.4.4.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Genel Sağlık Sigortası Primleri Kendileri Tarafında Ödenenlerin Dağılımı	124
4.4.4.4.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Genel Sağlık Sigortası Primleri Devlet Tarafında Ödenenlerin Dağılımı.....	124
4.4.4.4.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Genel Sağlık Sigortası Primleri Kendileri ile Devlet Tarafından Ödenenlerin Dağılımı.....	125
4.4.4.5. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Güvenlik Kapsamında Genel Sağlık Sigortası Kapsamının Sayısal Veri Dağılımı...	128
4.4.4.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Nüfusun 2012-2018 Yılları Arası Dağılımı	130
4.5. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 ile 2012-2018 Sosyal Güvenlik Kapsam ve Verilerinin Mukayesesi.....	133
4.5.1. Analiz Yöntemlerine İlişkin Varsayımların Test Edilmesi	134
4.5.2. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Arası Aktif Çalışan (Sigortalılar) Kişilerin Analizi	137
4.5.3. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Yılları Arası Pasif Çalışan (Sigortalılar) Kişilerin Analizi	145

4.5.4. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Yılları Arası Bağımlı Nüfus Kapsamında Olan Kişilerin Analiz Verileri .	151
4.5.5. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 arası Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Bulunan Kişilerin Analizi.....	157
4.5.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamında, 2005-2018 Yılları Arasında Bulunan Tüm Kişiler ile Sosyal Güvenlik Genel Sağlık Sigortası Etkinliğinin Genel Analiz Verileri.....	162
4.6. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2018 Yılları Arasında Sosyal Güvenlik Kapsamının Genel Bir Değerlendirilmesi	168
SONUÇ.....	175
KAYNAKÇA	182
ÖZGEÇMİŞ.....	195

KISALTMALAR DİZİNİ

TC	Türkiye Cumhuriyeti
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
GSS	Genel Sağlık Sigortası
OYAK	Ordu Yardımlaşma Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
ES	Emekli Sandığı
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar
SYDV	Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Vakfı
SH	Sosyal Hizmetler
AB	Avrupa Birliği
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHÇEKK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
PÖGM	Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü
SSGSSK	Sosyal Sigortalar Genel Sağlık Sigortası Kanunu
UVSK	Uzun Vadeli Sigorta Kolları
KVSK	Kısa Vadeli Sigorta Kolları
RG	Resmi Gazete
MD	Madde
SK	Sayı Kanun
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TDK	Türk Dil Kurumu
AÇSHB	Aile, Çalışma Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AYM	Anayasa Mahkemesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
A.Ş.	Anonim Şirketi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Shapiro-Wilk testi sonuçları ve basıklık çarpıklık değerleri.....	135
Tablo 2. Levene's testi sonuçları.....	136
Tablo 3. Aktif çalışanlara ait bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	137
Tablo 4. Pasif çalışanlara ait Mann Whitney U testi sonuçları.....	146
Tablo 5. Bağımlı nüfus kapsamına Mann Whitney U testi sonuçları.....	152
Tablo 6. Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası'na ait bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	158
Tablo 7. Sosyal güvenlik kapsamındaki yer alan toplam kişiler ait Mann Whitney U testi sonuçları.....	162

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ardahan ili 2005-2018 yılları arasındaki nüfus dağılımı.....	89
Şekil 2. Ardahan ili 2005-2018 yılları arası nüfus değişimine ilişkin doğru eğrisi.....	90
Şekil 3. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası aktif çalışanların (sigortalılar) dağılımı.....	94
Şekil 4. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası aktif çalışanlar dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....	95
Şekil 5. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası yeşil kart kullanıcıların dağılımı.....	96
Şekil 6. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası Yeşil Kart kullanıcıların dağılımına ilişkin doğru eğrisi.....	97
Şekil 7. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası pasif çalışanların (sigortalılar).....	99
Şekil 8. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası pasif çalışanların (sigortalılar) dağılımına ilişkin doğru eğrileri	100
Şekil 9. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası 2022 sayılı yasa kapsamında gelir ve aylık alanların dağılımı	101
Şekil 10.2022 sayılı Yasa kapsama aylık alanların sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisi.....	102
Şekil 11. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası bağımlı nüfus sayısal verileri dağılımı.....	104
Şekil 12. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası bağımlı nüfus sayısal verileri dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....	105
Şekil 13. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı toplam veri dağılımı.....	106
Şekil 14. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı toplam verileri dağılımına ilişkin doğru eğrileri	107
Şekil 15. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan nüfusun 2005-2011 yılları arası sayısal veri dağılımı.....	109
Şekil 16. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan nüfusun 2005- 2011 yılları arası sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrisi.....	110

- Şekil 17. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımı113
- Şekil 18. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....115
- Şekil 19. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımı.....117
- Şekil 20. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....118
- Şekil 21. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfus sayısal veri dağılımı.....120
- Şekil 22. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımı doğru eğrileri.....121
- Şekil 23. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin sayısal veri dağılımı.....126
- Şekil 24. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin toplam sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....127
- Şekil 25. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı sayısal veri dağılımı..... 128
- Şekil 26. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı ve sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri.....129
- Şekil 27. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun 2012-2018 yılları arası dağılımı131
- Şekil 28. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun 2012-2018 yılları arası sayısal veri dağılımı doğru eğrileri.....132

- Şekil 29. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arası aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri.....138
- Şekil 30. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası aktif sigortalılık kapsamında çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri.....139
- Şekil 31. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri.....147
- Şekil 32. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri.....148
- Şekil 33. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamında olan kişilerin analiz verileri.....152
- Şekil 34. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamında olan kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri.....154
- Şekil 35. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin analiz verileri.....159
- Şekil 36. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arasında bulunan Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri.....160
- Şekil 37. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bulunan kişiler ve Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamının genel analiz verileri.....163
- Şekil 38. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bulunan kişiler ve Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamının genel analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri.....164
- Şekil 39. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2018 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında yer alan nüfusun il nüfusuna yüzdesel oranları.....167

ÖN SÖZ

Sosyal güvenlik, bireylerin yaşamlarını sürdürürken içinde buldukları toplumun koşullarına bağlı olarak karşılaştıkları birtakım sosyal mesleki ve fiziksel riskler karşısında bireylere, içinde yaşadıkları toplumda asgari düzeyde hayatlarını sürdürmek ve ihtiyaçlarını temin etmek hususunda kişiyi başkalarına muhtaç olmaktan kurtaran, asgari temel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek sunan bireysel özgürlüklerin teminatıdır. Bireyin sosyal bir varlık olması nedeniyle bulunduğu koşullar içinde risklerle karşılaşması sosyal güvenliği gerekli kılmıştır. Bu bakımdan dünya üzerinde, en gelişmiş ülkelerden, en geri kalmış ülkelere kadar her ülke bir sosyal güvenlik düzenine sahiptir. Ülkemizde sosyal güvenlik sistemlerinin yapıları sosyal, ekonomik ve siyasal koşullara göre şekillenmiş, sosyal devlet kavramının anayasamıza 1961 tarihli değişiklikle girdiğini, 1982 Anayasasında Cumhuriyetin temel niteliklerden birisi de “sosyal devlet” oluşu sosyal güvenliğin hukuksal yapısını oluşturmuştur. Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sosyal güvenlik reform yasasına kadar sosyal güvenlik işlevlerini yerine getirmek üzere birden fazla idari yapı mevcut idi. Bu yapıların mali finansman bakımından varlıklarını sürdürülmeyeceği görülünce yasa koyucu tarafından sosyal güvenlik reformu yasası yapıldı. Bu çalışma Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi: Ardahan İli Örneği esas alınarak reformun il bazında kapsamına ilişkindir. Yapılan bu çalışmada bana vermiş olduğu desteklerinden ötürü Dr. Öğretim Üyesi Ali YILDIRIM’a, Arş. Gör. Sami ÖZCAN’a, Ardahan Üniversitesi Akademik camiasına, eşim Dr. Mahinur VARGÜN’e eşimin ve benim varlık nedenlerimiz olan annelerimiz Enise Hanım ve Ayla Hanıma en kalbi duygularıyla teşekkür ediyorum.

Fahri Toprak VARGÜN

Aralık 2019

Saygılarımla

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA TEMEL AÇIKLAMALAR

1.1. Araştırmanın Önemi

Kişilerin çalışma hayatı içinde ve çalışma hayatı dışında sosyo-ekonomik, mesleki ve fizyolojik birtakım risklerle karşı karşıya kalması geçimlerinin gereği olan gelirlerinde azaltıcı veya sürekli birtakım eksilmelerinin oluşması, kişilerin geleceğe daha güvenle bakabilme ve geleceklerini asgari düzeyde teminat altına alabilme gereksinimlerini, ortaya çıkarmıştır.

Öngörülmesi mümkün görünmeyen birtakım risklerin minimize edilmesi hususunda hukukun sosyal devlet ilkesi gereği kişilere asgari bir yaşam düzeyi sunma zorunluluğu “sosyal güvenliği” önemli kılmıştır. Dünyada yaşayan bireylerin bu gereksinimlerinden hareketle ortaya çıkan sosyal güvenlik kavramı, ülkelerin bu alanda çeşitli çalışmalar yapmalarına zemin hazırlamıştır.

Bir arada yaşayan ya da dağınık olmalarına rağmen toplumsal bir şekilde hareket edebilen bireyler arasında ekonomik ve sosyal barışın sağlanması sosyal dayanışmanın kuvvetlendirilmesi ve sosyal dengenin temin edilmesi açısından önemli bir anlayış olan sosyal güvenlik bir ülkede yaşayan bütün bireyleri ilgilendiren bir konudur.

Ancak birtakım faktörlere bağlı olarak değişen ve gelişen dünya konjonktüründe ülkelerin sahip olduğu sosyal güvenlik anlayışları yaşanan gelişmelere bağlı olarak değişimlere uğramıştır. Türkiye’de de değişen koşullar dikkate alınarak gerçekleştirilen reformlar, sosyal güvenlik anlayışında görülen temel değişimlerdendir. Bu önemden hareketle Ardahan ili özelinde daha önce sosyal güvenlik reformu kapsamında Genel Sağlık Sigortası’nın değerlendirilmesine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmaması ve Ardahan ilinin maddi sınırlılıklar içinde olması çalışmayı önemli kılmıştır.

1.2. Araştırmanın Konusu

Kişilerin yaşamları boyunca mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik gibi birtakım risklerle karşı karşıya kalması, geçimleri gereği olan gelirlerinde azalma/artama olması, giderlerinin artması gibi nedenler, onların geleceğe daha güvenle bakabilmesi ve

geleceklerini asgari düzeyde teminat altına alabilmesi, toplumsal barış ve huzur içerisinde yaşama gayreti içerisinde olabilmesi gibi birtakım alternatif çözümlere gereksinim duymaları, sosyal güvenliği ortaya çıkarmıştır. Öngörülmesi mümkün görünmeyen bu risklerin minimize edilmesi hususunda hukukun sosyal devlet ilkesi gereği kişilere asgari bir yaşam düzeyi sunma zorunluluğu “sosyal güvenliği” zorunlu kılmıştır.

Sosyal güvenlik; rasyonalist ve insancıl duyguları ihtiva eden toplumu oluşturan tüm bireylerde herhangi bir farklılık gözetmeksizin eşitlik prensibi ilkesine dayalı bir bütün olarak bireyi kabul gören ve tüm bireyleri kapsayan, bütüncül bir sistemi öngörmektedir. Nitekim başta batı ülkeleri olmak üzere ulusal ve uluslararası düzeyde birçok ülke sosyal güvenliği asgari bir düzeyde sağlayabilmek amacıyla zaruri olan her türlü tedbirleri almayı gerekli görmüşlerdir. Bununla birlikte çalışma hayatında toplumu oluşturan bireylerin öngörülmesi mümkün olmayan ve muhtemelen karşılaşılabileceği sosyal, ekonomik ve fizyolojik risklerin etkilerini ortadan kaldırmak, bu etkileri minimize etmek, çalışma gücünü bedenen veya ruhen geçici kaybeden ya da sürekli kaybedenler için bir gelir garantisi sağlamak hususunda, bu ülkeler gerekli çalışmalar içerisindeki yerlerini almışlardır.

Çağdaş anlamda sosyal güvenlik sistemleri için önemli olan öğeler hukuki manada evrensel olup sosyal ve ekonomik açıdan gelirin yeniden dağılımı ile ortaya çıkan birtakım haksız uygulamalar karşısında sosyal adaletin öngördüğü uygulamalara işlevsellik kazandırma gereği sosyal sigortalar tekniğini oluşturmuştur.

Türkiye’de sosyal sigortalar teknikleri; kısa ve uzun vadeli sigortalar kolu olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Kısa vadeli sigorta kolları; iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kolları, uzun vadeli sigortalar kolları; malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası olmak üzere yedi kısımdan oluşmaktadır. Bu sigorta kollarına tabi olarak sosyal güvenlik kapsamında çalışan bireylerden, yaptıkları çalışmalar karşılığında almış oldukları ücretler üzerinden kendileri ve onları çalıştıran gerçek ve tüzel kişilikler tarafından belirli dönemlerde periyodik olarak yasalarca belirlenmiş oranlarda sosyal güvenliğin aktüeryal dengesinin korunması ve yapılan yardımlar kapsamında öngörülen finansman giderlerinin karşılanması için uzun ve kısa vadeli sigorta kollarından ve Genel Sağlık Sigortası primleri tahsil edilmektedir. Bunların dışında kalan bireylerden sosyal güvenlik kapsamında yapılan yasal düzenlemelerle yapılacak olan gelir testleri sonucunda, tespit edilecek gelirleri yasalarca belirlenen düzeyin üzerinde olan kişilerin

Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri tarafından, belirlenen düzeyin altında gelire sahip olanların ise Genel Sağlık Sigortası primleri hazine tarafından karşılanmaktadır.

Sosyal güvenlik alanında 16.05.2016 tarihinde yapılan düzenleme ile sosyal güvenlik işlevlerini yerine getiren idari yapılar tek çatı altında toplanmış, kısa vadeli sigortalar kolu olan iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası ile uzun vadeli sigortalar kolu olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kolları kapsamında faydalanan bireyler Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmıştır. Bunların dışında kalan bireyler ise Genel Sağlık Sigortası kapsamına 01.01.2012 tarihinden itibaren alınarak, sosyal güvenlik kapsamı dışında herhangi bir birey kalmaması sağlanmış ve sosyal güvenlik alanında norm ve standart birliğine ulaşılmıştır.

Sosyal güvenlik kapsamında çalışma hayatında mevcut olan sosyal ve ekonomik riskler karşısında bireyin yaşam şartlarına ilişkin gerekli olan ihtiyaçlarını gidermeye yönelik asgari bir yaşam standartlarını teminat altına alan sosyal güvenliğin, Türkiye’de bütün bireyleri ilgilendirmesi açısından önemli olduğu, ayrıca sosyal güvenliğe yönelik yapılan reformların sosyal güvenlik alanına ne tür yenilikler getirdiği ve bunların ne tür etkiler meydana getirdiğinin incelenmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkışı, sigorta teknikleri ve bu teknikler içerisinde bireye sağlanan yardımlara değinilerek, Türkiye’de reform olarak bilinen Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasasının Ardahan ili ölçeğinde reform öncesi ve reform sonrası yedişer yıllık dönemler esas alınarak reforma ilişkin Genel Sağlık Sigortası üzerinden bir değerlendirmesi yapılacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Dünya üzerinde toplumları oluşturan ana öğelerin başında gelen en önemli sosyal varlık olan ve toplumsal bir ilişki içerisinde bulunan insanlar, doğumundan ölümüne kadar hayatlarını ikame edebilmek için birtakım işleri görebilmek ve temel ihtiyaçları ile ihtiyaç fazlasını temin edebilmek gayesiyle çalışma faaliyetleri içerisinde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin en başından insanın endüstri ve iş alanında kendini geliştirme, ihtiyacını giderme bunun neticesinde kendisini sosyal bir varlık olarak kabul ettirmesi önceliklidir. Çalışma ve iş hayatı içerisinde yaşamın da kaçınılmaz sonucu olarak beslenme barınma ve birtakım temel ihtiyaçlarını karşılama faaliyetleri içerisinde bulunan bireylerin

hastalık, analık, yaşlılık, ölüm, malullük, iş kazası ve mesleki hastalıklar gibi birtakım olası risklerle karşılaşabilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu riskler, sosyal güvenliğin sağlanması ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın temel amacı 2006 yılından sonra uygulamaya konulan Sosyal Güvenlik Kurumu reformunun Ardahan ilinde Genel Sağlık Sigortası kapsamında değerlendirilmesi yapılarak, reformun sosyal güvenlik alanına getirdiği yenilikler neticesinde Genel Sağlık Sigortası kapsamında değerlendirmesinin yapılmasıdır. Yapılan literatür taraması sonucunda daha önce Ardahan ili özelinde Genel Sağlık Sigortası üzerinden herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından böyle bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

2006 yılında üç büyük Sosyal Güvenlik Kurumu olan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) ve Emekli Sandığı (ES) Kurumu, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu teşkilatına ilişkin Kanun ile lağvedilmiştir. 2006 yılında sosyal güvenliğe ilişkin Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile yasal düzenleme yapılmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından yasanın belli başlı maddeleri iptal edilmesi neticesinde yasa koyucu tarafından iptal edilen maddelerin yerine yapılan yeni düzenlemelerle beraber reform olarak bilinen yasanın çoğu kısmı 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş, Genel Sağlık Sigortası'nın zorunlu kısmını oluşturan diğer maddeler de 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun yürürlüğe girmesiyle 2012 yılı sosyal güvenlik alanında bir değişim yılı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çalışmada sosyal güvenlik reform öncesi ve reform sonrası değerlendirmelerde bulunabilmek amacıyla 2005-2011 yılı bir dönem, 2012-2018 yılları arası da ayrı bir dönem şeklinde ele alınmıştır. Sosyal güvenlik kapsamında yer alan veriler yılsonu itibarıyla esas alındığından çalışma 2018 yılı sonu verileri ve Ardahan ili özelinde sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Problemi ve Hipotezler

Sosyal güvenlik sisteminin ülkemizde yıllardan beri yapılmasının gerekliliği konusunda hemen herkesin mutabık olduğu reform, 5502 ve 5510 sayılı Kanunlarla önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) ve Emekli Sandığı (ES) Kurumu şeklindeki üçlü yapıdan tekli çatıya geçilmiş, sosyal güvenlik kapsamında öngörülen hizmetler Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) adı altında verilmeye başlanmıştır. Faklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi olan vatandaşların, tek çatı altında toplatılarak tek bir kuruma tabi olması hedeflenmiştir. Bununla birlikte 5510 sayılı Kanunla getirilen Genel Sağlık Sigortası uygulaması, toplumda sağlık sigortası şemsiyesi dışında hiçbir ferdi bırakmama ilkesini hedef alan bir uygulamadır. Ancak Genel Sağlık Sigortası uygulamasının reform sonrasında etkisinin istenilen düzeyde olup olmadığı araştırılması gereken bir konu olarak düşünülmektedir. Özellikle Ardahan gibi gelir dağılımında ve sosyal yardımlar konusunda diğer birçok illere göre geride kalması Genel Sağlık Sigortası'nın sosyal güvenlik reformu neticesinde reform öncesi yıllara göre beklenen düzeyde gerçekleşip gerçekleşmediğinin irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu çerçevede çalışma kapsamında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: Aktif çalışanlar (sigortalılar) açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₂: Pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₃: Bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₄: Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₅: Sosyal Güvenlik kapsamındaki yer alan toplam kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal güvenlik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde çeşitli çalışmaların olduğu ve bu çalışmalarda farklı yöntemler ile çalışmaların gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Korkmaz (2007) tarafından Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Temel Finansal Sorunlarını Ortaya Koyarak, 5510 ve 5502 Sayılı Kanunlar ile Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Kanun tasarısı çerçevesinde, Sosyal Güvenlik sistemimizde gerçekleştirilen reformun bu finansman açıklarına olan olası etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen “*Türkiye’de Sosyal Güvenlik Finansman Açıkları ve Sosyal Güvenlik Kurumunun Bu Açıklar Üzerindeki Olası Etkileri*” adlı çalışmada genel bir değerlendirme ile sosyal yardımlar ve primsiz ödemeler hususunda reform ile getirilen düzenlemenin finansal açıdan önemli bir yük olan mükerrer ve/veya haksız bağlanan yardımları engellemesi yönleriyle olumlu bir düzenleme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2010) tarafından 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile oluşturulmaya çalışılan ve reformun amacı olan tek çatı sistemi ve farklı statüde bulunan sigortalılar arasında sağlanmaya çalışılan norm ve standart birliği konusunda ne kadar başarı sağlandığı, bu reformun ne oranda gerçekleştirildiğinin incelendiği “*Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Yeniden Yapılandırılması ve Bu Sürecin Analizi*” adlı çalışmada reformun genel olarak etkili olduğu ancak birtakım düzenlemeler ile eksikliklerin tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Zunluoğlu (2014) tarafından gerçekleştirilen “*Sosyal Güvenlik Reformu Bağlamında Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Yönetimine, Yapısına ve Aktüeryal Duruma Yönelik Değerlendirmeler*” adlı çalışmada eksikliklerine rağmen reform öncesi duruma göre daha iyi işleyen ve birtakım düzenlemelerle daha etkin bir sistem olabileceği değerlendirilmiştir.

Çalışmada kavramların açıklanmasında ve istatistiki bilgilerin elde edilmesinde çeşitli kitaplardan, makalelerden ve internet sitelerinden kaynak taraması yapılarak ikincil veriler toplanmıştır. Toplanan veriler analize uygun hale getirilmek amacıyla 2005-2011 yıllarını kapsayan birinci kısım sosyal güvenlik reformundan önceki kısmı açıkladığından “öncesi” olarak; 2012-2018 yıllarını kapsayan ikinci kısım ise sosyal güvenlik

reformundan sonraki kısmı açıkladığından “sonrası” şeklinde kodlanmıştır. Kodlanarak derlenen veriler SPSS programına girilmiş ve yukarıda oluşturulan hipotezler test edilerek sonuçlar, yorumlanmıştır.

Bilimsel araştırma yöntemleri genel olarak nicel ve nitel olmak üzere iki grupta toplanabilmektedir. Nicel araştırmalar, bir teoriyi test etmek üzere, sayısal ölçümler ve istatistiki tekniklerle analiz edilebilecek bir problemi araştırmayı ifade etmektedir (Kıncal, 2015: 50). Nitel araştırmalar ise, herhangi bir istatistiksel teknikler ya da sayısal araçlar olmaksızın bulguların üretildiği araştırma türü olarak tanımlanabilmektedir (Altunışık vd., 2010: 302).

Çalışma kapsamında toplanan ve derlenen verilerin sayısal ölçümlere sahip olmasını göz önüne alarak hipotezlerin test edilmesinde nicel analiz yöntemlerinden bağımsız örneklem testlerine başvurulmuştur. Bağımsız örneklem testleri, iki grubun ortalamaları veya sıra numaralarını dikkate alınarak gruplar arasında farklılık olup olmadığının testinde kullanılmaktadır. Testler için gerekli varsayımların karşılanma durumuna göre parametrik ya da parametrik olmayan yöntemlerden birisi tercih edilir. Genel olarak parametrik hipotez testleri yöntemlerinin varsayımları aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir (Kalaycı, 2010: 73).

1. Analize dahil edilen veriler aralıklı ya da oransal olmalıdır.
2. Analize dahil edilen veriler normal dağılıma sahip olmalıdır.
3. Analize dahil edilen değişkenlere ait grup varyanslarının birbirine eşit olması gereklidir.

Yukarıda yer alan üç varsayımın sağlanması halinde parametrik hipotez testi yöntemleri, varsayımlardan en az bir tanesinde sapma olması halinde ise parametrik olmayan hipotez testi yöntemlerine başvurulmaktadır. Çalışmada, eğer varsayımlar karşılanırsa parametrik hipotez testleri yöntemlerinden bağımsız örneklem t testi (2-Independent Samples t Test), varsayımlar karşılanmazsa parametrik olmayan hipotez testleri yöntemlerinden Mann-Whitney U testi uygulanmaktadır.

Çalışmada parametrik ya da parametrik olmayan yöntemlerden hangisinin kullanılması gerektiğini belirlemek amacıyla normallik testleri ve varyansların eşitliği testleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan testler sonucunda, oluşturulan ikinci, üçüncü ve beşinci hipotezler parametrik olmayan hipotez testi yöntemlerinden Mann-Whitney U testi ile

analiz edilirken birinci ve dördüncü hipotezler parametrik hipotez yöntemlerinden bağımsız iki örneklem t testleri ile test edilmiştir.

2. BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİĞE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Güvenlik Kavramı ve Tanımı

Günlük hayatımızda sık sık karşılaştığımız sosyal güvenlik deyimi, çok eski bir kavram olmayıp yeni bir kavramdır. Bu kavramın her ne kadar yeni olduğu bilinse de sosyal güvenliğe olan gereksinim insanlık tarihi kadar eskidir. Yasal olarak sosyal güvenlik kavramının ilk olarak kullanıldığı Kanuni düzenleme 1935 tarihli Amerikan Sosyal Güvenlik Kanunu'dur (Bostancı, 2008: 148)

İnsanoğlunun doğumundan ölümüne ve öldükten sonra hayatta kalanları da ilgilendiren hayatımızın her alanında ve çalışma hayatı içerisinde yaşamımız ile iç içe olan sosyal güvenlik kavramı, hayatımızın önemli unsurlardan biri haline gelmiştir.

Kapsamı ve uygulaması bakımından sosyal güvenlik kavramının net bir tanımını yapabilmek güçtür. Ancak eylemleri açısından bakıldığında bireyin bugününü ve yarınını güvence altına almayı amaçlayan, gelir güvenliği sağlamayı hedefe alan, sosyal hayatta ortaya çıkabilen sosyal güvenliğe konu olan sorunlara çözüm arayışları getirerek bu sorunları gidermeye çalışan tedbirler sistemi olarak değerlendirilmektedir (Boyacıoğlu ve Öçal, 2018: 911-913).

İnsanların yaşam süreçlerinin her döneminde yaşamlarını sürdürebilmek için birtakım çabalar içerisinde olması ve bu çabaları gösterirken oluşabilecek birtakım olumsuzluklara karşı sosyal korunma ihtiyacının gerekliliğini hissetmesi, geleceğini tehdit eden olaylardan korunma duygusu ve çabası içinde olması ve geleceğini tehdit eden birtakım riskler karşısındaki güvenlik arayışı endişesi bugünkü anlamda sosyal güvenliğin oluşmasının nedenleri arasında sayılmaktadır. Bununla birlikte insanlığın her döneminde, ekonomik ve teknolojik alandaki gelişmelerle sosyal alandaki gelişmelerin paralelliği ile ilişkili ve iç içe olmuş olması, sosyal güvenliğe evrensel bir yapı kazandırarak insanların karşılaşacağı ve yaşamı için risk oluşturan olaylara karşı bir güvence temin etmek gayreti sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkışı ve sosyal güvenliğin varoluş nedeni olmuştur (Levent, 2019).

Kişilerin çalışma hayatı içinde ve çalışma hayatı dışında mesleki, fizyolojik, sosyo-ekonomik gibi birtakım risklerle karşı karşıya kalması geçimlerin gereği olan gelirlerinde

azalma/artama, giderlerinin artması ve kazançlarından azaltıcı veya sürekli birtakım eksilmelerin sonucu karşısında bireyler geleceğe daha güvenle bakabilmek ve geleceklerini asgari düzeyde teminat altına alabilmek, toplumsal barış ve huzur içerisinde yaşama gayretleri birtakım alternatif çözümlere başvurma sürecini doğurmuştur. Bu riskler minimize etme hususunda hukukun sosyal devlet ilkesi gereği bireylere asgari bir yaşam sunma zorunluluğu “sosyal güvenliği” zorunlu kılmıştır.

Sosyal güvenlik, toplumun tüm bireylerinde sosyal, ekonomik, fizyolojik ve mesleki riskler sonucunda meydana gelebilecek; birtakım ölüm, yaşlılık, kaza, sakatlık, hastalık, işsizlik gibi sosyal risklere karşı, bireylerin korunması amacıyla, olması gereken önlemlerin alınması ve oluşabilecek zararların karşılanarak bireylerin güvenliklerinin sağlanmasına yönelik genel önlemler alan bir sistemdir (Türkoğlu, 2013: 280-283).

Tümel olarak Sosyal Güvenlik İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde; hastalık, yaşlılık, işsizlik ve ölüm gibi insan iradesi dışında meydana gelen sosyal, ekonomik ve fizyolojik birtakım risklere karşı, bireyin emniyet içerisinde olması gereğinin yanı sıra; barınma ile beslenme gibi birtakım ihtiyaçların karşılanması, temel hedef alınmıştır. Bu anlamda hareketle sosyal güvenlik; sosyal, ekonomik, mesleki ve fizyolojik risklerden dolayı kazanç veya geliri geçici ya da sürekli kesilmiş kimselerin geçinme ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayan bir sistem şeklinde ifade edilmektedir (Ayman, 2012: 41-45).

Sosyal güvenlik; birtakım kamusal önlemleri esas alarak; iş kazası, iş göremezlik, hastalık, doğum, işsizlik, yaşlılık ve ölüm gibi nedenlere bağlı olarak meydana gelebilecek sosyal ve ekonomik eksikliklere karşı, bireyin dolaylı olarak toplumun koruma teminatıdır. Söz konusu olan bireylerin, karşı karşıya kaldığı bu ve benzeri sorunlar, gelirinde azaltmalar, giderlerinde artmalar meydana getirmesi kaçınılmazdır.

Günlük çalışma hayatında, bireyin çalışma gücünü negatif yönde etkileyen hastalıklar, yaşlılık ile sakatlık, bireyin çalışma gücünü olumsuz etkilemekle beraber çalışma gücünü kesintiye uğramasına neden olan fizyolojik riskler, bu kapsamda örnek olarak verilebilir. Söz edilen bu risklerle karşılaşan birey, geçici ya da sürekli olarak gelirden yoksun kalmaktadır. Bu durum bireyi ekonomik ve sosyal açıdan güvensizlik ortamına itmekte, bu nedenle sosyal güvenlik çalışma ve strateji hedeflerinin temelini sosyal, ekonomik ve fizyolojik risklerin kişiler üzerinde bıraktığı etkilerini giderme çabaları oluşturmaktadır (Güvercin, 2004: 89-92).

Sosyal güvenlik, en genel anlamda insanlığın, gelecekte karşılaşılabileceği birtakım belirsizliklere ve çeşitli risklere karşı kendisini koruma ve güvence arayışı düşüncesinin bir sonucu ve ürünüdür (Gökbayrak, 2010: 141-143).

Kapsam bakımından geniş olması ve farklı uygulamalardan dolayı sosyal güvenliğin tanımını Sosyal Bilimler açısından yapabilmek zor olmakla beraber en genel manada Sosyal güvenlik; bir ülkede yaşayan bireylerin yarınını ve bugününü güvenceye alan, gelir sağlamayı amaç edinerek yoksulluklar karşısında bireyi koruyan, ileriki yaşlarda bireylerin güçsüz olmaları sonucunda muhtaç olmalarını engelleyen ve buna ilişkin tedbirleri alan, gelirlere bakılmaksızın birtakım sosyal risklerle muhatap kalan kişilere ekonomik ve sosyal güvence temin eden idari kurumlarca sosyal ve hukuk devleti gereği yapılan eylemlerin tamamıdır (Boyacıoğlu ve Öçal, 2018: 911-9120). Sosyal güvenlik anlayışı literatürde işlevi yönü açısından dar ve geniş anlamlarda kullanılmaktadır.

Sanayi devrimiyle beraber işverenlerin gereğinden daha fazla kâr elde etme gayesi ile hareket ederek çalışan işçi kesiminin daha uzun sürelerde daha az ücretlerle çalıştırılmasına neden olduğu, çalışma hayatında istihdam edilen kadınlar ile çocukların zor şartlar altında çalışmasıyla beraber alması gereken ücretten daha az ücretlerle çalıştırılması ve bu çalıştırılanların kendilerini koruyacak bir idari oluşumun olmaması dar anlamda sosyal güvenlik ve sosyal politikaların doğuşuna zemin hazırladıysa da sanayi devriminde sonra cereyan eden ekonomik olaylar ile dünya savaşları ve buna benzer birtakım olaylar, sosyal adalet ve sosyal barış ile birlikte toplumsal refah düzeyini yükseltmek için uygulanan ekonomik politikalarla meydana gelen toplumsal problemler karşısında çaresiz kalan çeşitli toplumsal sınıfların var oluşu, geniş manada sosyal politikaların ve buna paralel sosyal güvenliğin doğuşuna zemin hazırlamıştır (Yenihan, 2017: 178-181).

Dar manada sosyal güvenlik, bireye yaşamında meydana gelebilecek sosyal risklerin vermiş olduğu zararlara karşı gerekli olan korumayı sağlayan sosyal güvenlik anlamına gelmektedir. Diğer bir tanım olarak dar anlamda sosyal güvenlik, sosyal risklerin sonucunda meydana gelen zararları sosyal sigortalar tekniği kapsamında karşılayan sosyal güvenliği kapsar. Hukuki açıdan bakıldığında sosyal güvenlik, hukukun belirli normlarının bir bölümünde “sosyal güvenlik sistemleri” biçimiyle görülmektedir. Söz konusu her ne kadar sosyal güvenliğe ilişkin politikalar ile sosyal güvenliğin sistemleri ve amaçları sosyal güvenlik sistemleri olarak ortak bir paydada keşişse de dar anlamda

sosyal güvenlik, sosyal sigortalar tekniğine dayandığı ilkesi yönüyle geniş anlamda sosyal güvenlikten daha da dar bir hedefe yönelmiş durumda olduğunu göstermektedir. Yazılı hukuk kurallarının belirli bir bölümünün sosyal güvenlik, sosyal, ekonomik ve fizyolojik birtakım risklerle karşılaşan kişilere ve bu kişilerin ailelerine yaşam sürecinde koruma temin etme, sosyal güvenliğin temel gayesi haline gelmiştir. Bu açıdan sosyal güvenlik politikaları ile sosyal güvenlik sistemlerinin hedefleri arasında bir kesişmenin mevcut olduğu görülmektedir. Ancak dar anlamda sosyal güvenlikte sağlanan yardımların sosyal sigortalar tekniğiyle yapıldığını, geniş anlamda sosyal güvenliğin bir kısmını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Geniş anlamda sosyal güvenlik ise toplumu oluşturan tüm bireylerin yaşamlarını ikame edebilmek veya sürdürmek hususunda, bireyleri muhtaç, yoksulluk ve ihtiyaç durumuna düşüren yaşam içerisinde yer alan tüm sosyal, ekonomik ve fizyolojik olarak öngörülmesi mümkün olmayan ve olması muhtemel olan risklere karşı bireye koruma gayesi güden sosyal güvenlik anlayışını ifade etmektedir.

Geniş bir perspektiften bakıldığında sosyal güvenlik politikasının boyutu ve muhtevasının sabit olmadığı ve değişen koşullara bağlı olarak sosyal güvenlik politikalarının değiştiği görülmektedir. Bu yönüyle sosyal güvenlik herhangi bir ayırım yapmaksızın ve faaliyet çeşitliğine bakılmaksızın temel olarak bütün sınıflar ile tüm sosyal alanları kapsayan bir yapı olduğu görülmektedir (Yenihan, 2017: 179-182).

Bu açıdan bakıldığında geniş anlamda sosyal güvenlik, sosyal sigorta tekniklerini kullanarak yazılı kurallarca belirtilen birtakım şartlar dâhilinde sağlanan güvenlik ve koruma garantilerine ilave olarak devlet tarafından belirli ölçütlere ve ihtiyaç durumuna göre yapılan nakdi veya aynı gelirle diğer sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin öngördüğü gelirler ile sağlanan korumayı garanti eden bir sosyal güvenlik anlayışdır.

Literatürde dar ve geniş anlamda sosyal güvenliğin her iki tanımı da sosyal güvenlik konusunun muhtevasında yer almakla beraber geniş anlamda sosyal güvenliğin kapsamında öngörülen yardım kalemlerinin daha fazla olması dar anlamda sosyal güvenlikten daha kapsayıcı ve geniş olduğunu göstermektedir.

Başka bir ifadeyle geniş manada sosyal güvenlik, dar anlamda sosyal güvenliğin sağlamış olduğu asgari gelir ve birtakım koruma garantisinin yanında yoksullukla mücadele buna benzer birtakım konuları da bünyesine alarak yardım hizmetleri içeren bir sistemler bütünüdür (Karabakal, 2016: 1-4)

Özetle; sosyal güvenlik, sosyal hayatta toplumu oluşturan bütün bireylerin karşılaşılabilecekleri sosyal, ekonomik ve fizyolojik riskler sonucunda bireyde meydana gelen birtakım arıza ve eksiklikleri minimize etmeye veya ortadan kaldırmaya ve bireyin bu gününü ve yarınını güvence altına almayı hedef edinen bir sistemler bütünüdür.

2.2. Sosyal Güvenliğin Amacı

Modern anlamda sosyal güvenliğin amacı, sosyal güvenliğin mevzusu olan birtakım risklerin neticelerine karşı, bireye gelir emniyeti temin etmektir. Başka bir açıklama olarak sosyal güvenliğin temel amacı; risklerin önlenmesi değil sosyal güvenliğin konusu ilişkili olan sosyal, ekonomik, fizyolojik ve mesleki risklerin önlenmesinden ziyade bu risklerin neticesinde meydana gelen sosyal, fizyolojik ve ekonomik risklerin sonuçlarına karşı oluşabilecek olumsuzluklar karşısında yasal kurallar dâhilinde tedbirler hazırlayarak ve kişilerin yoksulluğa, muhtaçlığa toplum içerisinde olumsuzluklara düşmekten korunmalarını temin etmektir.

Sosyal güvenlik kişilerin yoksulluğa ve muhtaçlığa düşmesini önlemek kadar yaşamları içerisinde hayat düzeylerinin kötü bir duruma düşmemesi konusunda bir güvenlik duygusu kazandırarak psikolojik açıdan da rahatlatma duygusu vermeyi amaçlamaktadır. Başka bir ifadeyle sosyal güvenliğin temel gayesi, sosyal sigortacılık kural ve ilkelerine dayalı olarak dinamik, erişebilirlik açısından kolay, hakkaniyete uygun, adilane bir şekilde aktüeryal ve mali açıdan sürdürülebilirliği mümkün, uygar ve evrensel insan haklarına uygun standartlarda bir sosyal güvenlik sistemini yürütmektir (Güzel, 2019: 1) Bu yönüyle bakıldığında sosyal güvenlik, toplumun temelini oluşturan bireylerin zor durumda kalmaması için kendilerine gerekli olan birtakım yardımları yasalarca belirlenmiş olan kurallar dâhilinde belirli miktarlarda yine yasal olan idari ve kurumsal organlar eliyle yaptırarak, bunları sosyal bir devlet olama gereği sunulabilir hak ve ödevler şekline yerine getirmek, sosyal güvenliğin amacını ve sınırlarını oluşturmaktadır.

2.3. Sosyal Güvenliğin Önemi

Sosyal güvenlik, bir arada toplu ve ya dağınık olan topluluklar olarak yaşayan bireyler arasında sosyal ve ekonomik barışın korunması, bu bireyler arasında sosyal düzen ve dengenin sağlanması, sosyal dayanışmanın artırılması açısından önem arz etmektedir.

Hayati bir öneme haiz olan sosyal güvenlik sistemleri, gerek kamu gerekse de özel nitelikte olsun neticesi ve özü itibariyle bakıldığında bu sistemler büyük bir ölçekte tasarruf etme sistemine dayanmaktadır.

Sosyal güvenlik, toplumsal yaşamda bireylere; hayatlarını sürdürürken olması muhtemel olan ve kaçınılmaz birtakım zorluklar karşısında sosyal devlet gereği belirli idari yapılar vasıtasıyla birtakım gelir garantisini sağlayarak sosyal yaşam içerisinde bireyin hayatını sürdürme bakımından hayati öneme sahip olan teminat göstergelerindedir.

Sosyal güvenliğin bir diğer önemi de gelir dağılımındaki işlevselliğidir. Sosyal güvenliğin gelir dağılımındaki işlevselliği sayesinde toplumda fazla mal varlığa ve gelire sahip olan zenginlerden, yeterli düzeyde gerekli olan gelire sahip olmayan muhtaç ve fakir olan kimselere; mal varlığı ve geliri fazla olan üst gelir gruplarından, geliri az olan alt gelir gruplarına yönelik dikey bir gelir dağılımı gerçekleştiren bir öneme haizdir.

Sosyal güvenlik, hukuksal yönden ve evrensel hukuk bakımından sosyal devlet ilkesi gereği toplumu oluşturan bireyler için hak; bu bireylerin uyruğuna sahip olduğu devlet bakımından da yasal bir yükümlülüktür. Sosyal güvenliğin bireylere, vatandaşları oldukları devletlerce sağlanmış olması, bireylerin sınırları içerisinde yaşadığı devlete olan güven ve desteğine de olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yönüyle incelendiğinde birey- devlet ilişkisi açısından bireyin devlet ile olan duygusal bağlılığının artırılması, bireye aidiyet duygusu kazandırma, barış ve bütünlüğe katkı sağlama gibi kazanımları olması, sosyal güvenliğin bir devlet için önemini de ortaya koymaktadır.

2.4. Sosyal Güvenlik Teknikleri

Sosyal güvenlik teknikleri, sosyal güvenliği temin etmek amacıyla yapılan tartışmalar ve sürdürülen gayretlerin sonucu olarak ortaya çıkan; bireylerin sosyal güvenliğini sağlamak gayesi ile kullandığı, geliştirdiği metot, usul ve esasların genel adı olarak ifade edilmektedir.

Sosyal güvenlik teknikleri, durağan olmayıp değişken olmakla birlikte sosyal güvenlik ihtiyaçlarından meydana gelen birtakım faaliyetler ve koşullar gereği zaman içerisinde değişmesi kaçınılmaz olmuştur. Bunun nedeni yaşam koşullarında meydana gelen değişimler ile birlikte insanlığın süreç içerisinde gelişmesi, değişmesi ve birtakım sosyal ve siyasal koşullara bağlı meydana gelen faktörler, sosyal güvenlik ihtiyacında zorunlu

değişimlere neden olmuştur. Bu değişimlerin meydana getirdiği gereksinimleri hâlihazırdaki sosyal güvenlik teknikleri, giderme hususunda yetersiz kalmasına neden olmuş, belirtilen bu eksiklikleri sosyal güvenlik kapsamında bertaraf etmek ve bireylerin değişmekte olan temel ve ek ihtiyaçları sosyal yaşam içerisinde oluşan mesleki ve sosyo-ekonomik ve fizyolojik riskler neticesinde oluşan kayıpları karşılamak bakımından sosyal güvenlik alanında yeni teknikleri bulma arayışı zaruret olmuştur (Çalışır, 2019: 1-6).

Anılan bu arayışın gayesi neticesinde ve evrensel olarak sosyal güvenlik teknikleri bireylerin başka kişi ve idari kurumlardan herhangi bir yardım almadığı bireysel teknik, belirli bir dayanışmaya bağlı ve birtakım mali katılımları ve yardımlaşmaları gerektiren toplu teknikler, olmak üzere iki kategoriye ayrıldığı görülmektedir.

2.4.1. Sosyal Güvenliğin Bireysel Teknikleri

Bireysel sosyal güvenlik tekniği, bireyin başkalarından yardım almadan kendi olanakları neticesinde kendi güvenliğini sağlamak için imkanları nispetinde belli bir birikim yaparak tasarrufa dayanan bir tekniktir. Sosyal güvenliğin bu tekniğinde tasarruf bireyin gelir durumuna göre artma veya azalma gösterebilmektedir (Çalışır, 2019: 1).

2.4.2. Sosyal Güvenliğin Toplu Teknikleri

Sosyal güvenliğin toplu tekniklerinde, bireylerin bir araya gelerek belli bir dayanışma metotlarına başvurarak geliştirdiği tekniklerden birisidir. Sosyal güvenlik toplu teknikleri, toplumsal hayata oluşan sosyal gelişim ve şartlara bağlı, paralel bir teknik olduğu görülmektedir. Toplu sosyal güvenlik teknikleri sosyal yardımlaşma, özel sigorta ve sosyal sigorta tekniği olmak üzere üçe ayrıldığı görülmektedir (Çalışır, 2019: 2).

2.4.2.1. Sosyal Yardımlaşma Tekniği

Toplumunu oluşturan ve toplumun küçük birimi olan aileden başlamak üzere çeşitli toplum düzeylerinde gerçekleşen bu sosyal yardımlaşma tekniğinde; kişiler arası yardımlaşma kapsamında belli birtakım risklerin meydana gelmesinden sonra kişinin isteğine bağlı

olarak yardım yapma isteği neticesinde yardım etme gücüne bağlı olan bir tekniktir (Çalışır, 2019: 2).

2.4.2.2. Özel Sigortalar Tekniği

Bu teknikte birtakım mallara yönelik olarak öngörölme zamanı bilinmeden meydana gelebilecek birtakım sosyal, fizyolojik ve ekonomik risklere karşı emniyet temin edebilmek için uygulamaya konulan bir teknik olup, bahis konusu bu sigorta tekniğinde iflas riski söz konusu olduğundan, bu teknikte temel gaye meydana gelen zararları minimize etmektir (Çalışır, 2019:2). Bu bağlamda özel sigorta tekniklerinde özellikle özel girişim teşebbüs faaliyeti söz konusu olduğu görölmektedir. Özel teşebbüsün kar gütmeye gayesi temel alındığından doğal olarak bu kapsamda yer alan bireylerde ödeyebileceği primlerde birtakım artışlar olması muhtemeldir. Primli bir sisteme dayalı olan bu sigorta tekniğinde belirli koşullara bağlı olarak sağlanan yardımlarla bu sigorta kapsamındaki ilgili kişilerin ödediği primler arasında pozitif yönlü, yani artan bir ilişki bulunmaktadır.

2.4.2.3. Sosyal Sigortalar Tekniği

Sosyal devlet olmanın gereği olarak 1982 Anayasası'nda devletin; "sosyal bir hukuk devleti" olduğu ilkesinden hareketle, vatandaşların sosyal durumlarıyla ve refahıyla alakadar olmak, onlara yaşamlarını sürdürme ve ikame etme noktasında asgari bir yaşama düzeyi sağlama gereği sosyal sigortaların oluşmasında temel esas olmuş ve sosyal sigortalar tekniğinin meydana gelmesi sosyal ve hukuk devleti ilkeleri gereği kaçınılmaz olmuştur (Haspolatlı, 2019).

Sosyal sigortalar tekniği, sosyal güvenliğin sağlama gayesi ile başvuru olan bir yöntem olup temeli katılımlı prim sistemine dayalıdır. Bu sigorta tekniğinde tahsil konuma haiz olan devletin kar elde etme amacı söz konusu değildir. Anayasal bağlamda hukuksal olarak çerçevesi çizilmiş olan bu tekniğin uygulanması, usul esas ve metotları belirli yasal şartlara bağlı ve devlet garantisi altında olması, sosyal devlet ilkesi gereği olup diğer sigorta tekniklerinden kapsam ve muhtevası bakımında daha geniş olduğu görölmektedir (Çalışır, 2019: 2-4).

Söz konusu olan bu teknikler günümüz sosyal güvenlik anlamında kısa ve uzun vadeli sigorta kolları olup bunlar sosyal güvenliğin sosyal sigortalar tekniklerini oluşturmaktadır. Kısa vadeli sigorta kolları; hastalık, iş kazası, analık ve meslek hastalığı; uzun vadeli sigorta kolları; yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları tekniklerini kapsamaktadır (Güzel, 2019: 5-8).

Sosyal sigorta sistemleri veya tekinkileri, temelde katılımcıların katkılarıyla finanse edilen sağlık ve emeklilik gibi zorunlu sigorta programlarında oluşmaktadır (Bayri, 2004: 229-256).

2.4.3. Sosyal Yardım Tekniği

Sosyal yardım kavramı tekniği, geçinme sıkıntısı içinde bulunan muhtaç, yoksul, güçsüz ve az gelirlili olmaları nedeniyle toplum nezdinde ötekileştirme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmesi kaçınılmaz olan bireylerin yaşamlarını güvence altına almak hususunda, kamu ve sosyal devlet sorumluluğu ilkesinin zorunlu olması neticesinde meydana gelmiştir (Haspolatlı, 2019: 5-12).

Bireylerin, yaşamları süresince çalışma hayatı içerisinde sosyal, fizyolojik ve ekonomik birtakım riskler nedeniyle çalışma gücünü kaybederek çalışma gücünden yoksun kalmaları durumunda, yasalar çerçevesinde sosyal güvenlik kapsamında herhangi bir prim ödemesinde bulunmadan sosyal güvenliğin sağlanmasında kullanılan sosyal yardımlar tekniğidir.

Bu teknik sayesinde bireylere sosyal güvenlik kapsamında yapılacak olan yardımlar için herhangi bir prim ödeme şartı bulunmayıp, prim ödeme gücü olmayanların faydalanabildiği bir tekniktir.

Sosyal güvenliğin mali açıdan aktüeryal dengesinin ayakta kalabilmesi ve bunun için de yasalarca belirlenmiş gelirlere bağlı olarak ve bu gelirlere belirli düzeylerde gerekli katılımlar için öngörülen primlerin alınmaması sosyal yardım tekniği ile yapılması muhtemel olan yardımlar sosyal güvenlik sisteminde primsiz ödemeler sistemi olarak ifade edilmektedir (Çalışır, 2019: 2).

Sosyal yardımlar tekniği kapsamında öngörülmesi mümkün olan yardımlar konusunda literatürde farklı farklı sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalar; kişilere temel ihtiyaçlarını giderme gayesi ile yapılan aynı ve nakdi yardımlar şeklindedir.

Kişiler için asgari yaşamın öngördüğü geçim seviyesinin altında bulunan bireylere yapılan sosyal yardımlar, sosyal yardımlar tekniği kapsamında yapılmaktadır (Yılmaz, Aksanyar ve Güler, 2018: 595-601).

Bu teknik sayesinde toplum içerisinde yer alan yaşlı, yoksul, düşkün muhtaç, işsiz ve kimsesiz bireylere yönelik olarak sosyal devlet gereği; sosyal devletin yerine getirmekte olduğu sosyal yardım uygulamaları zorunluk arz etmekte ve bu zorunluluk devletin “sosyal ve hukuki devleti” olma zorunluluğu ilkesine dayanmaktadır (Türkoğlu, 2013: 285-286).

Sosyal güvenliğin bünyesinde yer alan sosyal yardımlar tekniğinde; insani bir yaşam gayesi ile yasaların öngördüğü usul ve esaslar dâhilinde yapılan yardımlar bireylere karşılıksız olarak yapılmakta ve söz konusu olan bu tekniğin işlerlik kazanması ve fonksiyonunu yerine getirmek gayesini icra etmesine ilişkin finansmanın devlet tarafında karşılanması, sosyal sigortalar tekniğinin primli yönüyle farklılık arz edip primsiz bir sisteme dayandığı görülmektedir.

2.4.4. Sosyal Hizmet Tekniği

Sosyal hizmetler tekniği, sosyal yardım tekniğiyle metot olarak aynı olmak üzere bahis konusu olan yardımların aynı ve nakdi olmaktan ziyade bir hizmete dönüştürülmek suretiyle yapılması, sosyal hizmet olarak tanımlanmaktadır (Çalışır, 2019: 2).

Sosyal yardımların nitelikleri ile sosyal hizmetin birbirinden farklı olup aynı olmayışının temel nedeni yapılan yardımlar noktasında olup bu yardımların birinde aynı ile nakdi yardımın diğerinden daha ağırlıklı yani fazla olması, ötekisinde ise bir hizmetin sağlanması ya da bu hizmetten istifade edebilme ölçütünde, yani hizmet biçimi olarak yardım yapılmasıdır. Başka bir ifadeyle bu iki teknik arasındaki en belirgin farkın birinde aynı ve nakdi yardımların daha fazla olması ve ön plana çıkması, diğerinde ise yapılması mümkün olan yardımların hizmet olarak daha fazla öne çıkmasıdır.

Sosyal hizmetlerin usul ve esaslarına ilişkin olan yasal düzenlemelerde sosyal hizmetler; birey ve ailelerin kendi fiziksel bünye ile yaşamlarını sürdükları toplum içerisindeki çevre şartlarından dolayı ve iradelerine bağlı olmaksızın meydana gelen çeşitli manevi, maddi ve birtakım sosyal eksikliklerinin giderilerek, zaruri olan ihtiyaçlarının giderilmesine, sosyal birtakım sorunlarının önlenmesi, bununla ilgili oluşabilecek problemlerin

çözümlemesine yardımcı olunmak, hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini temel alan programlı ve sitemli bir sosyal hizmetler tekniği olarak ifade edilmektedir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983, Md., 2 ve 3, 1983).

Başka bir tanım olarak sosyal hizmetler veya sosyal hizmetler tekniği ve muhtevası; toplumu oluşturan bireylerin sağlık yönünden yaşamsal hallerini geliştirilmesinde ve yaşam şartlarına ilişkin olan birtakım maddi yetersizliklerin giderilmesi neticesinde, bireyleri başkalarından bağımlı olma halinden kurtarma ve kendisine yeterli olma halini sağlama, aile, grup ve topluluklar arasında sosyal barışını giderme hususunda gerçekleştirilmesi hayati öneme haiz olan faaliyetler bütünüdür (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 94).

2.4.5. Tamamlayıcı Olarak Sosyal Sigortalar

Tamamlayıcı olması yönüyle sosyal sigorta tekniği, sosyal güvenliğin sosyal sigorta teknikleri içerisinde bulunan tekniklerden farklı olarak ayrı bir yasa esasına dayanan bir sigorta sistemi tekniğidir. Bu teknikte zorunlu olarak kamu sosyal sigorta programlarının sağladığı yardım ve olanakları yeterli görmeyen bireylere daha yüksek seviyede gelir ve aylık imkânı getirmektedir. Bu tekniğin en başarılı örneklerinden birisi (OYAK) Ordu Yardımlaşma Kurumudur (OYAK).

Günümüz koşullarında mevcut sosyal güvenlik yasaları çerçevesinde yapılan yardımlar sonucunda bireylerin gelirlerinin düşük olması, söz konusu olan bu sistemin dışında ilave teknikleri ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkarılan tamamlayıcı sosyal sigortalar teknikleri, mevcut zorunlu temel sosyal sigorta sistemini bekleyen tehlikeler sonucunda bireyin kaygılarını bertaraf etme bakımında önemli ve yararlı tekniklerden biri olarak ifade edilmektedir (Ar, 2013: 24-30).

2.5. Sosyal Güvenlikte (Sigortalarda) Primli Sistemi

Sosyal güvenliğin omurgası ve en büyük gelir kalemlerinden olan primli sistem, sosyal sigortaların aktüerya dengesinin ayakta kalabilmesi için gerekli olan temel finansman gelir kaynaklarının başından yer almaktadır.

Bu sistem kapsamında; sigortalılar ile işverenler tarafından ödenen primler sosyal güvenlik sisteminin en önemli vazgeçilmez gelir kısmını oluşturmakta ve bu primler yasalarca belirlenen asgari ücretin alt ve üst katları arasında kalmak kaydıyla çalışanların almış oldukları ücretlerinden, kendi adına bağımsız çalışanlardan ise asgari ücretin alt ve üst katları arasında kalmak koşuluyla kendilerince belirlenen miktarlar üzerinden alınmaktadır (Boyacıoğlu ve Öçal, 2018: 911-913)

Primli sistemlerde prim ödeme yükümlüsü, çalışmadan (bireyin isteğine bağlı olan sigorta) isteğe bağlı olanların kendisi tarafından, belli bir çalışma mukabilinde çalışandan hisseleri oranına göre kendisinden ve işvereni ile devlet tarafından, kendi adına bağımsız çalışanın kendisi tarafından ödenmekte olup primlerden oluşmakta olan bu rejim, sosyal güvenliğin gider kalemlerini oluşturan finansmanın karşılaşmasında bir sistem olarak kabul görülmektedir (Boyacıoğlu ve Öçal, 2018: 918-919).

Sosyal güvenlik kapsamında öngörülen yardımlar ile toplanan primler arasında bir ilişki kurulamayacağı gibi yapılan yardımların kapsamı ödenen primlerden fazla olması veya tersi durum söz konusu olabilmektedir. Primli sistemler kapsamında alınan primlerle yapılması öngörülen yardımlar sosyal güvenlik kapsamında kısa vadeli sigorta kolları; analık, hastalık, iş kazası ve mesleki hastalığı ve uzun vadeli sigortalar kolları açısında; yaşlılık, malullük ve ölüm kapsamında yapılan yardımları ihtiva etmektedir.

Özet olarak; sosyal güvenlik kurumların gelir ve gider dengesini oluşturan aktüeryal sistemin en önemli ayağı, çalışma hayatı içerisinde bir hizmet akdine bağlı olarak çalışan sigortalılardan ve bu kişileri çalıştıran işverenlerden, kamu kurumlarında ve devlet tüzel kişiliklerde çalışanların kendilerinden ve devlet tarafından bunların dışında kendi adına bağımsız çalışanlar ile kendi isteğine bağlı olarak çalışanların ise kendilerince ödenen primlerden ve devlet tarafında ilave katkı olarak aktarılan kaynaklardan oluşmaktadır.

2.6. Sosyal Güvenlikte Primsiz Sistem

Bu sistemde sosyal güvenliğin sağlanmasında yapılan yardımların finansmanı için yararlanıcılardan herhangi bir prim alınmamaktadır. Primlere dayalı bir sistem olmadığında primli sistemler dışında kaldığında bu teknik primsiz rejimler olarak ifade edilmektedir.

Sosyal güvenlik literatüründe primli sisteme dayalı olmayıp primsiz sistem kapsamında bulunan kuruluşların başlıcaları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonları, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları gibi kuruluşlar örnek verilebilir.

Primsiz rejimler olarak bilinen sisteme dahil olan bu kurumlar tarafında yapılan yardım ve hizmetlerin mali finansman giderlerinin karşılığı hazine tarafından yapılan ödemeler ile karşılanmaktadır.

2.7. Sosyal Güvenlik Kapsamı

Toplumsal hayatta bireylerin sosyal, ekonomik ve yaşamsal açıdan güvencesini negatif etkileyen birtakım riskler değişik zaman ve şekillerde bireyin iradesi dışında ortaya çıkması ve bu risklerin boyutları sosyal güvenliğin sınırlarını ve kapsamını belirlemede önemli etkenlerin başından gelmektedir.

Sosyal güvenliğin sosyal ve ekonomik riskler neticesinde kapsam bakımından genişlemesi, beraberinde sosyal güvenlik harcamalarının meydana gelen riskler ve sonrası kayıpların tamamı mı yoksa belirli bir ölçüye kadar mı telafi edebileceği düşüncesi ve söz konusu olan sosyal ve ekonomik risklerin artması sosyal güvenlik kapsamının genişlemesinde temel teşkil etmektedir.

Sosyal güvenlik alanında yapılan düzenlemelerde görüldüğü üzere sosyal güvenliğin kapsamı nüfusun demografik yapısı ve sayısal olarak artması, hem de oluşan sosyal ve ekonomik riskler sonucunda dünyada sosyal güvenliğin kapsamının genişlediği gibi Türkiye’de de sosyal güvenlik kapsamının zamanla genişlemesi kaçınılmaz olmuştur (Kılıç, 2017: 380-386)

2.7.1. Kişiler Açısından Kapsamın Genişletilmesi

Kişiler açısından sosyal güvenlik kapsamının genişlemesi daha önceleri ücret geliri belirli bir seviyenin altında olan işçiler, sosyal güvenlik kapsamında faydalanmaktayken, daha sonra oluşan sosyal sigorta teknikleriyle beraber, mesleki faaliyetlerin çoğalmasıyla birlikte çalışan bireylerin karşılaştığı risklerin buna bağlı olarak artması nedeniyle bu riskler nedeniyle çalışmayan bireylerin çalışmadığı dönemler için de kazancının yerini alabilecek bir gelir sağlamayı amaç edinmesi, sosyal güvenliğin kişilerden hareketle

toplumun tüm bireyleri üzerinde yaygınlaşmayı hedeflediği göstermektedir (Levent, 2019).

2.7.2. Sosyal Riskler Açısından Kapsamın Genişletilmesi

Çalışma hayatı ve yaşam süreci içerisinde yer alan sosyal riskler; sosyal güvenliğin kapsamını etkileyerek sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmasına pozitif yönde etkilemiş, çalışan kişilerin, çalışma kuvvetini etkileyen hadiseler karşısında korunma tekniğine dayalı sosyal güvenlik anlayışı yerini toplumun tüm bireylerini kapsayacak sosyal güvenlik anlayışına bırakmıştır (Levent, 2019).

Ekonomik ve üretim faaliyetlere bağlı olarak, çalışma alanında her geçen gün yapılan faaliyetlerin çeşitliği ve gelişen teknolojiler ile birlikte farklılıkların artması, birtakım farklı ve sayıca fazla sosyal ve ekonomik ve fizyolojik riskleri meydana getirerek sosyal risklerin genişlemesine temel teşkil etmiştir. Sosyal risklerin farklı ve sayıca fazla olması ve bunun karşılığında hayati öneme sahip olan birtakım ihtiyaçların giderilmesi sosyal risklere bağlı olarak sosyal güvenlik alanında genişlemeler oluşturma esaslarını oluşturmuştur.

2.8. Sosyal Güvenlik ve Riskler

Risk, bireylerin yaşadığı değişken ve dinamik bir dünya içerisinde meydana gelebilecek tehlikelerin gerçekleşebilme olasılığıdır. Bu yönüyle risk kavramı sosyal güvenliğe ilişkin politikaların oluşmasında ve sosyal güvenliğin muhtevasında yer almakta, ulusal düzeyde sosyal politikaların bir parçası durumunda olup sosyal güvenlik politikalarının sosyal risk kavramı üzerinden beslendiği ve bahis konusu risk kavramı sosyal güvenlik konusunun varlık nedenini oluşturduğu görülmektedir (Özgökçeler, 2019: 3-5).

Sosyal güvenlik sistemleri, bireylerin yaşam süreci içinde karşılaşılabilecekleri risklere karşı, bireyi korumak ve bireye asgari bir yaşam garantisini temin etmek, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkmış bir sistemler bütünü olduğu, sosyal bilimcilerin ittifakla üzerinde durmuş olduğu en temel tanım olup sosyal güvenlik konusunda yapılan bu tanımlar, sosyal güvenliğin muhtevasını oluşturmaktadır.

Dolayısıyla sosyal güvenliğin konusunu, temelde sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkmasına yol açan temel faktörlerin başında toplumsal yaşam içerisinde bireylerin her zaman karşı karşıya kalabileceği riskler oluşturmaktadır.

Söz konusu olan bu riskler; sosyal, ekonomik, fizyolojik ve mesleki riskler olup toplumu oluşturan bireylerin yaşamında kaçınılması mümkün olmayan olaylardır.

Özetle olarak sosyal güvenliğin konusu, kapsamı, anlamı ve boyutu yaşanan birtakım sosyal risk kavramlarıyla belirlenir. Toplumsal yaşamda kaçınılması mümkün olmayan bu hususlar Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 28.06.1952 tarih ve 102 sayılı sözleşmesiyle kabul edilerek sosyal adalet ve çalışma haklarının iyileştirilmesine yönelik sosyal ve hukuk devletinin oluşması için model alınmıştır (Sosyal Güvenliğin Asgari Normlar Hakkında 102 Sayılı Sözleşme, 1971).

Sosyal güvenliğin konusu ve kapsamına bakıldığında ulusal düzeyde ortaya çıkışı Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 28.06.1952 tarih ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin En Az Normları Sözleşmesinde; sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeylerinde göre sosyal güvenlik kapsamında yerine getirilmesi gereken sosyal, ekonomik, fizyolojik ve mesleki riskler kapsamında dokuz sigorta kolu olarak; aile ödenekleri, işsizlik, ölüm, malullük, hastalık, yaşlılık, analık ve iş kazaları ile meslek hastalıkları sigorta kolları olarak belirlenmiştir. Bu zorunluluk kapsamında bakıldığında sosyal güvenliğin konusunu ve çerçevesini sosyal, fizyolojik, ekonomik ve mesleki riskler oluşturmaktadır (Ayhan, 2012: 50-53).

2.8.1. Sosyo-Ekonomik Riskler

Sosyal risk, gerçekleşme zamanı evvelden bilinmemekle beraber ileride gerçekleşmesi muhtemel veya kaçınılmaz olan ve bireylerin bu durum ile karşı karşıya kalması halinde mal varlığında azalmaya sebep olan tehlikeler olarak ifade edilmektedir (“Adalet ve Hukuk”, 2019)

Sosyo-ekonomik riskler, toplumda olağan günlük yaşam içinde, aile içerisinde, mal ve üretim faaliyetlerinin yapıldığı işyerlerinde veya bu faaliyetlere ilişkin çalışma şartlarında oluşan birtakım değişimlerden dolayı ortaya çıkan riskler olup bireylerin işsiz kalmaları neticesinde yapılan işsizlik ödenekleri ve bunun yanında birtakım aile ödenekleri sosyo-ekonomik riskler kapsamında örnek verilebilir.

Sosyal risklerin karşısında önemli bir fonksiyonu bulunun sosyal güvenliğin temelinde ve gayesinde sosyal riskler neticesinde bu risklerin bireyler üzerindeki etkilerini giderme, minimize etme ve bu risklerin sonucunda meydana gelebilecek tahribatları bertaraf etme çabaları yatmakta ve oluşan tahribatları giderme birey için hayati bir önem arz etmektedir (Özgökçeler, 2019: 3-4).

Bu açıdan bakıldığında, sosyal güvenlik politikalarının asıl gerekçeleri; yaşam sürecinde, sosyal risklerin bireyler üzerindeki etkilerini asgariye indirme veya bu etkileri tamamen ortadan kaldırma gayretleri oluşturmaktadır. Bu gayretler sosyal güvenliğe ilişkin olan politikaların ulusal düzeydeki sosyal güvenlik politikalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

2.8.2. Fizyolojik riskler

Bireysel ve toplumsal risk olarak da bilinen fizyolojik riskler; bireylerde; çalışma hayatı içinde veya dışında bulunan bir takım faaliyetlerin etkileri sonucunda kendisinden veya bedeninden ya da bakmakla yükümlü tutulduğu kişilerin fiziksel bünyelerinde meydana gelebilecek hastalıklar ile bu hastalık sonucunda vücut fonksiyonu açısından bedeninden oluşabilecek birtakım eksiklikler, maluliyet (sakatlık), ilerleyen yaş durumlarına dayalı olarak oluşabilecek yaşlılık hali, bireyin üreme hali olan analık, yaşam süreci içerisinde yaptığı birtakım uğraşların getirebileceği muhtemel kaçınılmaz kazalar ile yaşamın son bulması hali olan ölüm gibi risklerdir.

Fizyolojik risklerin muhtevası itibariyle meydana gelmesi sonucunda bireylerin fiziksel olarak beden yapılarında oluşabilen eksiklik fizyolojik risk kapsamında değerlendirilmektedir.

Fizyolojik risklerin doğrudan veya dolaylı etkileri, kişinin bedeninden meydana gelebilecek birtakım eksikliklerle beraber kişilerin gerekli olan yaşamsal ihtiyaçlarını giderme bakımından yetersiz kalması durumudur.

2.8.3. Mesleki riskler

Meslek tanım olarak, kişilerin ihtiyaç duydukları yaşamsal geçimlerini sağlamak üzere genel manada toplumsal alanda kişilerin statülerini belirleyen, kendine özgü yasal ve etik kurallara sahip faaliyetler şeklinde tanımlanmaktadır (Eke, 1987: 377-378).

Başka bir tanım olarak meslek; bireylerin faydalı hizmet ile mal üretmek ve buna mukabil gelir elde etmek gayesiyle yapılan kuralları toplum tarafından belirlenmiş, manevi ve maddi doyum veren tecrübe gerektiren faaliyetlerin tamamıdır (Tekin, 2019).⁴¹

Risk ise, bireylerin yaşadığı değişken ve dinamik bir dünya içerisinde birtakım tehlikenin meydana gelebilme olasılığıdır.

Bu iki kavramın bir araya gelmesiyle oluşan mesleki riskler, kişilerin kendilerine özgü olan meslekleriyle geçimlerini temin etmek üzere toplumsal alanda yapmış olduğu faaliyetler sonucunda, mesleklerinden dolayı vücut yapılarında meydana gelen ve bedenen veya ruhen oluşan zararların bu meslekler ilişkili olup arada bir illiyet bağı bulunan risklerdir. Özetle; mesleki risklerin sonucunda oluşabilecek zararların yapılan meslek ile arasından illiyet bağının bulunması gerekmekte, aksi durumda meydana gelen durumun mesleki risk olarak kabul görülmesine hukuken imkan bulunmamaktadır.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI REFORMU

3.1. Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi

Sosyal güvenlik, toplum içerisinde bireylerin huzurunu kaçıran ve refahına zarar veren sosyal tehlikelerin bireyler üzerinde bıraktığı zararlardan primli ya da primsiz sistemler kullanılarak sosyal risklerin vermiş olduğu tehlikeler sonucunda bireylerde meydana gelebilecek zararlar karşısında, onun kurtarma güvencesi olup, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi muhtevasında bulunan Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşme ve Tavsiye Kararlarında, uluslararası belgelerde ve ülke anayasalarında temel ve vazgeçilmez insan hakları arasında yer alan bir sistemdir (Cural, 2016: 694-696).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında sanayileşmenin tam kapasite şeklinde gerçekleşmemesinden dolayı sosyal güvenlik anlayışı birtakım; meslek ve aile içi dayanışmalar, inanç esaslarına bağlı ve doğal dayanışma şeklinde ortaya çıkmış, ayrıca işçi sınıfının da olmamasından dolayı günümüz anlamda sosyal güvenliğin oluşması sağlanamamıştır (Organ ve Yavuz, 2017: 107-109).

Osmanlı İmparatorluğunun sanayileşme sürecine girmemiş olmasından dolayı ciddi ve gerçek anlamda bir sosyal politikanın oluşmamış olması sosyal riskler karşısında daha çok sınırlı bir sosyal koruma önleminin var olması gerçek manada bir sosyal güvenlik sistemine dönüşmemiştir (Levent, 2019).

Cumhuriyet Döneminde ise modern sosyal güvenlik anlayışının başlaması, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraya denk gelmekte ve köyden kente doğru göçlerin artarak yaygınlık kazanması ve kent yaşamında sosyal politikaların giderek ağırlık kazanması sosyal güvenlik kuruluşlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Organ ve Yavuz, 2019: 106-108).

Bu bakımdan ülkemizde batı ülkelerine göre sanayileşme süreci daha geç başlamış Cumhuriyet Döneminde sanayileşmenin geç başlamasıyla sosyal güvenliğin, hazırlayıcı şartları hızlı bir gelişim izleyememesi, ekonomik ve siyasal koşulların farklı bir gelişim seyretmesi sosyal güvenliğin gelişim sürecinin farklılaşmasına neden olmuş ve sosyal sigortaların ilk temelleri 1936 yılında yasalaşan İş Kanunu düzenlemesi ile atılabilmiş

olup anılan Kanun muhtevasında bulunan maddelerle belirlenen ilkelerin pratiğe dönüşmesi ise İkinci Dünya Savaşından sonra mümkün hale gelmiş, buna müteakip izleyen dönemlerde sosyal güvenlik literatüründe yoğun çabalar ve bunun sonucunda birçok çalışmaların yapıldığı görülmüştür (Levent, 2019)

Türkiye'de sosyal güvenliğin gelişimine bağılı olarak yapılan değerlendirmeler genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinin temel alındığını, Cumhuriyetin ilk yıllarında çağdaş düzeyde bir sosyal güvenlik sistemin olmayışı bunun başlıca nedenleri arasında sivil toplum örgütlerinin az oluşu ve çalışma hayatı içerisinde yer alan baskı unsuru olan işçi zümrelerinin yeterince siyasette etkin faktör olarak yer almamasından kaynaklanabileceği düşünölmektedir (Ulutürk ve Dane, 2009: 131-133)

Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde (1921-1923 Cumhuriyet ilanından önce), henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken Zonguldak Ereğli Kömür bölgesinde kalabalık işçi kitlesinin ağır koşullar altında çalışmalarını sürdürmelerinden dolayı, sosyal güvenliğe ilişkin uygulanmak üzere birtakım çalışmalar yapılmış, yapılan bu çalışmalar Türkiye'de sosyal güvenliğin temelini doğuran girişimler arasında yer almıştır (Tmmob Maden Mühendisleri Odası, 2019).

Cumhuriyet ilanından sonra 1936 yılında yasa koyucu tarafından yapılan düzenlemeyle yasalaşan 3008 sayılı İş Kanununun varlığına karşılık, sosyal güvenlik alanında yapılan düzenlemeler ise 1945 yılından sonra gerçekleştirilmiş, 3330 sayılı Resmi Gazetede 15.06.1936 tarihinde yayımlanan 3008 sayılı İş Kanununun yayımlandığı bu tarihe kadar, sosyal güvenlik alanında birtakım tartışmalar yaşanmış buna mukabil bu alanda geniş anlamda birtakım düzenlemelerin yapılmadığı görölmektedir (İş Kanunu, 1936)

1945'lerden sonraki dönemlerde, İkinci Dünya Harbinin sonra ermesine müteakip, dünya üzerinde yer alan birçok ülkede sosyal güvenlik literatüründe birçok atılımlar atıldığı gibi Türkiye'de de sosyal ve ekonomik açıdan atılımlar olmuştur. Ancak meydana gelen İkinci Dünya Harbi diğer ölkelerde olduğu gibi Türkiye'nin de ekonomisinde birtakım sarsmalar yaratarak ekonomik alanda daralmalara neden olmuş, bu sürede bireylerin yaşam düzeninde sosyal güvenliğe ilişkin faaliyetlerde birtakım gerilemelerin yaşanması kaçınılmaz olmuştur.

Meydana gelen bu durumlar sosyal güvenlikte yepyeni bir sistemin oluşturulmasını zorunlu hale getirmiş ve dünyada gerçekleşen savaş neticesinde sosyal politika alanındaki gelişmeler Türkiye'ye de yansımış; bu politikalara bağılı olarak; analık, mesleki

hastalıklar ve iş kazalarına ilişkin sigorta kollarının kurulmasına, Çalışma Bakanlığının idari kuruluş ve görevleri arasında sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlamış ve sosyal güvenlik kavramı mevzuatımıza ilk kez bu Kanunla girmiştir. (Levent, 2019)

1945 yılında İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu 1949 yılında İhtiyarlık Sigortası Kanunu, 1950 yılında da Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu çıkarılmış, 1965 yılında 506 sayılı yasa ile Sosyal Sigortalar Kanunu adı altında birleştirilmek suretiyle 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile bu Kanunların uygulanmasına ilişkin işlevleri yerine getirmek üzere Sosyal Sigortalar Kurumu'nun idari ve teşkilat yapısı kurulmuş ve anılan bu Kuruma işyerlerinde bir ücret mukabilinde çalışanların sosyal güvenliklerinin sağlanmasına yönelik görevler verilmiştir (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964)

1945'ten sonra sosyal güvenlik alanında yeterli olmasa da bu alanda geniş bir sosyal güvenlik sistemi oluşturma yönünde belirli birtakım çabalar olmuştur. Kamu tüzel kişiliklere haizi olan kamu kurumlarında iştirakçi olarak çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin haklarını ihtiva eden 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununa ilişkin yasal düzenlemenin yapıldığını ve bu işlevlerin yerine getirilmesi için emekli sandığı idari yapısının 1949 yılında kurulduğu görülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanun , 2019, Md. 12)

Genel olarak bakıldığında sosyal güvenlik sistemlerinde zaman süreci içerisinde her yapılan düzenleme bir önceki düzenlemeden daha geniş ve işlevi açısından daha da kapsayıcı olmasına rağmen 1960'lı yıllarda toplumsal hayatta ve çalışma hayatında bir kısım kişilerin sosyal güvenliğin dışında kaldığı ve sosyal güvenliğin öngördüğü birtakım haklardan istifade edememelerine ilişkin aksaklıkların devam ettiği eksikliklerin mevcut olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet'ten sonra Türkiye'de yapılan anayasaların muhtevasına bakıldığında sosyal güvenliğe ilişkin herhangi bir düzenleyici ve kural koyucu düzenlemelere rastlanılmadığı görülmektedir. 1961Anayasa'sı kapsamında yer alan 48 maddesinde;

Herkes Sosyal Güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için Sosyal Sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir (Türki Cumhuriyeti Anayasası, 1961)

Yasada yer alan bu düzenleme ile 1961 tarihli Anayasada “sosyal devlet” ilkesinin kabulüyle ve bu ilke gereği sosyal ve ekonomik alanlarda devletin varlığının güçlü bir düzeyde olabileceği bu alanlarda düzenleyici birtakım kuralları koyma yetkisinin de devlete verilmesiyle beraber “sosyal devlet” kavramının hukukumuzda yerini aldığı görülmektedir.

1961 Anayasası’nın muhtevasında “sosyal devlet” konusunda yapılan bu düzenlemelerin insan haklarına ilişkin olan evrensel sözleşmelerinin de muhtevasında yer alması sosyal güvenliğin evrensel bir yapıya kavuştuğunun göstergelerinden birisidir. Sosyal güvenlik kapsamında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile çalışan bireylerin ve 5434 sayılı yasa ile kamu tüzel kişiliklere bağlı bulunan işyerlerinde çalışan kamu çalışanların dışında bulunan kendi hesabına bağımsız çalışan bireylerin sosyal güvenlik açısından herhangi bir yasal düzenleme kapsamında olmaması yeni düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Anayasal hükümler doğrultusunda sosyal güvenlik sistemlerinin daha geniş kesimlere ulaşılmasını temin etmek için 2.9.1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (Bağ-Kur) yasasıyla; kendi hesabına ve adlarına bağımsız olarak çalışanlar da sosyal güvenlik hakkına kavuştukları görülmektedir (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 1971)

1961 Anayasası’yla birlikte sosyal güvenlik alanındaki düzenlemeler ile Türkiye’de sosyal güvenliğin hukuksal çerçevesi daha da belirginleşerek Devlet’in sosyal güvenlik politikaları içerisinde doğrudan yer alarak ve belirleyicisi olduğu, sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemelerin yer aldığı 1982 Anayasası’nda da daha da belirleyici olduğu görülmektedir. Anayasa’nın birinci kısmının genel esaslar başlığı altında yer alan 2’nci maddesinde;

Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 2)

Devlet şeklinin çerçevesinin çizildiği ve muhtevasında “...sosyal bir hukuk devleti” olduğu, hukuk ve sosyal ilkeleri dışından başka bir şeklin olamayacağı, devletin esas ve gayesini ihtiva eden Anayasa’nın 5’inci maddesinde;

Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk Devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 5).

Yer alan hüküm gereği Türkiye Cumhuriyeti’nin “sosyal ve hukuk devleti” olduğu bununla beraber sosyal ve hukuk devletine ilişkin izlenilecek politikalar ve bu ilkeye bağlı yapılacak olan idari ve yasal düzenlemelerde sınırlayıcı herhangi bir kuralın konulamayacağına hukuksal boyutu da belirlendiği görülmektedir.

Ayrıca Anayasa’nın sosyal güvenliğe konu olan sosyal güvenlik hakkı başlığı altında bulunan 60’ıncı maddesinde yer alan;

Herkes, Sosyal Güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 60).

Hükümleri yer almakta olduğu, bahis konusu olan bu düzenlemelere istinaden sosyal ve hukuk devlet gereği sosyal güvenliğin haklarına herkesin sahip olduğu, sosyal güvenlik kapsamında öngörülen hakların yerine getirilmesi gayesi ile oluşabilecek idari tedbir ve teşkilatlarının kurulmasının devlet tarafından hukuki bir zemine oturtulduğu görülmektedir.

Sosyal ve hukuk devleti kapsamında izlenilen politikalar doğrultusunda yapılan düzenlemelere bakıldığında Türkiye’de nüfusun yarısından fazlasının temel geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılığın önde geldiği, bu kapsamda çalışan ve bu işleri yapan kişilerin sosyal güvenlik kapsamına alınmasına ilişkin 18.05.1984 tarihi 2925 sayılı tarım işlerinde çalışanlara ilişkin düzenleme (Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, 1983, Md. 4), 17.10.1983 tarih ve 2926 sayılı Yasa ile tarım faaliyetlerine ilişkin işlerinde kendi adına bağımsız olarak çalışanlara için yapılan düzenleme (Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu, 1983), mal ve hizmet üretiminin

yapıldığı işyerlerinde çalışanların işlerini kaybetmeleri neticesinde gelir kayıplarını telafi edebilmek üzere 25.8.1999 tarihinde düzenlenen 4447 sayılı yasa ile düzenlenen İşsizlik Sigortası uygulaması “sosyal ve hukuk devleti” kapsamında izlenen politikalar arasında yer aldığı görülmektedir (İşsizlik Sigortası Kanunu, 1999).

Türkiye’de sosyal güvenliğin tarihsel sürecine bakıldığında farklı dönemlerde farklı yasal düzenlemeler ile bu düzenlemelerin işlevlerini yerine getirecek farklı idari ve teşkilat yapılarının varlığı bütüncül bir sosyal güvenlikten söz edilmeyeceği, bu farklılık iki dönemde incelenecek olursa bunu 2006 yılı öncesi ve 2006 yılı sonrası olarak iki bölüme ayırmak daha da isabetli olacaktır.

3.1.1. Türkiye’de 2006 Yılı Öncesi Sosyal Güvenlik

2006 yılı öncesinde Türkiye’de sosyal güvenlik kapsamında öngörülen işlevlerin yerine getirilmesinde farklı kurumların olması, birden fazla sosyal güvenlik sisteminin varlığı sosyal güvenlik alanında norm birliğinin olmadığını ve bu alanda dağınık bir sosyal yapı varlığının göstergelerindedir. 2006 tarihinden önceki dönemlerde Türkiye’de sosyal güvenlik işlevlerini üç büyük kurum ile diğer kurumlar tarafından yerine getirilmekteydi. Bu kurumların içerisinde önde gelen başlıcaları; 506 Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), kamuda iştirakçi olanlara ilişkin 5434 sayılı Emekli Sandığı (ES) Kurumu ve 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) olduğu, aralarında herhangi organik bağın olmayışı sosyal güvenliğin standart bir yapıda olmadığını göstergelerindedir (Ulutürk ve Dane, 2009).

3.1.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK)

1965 yılına kadar Türkiye’de sosyal güvenliğe ilişkin birçok düzenleme yapılmış ve sosyal güvenliğe ilişkin çeşitli kanunlar çıkartılarak sosyal güvenliğin sağlanması yoluna gidilmiş, söz konusu olan bu yasal düzenlemeler; 4772 sayılı Meslek Hastalıkları, İş Kazaları ve Analık Sigortası Yasası, 4792 sayılı İşçi Sigortaları Yasası, 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Yasası, 6900 sayılı İhtiyarlık, Maluliyet ve Ölüm Sigortası Yasası, 5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Yasası, 5953 sayılı Basın ve İş Yasası ve Gazeteciler Yasası, 1954 yılında düzenlenen 6379 sayılı Deniz İş Yasası, Sosyal

Güvenlik kapsamında yapılan başlıca yasal düzenlemelerdendir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Türkiye’de nüfusun her geçen artması ve mevcut yasaların, nicel olarak fazla olmasına rağmen nitel yönü itibariyle nüfusun tamamını kapsayamaması nedeniyle bireylerin sosyal güvenliğini sağlamada yetersiz kalması, idari ve yapısal olarak dağınık bir halde bulunan sosyal güvenlik kurumlarının tekleştirilmesine zemin oluşturarak bu kapsamlarda çalışanların sosyal güvenliğini sağlamak gayesiyle 506 sayılı Yasal düzenlenmesi yapılmış, bu düzenlenme ile beraber dağınık ve kapsayıcı olmayan sosyal güvenlik kurumları Sosyal Sigortalar Kurumu olarak günün sosyal ve ekonomik kıstaslarına göre tekleştirilmiş, anılan yasal düzenleme ile birlikte sosyal güvenliğin sağlanmasına ilişkin işlevi yerine getirmek üzere sosyal sigortaların idari ve teşkilat yapısı kurulmuştur (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964).

Düzenleme ile birlikte sosyal güvenlik alanında dağınık olan idari yapılar ve bu yapılar tarafından gerçekleştirilen sosyal güvenliğe ilişkin işlemler, yapılan Yasal düzenlemeyle daha da derli bir hale getirilmesi sağlanarak, Sosyal Sigortalar Kanunu yasasıyla daha da kapsayıcı ve sosyal güvenlik alanında sağlanan yardımlarının çeşitliliğinin de artmasıyla daha geniş düzeyde bir sosyal güvenlik düzenine geçilmesinin bir göstergesi olmuştur (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964). Yasanın 2’nci maddesinde Kanunun amacı;

İş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde bu Kanunda yazılı şartlarla sosyal sigorta yardımları sağlanır (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964, Md. 2)

Sosyal sigortalar kapsamında faydalanacak kişilere ilişik olan düzenlemenin 3’üncü maddesi;

Bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar bu Kanuna göre sigortalı sayılırlar.

10/07/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması hakkındaki Kanuna göre çalıştırılan Koruma Bekçileri bu Kanuna tabidir.

(Ek fıkra:29/7/2003-4958/25 md.) Ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular hakkında yalnız iş kazası ile meslek hastalıkları, analık ve hastalık sigorta kolları uygulanır. Ancak bunlar istekleri halinde malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta kolları bakımından bu Kanunun 85

inci maddesinde öngörülen şartları taşımaları kaydıyla isteğe bağlı sigortalı olabilirler. Bu şekilde çalıştırılanların işvereni Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu, işveren vekilleri ceza infaz kurumları ile tutukevleri iş yurtlarının sorumlu müdür ve amirleridir.

Bu Kanunda belirtilen Sosyal Sigorta yardımlarından sigortalılar ile bunların eş ve çocukları ve sigortalıların ölümlerinde bu Kanuna göre hak sahibi olan kimseleri yararlanırlar (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964, Md. 2).

Yasal düzenlemenin 2 ve 3'üncü maddelerinde yasal düzenleme kapsamında sigortalı olarak çalışan kişilere ve bu kişilere bağlı olarak faydalanacak olan hak sahiplerine yaşlılık, malullük, ölüm, mesleki hastalıklar ile iş kazalarına ilişkin sigorta kollarından sağlanan yardımlar ile sağlık hizmetlerine ilişkin yardımların yapıldığı görülmektedir.

3.1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı (ES)

Kamu kesiminde, kamuya ilişkin iş ve işlemleri yürütmekle görevli iştirakçilerin 17.06.1949 tarihinden 5434 sayılı yasa ile yürürlüğe giren Emekli Sandığı Kanunu (ES) düzenlemesiyle sosyal güvenlik kapsamına alındığı ve bu kapsamda yer alan iştirakçilerin haklarını ihtiva eden yasal düzenlemelerin bu düzenleme ile tekleştirildiği görülmektedir (Emekli Sandığı Kanunu , 1949).

Yasanın 13'üncü maddesi kapsamında kamuya ait olan kurumlara ait kamu işlerinin yapıldığı işyerlerinde daimi ve zaman zaman geçici kadroda tabi olarak çalışan iştirakçilerine;

- a) Emekli aylığı;
- b) Adi malullük aylığı;
- c) Vazife malullüğü aylığı;
- ç) (Mülga: 21/4/2005 - 5335/29 md.)
- d) Dul ve yetim aylığı;
- e) Harp malullüğü zammı;
- f) Toptan ödeme;
- g) Emekli keseneklerinin geri verilmesi;
- h) (Mülga: 23/2/1965 - 545/4 md.)
- i) 65 inci maddede yazılı yardımların yapılması;
- j) İkramiyeler (Emekli sandığı Kanunu, 1949, Md. 13).

Sosyal güvenlik kapsamında birtakım yardımların yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber Kanunun sağlık yardımlarına ilişkin maddeleri kapsamında bu Kanuna tabi olan sandık emeklilerinin ve bunların bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık harcamaları ile Kanuna tabi olarak aktif çalışanların sağlık yardımlarına ait olan finansman giderler yapılan düzenlemelerle kurumları tarafından karşılanarak söz konusu olan bu kişilere yapılan yardımlar yönüyle sosyal güvenlik kapsamına alındığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik alanında kamu kesiminde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin yasal düzenlemeler, kamu kesiminde yer alan iştirakçilerini ve bu kapsamda yer alan emeklilerin aile bireylerine yapılan yardımları kapsadığını, bunların dışında kalan kişilerin diğer sosyal güvenlik kurumlarına tabi olanların haricinde kalan yurttaşlar için herhangi bir sosyal güvenlik hakkını içermediğinden sınırlı ve dar bir kesimi kapsadığından dar bir sosyal güvenlik yasası olduğu, buna mukabil ülkemizde de üç büyük sosyal güvenlik kumlarından birisi olduğu görülmektedir.

3.1.1.3. Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)

Sosyal güvenlik alanında bir işveren bağlı olarak bir hizmet akdine tabi çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi olduğu, kamu kurum ve kuruluşlarda çalışan iştirakçilerin Emekli Sandığına tabi olduğu, ancak esnaf sanatkâr ve bağımsız çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin herhangi bir yasal düzenlemelerinin olmayışı bu alanda birtakım düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Esnaf, sanatkar, kendi hesabına bağımsız çalışanlar için yapılan yasal düzenlemelerle 1479 sayılı Esnaf Sanatkarlar ile Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile sosyal güvenlik kapsamına alındığı görülmektedir (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 1971)

Esnaf, sanatkâr ile kendi hesabına bağımsız çalışanlara ilişkin düzenlemenin 24'üncü maddesiyle;

Aşağıda sayılan sigortalılar hakkında malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde bu Kanunda yazılı şartlarla sosyal sigorta yardımları sağlanır

I – Sigortalı sayılanlar:

Kanunla ve Kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulu Sosyal Güvenlik kuruluşları kapsamı dışında kalan ve herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan;

- a) (Değişik : 24/8/2000 -KHK- 619/13 md.; İptal: Ana.Mah.nin 26/10/2000 tarih ve E.:2000/61, K.:2000/34 sayılı Kararı ile; Değişik:24/7/2003-4956/14 md.) Esnaf ve sanatkârlar ile diğer bağımsız çalışanlardan ticari kazanç veya serbest meslek kazancı dolayısıyla gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar ile gelir vergisinden muaf olanlardan Esnaf ve Sanatkâr Sicili ile birlikte Kanunla kurulu meslek kuruluşuna usulüne uygun olarak kayıtlı olanlar,
- b) Kollektif şirketlerin ortakları,
- c) Adi Komandit şirketlerin komandite ve komanditer ortakları,
- d) Limited şirketlerin ortakları,
- e) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları,
- f) Donatma iştirakleri ortakları,
- g) Anonim şirketlerin kurucu ortakları ile yönetim kurulu üyesi olan ortakları (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 1971, Md. 24)

Çeşitli faaliyetler içerisinde bulunan kişilerin düzenlemede ön görülen diğer şartları da taşımaları koşuluyla malullük, yaşlılık ve ölüm riskleri ile karşılaşan bireylere sosyal güvenliğe ilişkin yardımların yapılabileceği öngörülmüştür.

1479 sayılı Esnaf Sanatkârlar ile Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında Kuruma (Bağ-Kura) verilen görevlerin dışında yasa kapsamında olmayan ve seçimle işbaşına gelen muhtar için Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenliğe İlişkin 10.09.1977 tarihli 2108 sayılı Kanunu düzenlemesiyle birlikte tarımda kendi adına, hesabına çalışanlara ilişkin 17.10.1983 tarih, 2926 sayılı Yasal düzenlemeyle sosyal güvenlik kapsamına alınarak Bağ-Kur ile ilişkilendirildikleri görülmektedir (Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası, 1977, Md. 4).

Yasal düzenleme incelendiğinde sağlık yardımlarına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği ancak daha sonra 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu yasasında yapılan değişikliklerle;

Ek Madde 11 – (Değişik : 24/8/2000 -KHK- 619/28 Md.; İptal: Ana. Mah.nin 26/10/2000 tarih ve E.:2000/61, K.:2000/34 sayılı Kararı ile; Değişik : 24/7/2003-4956/37 Md.) (Değişik birinci fıkra: 8.2.2006-5454/8 Md.) Bu Kanun ile 2926 sayılı Kanuna göre; a) Zorunlu sigortalı olanlar ile eş ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları, ana ve babaları, b) Yaşlılık

ve malullük aylığı bağlananlar ile eş ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları, ana ve babaları, c) Ölüm aylığı alanlar, sağlık sigortası yardımlarından yararlanırlar(Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 1971, Md. 11).

beraber yasa kapsamında belirtilen faaliyetler ile uğraşan bireylerin Yasanın 24'üncü maddesi kapsamında sigortalı olması ve emeklilik ile ilgili maddeleri kapsamında emekli ve hak sahibi olmaları ve yasada yer alan diğer koşullara sahip olanlara Ek 11'inci maddesi kapsamında sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkına kavuştukları görülmektedir.

3.1.1.4. Sosyal Güvenlik Kurumları Dışında Kalanlar Kişilere Yönelik Uygulamalar

Sosyal güvenlik alanında birtakım görevleri yerine getirmekle görevli bulunan üç büyük Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında sosyal güvenceye sahip olan bireylere, birtakım riskler karşısında sağlanan yardımlar hakkında bilgi verilmeye çalışıldı. Çalışmanın bu bölümünde de üç Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı dışında kalan ve sosyal güvenceye sahip olan bireylerin faydalandıkları yöntemler hakkında bilgi verilecektir.

3.1.1.4.1. Ödeme Gücü Bulunmayan Vatandaşların Devlet Tarafından Tedavi Giderlerinin Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması

Sosyal güvenlik kapsamında yapılan düzenlemelerin tekleştirilmesi ve sosyal ve hukuk devleti ilkesi gereği sosyal güvenlik kapsamına alınabilecek bireylerin artırılmasına yönelik yapılan birtakım düzenlemelerin yeterli olmadığı ve söz konusu olan düzenlemeler kapsamında öngörülen yardımlar için bir işverene bağlı olarak çalışanlar, Emekli Sandığına tabi olan iştirakçiler ile kendi adına bağımsız olarak çalışanlardan sosyal güvenlik kapsamında finansmanının karşılanması ve aktüerya dengenin sağlanması amacıyla söz konusu olan kişilerden belirli oranlarda primler tahsil edilerek sosyal güvenlik kurumlarının finansman giderleri sağlanmaktaydı.

Sosyal güvenlik kurumlarından olan Emekli Sandığı (ES), Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Kurumu (BAĞ-KUR) kapsamında bir hizmet akdine bağlı olarak çalışanlardan, emekli sandığı iştirakçilerin ücretlerinden, kendi adına bağımsız olarak çalışanlardan primler tahsil edilmesiyle sosyal

güvenlikleri sağlanıyorken bunların dışında kalan ve herhangi bir ödeme gücü olmayan vatandaşlar için de birtakım yasal düzenlemelerin yapılması sosyal ve hukuk devletinin gereklerindedir.

Bu amaçla mali bakımından ödeme gücü bulunmayan kişilerin “Yeşil Kart” kapsamına alınarak devlet tarafından tedavi giderlerinin karşılanmasına teminen 18.6.1992 tarihli, 3816 sayılı Kanuni düzenleme yapılarak, bu Kanunla beraber ve devletin sosyal ve hukuk devleti ilkesi gereği üç büyük sosyal güvenlik kurumları kapsamı dışında kalan bireylerin tedavi giderlerini üstlendiği görülmektedir (Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun, 1992).

Ödeme gücü olmayan kişilere Yeşil Kart verilerek Devlet tarafından tedavi giderlerinin karşılanmasına ilişkin Yasa uyarınca düzenlenen yönetmeliğin 2'nci maddesinde;

- a) Hiçbir Sosyal Güvenlik Kurumunun güvencesi altında bulunmayan, Türkiye'de ikamet eden, Kanun ve bu Yönetmelik ile öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde belirlenecek aylık geliri veya hane içindeki gelir payı 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununa göre tespit edilen asgari ücretin, eşi gelir getirici bir işte çalışmayan, evli ve bir çocuklu bir mükellefin ödemesi gereken en düşük gelir vergisi ve sosyal sigorta primi düşüldükten sonra geriye kalan miktarının 1/3'ünden (Bakanlar Kurulu'nca artırılması halinde belirlenen oranından) az olan Türk vatandaşlarının tespitine dair hususları,
- b) Yukarıdaki (a) bendinde belirtilenlerin Türkiye'deki yataklı tedavi kurumlarında yatarak görecekları tedavi hizmetlerini ve bu hizmetler için yapılacak her türlü masrafların ödenmesi ile ilgili usûl ve esasları,
- c) Türkiye'deki birinci, ikinci ve üçüncü basamak tedavi kurumlarında ayakta tedavi kapsamında görecekları muayene, tetkik, tahlil, pansuman, diş çekimi, diş protez, gözlük hizmetleri ve ilaç bedellerinin ödenmesi ile ilgili usûl ve esasları,
- d) Doksan günün aşılması kaydıyla Yeşil Kart hamili anne ve/veya babanın yeni doğan bebeğinin Yeşil Kart çıkarılıncaya kadar, acil tıbbî müdahale ve tedavi gerektiren ve annenin doğum yaptığı hastanedeki tedavi giderleri ile sevk edildikleri sağlık kurum ve kuruluşlarında uygulanan yatarak ve ayakta tedavileri ve bunların bedellerinin ödenmesi ile ilgili usûl ve esasları,
- e) Doksan günün aşılması kaydıyla acil tıbbî müdahale ve tedavi gerektirdiği için hastaneye yatırılan hastaların Yeşil Kart çıkarılıncaya kadar hastanede yapılan tüm masraflarının karşılanması ile ilgili usûl ve esasları,
- f) Söz konusu tedavi hizmetlerini verecek olan yurt içindeki kurum ve kuruluşları

kapsar(Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik, 1992, Md. 2)

Sosyal güvenlik kapsamı dışında her hangi bir bireyin kalmaması için yapılan Kanuni düzenlemelerden olan Yeşil Kart uygulamasında yapılan araştırmalar neticesinde sosyal güvenlik idareleri olan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Emekli Sandığı (ES) ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) kapsamında olmayanların Kanun ve yönetmelik esasları çerçevesinde; Türkiye’de ikametgah etme şartına bağlı olarak aylık geliri ile hane geliri 4857 sayılı İş Kanunu Yasası gereği tespit edilebilecek ücretin eşinin gelir getirici bir işte çalışmaması koşuluyla birtakım giderlerinin dışında ve ilgili organlarca belirtilen düzeyden az olan bireylerin sağlık giderleri Devlet tarafında karşılandığı görülmektedir.

3.1.1.4.2. Sosyal Hizmetler ile Sosyal Yardımlar

Sosyal güvenlik alanında, sosyal hizmetler ile sosyal yardımlar kapsamında yer alan uygulamalar, sosyal güvenliğin sağlanmasına ilişkin olarak yapılan düzenlemelerin arasında yer almaktadır. 3294 sayılı Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu, 1986) ve 2022 sayılı 65 Yaşını Tamamlamış, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanununun ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunuyla yapılan düzenlemeler bu alanda atılmış adımlar arasında yer almaktadır.

Söz konusu olan bu sistemler katılımlı primler rejimine dayanmadığından yapılması öngörülen yardımlardan faydalanan bireylerce herhangi bir prim ödemesi yapılmadan düzenlemelerde yer alan haklardan yararlandıkları görülmektedir (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 1976)

3294 sayılı Yasanın 1’inci maddesinde Yardımlaşma, Dayanışma Teşvik Fonu kapsamında muhtaç zaruret içinde bulunan bireylere gerekli olan şartlara haiz olanlara sosyal güvenlik kapsamında asgari düzeyde yardım yapılması hedeflenmiştir.

Bu Kanun amacı; fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere

yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir(Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu, 1986, Md. 1)

Yasal düzenlemeyle birlikte toplumsal yaşamda hayatını sürdürüp sosyal güvenlik kurumlarına prim ödeme gücünden yoksun olan bireylerin hayatlarını ikame edebilmek ve asgari düzeyde gerekli olan yardımlardan faydalanmak ve bunun sonucunda gelirlerin adil bir şekilde tevzi edilmesiyle beraber sosyal ve ekonomik barışın sağlanması Kanunun amaçları arasında gösterilmiştir.

Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan Kanunla Kurulu Sosyal Güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir. Ek fıkra: 30/5/1997-KHK-572/17 md.; Değişik ikinci fıkra: 17/4/2008-5754/77 md.) Ancak, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde sayılan genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin 5510 sayılı Kanun gereği ödedikleri katılım payları bu Kanun kapsamındadır. Ancak yıl içinde ödenen tutarlar, takip eden yılda Hazine tarafından Fona geri ödenir(Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu, 1986, Md. 2).

Kanunun 2'nci maddesi ile yapılması öngörülen yardımların çerçevesi belirtilmiş, yapılacak olan yardımlar kapsamında faydalanacak olan bireylerin sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı olmamakla birlikte bu kapsamda herhangi bir gelir ve aylık almama şartlarının arandığı görülmektedir. Bahis konusu olan yasal düzenlemenin öngördüğü şartları taşımak koşuluyla kapsamda yer alacak kişiler ayrıca Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında Genel Sağlık Sigortası sayılmış ve ödemesi gereken katkı payları da hazinece karşılanacağı esas getirilerek sosyal ve ekonomik bakımdan adaletin sağlanması hedef alınmıştır.

Diğer bir düzenleme olan 2022 sayılı Güçsüz, Kimsesiz ve Muhtaç 65 yaşını doldurmuş Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlaması Hakkında Kanuni düzenleme ile sosyal güvenlik kapsamı dışında olan muhtaç ve kimsesiz bireyler ile engelliler ve yaşlılar kapsama alındığı görülmektedir.

Sosyal Güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile Uzun Vadeli Sigortalar orta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar, nafaka bağlanmış veya nafaka bağlanması mümkün olanlar veya 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre harçlık ödenenler hariç olmak kaydıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına...”

“...başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek kadar engelli olduklarını ilgili mevzuatına göre alınacak sağlık kurulu raporu ile kanıtlamaları ve birinci fıkranın (a) bendi ile üçüncü fıkradaki koşulları taşımaları hâlinde, birinci fıkranın (a) bendine göre aylık bağlanır (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 1976, Md. 1,2)

Yasal düzenlemenin 1 ve 2’nci maddeleri uyarınca sosyal güvenliğe ait olan kurumların herhangi birisinden gelir veya aylık haklarından yararlanamayanlar ile sosyal sigortalar teknikleri kapsamında zorunlu bir şekilde sigortalı olması gereken kişilerden bir işte çalışanlar, nafaka alması hakkı olanlar ile nafaka alanlar veya 2828 sayılı Yasal düzenleme hükümleri gereği parasal yardım alanlar hariç olmak şartıyla, kapsamı dışında kalan muhtaçlar ve engelliler de yasa kapsamına alınarak, bu yasa ile beraber (2022 Sayılı Yasa) ülke nüfusunun neredeyse tamamına yakını sosyal güvenlik kapsamına alınarak yaşlı ve muhtaç vatandaşlarımız ile engelli bireylerin toplumdaki uzaklaşmasının önlenmesi işlevi yerine getirilmiş sosyal ve ekonomik adaletin sağlanması yolunda önemli adımların atıldığı görülmektedir.

Sosyal güvenliğin sağlanmasıyla beraber kapsamının genişlemesi bakımından sosyal barışın gerçekleşmesi hususunda yapılan diğer bir düzenleme ise 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunudur (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Sosyal hizmetler, içerisinde barındırdığı sosyallik kavramı gereği insan ve çevresini esas alarak, bireyin, sosyal bir varlık olduğunu; bu özelliğinden dolayı başkalarına da ihtiyaç duyabileceği ve bununun sonucunda bireylerin birbirlerine olan bağlılık ve bağımlılığı sosyal hizmetin dayanağını oluşturmaktadır (Selcik ve Güzel, 2006: 461-463).

Sosyal hizmetler kapsamında yapılan Kanuni düzenleme ile birlikte korunmaya ve bakıma muhtaç olan bireyler sosyal hizmetler kapsamına alınmıştır.

Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek...”

"Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü..." (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983, Md. 1, 3)

Kanuni düzenleme kapsamında; bakıma, korumaya ve yardıma ihtiyacı olan kişilere birtakım çevre şartlarına bağlı olarak kişilerin kontrolleri dışında meydana gelen sosyal yoksunlukların giderilerek oluşabilecek sorunların önlenmesini ve hayat standartların yükseltilmesi hususunda sosyal hizmetler götürmek ve bu hizmetleri yürütme amaçlandığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, Kanun maddesinde sosyal hizmetler amaç bakımından; insanların sosyal işlevselliğini artırmayı temel amaç edindiği görülmektedir.

3.1.2. Türkiye’de 2006 Yılı Sonrası Sosyal Güvenlik

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemlerin yapısı ve sorunları üzerinden uzun dönemlerden beri tartışmalar yaşanmış, 1990’lı yılların başlarında ise kamuoyunda daha geniş bir yelpazede tartışıldığı görülmekteydi. Bu tartışmaların temelinde sosyal güvenlik ile ilgili birden fazla kurum ve idari yapının bulunması, bu kurumlar kapsamında bireylere sağlanan birtakım hak ve yükümlülüklerin farklılığı, standart birliği bakımından sosyal güvenliğin oluşmasında engelleyici en önemli faktörler olmuştur (Tezel ve Kurt, 2009: 15-17)

Türkiye’de nüfus yapısında meydana gelen değişimlerin olması, önceki mevcut sistemlerin yoksulluğa karşı gerekli ve yeterli korumayı sağlayamamaları ve sosyal güvenlik kurumları ile idari teşkilat yapılarının finansman açıklarının ekonomiye olan etkileri ve ekonomi üzerindeki olumsuzlukları, sosyal güvenlik kurumlarının finansman ve işlevsel sorunlarından dolayı sosyal güvenlik alanında birtakım reform çalışmaları gerekliliği ortaya konulmuş ve bu dönemde giderek artan tartışmalar yeni bir sosyal güvenlik reform çalışmasının gerekli olduğu fikrini ortaya çıkarmıştır.

3.2. Sosyal Sigortalarda Gerçekleştirilen Reformun Gerekçesi

Sosyal güvenlik, toplumda iktisadi açıdan kalkınmayla beraber sosyal refah seviyesinin korunması ve bu düzeyin sürdürülmesi bakımından toplumun tüm kesimlerini yaşamlarında meydana gelebilecek çeşitli risk ve tehlikelere karşı koruma ve geleceklerini güvence altına alma bakımından bütünsel bir sistemler bütünüdür. Bu bütünsel işleve sahip olan sosyal güvenlik yapıları ilgili ülkelerin ekonomik, sosyal koşullarıyla doğrudan ilişki içerisindedir (Egeli ve Özen, 2009)

Türkiye’de 1990’lı yıllardan sonra mevcut sosyal sigorta kurumlarının finansman açıklarının giderek artması, ülke nüfusun yaşlanması, mevcut sosyal güvenlik sistemlerinin yoksulluğa karşı koruma hususunda yetersiz kalması, sosyal güvenlik kurumlarının giderek artan mali yüklerden dolayı finansman açıklarının ekonomi üzerindeki negatif etkileri, bütün bireyleri koruma altına alamaması, mevcut sosyal güvenlik idari ve kurumlarının sorunlarının giderek artması yeni bir sosyal güvenlik reformunun oluşması arayışına zemin hazırlamıştır (Alper, 2011: 10-15).

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin 2006 yılı öncesindeki yapısına bakıldığında yapılan düzenlemelerin başlangıcı 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanununun ardından 1945 yılında oluşturulan İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu’dur. Zaman içerisinde iş kazaları mesleki hastalıklar, analık ve hastalık, maluliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları teknikler üzerinde birtakım çalışmalar yapılmış 1964 yılında bu yasal düzenlemeler 506 sayılı Yasa ile bir bütün haline dönüştürülerek Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) olarak değiştirilmiş, Tanzimat sonrası dönemlerde kamu görevleri için çeşitli sandıklar kurulmuş, Cumhuriyet Döneminde ise bu çalışmalara yönelik birtakım düzenlemeler devam ederek kamu kesiminde çalışanların farklı sandıklara tabi olmasının sakıncaları görülmesi üzerine 1949 yılında 5434 sayılı yasa ile yapılan düzenleme neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı (ES) kurularak, bu yasa ile beraber kamuda iştirakçi olarak istihdam edilenler tek çatı altında toplanması gerçekleştirilmiştir (Alper, Değer, ve Sayan, 2012: 51-53).

Sosyal güvenlik kurumlardan bir diğeri ise kendi adına bağımsız çalışanların sosyal güvenlik haklarını düzenleyen 1479 sayılı Bağımsız Çalışanlar, Esnaf ve Sanatkarlar Kurumu olarak kurulan Bağ-Kur ile beraber Türkiye’de sosyal güvenlik yapısının kurumsal ve son kısmı da oluşturularak sosyal güvenlik kapsamı hem genişletilmiş hem de nicel olarak fazlaştığı görülmektedir.

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemlerinin sorunlarına bakıldığında üç büyük sosyal güvenlik yapısının varlığı ve aralarında zaman zaman yaşanan koordinasyon eksiklikleri ve söz konusu sistemlerin sürdürülebilir bir düzeyde olmayışı, birtakım ekonomik yetersizliklerden dolayı aktüerya dengelerinin bozulması, değişen koşullar karşısında ön görülen ihtiyaçların sosyal güvenlik kurumları kapsamında karşılanamaması bu kurumların bu açıdan yetersiz kaldıkları görülmektedir.

Fiyat bakımından istikrarı sağlamak ve sürdürülebilir bir büyüme düzeyi yakalamak veya temin etmek istikrar programlarının temel unsurunu oluşturmakta ve mali disiplini sağlamakla mümkün olabileceği, Türkiye’de mevcut sosyal güvenlik sistemlerinin ülke nüfusunun yapısında beklenen değişimin de göz önünde bulundurulduğunda beklentileri karşılamayacağı buna paralel olarak mevcut sistemlerle mali disiplinlerin sürdürülemeyeceği beklentisi kapsamlı bir reform yapılmasını gündeme getirmiştir (Tezel ve Kurt, 2009: 18-19).

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemlerinin temeli sosyal sigortalara dayalı olduğundan, bu kurumların zaman içerisinde karşılaştığı birtakım krizler sosyal güvenlik krizlerine dönüştüğü, sosyal güvenlik kapsamında yer alan açıklarının kapatılmasına yönelik özellikle bütçeden zaman zaman yapılan birtakım transferler önemli bütçe kalemlerinin Türkiye ekonomisi açısından, ekonomik yönde krizleri tetikleyen faktörler olmaya başladığı görülmüştür (Alper, Değer ve Sayan, 2012: 52)

Sosyal ve hukuk devleti olmanın gereklerinden ve en önemli amaçlardan birisi de devletin sosyal güvenlik kapsamında sunmuş olduğu hizmetlerde herhangi bir farklılık bulunmaksızın toplumun tüm yurttaşlarına bu hizmetlerden eşit derecede ve aynı yasal düzenlemelerde faydalandırılması olduğu; ancak mevcut sistemlere bakıldığında söz konusu hizmet ve uygulamaların sosyal ve hukuk devletinin öngördüğü eşitlik ilkeleriyle bağdaşmadığı görülmüştür.

Özellikle ülke nüfus yapısındaki demografik değişimlerin olması, önceki mevcut yasal sistemlerin yoksulluğa karşı gerekli ve yeterli koruma işlevlerinde yetersiz kalması ve sosyal güvenlik kurumlarının finansman açığının ülke ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, sosyal güvenlik kurumlarınca yapılan hizmetlerden ötürü meydana çıkan finansman açıkları ile yapısal sorunların varlığı, sosyal güvenlik alanında birtakım reform çalışmalarının yapılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Özetle yukarıda reformun yapılması gerekçesinde yer verilen nedenlerle birlikte; mevcut yasal düzenlemelerle kurulmuş sosyal güvenlik kurumlarının tüm toplumu kapsayamaması, prim tahsilatlarının yetersizliği, sosyal güvenlik kapsamı dışı uygulamalar ile erken emeklilik sisteminin varlığı ve bu hususların aktif-pasif sigortalı dengesini bozmasına neden oluşu ile sosyal güvenlik alanında norm ve standart birliğinin olmaması yeni bir sosyal güvenlik reformu yapılmasını zorunlu kılmıştır (Egeli ve Özen, 2009).

Yapılan çalışmalar ile değerlendirilmeler sonucunda sosyal güvenlik alanında sosyal güvenliğin teşkilatına ilişkin 5502 Sosyal Sigortalar Kanunu ile sosyal sigorta hak ve yükümlülüklerine ilişkin yasal düzenlemeleri ihtiva eden “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” ile birlikte yeni bir yasal düzenleme yapılarak sosyal güvenlik kapsamının yeniden belirlendiği görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006).

3.3. 5502 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemlerinin idari yapısı ve mevzuat uygulamalarının parçalı olması, bu sistemlerin yasalarca öngörülen işlevleri yürüten başlıca idari yapılar olan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigorta Kurumu (BAĞ-KUR), Emekli Sandığı ile sosyal güvenlik uygulamalarını yürütmekle görevli olan diğer kurum ve kuruluşlar arasında norm ve standart birliğinin sağlanması ve bütüncül bir yapıya kavuşması 20 Mayıs 2006 tarih ve 26173 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Yasası ile yapılmıştır (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 2006).

Türkiye’de sosyal güvenliğin kurumsal ve idari yapısında önemli değişiklikler getiren bu yasa ile birlikte sosyal güvenlik işlevini yerine getirmekte yükümlü bulunan çoklu yapılar Sosyal Güvenlik Kurumu olarak tek çatı altında toplanması gerçekleştirilerek Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminde norm ve standart birliği sağlanarak sosyal güvenlik kurumlarının tekleştirilmesi gerçekleştirilmiş ve sosyal güvenliğin hukuki yapısına ilişkin çerçevesinin oluşturulduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 2006, Md. 2).

3.4. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Amaçları

Sosyal güvenlik yasal düzenlemesiyle beraber dağınık bir yapıya sahip olan sosyal güvenlik kurumları, tek çatı altında toplatılarak yasanın 2'inci maddesinde;

“...sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve mali açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda Sosyal Güvenlik sistemini yürütmektir. Kurumun görevleri şunlardır: a) Ulusal kalkınma strateji ve politikaları ile yıllık uygulama programlarını dikkate alarak Sosyal Güvenlik politikalarını uygulamak, bu politikaların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak. b) Hizmet sunduğu gerçek ve tüzel kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek, haklarının kullanılmasını ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak. c) Sosyal Güvenliğe ilişkin konularda; uluslararası gelişmeleri izlemek, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yapmak, yabancı ülkelerle yapılacak Sosyal Güvenlik sözleşmelerine ilişkin gerekli çalışmaları yürütmek, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaları uygulamak. ç) Sosyal Güvenlik alanında, kamu idareleri arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak. d) Bu Kanun ve diğer Kanunlar ile Kuruma verilen görevleri yapmak (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 2006, Md. 2).

Sosyal Güvenlik Kurumu amacı belirtilmiş çağdaş düzeyde adil, kolay erişilebilir ve etkin bir sistem oluşturularak kurumsal yapının iyileştirilmesi gayesiyle, mali ve aktüerya açıdan sürdürülebilir bir sistem oluşturulmuş, finansmanına ilişkin yapı dengesini sağlama, sosyal sigortacılık ilkelerine bağlı, bütün nüfusu kapsama alacak bir sistem oluşturularak sosyal güvenliğin amacı ortaya konulmuştur (Alper, 2016: 2-5)

Yasa maddelerinin muhtevalarına bakıldığında; önceki yasal düzenlemelerden farklı olarak; kamuoyunun reform olarak nitelendiği Türk Sosyal Güvenlik Yasasının temel hedeflerinden birisi de uluslararası gelişmeleri izlemekle birlikte Avrupa Birliği (AB) ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmayı, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaların uygulaması hükmü gereği yapılan reformun uluslararası gelişmeleri takip ederek, sosyal güvenlik ile ilgili oluşabilecek birtakım eksikleri gidererek evrensel düzeyde sosyal güvenliği inşa etmeyi hedeflediği ortaya konulmuştur.

Yasanın önemli özelliklerden birisi de 2006 yılından önceki yasal düzenlemelerde sosyal güvenliğe ilişkin kamu idareleri ile koordinasyon ve iş birliği içerisinde bulunmak ibaresi sosyal güvenliğin gerek idari yapısı ve gerekse de işlevsel olarak önceki sosyal güvenlik

yapılarından farklı oluşunun, kurumlarla ileride yapılacak olan muhtemel protokoller ile Kurumun finansal gelirleri arasında yer alan prim tahsilatlarının artışını sağlamak ve bu kapsamda gerekli çalışmaların yapılması hedeflenmiştir.

Sosyal güvenlik reformunun genel çerçevesine bakıldığında reformun içerisinde yer alan, mali açıdan sürdürülebilir ifadesinin yer alması reformun finansman ve aktüerya açısından sürdürülebilirliğine ayrıca vurgu yapmıştır (Alper, 2011: 18)

Sosyal güvenliğin kurumsal ve idari yasaasının amaç ve görevlerine ilişkin başlığı altında bulunan yasaanın amacında; hizmet sunacağı gerçek ve tüzel kişileri ve ödevleri konusunda bilgilendirmek, haklarının kullanılması ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak, şeklinde koşulunun bulunması sosyal güvenlik kapsamında öngörülen yardımların yapılması ve yapılabilecek diğer düzenlemelere temel teşkil etmek üzere sosyal ve hukuk devleti ilkesi gereği adımlar atılmış ve bunun neticesinde sosyal sigortalar ile Genel Sağlık Sigortası bakımında bireyleri güvence altına almak ve yapılacak olan gerekli yardımlar için Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu düzenlemesinin yapılmasına zemin oluşturduğu görülmektedir.

Sosyal güvenlik kurumların tek çatı altında toplanmasına ilişkin olan 5502 sayılı yasal düzenlemenin muhtevasında Kurum idari yapısına ilişkin olan 12'nci maddesinde;

Başkanlığın ana hizmet birimleri şunlardır: a) Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü. b) Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü. c) Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü. Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı. Aktüerya ve Fon Yönetimi Daire Başkanlığı (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 2006, Md. 12).

Kurumun ana hizmet birimlerine ilişkin teşkilatı yasaası kapsamında Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü ile Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğünün yer aldığı görülmektedir. Sosyal güvenlik kapsamında daha önce yapılan düzenlemelerin içerisinde böyle bir uygulama yer almazken reformun idari yapısına ilişkin olan bu kısmında yeni bir uygulama olan Genel Sağlık Sigortası kavramının yer almasıyla beraber bireylerin sağlık yardımlarına ilişkin olan düzenlemenin tekleştirilip sosyal güvenlik kapsamına alındığı ve Yeşil Kart uygulamasının bu düzenleme ile beraber ortadan kaldırılmasına yönelik hukuki zeminin oluşturulduğu görülmektedir.

Primsiz ödemeler kavramının yasada yer alması 2006 yılı öncesinde sosyal güvenliğin sağlanması ve sosyal yardımlar kapsamında birden fazla düzenleme olan Sosyal

Hizmetler ve Sosyal Yardımlar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu ile 65 Yaşını Doldurmuş Güçsüz, Muhtaç ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlaması Hakkında Kanunlar kapsamında yapılan yardımlar, düzenleme ile birlikte Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü kapsamı altında yapılabileceği yapılan düzenleme ile getirilmiş, ancak daha sonra yapılan yasal değişikliklerle beraber Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu kapsamında çıkarıldığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik yasal reformu genel bir düzenleme olmasına rağmen sosyal güvenlik alanında yer alan Sosyal Hizmetler, 65 Yaşını Doldurmuş Güçsüz, Muhtaç ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlaması ve sosyal yardımların yapılmasına ilişkin birtakım işlemlerin sosyal güvenliğin reformu ile kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu'na yerine getirilmemesi, anılan bu hizmetlerin başka idari yapılar olan Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü (PÖGM), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından yerine getirilmesi Sosyal Güvenlik Kurumu dışında sosyal güvenliği yerine getirmek için kurulu bulunan birtakım idari yapılarının varlığı, sosyal güvenlik reformunun bir sosyal sigorta reformu olarak doğduğu ve tek bir çatı olarak yapılanmaya gidilmediğini göstermektedir (Arıcı, 2011: 50-52).

Sosyal güvenliğin idari teşkilatına ilişkin yasal düzenlemeler, Cumhurbaşkanlığı Sistemi kapsamında 15 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 4. sayısının otuzuncu bölümü altında yer alan değişiklikle 403-433 arasında yer alan maddeler ile düzenlenmiş olduğu görülmektedir (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018, Md. 403-403).

3.5. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

Türkiye'de sosyal güvenlik reform sürecinin ikinci kısmını oluşturan 5510 sayılı düzenleme 16.06.2016 tarihinde yasalaşan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanundur. Sosyal güvenlik alanına birçok değişiklik getiren reform Yasası uygulamasının bazı kısımları Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, yasa koyucu tarafından iptal edilen hükümlere ilişkin değişiklik içeren 5754 sayılı yeni bir Kanun düzenlemesiyle birtakım değişikliklerden sonra birçok uygulamasının 01.10.2008

tarihinde yürürlüğe girmek üzere 17.04.2008 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Egeli ve Özen, 2009).

Sosyal güvenlik alanında birçok değişiklik ve yenilik getiren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası düzenlemesinin 1'inci maddesinde Sosyal Güvenlik Kurumu'nun amacı yer aldığı görülmektedir.

Kanunun amacı, Sosyal Sigortalar ile Genel Sağlık Sigortası bakımından kişileri güvence altına almak; bu sigortalardan yararlanacak kişileri ve sağlanacak hakları, bu haklardan yararlanma şartları ile finansman ve karşılama yöntemlerini belirlemek; sosyal sigortalardan ve Genel Sağlık Sigortasının işleyişi ile ilgili usûl ve esasları düzenlemektir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 1)

Yasanın 1'inici maddesinde, sosyal güvenlik kapsamında yer alan bireylerin güvence altına alınması ve bireylere Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası bakımından sağlanacak haklardan yararlanma metodu belirlenmiştir. Sosyal güvenlik reformu ile beraber sosyal ve hukuk devleti ilkesi gereği sosyal barışın temini için bireyin yaşamında meydana gelebilecek sosyal ve ekonomik, fizyolojik mesleki riskler karşısında bireylerin karşılaşılabileceği riskleri minimize etme, meydana gelebilecek tehlikeler karşısında bireye asgari bir yaşamı sağlamaya ilişkin usul ve esasların reform yarasının 2'nci maddesinde düzenlendiği görülmektedir. Yasal düzenlemenin usul ve esaslarını içeren 2'nci maddesinde;

Kanun; Sosyal Sigortalar ile Genel Sağlık Sigortasından yararlanacak kişileri, işverenleri, sağlık hizmeti sunucularını, bu Kanunun uygulanması bakımından gerçek kişiler ile her türlü kamu ve özel hukuk tüzel kişilerini ve tüzel kişiliği olmayan diğer kurum ve kuruluşları kapsar (Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 2006, Md. 2).

Reformun kapsamı belirlenerek, Yasal düzenleme ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kavramıyla sosyal sigorta teknikleri kapsamında çalışan tüm bireylerin Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınarak sosyal güvenlik kapsamında yapılması öngörülen yardımların güvence altına alındığı görülmektedir.

Yasanın uygulanması bakımından; "kamu, özel hukuk ve tüzel kişileri ile tüzel kişiliğe dahil olmayan diğer kuruluşları kapsar" ifadesinden sosyal güvenliğin ülke bazında kapsayıcılığı ve sosyal güvenlik ile ilgili iş ve işlemlerinin yerine getirilmesinde hizmet

sunulan gelecek ve tüzel kişilere bu hizmetlerin aksamaması için alınabilecek tedbirlerin hukuken de temellerinin atıldığı görülmektedir. Yasanın 4'üncü maddesinde sigortalı olanlara ilişkin hükümlerin yer aldığı başlık altında;

Kanunun kısa ve Uzun Vadeli Sigortalar orta kolları uygulaması bakımından; Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanları, Köy ve mahalle muhtarları, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanları, Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr sicili ile birlikte Kanunla kurulan meslek odalarına usulüne uygun olarak kayıtlı olanlar, Anonim şirketlerin kurucu ortakları ve/veya yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, Tarımsal faaliyette bulunanlar, Kamu idarelerinde çalışanları sigortalı sayılırlar (Sosyal Sigortar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 4).

Sosyal güvenlik kapsamında sigortalı sayılan bireylerin hangi statü kapsamında sigortalı olabileceğinin yasal zemininin oluşturulduğu görülmektedir.

Sosyal güvenlik reformundan önce Sosyal Sigortalar Kurumuna (SSK) tabi olanlar yeni yasal düzenleme ile beraber Kanunu 4'üncü maddesi birinci fıkrası kapsamında; 4-1/ a sigortalısı statüsünde, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (BAĞ-KUR) kapsamında çalışanlar 4-1/b sigortalılık statüsünde, Emekli Sandığına (ES) tabi çalışanlar da 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında sayılması sağlanmış ve tüm çalışanların aynı çatı altına alınarak sosyal güvenlik kapsamına alındığı görülmektedir (Sosyal Sigortar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 4).

3.5.1. Sosyal Güvenlik Reformu Kapsamında Sağlanan Yardımlar

Sosyal güvenlik reformu kapsamında yapılan yardımlar, yasal düzenlemeyle beraber sosyal sigortalar teknikleri altında yapılmaktadır. Sosyal sigortalar teknikleri, reform yasası olan Kanunun 3' üncü maddesi tanımlar kısmında;

Sosyal sigortalar: Kısa ve Uzun Vadeli Sigortalar orta kollarını, Kısa Vadeli Sigorta kolları: İş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kollarını, Uzun Vadeli Sigortalar orta kolları: Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarını Sosyal Sigortar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3)

Kısa ve uzun vadeli sigorta kolları teknikleri olarak iki ayrıldığı, kısa vadeli sigorta kolları; mesleki hastalık, iş kazası, analık ve hastalık ile uzun vade sigorta kolları; yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası olarak belirlendiği görülmektedir.

Yasal reform kapsamında sosyal sigorta teknikleri olan kısa ve uzun vadeli sigortalar ile yeni bir uygulama olan Genel Sağlık Sigortası için yasal düzenleme kapsamında yapılması öngörülen her türlü ödemelerin ve giderlerin karşılanması için primlerin alınması zorunluluğunun kabul edildiği görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 79)

Sosyal güvenlik kapsamında yapılması öngörülen yardımların sosyal sigortalar tekniğine dayandığı ve bu teknikler altında yapılan yardımların karşılıkları yasal mevzuat bakımında zorunlu prim rejimi sistemine dayalı olduğu görülmektedir.

3.5.1.1 Kısa Vadeli Sigorta Kolları

Kısa vadeli sigorta kolları, çalışma hayatı içerisinde sigortalının çalışabileceği işte çalışmaya başladığı andan itibaren yaptığı iş ile ilgili illiyet bağının olması koşuluna bağlı olarak meydana gelebilecek birtakım risklere karşı çalışan kişiye yani sigortalıya veya hak sahibine olan yakınlarına koruma sağlanmayı amaçlayan bir sigorta tekniğidir. Söz konusu olan bu tekniğe kısa vadeli kollar denilmesinin nedeni çalışma hayatının zamansal olarak her aşamasında ortaya çıkabilecek risklerin kaçınılmaz oluşundan kaynaklanmaktadır (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Nitelikleri bakımından kısa vadeli sigorta kolları; sosyal ve mesleki risk sigorta kolları olmak üzere iki ana grup altında toplandığı, iş kazaları ile meslek hastalıkları sigortaları; mesleki riskler, hastalık ve analık sigortaları ise sosyal riskler kapsamında olduğu görülmektedir.

Mesleki Riskler: Çalışma hayatında çalışan bireylerin yapmış oldukları işten dolayı ve icra ettikleri mesleklerden ötürü karşılaşılabileceği hayatın her anında oluşabilecek risklerdir. Bu riskler neticesinde çalışma hayatında bireyin beden yapısında meydana gelen ve kendisine bedenen veya ruhen zarar getiren olay mesleklerine ilişkin olup buna bağlı oluşan zararlar ile mesleki riskler arasında kuvvetli bir illiyet bağı vardır. İş kazası ve mesleki hastalık olarak değerlendirilen bu riskler Mesleki Risk olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal Riskler: Bireyin yaşam süreci içerisinde meydana gelen ve onu etkileyen tehlikelerin sosyal yönünün olması, bireylerin toplum içinde yaşayan kişiler olarak karşılaşacakları bir olgu olmasıyla açıklanmaktadır.

Sosyal riskler kapsamında meydana gelebilecek tehlikeler bireylerin toplum içerisindeki fiziki varlıkları ile ilgili olduğundan bu bakımdan sosyal risk insanın fiziki varlığını sürdürmesi ile ilgili, maddi ihtiyaçların giderilmesi olarak ifade edilebilir. Başka bir tanım olarak sosyal risk, gerçekleşme zamanı bilinmemekle beraber muhakkak veya muhtemel gerçekleşmesi mümkün olan ve bununla karşılaşacak bireyin buna maruz kalması sonucunda mal varlığında eksilmeye neden olan olay olarak da tanımlanabilir, bu bakımdan sosyal güvenlik bu riskler neticesinde çıkabilecek olumsuzlukları minimize etmeyi, hafifletmeyi öngörmüştür (Beşer, 2019).

Sosyal güvenlik reform düzenlemesinde hastalık ve analık sigortasına ilişkin riskler, sosyal riskler kapsamında değerlendirilmektedir.

3.5.1.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Uzun vadeli sigorta kolları uygulamaları, çalışma hayatı içerisinde sigortalı olarak çalışanın işe veya çalışmaya başlar başlamaz hemen meydana gelebilecek riskler olmayıp daha uzun bir süre içerisinde meydana gelen hem sigortalıya hem de hak sahibi olan yakınlarına koruma sağlamayı amaçlayan bir sigorta tekniğidir.

Sosyal sigortalar teknikleri açısından bu tekniğe uzun vadeli denilmesinin nedeni bu kapsamda yapılan yardımlardan faydalanabilme koşulunun çalışma hayatı içerisinde daha uzun bir dönem içerisinde gerçekleşmesinden dolayıdır. Sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında yaşlılık, ölüm ve malullük sigortaları, uzun vadeli sigorta kolları olarak sosyo-ekonomik riskler kapsamında değerlendirilmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3)

Yaşlılık Sigortası: Yaşlılık, tanım olarak insandaki çocukluktan gençliğe ilişkin olan büyümenin devamı ve gelişim sürecinin son kısmı olup insan hayatının belli bir döneminden sonra bireyin günlük yaşamını, hayatının gençlik ve yetişkinlik safhalarında olduğu gibi sürdüremediği, insanda ortaya çıkan anatomik yapı ve fizyolojik işlev değişiklikleri olarak tanımlanmakta, birey yaşamının son dönemi olan yaşlılıkta bireyin çalışma gücünü gençliğine oranla kaybettiğini ve gücünün azaldığı, gençlik dönemindeki

çalışma gücüne sahip olamadığı ve bu durum da bireyin gelirinde azalmaya yol açtığı sosyal bir risk hadisesidir (Erol, 2011: 44-46).

Başka bir tanım olarak yaşlılık durumu; çocukluk, gençlik ve yetişkinlikten sonraki yaşamın bir uzantısı olarak yaşam süresinin ileriki safhalarda ruhsal ve fiziksel olarak birtakım değişimlerin yoğun olarak olduğu dönem olarak ifade edilmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Malullük Sigortası: Maluliyet genel anlamda çalışan bireylerin sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihten daha sonra oluşan veya anılan tarihten daha da sonra belirli bir seviyeye ulaşan zihinsel veya fiziksel hastalığın yahut sakatlığın (arıza) belirli oranlarda sürekli iş göremezlik oluşturan durumudur (Kerimoğlu, 2004). Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası reformunun 25'inci maddesinde hangi koşullarda bireylerin malullük sayılabileceklerine değinilmiştir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 25). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası'na ilişkin yasal düzenlemenin 25'inci maddesinde malul sayılmanın;

Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az % 60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malül sayılır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 25).

Kapsamı ve kimlerin malul sayılacağı yasal bir zemine oturtturularak malul sayılabilmek ölçütünün/oranının yasal çerçevesi belirtilmiştir. Sosyal güvenlik reformu öncesinde maluliyet ile ilgili olarak Sosyal Sigortalar Kurumu (Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964, Md. 53), Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigorta Kurumu (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 1971, Md. 28) ve Emekli Sandığı Kurumu (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, 1949, Md. 44) Kanunlarında farklı koşullara göre maluliyetin olup olmadığı tespit edildiği görülmektedir.

Sosyal güvenlik reformu ile beraber malul olma oranı meslekte kazanma gücü veya vazifelerini yapma gücünün en az % 60 oranı koşulu getirilerek farklılığa son verilmiş

tekli bir maluliyet oranı uygulanması başlatılmıştır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 25).

Maluliyet oranı ile ilgili kamuda çalışan sigortalılar için bir takım istisnalar farklılık göstermekte olup maluliyet için belirtilen oranın altında maluliyet mevcut olsa bile sigortalının vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kayb ettikleri tespit edilenler malul sayılmaktadır.

Ölüm Sigortası: Ölüm; bilimsel olarak canlıların biyolojik fonksiyonların geri dönüşü olmaksızın işlevini kaybetmesi, geriye dönüşün olmadığı olarak tanımlanabilir. Uzun vadeli sigortalar kapsamında düzenlenen sosyal risklerden birisi olan ölüm sigortası sosyal güvenlik kapsamında aileyi korumayı esas almıştır (Topgöl, 2012: 313-314). Ölüm her birey için mukadder olup, mutlak suret de kaçınılmaz bir hadisedir. Ölümün sosyal bir risk olması ve uzun vadeli kolları arasında yer almasının en önemli nedeni ölen kişinin hak sahiplerine sosyal güvenlik kapsamında yapılan yardımlardan dolayıdır (Beşer, 2019).

4. BÖLÜM

GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNUNUN (GSS) ARDAHAN İLİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformundan önceki dönemlerde, bireylerin sağlık yardımlarından faydalanabilmek için tek yapılı bir sağlık sigortasından faydalanabilme imkanı bulunmamaktaydı. Osmanlı döneminden başlayıp Cumhuriyet Türkiye'sinde bu işlevin farklı organlarca yerine getirildiği, bu organlar arasında herhangi bir koordinasyon birliği olmamakla beraber sosyal güvenlik kapsamına ilişkin idari yapıların dağınık bir görünüm içinde oldukları görülmektedir.

Osmanlı Devleti dönemi incelendiğine ilk zamanlarda sosyal güvenlik kapsamında; aile içi yardımlaşmalar, dinsel yardımlar ile mesleki kuruluşlar içerisinde birtakım yardımlar yapıldığı, Osmanlının tarıma dayalı ve aile yapısının geniş olması Osmanlı toplumunda hasta yaşlı ve sakatlara gerekli olan yardımlar aile bireylerince verildiği, her toplumda bu duruma benzerlik gösteren, doğal olarak ve kendiliğinden verilen insani yardım ve bakım kapsamında değerlendirildiği için sosyal güvenlik açısından bu uygulamalar fazla önem taşımamaktaydı (Güvercin, 2004: 89-95)

Yaşanan birtakım gelişmeler, aile içi gibi bireysel yardımların fonksiyonel manada yetersiz kalması Osmanlıda birtakım hastalık riskleri karşısında bazı tedbirlerin alınması zorunluluğunu getirerek buna müteakip birtakım mesleki örgütleri, ahi birlikleri ile esnaf ve sanatkârlar sandıklarının kurulmasına zemin oluşturmuş, Cumhuriyet önemine gelindiğinde 1921-1923 tarihleri arasında çalışma hayatındaki değişim ve gelişimler sosyal güvenlik kapsamında işçi ile işverenlerden düzenli olarak alınan primlere dayalı olarak birtakım sandıklar kurulmuş, bunlar Türkiye'de sosyal sağlık sigortasının ilk uygulamaları olmuştur (Özsarı, 2019).

Cumhuriyet sonrası dönemlerde ise toplumda yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler sosyal alanında yapılabilecek birtakım yasal düzenlemelere zemin hazırladığı ancak söz konusu olan bu düzenlemelerin neticesinde birden fazla sandığın mevcut olması modern ve geniş kapsamlı tekli yapıya sahip sosyal güvenlik düzenlemesinin olmadığı şeklinde görülmektedir.

1923 tarihinden sonraki yıllarda sosyal güvenlik alanında 3008 sayılı İş Kanunu (İş Kanunu, 1936), 4772 sayılı Meslek Hastalıkları, İş Kazaları ve Analık Sigortaları

Kanunu (İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortalı Kanunu, 1945), 4792 sayılı İşçi Sigortalı Kurumu Kanunu (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019), 6900 Maluliyet İhtiyarlık ve Ölüm Sigortalı Hakkında Kanun (Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortalı 6900 sayılı Kanun, 1957), 5417 Sayılı İhtiyarlık Sigortalı Kanunu (İhtiyarlık Sigortalı Kanunu, 1949) gibi birçok düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Ancak bu düzenlemeler incelendiğinde sağlık yardımlar açısından sağlık sigortalı tekniklerine ilişkin yeterli düzeyde olmadığı ve mevcut olan yapıların dağınık olduğu görülmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlere bakıldığında dünyada gelişen birtakım değişikliklerin etkisi, sosyal güvenlik alanında da değişiklikler oluşturmuş bu durumun etkisine bağlı olarak Türkiye'de birtakım değişimler meydana gelmiş, bu değişim neticesinde çalışma hayatında işçi sigortalı alanında mevcut yasal düzenlemeler 506 Sosyal Sigortalı Kurumu Kanunu altında tekleştirilmiş, bunun dışında 1479 Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalı Kurumu Kanunu, Emekli Sandığına (ES) tabi çalışan memurlar için 5434 sayılı yasanın yapıldığı ve buna rağmen yapılan yasalarda Genel Sağlık Sigortalı düzenlemelerini yeterli olmadığı görülmüştür (Güvercin, 2004: 89-95).

2006 yılı öncesinde mevcut olan sosyal güvenlik yasaları incelendiğinde, çalışma hayatında kişilerin bu yasalara tabi olarak sigortalı çalışmaları halinde hastalık sigortalısından faydalanabildikleri görülmekte olup, bunun dışında maddi durumu iyi olan bireyler sağlık kapsamında tedavi giderlerini kendi imkânlarıyla veya özel ya da isteğe bağlı birtakım sigortalı yapmak suretiyle karşılayabildikleri görülmektedir.

Sosyal bir güvence altında bulunmayan ve Türkiye'de ikametgah eden bireylerin ilgili yasa ve yönetmelik gereği aylık gelirleri 4857 sayılı İş Kanunu uyarınca tespit edilecek tutarın asgari ücretin 1/3 ten az alması durumundaki ödeme durumu gücünde yoksun olan bireylerin tedavi kapsamında yer alan giderlerinin Devlet tarafından 3816 sayılı Yeşil Kart Yasası ve buna ilişkin Yönetmelik kapsamında karşılandığı anlaşılmaktadır (Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik, 1992, Md. 2).

Hızlı ve aktif nüfus potansiyeline sahip olan Türkiye'de Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Türkiye'sine kadar tekli sisteme dayalı bir Genel Sağlık Sigortalı'nın olmadığı, bireylerin sağlık ve tedavi konusunda hizmet almış oldukları sağlık hizmetleri kuruluşlarında tabi oldukları sosyal güvenlik kurumlarına göre farklı farklı uygulamalara

tabi tutulabildikleri, bu durumun ise “sosyal ve hukuk devleti” kapsamında eşitlik ilkesi uygulamasıyla zaman zaman örtüşmediği görülmektedir.

Sosyal ve hukuk devleti kapsamında önceki yasal düzenlemelerin kolay erişilebilir, adil ve yoksulluğa karşı daha da etkili koruma temin eden, ülke nüfusun tamamına hakkaniyet bakımından kaliteli ve eşit hizmet sunma, mali olarak sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminden uzak oluşu ve çalışmanın muhtevasında yer alan mevcut birtakım sorunlar yeni bir Genel Sağlık Sigortası reformu çalışmalarını gündeme getirerek yasal düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırladığı görülmektedir (Demirci, 2019)

Devletin “sosyal ve hukuk devleti ilkesi gereği daha kolay, erişilebilir ve adi bir şekilde, yoksulluğa karşı birtakım koruma temin eden ve daha sürdürülebilir çağdaş ve ülkemizde mevcut birçok sosyal güvenlik yasalarını tek elde toplamasını hedefleyen çalışmalar neticesinde sosyal güvenliğe ilişkin yapılan reform düzenlemesi “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu” 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren yasanın birtakım maddeleri Anayasa Mahkemesi’nce iptal edildiği bu nedenle tüm maddelerin yürürlüğe girmediği, iptal edilen maddeler yerine yapılan düzenlemeler ile birlikte yasanın büyük çoğunluğu 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girerken Genel Sağlık Sigortası’na ilişkin zorunlu maddeler de 01.01.2012 tarihinde uygulamaya geçildiği görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2008).

Ülke nüfusunun tamamı 01.01.2012 tarihinden itibaren zorunlu olarak Genel Sağlık Sigortası kapsamına reform yasasıyla beraber alınmış, bu yasal düzenleme ile çalışan, çalışmayan ve pasif durumda emekli olan herkes, düzenleme kapsamında belirli olan şartları taşımak koşuluyla Türkiye’de bulunan yabancı uyruklar da dâhil olmak üzere tüm vatandaşların Genel Sağlık Sigortası kapsamına alındığı ve kapsam dışında kimse kalmayarak tüm bireyler sağlık hizmetlerinde tekli bir yapıya bağlı olarak faydalanmaya başladığı görülmektedir (Levent, 2019)

4.1. Genel Sağlık Sigortalısı Tanımı ve Amacı

Sosyal güvenlik literatüründe Genel Sağlık Sigortası, kişilerin öncelikli olarak sağlıklarının korunması ve yaşam süreci içerisinde sağlık riskleri ile karşı karşıya kalması

neticesinde oluşabilecek olumsuzluklara karşı yapılacak birtakım yardımlar sonucunda meydana gelebilecek harcamaları finanse eden, sigorta tekniğidir (Genel Sağlık Sigortası, 2019). Başka bir tanım olarak Genel Sağlık Sigortası herhangi bir sosyal güvencesi olmayan bireylerin veya ailelerin sağlık hizmetlerinden dolayı yararlanmayı temin eden yeni bir sistemler bütünüdür (Genel Sağlık Sigortası, 2019).

Kişilerin yaşam süresi içerisinde zaman zaman sağlık riskleri ile karşılaşması kaçınılmazdır. Genel Sağlık Sigortası ise bu riskler karşısında bireylerin sağlıklarının korunmasını temin ederek, bu koruma durumu sürecinde meydana gelebilecek harcamaların finansmanını temin eden sigortayı esas aldığı görülmektedir (Ekin, 2012: 152-153).

Genel Sağlık Sigortası; bireylerin öncelikli olarak sağlıklarının korunmasını, çalışma hayatı içerisinde ve çalışma hayatı dışında birtakım sağlık riskleri ile karşılaşmaları halinde oluşabilecek harcama ve giderlerin finansmanını sağlayan sigortayı, sağlık riskleri ile karşılaşan ve neticesinde gerekli olan sağlık yardımları alan kişiler ise Genel Sağlık Sigortalısı olarak ifade edilmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3).

Sosyal güvenlik reformundan evvel çeşitli sosyal güvenlik kurumların varlığı bireyin sadece ait oldukları kurumlarının verdiği sağlık hizmetlerinden yararlandığı, buna karşılık ait oldukları kurumların kapsamı dışındaki sağlık hizmet sunucularının verdiği sağlık hizmetlerden zaman zaman uzak kalıp bu hizmetlerden adil, hakkaniyetli ve eşit şekilde her türlü sağlık hizmetleri sunucularından faydalanmadığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik reformu ile beraber uygulamaya konulan Genel Sağlık Sigortası ile bireylerin ekonomik, mali güç ve olanaklarına bakılmaksızın oluşabilecek her türlü sağlık riskleri karşısında toplumu oluşturan tüm bireylerin sağlık hizmetlerinde her hangi bir ayrıma gidilmeksizin eşit bir şekilde ve özellikle kamuya ait olan her türlü sağlık hizmeti sunucularından faydalanabilme imkanı getirildiği görülmektedir (Genel Sağlık Sigortası Kavramı, 2019)

Modern manada sosyal güvenlik sistemleri, primli sistem ile adlandırılan sosyal sigortalar ve primsiz sistemler olarak ifade edilen kamu sosyal güvenlik programları ve buna ilaveten nüfusun tümünü kapsamına almayı hedef edindiği, Türk Sosyal Güvenlik sistemi için yapılan reform ile kıyasladığımızda, reform ile modern bir sosyal güvenlik amacının hedeflediğini görülmektedir (Alper, 2016: 4)

Reform niteliğinde yeni ve modern olan Genel Sağlık Sigortası yasal düzenlemesinin temel gayesi; sosyal güvenlik kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu'nca yasal çerçevede yapılacak sağlık hizmetlerinin finansmanı temin etmek olduğu görülmektedir (Topgül, 2012: 315).

Özetle olarak düzenlenmiş bulunan reform yasasında temel amaç; kolay erişime olanaklarına sahip, adil, yoksulluğa ve gelir yetersizliğe karşı bireylere daha etkin ve daha verimli bir koruma imkânı getiren, sosyal güvenliğin aktüerya dengesi açısından mali ve finansman bakımından sürdürülebilmesi mümkün olan bir sosyal güvenlik sistemini inşa etmek, ülke nüfusunun tamamına eşit ve hakkaniyete uygun kaliteli sağlık hizmeti sunmak, muhtaç olan kişilerin erişebileceği bir sosyal güvenlik sistemi oluşturarak günlük hayatta kişilerin hayatlarını etkin olarak kolaylaştıracak bir sistem olduğu görülmektedir (Demirci, 2009).

4.2. Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Olanlar Kişiler

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasasıyla beraber ülke nüfusunun tamamı Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmış, yasanın 60'ıncı maddesi Genel Sağlık Sigortası kapsamında kimlerin yer alacağı belirtilerek madde metninde Türkiye'de ikametgah etmek şartıyla;

Kanunun 4 üncü maddesinin;

(a) ve (b) bendinde; Kanunen zorunlu ya da isteğe bağlı olarak sigortalı sayılan kişiler,

(c) bendinde;

Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar ile gelir tespiti yapılmaksızın genel sağlık sigortalılığı ya da bakmakla yükümlü olduğu kişi bulunmayan Türk vatandaşlarından 18 yaşını doldurmamış çocuklar,

Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler,

2022 sayılı Kanun kapsamında aylık almakta olan kişiler,

1005 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

3292 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

2330 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

2828 sayılı Kanun hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler ile ana ve babası olmayan Türk vatandaşlarından 18 yaşını doldurmamış çocuklar,

Harp malullüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar, 442 sayılı Kanununun ek 16 ncı maddesine göre aylık alan kişiler, köy koruyucuları, 2913 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

(d) bendinde; ülkemizde kesintisiz bir yıldır ikamet etmekte olan yabancı ülke vatandaşlarından talepte bulunan kişiler,

(e) bendinde; 4447 sayılı Kanun gereğince işsizlik ödeneğinden, ilgili Kanunları gereğince kısa çalışma ödeneğinden ve 1/1/2020 tarihi sonrasında Esnaf Ahilik Sandığı ödeneğinden yararlandırılan kişiler,

(f) bendinde; bu Kanun veya bu Kanundan önce yürürlükte bulunan Sosyal Güvenlik Kanunlarına göre gelir veya aylık alan kişiler,

(g) bendinde; yukarıdaki bentlerin dışında kalan ve başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar,

yine Kanunun 60 ncı maddesinin;

yedinci fıkrasında; ülkemizde öğrenim görmekte olan yabancı uyruklu öğrencilerden talepte bulunan kişiler,

sekizinci fıkrasında; avukatlık stajı yapmakta olanlardan bu Kanuna göre genel sağlık sigortalısı veya bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayan kişiler,

dokuzuncu fıkrasında; 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre haklarında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya Genel Sağlık Sigortası kapsamında olup sağlık yardımlarından yararlanamayan kişiler,

onuncu fıkrasında; 4769 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu kapsamında hizmet öncesi eğitime alınan kişiler,

onbirinci fıkrasında; ana veya babası üzerinden bakmakla yükümlü olunan kişi sayılmayanlardan lise ve dengi öğrenimden mezun olanlar ile yükseköğretimden mezun olan ve bakmakla yükümlü olunan kişi ya da 60 ncı maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde sayılmayan kişiler,

onikinci fıkrasında; askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar, yedek subay öğrencileri ve adayları, askeri öğrenci adayları ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrenci adayları,

onüçüncü fıkrasında; Uluslararası Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşmaları kapsamında Türkiye’de eğitim ve öğretim gören yabancı uyruklu misafir askeri personel ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinden, söz konusu anlaşmada sağlık hizmeti giderleri, kabul eden Devlet tarafından karşılanacağı hüküm altına alınan kişiler,

ondördüncü fıkrasında; Uluslararası Eğitim İşbirliği Anlaşmaları kapsamında Türkiye’de Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığında eğitim ve öğretim gören yabancı uyruklu misafir personel ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinden, söz konusu anlaşmada sağlık hizmeti giderleri, kabul eden Devlet tarafından karşılanacağı hüküm altına alınan kişiler, genel sağlık sigortalısı olarak sayılmıştır.

Kanunun ek 13 üncü maddesinde; Türkiye’de ikamet eden Türk vatandaşlarının Türkiye’de ikamet etmeyen ve 28/7/2016 tarihli ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde belirtilenlerin ana, baba, eş ve çocukları ile yine 6735 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde belirtilenlerden aynı Kanunun 13 üncü maddesi kapsamında olanlar ile bunların ana, baba, eş ve çocukları, talep etmeleri hâlinde genel sağlık sigortalısı sayılırlar.

Lise veya dengi öğrenimden mezun olanlar 20 yaşını, yükseköğrenimden mezun olanlar ise 25 yaşını geçmemek ve bakmakla yükümlü olunan kişi ya da 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde sayılanlar hariç genel sağlık sigortalısı olmamak şartıyla mezun oldukları tarihi izleyen günden itibaren iki yıl süreyle sağlık hizmetlerinden yararlanma hakları devam etmektedir.

Kanunun 60 ıncı maddesinin onikinci fıkrası kapsamında belirtilen er, erbaş, yedek subay öğrencileri ve adayları, askeri öğrenci adayları ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrenci adayları terhis tarihinden itibaren 30 gün süreyle Genel Sağlık Sigortasından yararlanmaya devam ederler.

Ayrıca Kanunun geçici 12 nci maddesi gereğince daha önce ilgili kurumlar tarafından karşılanan sağlık yardımları Kurumumuzca devralınarak, haklarında Kanunun Genel Sağlık Sigortasına ilişkin hükümleri uygulanmakta olan kişiler; 2/5/2012 tarihli ve 28280 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Sağlık Sigortası Geçiş Süresinin Tamamlanması ve Kurumların Sağlık Yardımlarının Sosyal Güvenlik Kurumuna Devir İşlemlerine İlişkin Tebliğin 4 üncü maddesinde sayılmıştır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 63)

Genel Sağlık Sigortası’ndan faydalananların kimler olduğunun açıklandığı görülmektedir. Söz konusu reform yasasının yürürlüğe girmeden önceki sosyal güvenlik yasalarından Genel Sağlık Sigortası kavramı yer almazken, reform ile beraber Türk sosyal güvenlik sistemine Genel Sağlık Sigortası kavramının dahil edildiği görülmektedir.

Düzenlemede yer alan 4’üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendine atıf yapılarak, bir hizmet akdine bağlı olarak çalışanlar, önceki yasadaki karşılığı olan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanuna tabi SSK’lı çalışanları, (c) bendine yapılan atıfla kamu kurumlarda iştirakçi statüsünde çalışanları, önceki yasadaki karşılığı olan Emekli Sandığı (ES)

çalışanlarının bir kısmını, (b) bendine de atıf yapılarak çalışanları, önceki yasadaki karşılığı 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (BAĞ-KUR) kapsamında çalışanları ve kendi isteklerine bağlı olarak” isteğe bağlı olan” sigortalıları kapsamaktadır.

Bu sigortalılardan bir hizmet akdine bağlı olarak çalışan 4’üncü maddesi 1’inci fıkrası (a) ve 5’inci maddesi (a) bendi ile kamu çalışanları ve iştirakçileri 4’üncü madde 1’inci fıkrası (c) bendi sigortalılık statüsünde çalışanların primleri yasada belirtilen oranlarda işverenleri tarafından, muhtarlar hariç olmak üzere, bağımsız çalışan 4’üncü madde 1’inci fıkra (b) bendi kapsamında sigortalık statüsüne tabi ve isteğe bağlı olan sigortalılar ile yasanın 60’ıncı maddesi birinci fıkrasında yer alan (g) ve (d) bendinde tabi olanlar kendileri tarafından, 5’inci madde (g) ve (c) bentleri kapsamındakiler kendileri ve işverenleri, bunların dışında kalanların ise genel olarak tabi oldukları kurumları ve hazine tarafından karşılandığı görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 79)

Sigortalı olanların dışında kalan kişilerin, yasal reform öncesinde Yeşil Kart uygulaması kapsamında olanların kurumca belirlenecek test yöntemleri ile aile içindeki gelirleri, ilgili tarihte geçerli olan asgari ücretin 1/3 ünden az olanlar, 18 yaşında küçük bireyler Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmış, primleri hazinece karşılandığı görülmektedir. Aile içindeki gelirleri ilgili tarihte geçerli olan asgari ücretin 1/3 ünden az olanların, reform öncesindeki 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanuna ilişkin test yöntemi ve karşılıklarının hazine tarafından ödenmesi hususları ile örtüştüğü görülmektedir.

Yasal reform kapsamında 18 yaşında küçüklerin bakmakla yükümlü olup olmadığına ve gelir tespiti yapılmadan Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması, toplumun geleceği ve inşası olan bireylerin sağlıklı ve uyumlu bir toplum için sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir.

2022 sayılı yasal düzenleme kapsamında 65 yaşını doldurmuş Muhtaç ve Güçsüz Kimsesizlerden aylık alanlar, istiklal madalyası verilmiş vatani hizmet tertibinde 1005 sayılı Yasa ile Şeref Aylığı alanlar, 3292 sayılı Yasa ile Vatani Hizmet Tertibi Hakkındaki Kanuna göre aylık bağlananlar, 2330 Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanmasına göre aylık alanlar 2828 SHÇEK Kanununa göre aylık alanlar, Harp Malulleri ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar, köy koruculuğunda emekli olanlar, anne babası

olmayan 18 yaşından küçük çocuklar ile uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi vatansız olarak tanınan kişiler de reform ile yeni yasa kapsamına alındığını, kapsamın muhtevasında; 18 yaşından küçük çocuklar, kimsesizler, muhtaç ve güçsüz olanlar, belli bir hizmet karşılığında aylığa müstahak olanların yer alması, bu kişilerin toplumsal yaşam ile bir bütün içinde yaşamalarını sağlamak ve kendilerini dışlanma hissi uyandırabilecek düşüncelerden uzaklaştırmak gibi olumsuzluk veren birtakım duyguların oluşmasına mahal bırakılmadığı amaç edildiği görülmektedir.

Yasa ile beraber getirilen yeni uygulamalardan biri de Dünya Olimpiyat ve Avrupa Şampiyonluğu kazanan bireylerin ve bunların ailelerine aylık bağlamasına ilişkin Kanun uyarınca emekli olanlar da yasa kapsamına alınmış olup bu durum “sosyal devlet” ilkesinin sporun gelişmesine ilişkin olan olumlu etkisinin göstergesi olduğunun göstergesidir.

Yasal reform kapsamında 4 maddesi 1’inci fıkrası kapsamında (c) bendi kapsamında sigortalılık statüsünde yani kamu idarelerin memur pozisyonunda çalışıp da bir yıllık süreden fazla aylık almadan aylıksız izin kullanan kişilerin Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınarak sağlık yönü itibarıyla meydana gelebilecek mağduriyetlerin önüne geçildiği görülmektedir.

Türkiye’de öğrenim gören öğrenciler ilgili öğrenim gördükleri okullarda ilk kez kayıt yaptırıldıkları tarihinden başlamak üzere üç ay içinde talepte bulunmaları halinde yasa kapsamına alınabileceği, lise ve dengi öğrenimden mezun olanların 20 yaşını yükseköğrenimden mezun olanlar 25 yılına kadar Genel Sağlık Sigortası’na tabi tutulması, Türkiye sosyal güvenliğin, eğitim konusunda pozitif katkısının olduğu görülmektedir.

Ayrıca Uluslararası Alanda İşbirliği ve Eğitim Anlaşmaları kapsamında Türkiye’de Akademilerinde, Sahil ve Jandarma Genel Komutanlıklarında ve eğitim ve öğretim gören Türkiye vatandaşı olmayan yabancı uyruklu misafir ile personel ve bakmakla yükümlü oldukları aile bireyleri ile Uluslararası Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşmaları kapsamında Türkiye’de eğitim ve öğretim gören yabancı uyruklu misafir askeri personel ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin de kapsama alınması sosyal güvenlik reformunun bütünsel ve uluslararası işbirliği görevlerinde rol üstlenme amacını taşıdığını göstermektedir.

6284 sayılı Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi ve Ailenin Korunması Dair Kanunu düzenlemelere göre haklarında koruyucu önlem kararı alınan bireylerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya Genel Sağlık Sigortası kapsamında olup sağlık yardımlarından yararlanamayan kişilerin de Genel Sağlık Sigortası kapsamına alındığı toplumun en küçük birimi ve neslin devamı olan ailenin korunması açısından önemli işlevinin olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası yasal reformu kapsamında faydalanabilecek bireylerin kimler olabileceği ve bu kapsamda gerekli ve yasal düzenleme ile öngörülen birtakım yardımlara ilişkin primlerin ödeme yükümlülerin kimler olacağı belirtildi, ancak yasal düzenlemenin muhtevasına bakıldığında bazı kamu kurumları kapsamında görev yapanların istisna tutulduğu, kapsama dahil edilmediği görülmektedir. İstisna tutulan kamu çalışanları;

3671 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanunun uyarınca milletvekilleri, yasama organı üyeliği ve açıktan atandığı bakanlık görevi sona erenler ve bunların bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri; ölenlerin aylık veya ilgili maddesi gereğince tazminat alan veya müstahak olup da tazminatı gerekli şartları taşımadıklarından dolayı alamayan dul ve yetimleri (TBMM Üyelerine, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanun , 1990),

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun uyarınca Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri ile bunların emeklileri ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler (Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 2011, Md. 71),

Danıştay Kanunu uyarınca; Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile bunların emeklileri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri (Danıştay Kanunu, 1982, Md. 64),

Yargıtay Kanunu uyarınca Yargıtay Birinci Başkanı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Vekili ile bunların emeklileri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri (Yargıtay Kanunu, 1983, Md. 64),

Sayıştay Kanununun uyarınca; Sayıştay Başkanı, üyeleri ve daire başkanlarıyla bunların emekli olanların bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri (Sayıştay Kanunu, 2010, Md. 63),

7104 sayılı Kanununun 17'nci maddesi uyarınca Genel Kurmay Başkanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, Sahil Güvenlik Genel Komutanı ve Jandarma Komutanı olarak atanmış olanlar ile Orgeneral/Oramiral rütbelerinde bulunup aylıklarını Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa ilişkin 27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Yasaya göre almakta olanlar ile bu bireylerin emeklilerinden doğan bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri (375 Kanun Hükmünde Kararname, 1989, Ek Md. 22),

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasal düzenlemesi kapsamında yer almadığı, bu bireyler ile aile fertleri çalışmakta oldukları ilgili Kanunları kapsamında tedavi ve sağlık hizmetlerden faydalandıkları görülmektedir.

4.3. Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Finansmanı Sağlanan Sağlık Hizmetleri

Kişilerin ve kişilerden meydana gelen toplumun sağlıklarını korumak ve belirtilen bu kişilerin hastalandıkları durumlarda gerekli görülmesi halinde hayati öneme haiz olan tedavilerinin yapılması, bu tedavi neticesinde tam olarak iyileşmeyen normal durumlarının aksine malul kalanların başkalarına bağımlı kalmadan kendi başlarına kimseye ihtiyaç duymaksızın yaşamlarını sürdürmek ve toplumu oluşturan bireylere sağlıklı bir yaşam düzeyini sunarak sağlık çıtasını yükseltmek için yapılan çalışmalar sağlık hizmetleri olarak ifade edilmektedir (Er, 2011: 18).

Kanun uyarınca sağlık hizmeti finansmanı; genel sağlık sigortalısı ile bunların bakmakla yükümlü olabileceği bireylere Kanunca gerekli olan tıbbi ürün ve hizmetlerin finansmanı karşılayan hizmettir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 62). Genel Sağlık Sigortası kapsamında yapılan hizmetler; toplum ve bireyin sağlığını korumak gerekli tedavi ve hizmetleri sağlamaya yönelik olan sağlık hizmetlerdir. Sağlık hizmetleri kendi bünyesinde; bireylerin hastalanmalarına bakılmaksızın sağlığına zarar verecek ve sağlığını tehdit eden zararlı birtakım madde bağımlılığını önlemeye ilişkin olan koruyucu sağlık hizmetleri, hastaların iyileşmesine yönelik yapılan tüm hizmetlere tedavi edici hizmetler, bireyin bedence geri kalmış ya da çalışma gücünü kaybetmiş

kişileri, başkalarına bağımlı olmaktan kurtararak yaşamlarını sürdürebilmek için yapılan bütün çalışmaları kapsayan rehabilitasyon hizmetleri olmak üzere üç şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir (Er, 2011: 19-24).

Reformun ilgili kısmı olan sağlık hizmetlerine ilişkin olan haklardan ve diğer haklardan yararlanma Genel Sağlık Sigortası ve bakmakla yükümlü olabilen bireyler için bir hak, Sosyal Güvenlik Kurumu için ise bu hakların finansmanını temin etmek bir yükümlülüktür (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 62).

4.3.1. Koruyucu Sağlık Hizmetleri

Hastalıklar oluşmadan bireylerin sağlığına zarar verecek ve bireyin sağlığını tehdit eden her türlü zararlı durumlar ve madde bağımlılığını önlemeye yönelik olan hizmetler koruyucu sağlık hizmetleri olarak bilinmektedir (Akdur, 1999: 5-7).

Başka bir tanım olarak koruyucu sağlık hizmetleri, hastalıkların meydana gelmeden önce buna ilişkin gerekli önlemleri alan, tedaviden önce hastalıkları önleyen sağlık hizmetleri bütünüdür (Basan ve Bilir, 2016: 45). Özetle koruyucu sağlık hizmetleri kısa ve uzun vadede bireyin karşılaşabileceği birtakım hastalık risklerini asgariye indirip bu riskleri minimize ederek sağlıklı yaşam düzeyini sürdürerek korumayı amaç edinen bir hizmet türüdür (Çelikay ve Gümüş, 2010: 184-186).

4.3.2. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri

Tedavi amaçlı sağlıklı hizmetleri; kişilerin hastalanması sonucunda tekrar sağlıklarına kavuşması için yapılan birtakım tedavi edici girişimlerdir. Bu tedavi hizmetleri, ayakta ve yatarak tedavi ile evde bakım hizmetleriyle, uzmanlaşmış teknolojiler kullanılarak, hastalıkların veya sakatlıkların iyileştirilmesine yönelik yapılan tıbbi işlemlerin tamamıdır (Çelikay ve Gümüş, 2010,s. 185-186).

4.3.3. Rehabilitasyon Hizmetleri

Bireyin doğuşundan veya daha sonra bedeninde oluşan birtakım hastalıklar ve kazalar sonucunda oluşan yaralanmalar nedeniyle birtakım yeteneklerini yitirmiş tedavi edici

çabalarla, bireyi sosyal ve mesleki açıdan mümkün olabilecek en iyi seviyeye ulaştırarak kendine, ailesine, topluma faydalı olmasını sağlamayı gaye edinen ve kalıcı sakatlıklar ile tahribatların sonuçlarını minimize eden kişiyi bedensel ve ruhsal yönden başkalarına bağımlı olmadan yaşamasını sağlamak amacıyla düzenlenen tedavi edici her türlü faaliyet sürecidir (Akdemir ve Akkuş, 2006: 85-86).

Başka bir tanım olarak rehabilitasyon hizmetleri; bireylerin yaşadığı ciddi bir hastalık veya doğal afetlere benzer beklenmedik vakitlerde meydana gelen olaylardan sonra bedenlen veya ruhen sakat olarak kalmış, sosyal ve fiziki bakımdan tekrar hayata dönmelerini sağlayarak topluma kazandırılmasını gayret edinen rehabilitasyon maksatlı sağlık hizmetleridir (Çelikay ve Gümüş, 2010: 186).

Reformun Genel Sağlık Sigortası kapsamına yönelik olan hizmetleri özet olarak; koruyucu ve zararlı bağımlılığı önleyici ve kişilerin Genel Sağlık Sigortası kapsamında sağlık hizmetleri, finansmanı bu kapsamda sağlanan sağlık hizmetleri bireyde herhangi bir hastalık oluşmadan sağlığına zarar verecek ve sağlığını tehdit eden zararlı birtakım madde bağımlılığının önlenmesi gibi koruyucu sağlık hizmetleri, bireyin hastalık sürecinde onu iyileştirebilecek teşhis, tetkik tedavi amaçlı olarak bireyin tekrar sağlıklarına kavuşması için yapılan birtakım tedavi edici girişimler tedavi edici hizmetler, bireyde doğuştan ya da sonradan birtakım hastalık kaza gibi nedenlerden dolayı birtakım vücut yeteneklerini kaybetmiş durumlarda onu birtakım iyileştirmelerle topluma ve ailesine yararlı olmasını amaçlayan hizmetler rehabilitasyon hizmetleri olarak ifade edilmektedir.

Koruyucu, tedavi edici ve rehabilitasyon hizmetleri kapsamında; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasal reformununun 63'üncü maddesinde genel sağlık sigortalısı olan birey ve bakmak zorunda olduğu bireylerin sağlıklı olmaları için hastalandığı zamanlarda sağlıklarını tekrar kazanmalarını; hastalık, mesleki hastalık, anlık ve iş kazası sonucu tıbben hayati öneme haiz görülen sağlık hizmetlerinin karşılanmasını, iş göremezliğe ilişkin durumlarının ortadan kaldırılmasını veya azaltılmasını temin etmek gayesiyle ortaya çıkan finansmanın karşılığı "sosyal devlet ilkesi" gereği Genel Sağlık Sigortası kapsamında karşılandığı görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 63).

4.4. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası

Sosyal güvenliğin, literatürde birden fazla tanımı olmakla beraber, genel bir tanım olarak; çalışma hayatı içerisinde bireyin hayatın doğal akışı içerisinde karşılaşılabileceği birtakım sosyal, ekonomik, fizyolojik ve mesleki risklere karşı bireye güvence kazandıran bir sistemler bütünü olarak tanımlanmıştır. Sosyal güvenliğin ekonomik ve politika sistemleri, ekonomik ve siyasal koşulların bir sonucu olduğu düşünülürse, sosyal güvenliğin hukuksal bir boyut kazanarak Anayasal bir zemine oturtulmasının gecikmesi toplumdaki sosyal, siyasal ve ekonomik faktörlerle ilişkili olduğundan dolayıdır. Sosyal güvenliğin hukuksal bir boyut kazanmasıyla birlikte Anayasa’da “devletin sosyal ve hukuk bir devlet olması” sosyal güvenliğin vazgeçilmez bir hak oluşu, bu hakkın kullanılmasına ilişkin gerekli düzenlemeleri hayata geçirebilecek siyasi ve sosyal atılımları yapma zorunluluğu sosyal güvenlik reformlarının yapılmasına zemin oluşturulduğu görülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 2,5,49 ve 60). Türkiye’de sosyal güvenliğin anayasal ve hukuksal bir zemine oturtulması ve devletin sosyal güvenlik alanında “sosyal devlet” ilkesi gereği birtakım yasal düzenlemeleri yapma zorunluluğu sosyal güvenlik alanında zaman içerisinde birtakım düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırladığı görülmektedir. Ancak süreç içerisinde yapılan yasal düzenlemeler değişen koşullar karşısında ihtiyaçları giderme bakımından yetersiz kalışları ve bütünsel bir yapıdan uzak oluşları, yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının gerektirdiği zorunluluğunu oluşturdu.

Yapılan uzunca tartışmalar ve çalışmalar sonucunda sosyal güvenlik alanında yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının gerektirdiği zorunluluk siyasal iktidarları birtakım yasal düzenlemelere ittiğini bu kapsamda yapılan büyük ve kapsamlı reformlardan birisi de Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yasal reformu olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde sosyal güvenlik perspektifinde 2005 ile 2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde yer alan toplam nüfusun sosyal güvenliğin sosyal sigortalar tekniği ve Genel Sağlık Sigortası bakımından inceleneceği il bazında toplam nüfus ile mukayese edilmesi üzerinde olacaktır.

Çalışmada sosyal güvenlik reformun kapsamı ve etkinliğinin ölçülebilmesi açısından Genel Sağlık Sigortası’nın 01.01.2012 yılında yürürlüğe girmesiyle reformun etkinliği ve kapsamının tespiti açısından 2005-2011 ile 2012-2018 yılları ikiye ayrılarak iki

dönem halinde ve her bir kısım yedişer yıl olarak incelenerek yapılacak olan mukayesenin daha da yerinde olabileceği kanaatine varılmıştır. Son yıl olarak 2019 yılı değil de 2018 yılı ile sınırlı kalmak üzere ve 2019 yılının da çalışmaya dahil edilmesinin nedeni; sosyal güvenlik verilerinin istatistiksel olarak cari yıldan önceki yıllara kadar veri tespitinin olanaklı olması, cari yıl içerisindeki verilerinin tespitinin olanaklardan uzak olmasından dolayıdır.

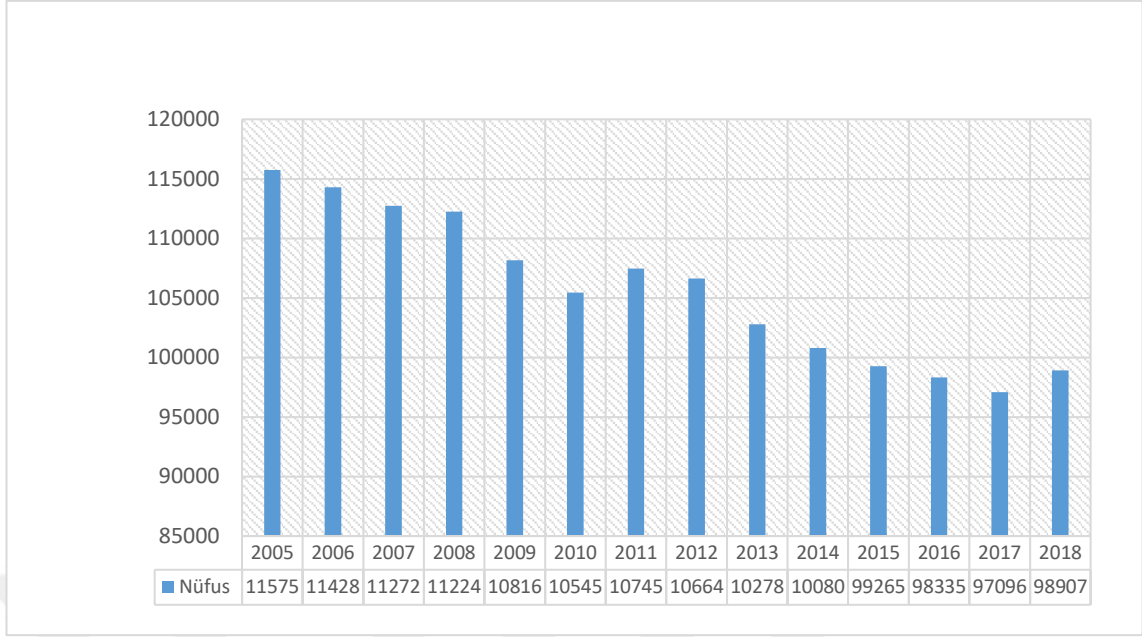
4.4.1. Ardahan İli Coğrafi Konumu

Türkiye'nin kuzeydoğusunda Doğu Anadolu Bölgesinde ve kısmen Karadeniz Bölgesi ile sınırı olan Gürcistan ile sınırı bulunan Batısında Artvin, güneybatısında Erzurum, Güneyinde Kars ve Doğuda Gürcistan ile sınırı bulunan Ardahan, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kafkaslara açılan sınır kapısı üzerinde yer alan konuma sahip olduğu görülmektedir (Ardahan'ın Coğrafi Konumu, 2019).

Coğrafi olarak ilin yapısı ve tarihi geçmişinden kaynaklanan kendine has tarihi ve doğal değerlere sahip oluşu, Doğu Anadolu Bölgesi'ne özgü olan doğal yapısı ve ikliminin yanı sıra Doğu Karadeniz bölümünün iklimine ve bitki örtüsüne geçiş noktasında bulunan farklı özellikleri bir arada barındıran Ardahan; akarsuları, ormanları, yüksek ovaları, ve zengin çiçek çeşitliliğine sahip iki göle ve yaylalara sahip bölgenin karasal iklimin hakim sürdüğü bir il konumundadır (Ardahan'ın Coğrafi Konumu, 2019).

4.4.2. Ardahan İli Nüfus Sayısı

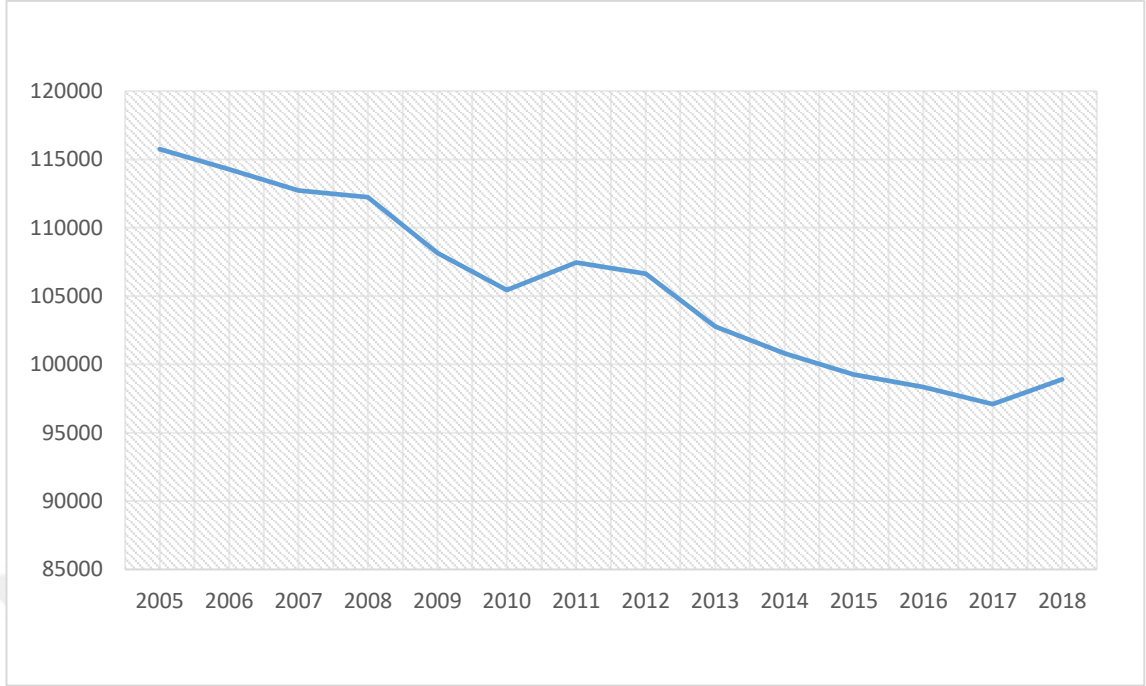
Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Ardahan ilinin 2005- 2018 yılları arasında yıllar bazında toplam nüfus oranları Şekil 1'de gösterilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre gösterilen yıllar arasında değişimlerin olduğu ve günümüz tarihlerine doğru gelindiğinde il nüfusunda azalmaların meydana geldiği görülmektedir (Şekil 1.).

Şekil 1. Ardahan ili 2005-2018 yılları arasındaki nüfus dağılımı

Ardahan il nüfusunun sayısal verilerinin yer aldığı Şekil 1 incelendiğinde il nüfusu; 2005 yılında 115750 kişi, 2006 yılında 114283 kişi, 2007 yılında 112721 kişi, 2008 yılında 112242 kişi, 2009 yılında 108169 kişi, 2010 yılında 105454 kişi, 2011 yılında 107455 kişi, 2012 yılında 106643 kişi, 2013 yılında 102782 kişi, 2014 yılında 100809 kişi, 2015 yılında 99265 kişi, 2016 yılında 98335 kişi, 2017 yılında 97096 kişi, 2018 yılında 98907 kişi olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Yıllar itibariyle incelendiğinde il nüfusunda 2005 - 2010 yılları arasında azalmalar meydana geldiği, 2010-2011 yılları arasında artış meydana geldiği, 2011- 2018 yılları arasında ise azalışlar meydana geldiği görülmektedir. Genel olarak il nüfusunda 2005-2018 yılları arasında büyük değişimlerle birlikte nüfusun sayısal verilerinde büyük azalışların meydana geldiği görülmektedir.

Şekil 2. Ardahan ili 2005-2018 yılları arası nüfus değişimine ilişkin doğru eğrisi

İl Nüfus değişimine ilişkin doğru eğrisi Şekil 2’de gösterilmiştir. 2005 yılından 2010 yılına kadar nüfus sayısal verilerindeki azalmaya bağlı olarak doğru eğrisinin aşağı yönlü yatay eksene doğru yaklaşan bir seyir izlediği, 2010-2011 yılı arasında il nüfusunda meydana gelen artışlardan dolayı nüfus eğrisinin yatay eksenden uzaklaşan bir seyir izlediği, 2011 yılından sonra nüfus verilerinden meydana gelen azalışlardan ötürü doğru eğrisinin yatay eksene doğru seyir izlediği, 2017-2018 yılları arasında meydana gelen artışlardan dolayı nüfusa ilişkin doğru ekseninin yatay eksenden uzaklaşmaya başladığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

4.4.3. Ardahan İl Nüfusunun Sosyal Güvenlik Teknikleri Kapsamında 2005-2011 ile 2012-2018 Yılları Arası Dağılımı

Sosyal Güvenlik teknikleri kapsamında il nüfusu; aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişiler, pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişiler, bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler ile hak sahipleri olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır (Alper, 2019: 6-9).

Ardahan il nüfusunun sosyal güvenlik açısından incelenmesine ilişkin bu çalışmada sosyal güvenlik reformunun il ölçeğinde etkinliği ile kapsamının ölçülebilmesi ve Genel Sağlık Sigortası'nın 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle reformun etkinliğinin karşılatırılabilmesi için 2005-2011 yılları arası ayrı, 2012-2018 yılları da ayrı olmak üzere iki dönem olarak incelenmiştir.

2005-2011 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamı, aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişiler, 2022 sayılı kapsamında aylık alan kişiler, bağımlı nüfus ve Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilere ilişkin verileri, 2012-2018 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamı, aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişiler, bağımlı nüfus ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilere ilişkin veriler esas alınarak incelenmiştir.

4.4.3.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arası Sosyal Güvenlik Kapsamı

Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası sosyal güvenlik kapsamında çalışma hayatı içerisinde sigortalı olarak çalışmış olanlar aktif (sigortalılar), belli bir çalışma karşılığında sosyal güvenlik kurumları kapsamında yasal mevzuatlarda gerekli olan şartlara haiz olup gelir ve aylık alan kişiler pasif çalışanlar (sigortalılar), sosyal güvenlik kapsamında olmayıp gelirlerinin yasalarca belirlenen test yöntemleri sonucunda belli bir düzeyin altında bulunup sağlık giderlerinin hazine tarafından karşılanan kişiler ile gelir ve aylık alan pasif çalışanlara (sigortalılar) bağılı olan hak sahipleri ile 2022 yasa kapsamında aylık alan ve sağlık giderleri Yeşil Kart kapsamında olanlar ile ayrıca Yeşil Karta tabi olan kişiler bakımından ayrı ayrı incelenecektir.

4.4.3.1.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Aktif Sigortalılık Statüsünde Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımları

Aktif, kelime manası olarak Türk Dil Kurumuna göre çalışan, çalışmasını sürdüren hala aktif olan olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2019). Aktif çalışmanın Sosyal Bilimler literatüründe birden fazla tanımı olmakla birlikte, sosyal bir varlık olan bireylerin günlük yaşamlarını ikame edebilmek ve hayatlarını sürdürebilmek için çalışma hayatı içerisinde birtakım faaliyetlerde bulunma aktif çalışmaya olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir ifade olarak aktif çalışma, sosyal güvenlik kapsamında çalışma hayatı içerisinde kısa ve/veya uzun vadeli sigortalar kolları açısından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiler aktif çalışanlar, yani sigortalı sayılan kişiler olarak da tanımlanmıştır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3).

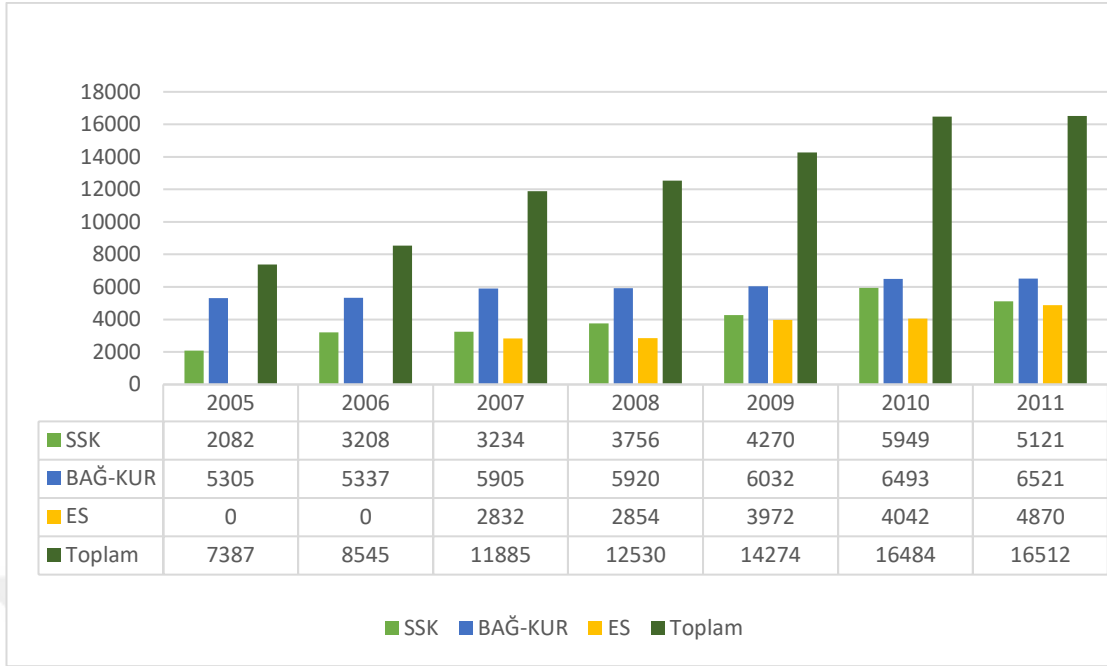
Sosyal güvenlik reformundan önce aktif olarak çalışanların sigortalılık statüleri; Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi olanlar SSK'lı, Esnaf Sanatkar ve Bağımsız olarak çalışan kişilerin Bağ-Kurlu, kamu kurumlarından iştirakçi olarak çalışanlar Emekli Sandığı kapsamında aktif çalışanlar (sigortalılar) olarak sınıflandırılmaya tabi oldukları görülmektedir.

2006 yılından sonra 5510 sayılı Sosyal Güvenlik Yasası reformu ile birlikte aktif sigortalılık statüsünde çalışanlar tanımında reform öncesinde SSK'lı olanlar yeni ki düzenleme olan 5510 sayılı yasanın 4'üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında 4-1/a, esnaf ve sanatkârlar odasına kayıtlı olup kendi adına ve hesabına bağımsız olarak çalışanlar, Bağ-Kurlu, olanlar 5510 sayılı yasanın 4'üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında 4-1/b, Emekli Sandığında tabi iştirakçi olanlar 5510 sayılı yasanın 4'üncü maddesi birinci fıkrası (c) bendi kapsamında 4-1/c, aktif sigortalılık statüsünde çalışanlar kapsamında sınıflandırıldıkları görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 4)

Sosyal güvenlik reformunun 2006 yılında yapılan yasal düzenlemesinin bir kısım maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafında iptal edilmesine müteakip yasa koyucu tarafında yapılan birtakım değişiklikler neticesinde, reform yasası 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş bu tarihte yürürlüğe giren yasal düzenleme ile beraber Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi SSK'lı olanlar 4-1/a, Bağ-Kurlu olanlar 4-1/b ve Emekli Sandığı iştirakçileri de 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında kabul edilmişler. Ancak Genel Sağlık Sigortası'na ilişkin olan düzenlemelerin bir kısmı 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Genel Sağlık Sigortası'nın etkinliğinin tespiti ve mukayesesinde 2005-2011 yılları ile 2012-2018 yılları ayrı ayrı iki dönem şeklinde incelenmesine gidilerek 2005 ile 2011 yılları arasında aktif olarak çalışan bireyler SSK, Bağ-Kur ve ES iştirakçileri, 2012 ile 2018 yılları arasında aktif olarak çalışanlar ise getirilen yasal düzenlemeler doğrultusunda 4/a, 4/b ve 4/c sigortalılık statüleri kapsamında kategorize edilmiştir.

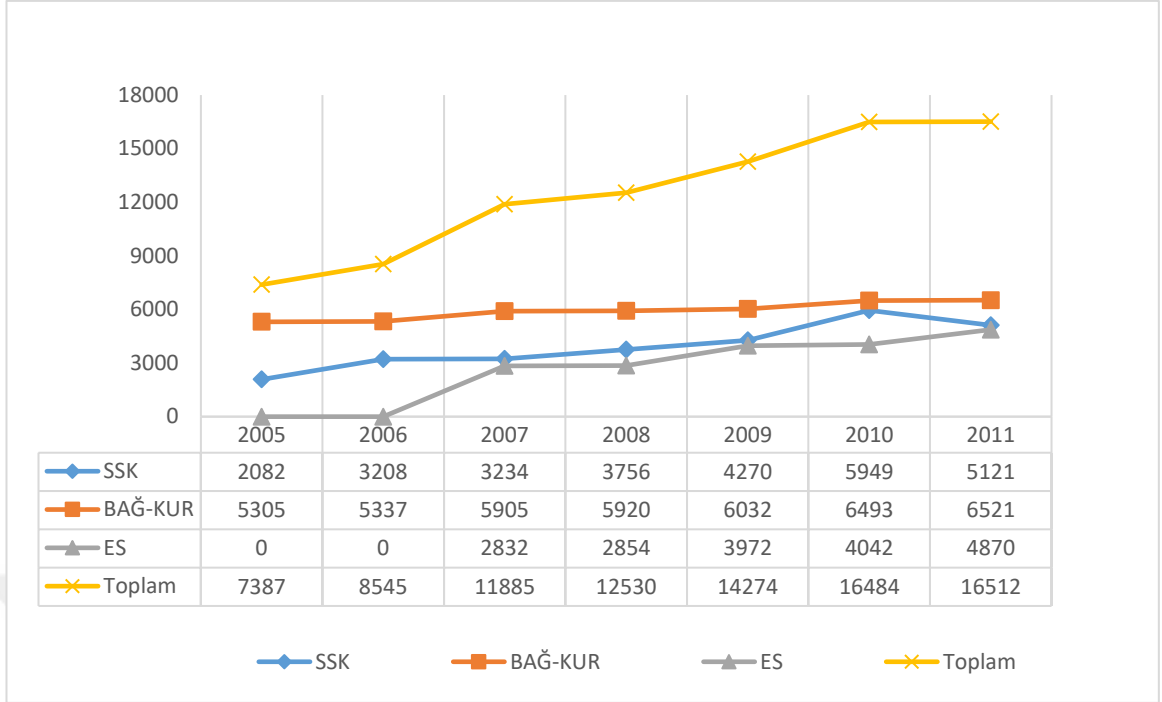
Genel Sağlık Sigortası reformu öncesinde Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) ve Emekli Sandığı kapsamında çalışan bireyler ile bağımlı nüfus ve pasif çalışanlar sağlık kapsamında değerlendirilerek sağlık giderleri kendilerince veya işverenlerince ödenen primlerle finanse edilirken bunların dışında kalan aylık geliri veya hane içindeki gelir payı 4857 sayılı İş Kanununa göre tespit edilen asgari ücretten yasal olarak yapılan kesintiler sonucunda kalan miktarının asgari ücretin 1/3'ünden az olan Türk vatandaşların Yeşil Kart verilerek sağlık ve tedavi giderleri hazine tarafından karşılanmaktaydı. Bunların dışında kalan ve sosyal güvenlik kapsamı dışında olanların sağlık giderleri kendileri tarafından finanse edilmekteydi.

2005-2011 yılları arasında Ardahan ilinde ilçe ve köyler de dâhil olmak üzere Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Emekli Sandığına tabi olarak çalışan bireylerin sosyal güvenlik kapsamında aktif sigortalılık statüsünde çalışanlar olup bu kişilerin sağlık kapsamında giderleri kendileri, onları çalıştıran işverenleri ve Devlet tarafından finanse edilen kişilerdir. Ardahan ilinde anılan yıllar arasında aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) bireylerin yıl bazında sayıl verileri Şekil 3'te gösterilmiştir. Yapılan araştırmalar, kaynak taraması, doküman veri incelemesi ve tetkik edilen bilgisayar kayıtlarının sonucunda birtakım sınırlılıklardan dolayı 2005 ve 2006 yıllarına ilişkin Emekli Sandığı kapsamında aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalı) kişilerin verileri elde edilemediğinden bu kişilerin sayılarına ilişkin veriler Şekil 3'te gösterilememiştir.

Şekil 3. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası aktif çalışanların (sigortalılar) dağılımı

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) dağılımını gösteren Şekil 3'te yer alan veriler incelendiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağ-Kur kapsamında toplam olarak 2005 yılında 7387 kişi, 2006 yılında 8545 kişi, 2007 yılında başlamak üzere Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağ-Kur ve Emekli sandığında kapsamında toplam olarak 2007 yılında 11885 kişi, 2008 yılında 12530 kişi, 2009 yılında 14274 kişi, 2010 yılında 16484 kişi, 2011 yılında ise 16512 kişinin çalıştığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Şekil 4. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası aktif çalışanlar dağılımına ilişkin doğru eğrileri

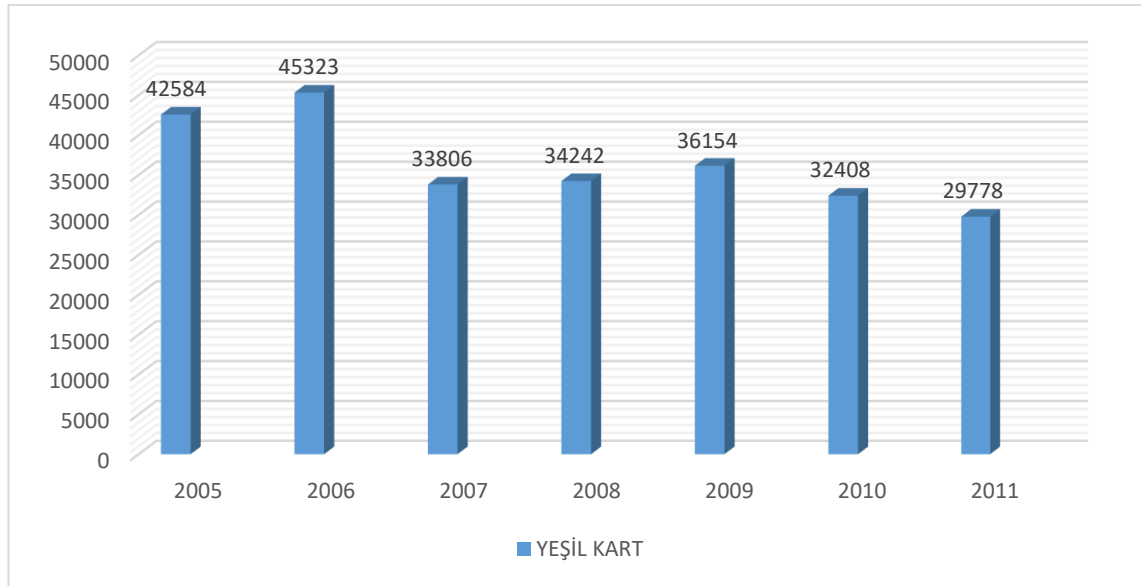
2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde aktif sigortalılık statüsünde çalışanların sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrisi Şekil 4'te gösterilmiştir. Aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalı) dağılımına ilişkin sayısal verilere ait doğru eğrisinin yer aldığı Şekil 4 incelendiğinde Sosyal Sigortalar Kurumu sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerinde 2005-2010 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2010-2011 yılları arasında ise azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. Bağ-Kur sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerinde 2005-2011 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. Emekli Sandığı sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerine 2005-2006 yılları arasında yapılan araştırmalar, kaynak taraması ve doküman verileri incelemesi sonucunda elde edilemediğinden Şekil 4 üzerinde gösterilmediğinden doğru eğrisi 2005-2006 yılları arasında yatay eksene çakışık olduğu, 2006-2007 yılları arasında birtakım artışlardan dolayı doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir. Toplam çalışanların sayısal verilerine ait doğru

eğrisi incelendiğinde 2005-2011 yılları arasında toplamda artışların meydana geldiği ve bu artışlara bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

4.4.3.1.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Yeşil Kart Kullanıcıların Dağılımı

Aktif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalılar) ve pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) ile bağımlı nüfus dışında kalanlardan aylık geliri veya hane içindeki gelir payı 4857 sayılı İş Kanunu'na göre tespit edilen ve tespit tarihindeki geçerli olan asgari ücretten yasal olarak yapılan kesintiler sonucunda kalan miktarının asgari ücretin 1/3'ünden az olan vatandaşlar Yeşil Kart kapsamında değerlendirilmiş ve kapsama alınan bu kişilerin sağlık durumlarına ait tedavi ve sağlık giderleri Yeşil Kart uygulaması kapsamında Devlet tarafından finanse edilmektedir.

Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arasında aktif, pasif ve bağımlı nüfus dışında kalan ve tedavi ve sağlık giderleri Yeşil Kart uygulaması kapsamında Devlet tarafında finanse edilen kullanıcıların sayısal verileri dağılımı Şekil 5'te gösterilmiştir.

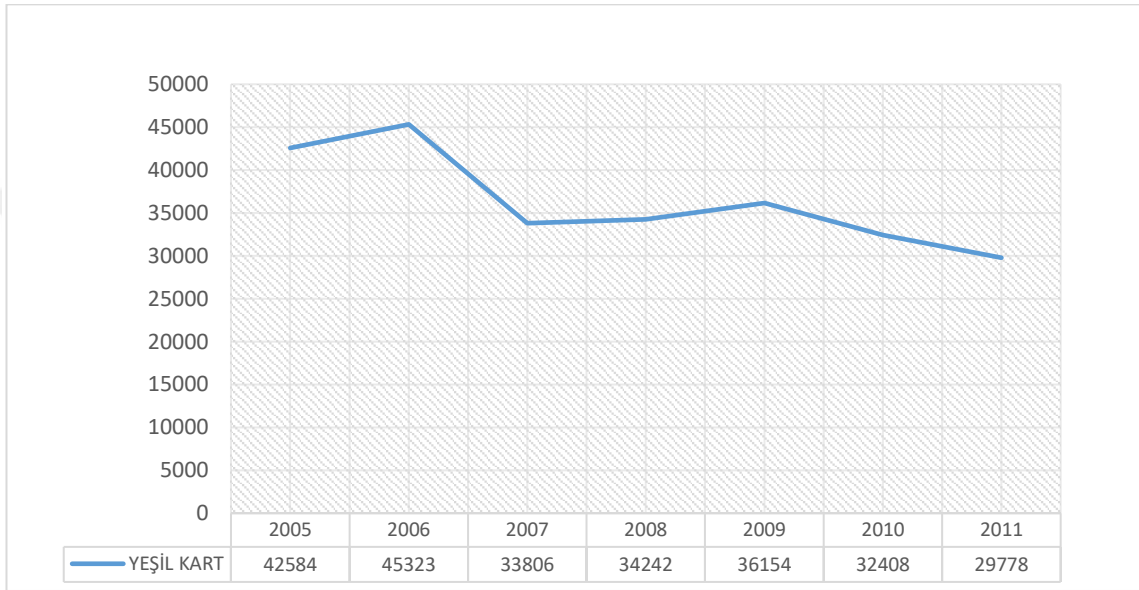

Şekil 5. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası yeşil kart kullanıcıların dağılımı

2005 -2011 yılları Ardahan ili ölçeğinde Yeşil Kart uygulaması kapsamında bulunan kullanıcıların sayısal verilerinin yer aldığı Şekil 5 incelendiğinde; 2005 yılında 42.584

kişi (Memurlar Net, 2019), 2006 yılında 45.323 kişi (TBMM, 2019), 2007 yılında 33806 kişi, 2008 yılında 34.242 kişi, 2009 yılında 36.154 kişi, 2010 yılında 32.408 kişi ve 2011 yılında ise 29.778 kişinin Yeşil Kart kapsamında yer aldıkları görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Yeşil Kart kapsamında bulunan kullanıcıların dağılım verilerine ilişkin doğru eğrisi Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası Yeşil Kart kullanıcıların dağılımına ilişkin doğru eğrisi

Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası Yeşil Kartlı kullanıcıların dağılımına ilişkin sayısal verileri içeren doğru eğrisine ait Şekil 6 incelendiğinde 2005-2006 ile 2007-2009 yılları arasında Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği buna bağlı olarak sayısal verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2006-2007 ile 2009-2011 yılları arasında Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilerin sayısal verilerinde azalışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak sayısal verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

4.4.3.1.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Pasif Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımı

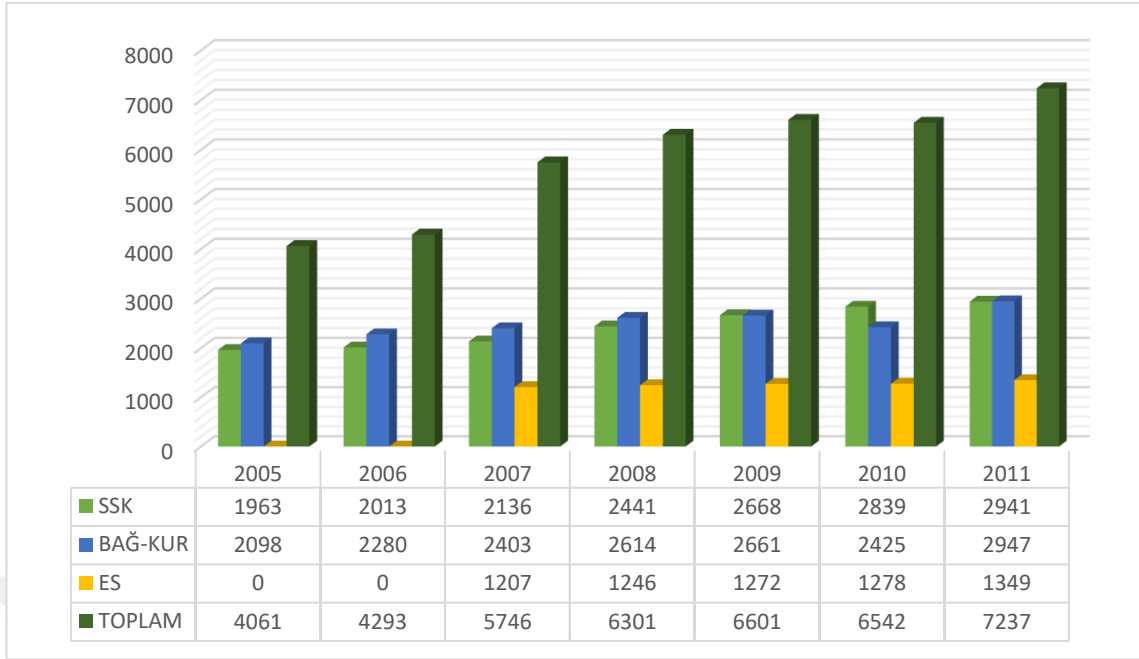
Çalışma hayatının kapsamı dışında kalan ve kendi çalışmasıyla ilgili olarak sosyal güvenlik kurumlarının sosyal sigorta tekniğine bağlı olarak yasal mevzuat açısından gerekli şartlara haiz olup aylık veya gelir alan kişiler pasif çalışan (sigortalılar) kişiler olarak değerlendirilmektedir (Alper, 2019).

Sosyal güvenlik kapsamında sosyal sigortalar tekniğine dayalı kısa ve/veya uzun vadeli sigortalar kolları kapsamında kendi adına prim ödenmesi olan veya kendi adına prim ödemesi yapılmış olup kanunda öngörülmüş diğer şartları taşımak koşuluyla gelir ve aylık alan veya aktif çalışan ve bağımlı nüfusun dışında kalmış bireylerdir.

Başka bir tanım olarak pasif nüfus; çalışan aktif nüfusun tam tersi olarak çalışma hayatından çekilmiş ve çalışmadıklarından dolayı sosyal güvenlik kurumlarına herhangi bir prim ödemesinden bulunmayan kesim olarak bilinmektedir (İştah Işıklı ve Evlice, 2019: 171-173)

2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kurumları arasında bulunan Sosyal Sigortalar, Bağ-Kur ve Emekli Sandığına tabi olarak çalışmalarını neticesinde ilgili Kanunlarında öngörülen şartlara haiz olup bu çalışmalar sonucunda emekliye ayrılarak gelir ve aylık alan pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) dağılımına ilişkin sayısal veriler Şekil 7’de gösterilmiştir.

2005 ve 2006 yıllarına ilişkin Ardahan ili ölçeğinde Emekli Sandığı kapsamında aylık ve gelir alan pasif çalışanların (sigortalılar) verileri yapılan araştırmalar, kaynak taraması ve tetkik edilen bilgisayar kayıtları ile doküman veri incelemesi neticesinde birtakım sınırlılıklardan dolayı elde edilemediğinden bu kapsamda yer alan bireylerin sayısal verileri Şekil 7’de gösterilmemiştir.

Şekil 7. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası pasif çalışanların (sigortalılar) dağılımı

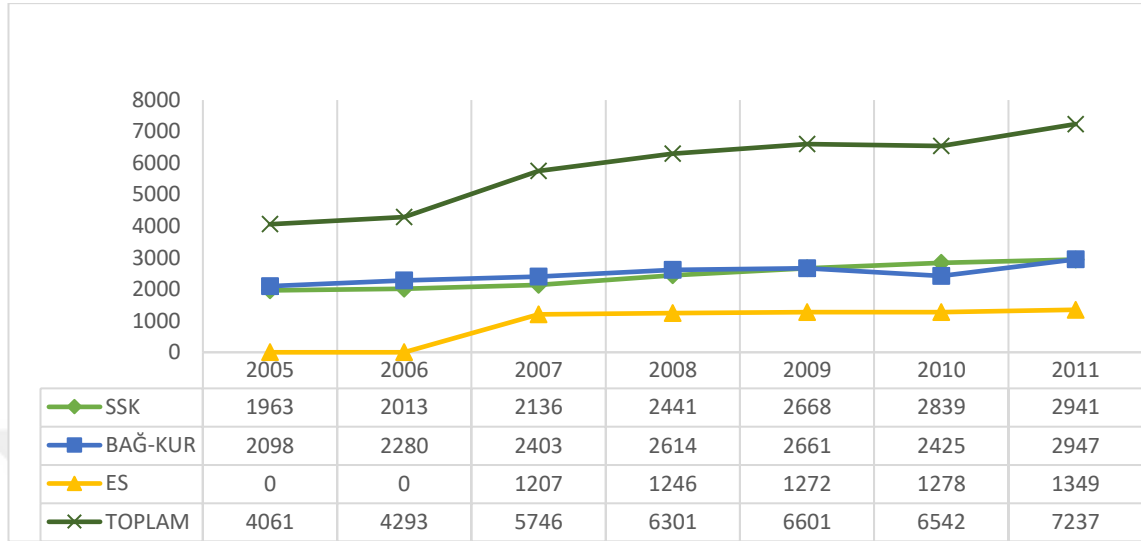
2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) dağılımına ilişkin sayısal verilere ait Şekil 7 incelendiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) kapsamında 2005 yılında 1963 kişi, 2006 yılında 2013 kişi (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019), 2007 yılında 2136 kişi, 2008 yılında 2441 kişi, 2009 yılında 2668 kişi, 2010 yılında 2839 kişi ve 2011 yılında 2941 kişinin gelir ve aylık aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Esnaf ve Sanatkârlar ile Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) kapsamında 2005 yılında 2098 kişi, 2006 yılında 2280 kişi, 2007 yılında 2403 kişi, 2008 yılında 2614 kişi, 2009 yılında 2661 kişi, 2010 yılında 2425 kişi 2011 yılında 2947 kişinin gelir ve aylık aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Emekli Sandığı (ES) kapsamında 2005 ile 2006 yılları tespit edilmediğinden Şekil 7’de sıfır olarak gösterilmiş, 2007 yılında 1207 kişi, 2008 yılında 1246 kişi, 2009 yılında 1272 kişi, 2010 yılında 1278 kişi ve 2011 yılında 1349 kişinin gelir ve aylık aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) ve Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsü kapsamında 2005-2011 yılları

arasında Ardahan ili ölçeğinde pasif çalışanların (sigortalılar) dağılımını gösteren sayısal verilere ilişkin doğru eğrileri Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası pasif çalışanların (sigortalılar) dağılımına ilişkin doğru eğrileri

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) dağılımını gösteren doğru eğrilerine ilişkin sayısal verilerin yer aldığı Şekil 8 incelendiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) sigortalılık statüsü kapsamında pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerinde 2005-2011 yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

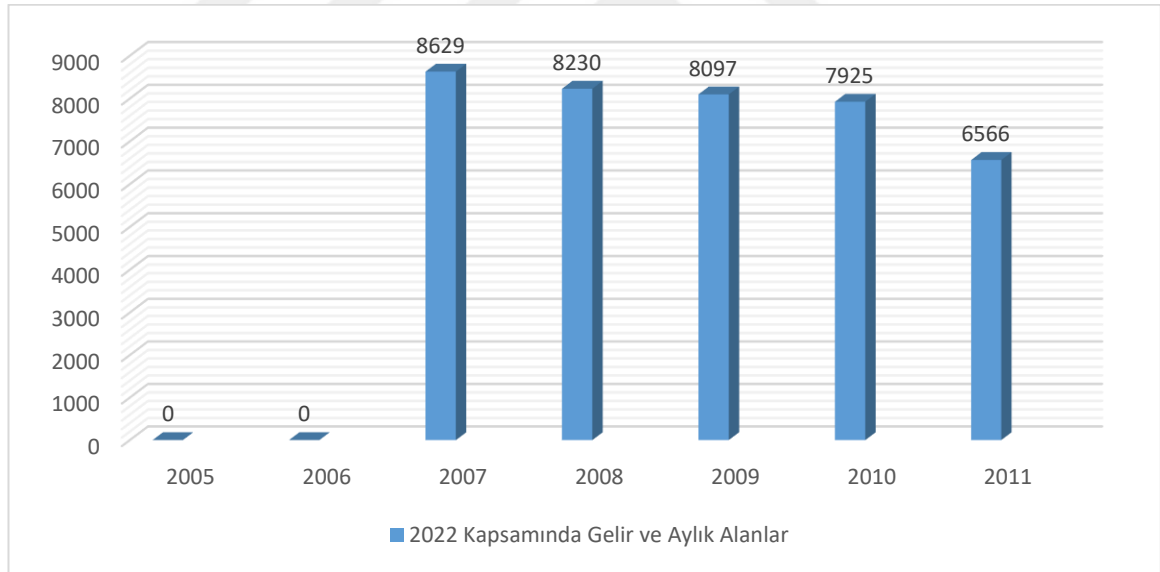
Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) kapsamında 2005-2009 ile 2010-2011 yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2009-2010 arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Emekli Sandığı sigortalılık statüsü kapsamında pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerine 2005-2006 yılları arasında yapılan araştırmalar ve kaynak taraması sonucunda elde edilemediğinden Şekil 8 üzerinde gösterilmediğinden doğru eğrisi 2005-2006 yılları arasında yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2011 yılları arasında birtakım artışlardan dolayı doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

Toplam pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerine ait doğru eğrisi incelendiğinde 2005-2011 yılları arasında toplamda birtakım artışların meydana geldiği ve bu artışlara bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak kendisine ait herhangi bir çalışması olmayıp ve herhangi bir gelir ve aylık almayan kimsesiz, muhtaç ve güçsüz olan bireyler ile 65 yaşını doldurmuş vatandaşlara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca ödenen gelir ve aylıklardan yararlanan malullük, sakatlık, 18 yaş altı sakatlar ile 65 yaşını tamamlamış ve üstü olan kişilerin dağılımına ilişkin veriler Şekil 9'da gösterilmiştir.

Kaynak taraması ve bilgisayar kayıtları araştırılması ve doküman veri incelemesi sonucunda 2005 ve 2006 yıllarına ait 2022 sayılı yasa kapsamında malullük, sakatlık, 18 yaş altı sakatlar ile 65 yaşını tamamlamış ve üstü olan kişilerin sayısal verilerine ulaşılamadığından bu yıllarda bahis konusu olan yasa kapsamında yer alan kişilerin sayısal verileri Şekil 9'da gösterilememiştir.

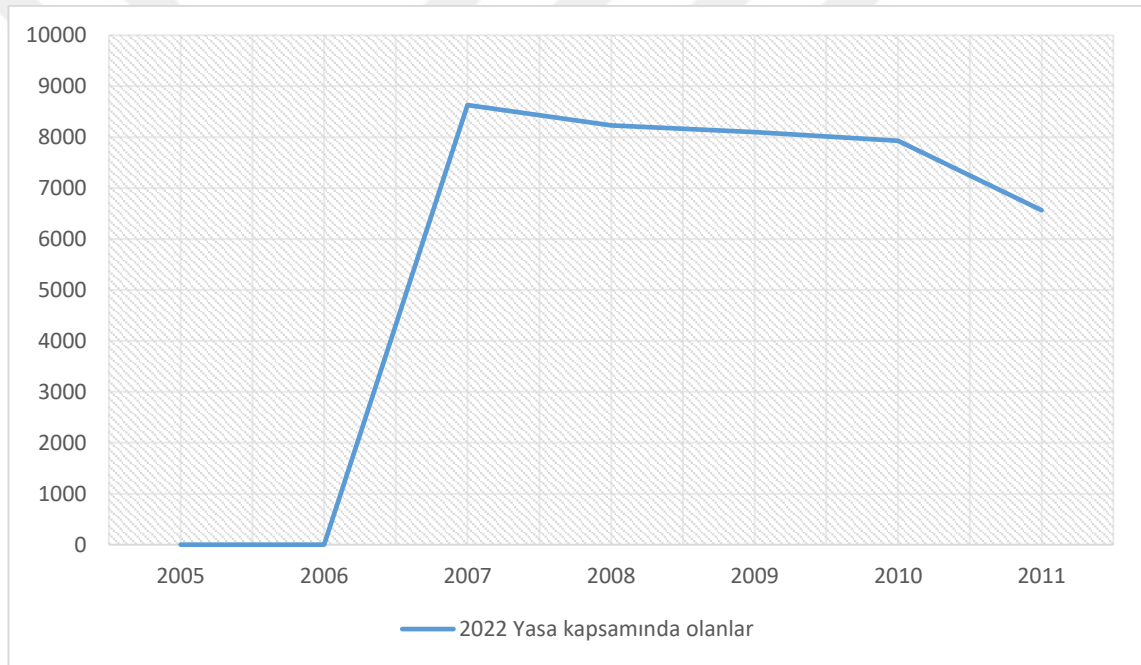

Şekil 9. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası 2022 sayılı yasa kapsamında gelir ve aylık alanların dağılımı

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde 2022 sayılı Kimsesiz ve Güçsüz Türk Vatandaşlarına, 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Vatandaşlar ve Muhtaç ve Engelli Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yasa kapsamında gelir ve aylık alanların dağılımına ilişkin sayısal verilerin yer aldığı Şekil 9 incelendiğinde; 2022 sayılı Kimsesiz

ve Güçsüz Türk Vatandaşlarına, 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Vatandaşlar ve Muhtaç ve Engelli Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında malullük, sakatlık, 18 yaş altı sakatlar ile 65 yaşını tamamlamış ve üstü olan kişilerin 2005 ve 2006 yıllarında sayısal verilerine ulaşılamadığından sıfır olarak gösterilmiş, 2007 yılında 8629 kişi, 2008 yılında 8230 kişi, 2009 yılında 8097 kişi, 2010 yılında 7925 kişi 2011 yılında 6566 kişi, gelir ve aylık aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

2005-2011 yılları arasında 65 yaşını doldurmuş vatandaşlara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca ödenen gelir ve aylıklardan yararlanan malullük, sakatlık, 18 yaş altı sakatlar ile 65 yaşını tamamlamış ve üstü olan kişilerin sayısal verilerine ait doğru eğrisi Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10. 2022 sayılı Yasa kapsama aylık alanların sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisi

2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde 65 yaşını doldurmuş vatandaşlara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca ödenen gelir ve aylıklardan yararlanan malullük, sakatlık, 18 yaş altı sakatlar ile 65 yaşını tamamlamış ve üstü olan kişilerin sayısal verilerin içeren doğru eğrisine ait Şekil 10 incelendiğinde

2022 sayılı Yasa kapsamında aylık alanların verilerine 2005-2006 yılları arasında yapılan araştırmalar ve kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda elde edilemediğinden Şekil 10 üzerinde gösterilmediğinden doğru eğrisi 2005-2006 yılları

arasında yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2011 yılları arasında birtakım azalışlardan dolayı doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

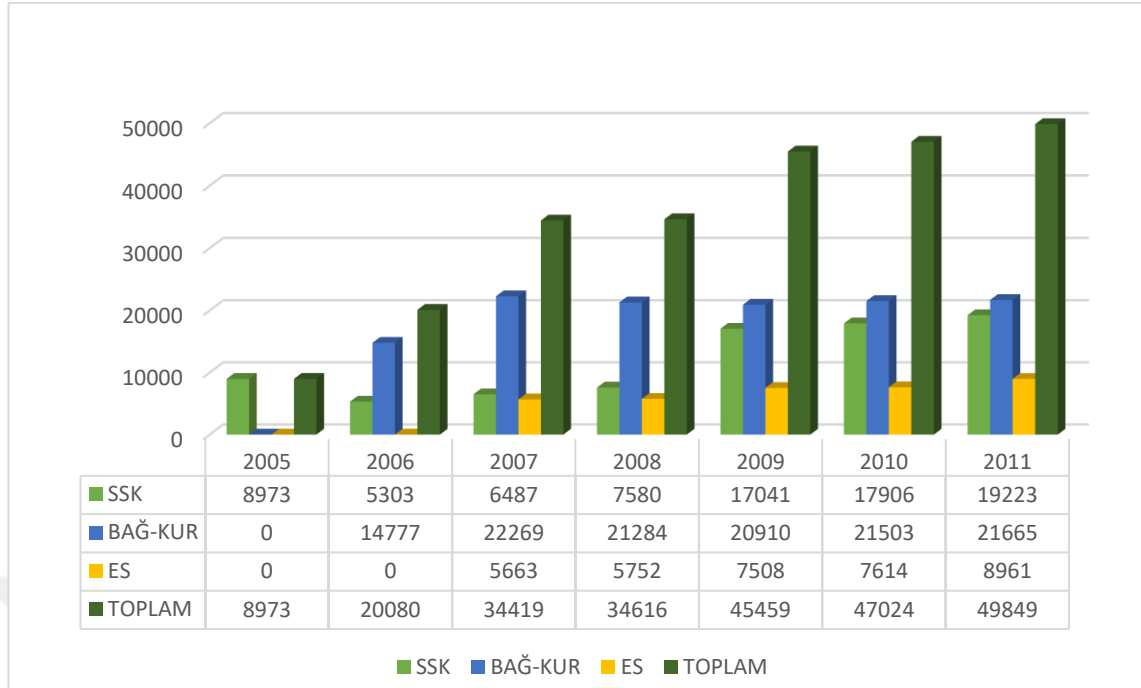
2022 sayılı yasa kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından gelir veya aylık alanların sağıkta faydalanma olanakları bakımından Yeşil Kart kapsamında değerlendirildiğinden 2005-2011 yılları arasında sağık sigortasından faydalanan nüfus kapsamında ayrıca gösterilmeyecektir.

4.4.3.1.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arasında Bağımlı Nüfus Kapsamında Yer Alanların Dağılımı

Bağımlı nüfus, sosyal güvenlik reform yasasından önce Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK), Esnaf ve Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur)'a ve Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statülerine tabi olup, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağık Sigortası reformundan sonra da 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında; sigorta tekniklerine bağılı olarak çalışıp yasalarca öngörülen birtakım şartlara haiz olup bu teknikler kapsamında aylık ve gelir alan bireyler üzerinde sağık güvencesini alan baba - anne, eş ve çocukları kapsadığı görülmektedir (Alper, 2019).

2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) ve Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsünde gelir ve aylık alan kişilerle ve bu sigortalılık statüsü kapsamında aktif sigortalılık statüsünde (sigortalılar) çalışanlara bağılı olarak sağık güvenceye sahip bağımlı bireylerin dağılımına ilişkin sayısal verileri Şekil 11'de gösterilmiştir.

Yapılan araştırmalar ve kaynak taraması doküman veri incelemesi sonucunda 2005 ve 2006 yıllarına ait Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsü kapsamında gelir ve aylık alan kişilerin, aktif çalışanlara bağımlı olan bireylerin ve 2005 yılında Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) kapsamından gelir ve aylık alanlar ile bu kapsamda aktif çalışanlara bağılı olup bağımlı bireylerin sayısal verilerine ulaşamadığından bu kişilerin sayısal verileri Şekil 11'de gösterilememiştir.

Şekil 11. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası bağımlı nüfus sayısal verileri dağılımı

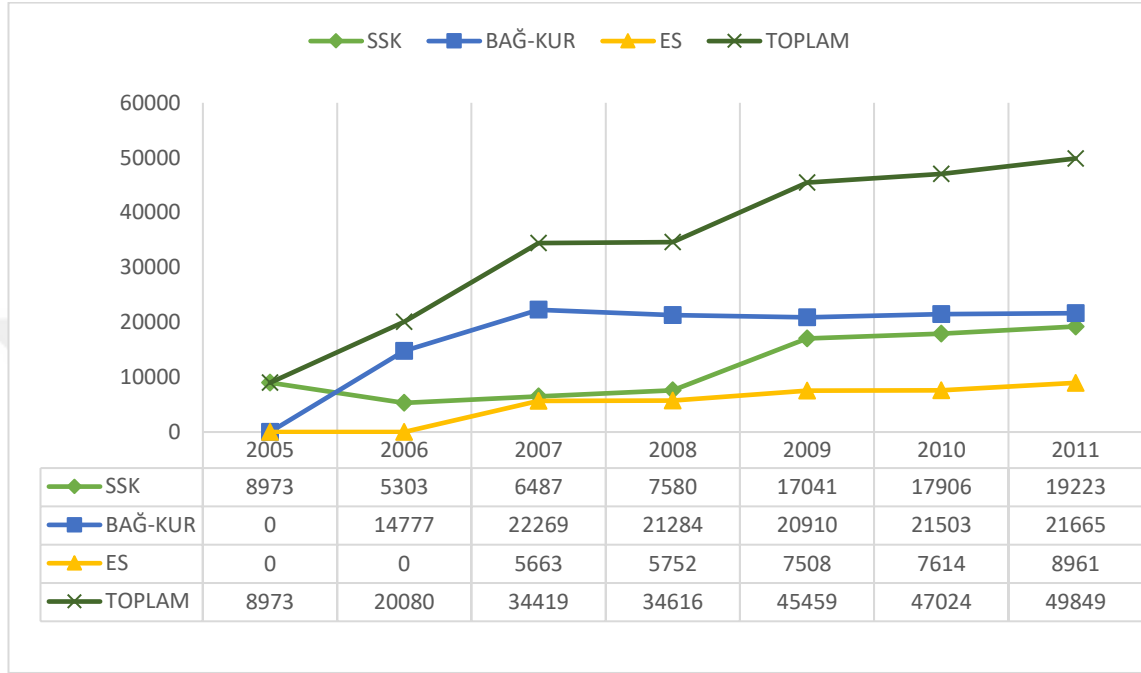
2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde bağımlı nüfusun dağılımına ilişkin sayısal verileri gösteren Şekil 11 incelendiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı olan 2005 yılında 8973 kişi, 2006 yılında 5303 kişi, 2007 yılında 6487 kişi, 2008 yılında 7580 kişi, 2009 yılında 17041 kişi, 2010 yılında 17906 kişi 2011 yılında 19223 kişi, yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurum, 2019).

Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı olan 2006 yılında 14777 kişi, 2007 yılında 22269 kişi, 2008 yılında 21284 kişi, 2009 yılında 20910 kişi, 2010 yılında 21503 kişi, 2011 yılında 21665 kişi, yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı olan 2007 yılında 5663 kişi, 2008 yılında 5752 kişi, 2009 yılında 7508 kişi, 2010 yılında 7614 kişi ve 2011 yılında ise 8961 kişinin yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019).

Üç sigortalık kapsamında yer olan bağımlı bireylerin yıllar itibariyle toplam sayısal verilerine bakıldığında 2005 yılında 8973 kişi, 2006 yılında 20080 kişi, 2007 yılında 34419 kişi, 2008 yılında 34616 kişi, 2009 yılında 45459 kişi, 2010 yılında 47024 kişi, 2011 yılında 49849 kişi, yer aldığı görülmektedir.

2005-2011 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) ve Emekli Sandığı (ES), sigortalılık statüleri kapsamında 2005-2011 yılları arasında bağımlı nüfusa bağımlı nüfus verilerine sayısal verilerine ilişkin doğru eğimleri Şekil 12’de gösterilmiştir.

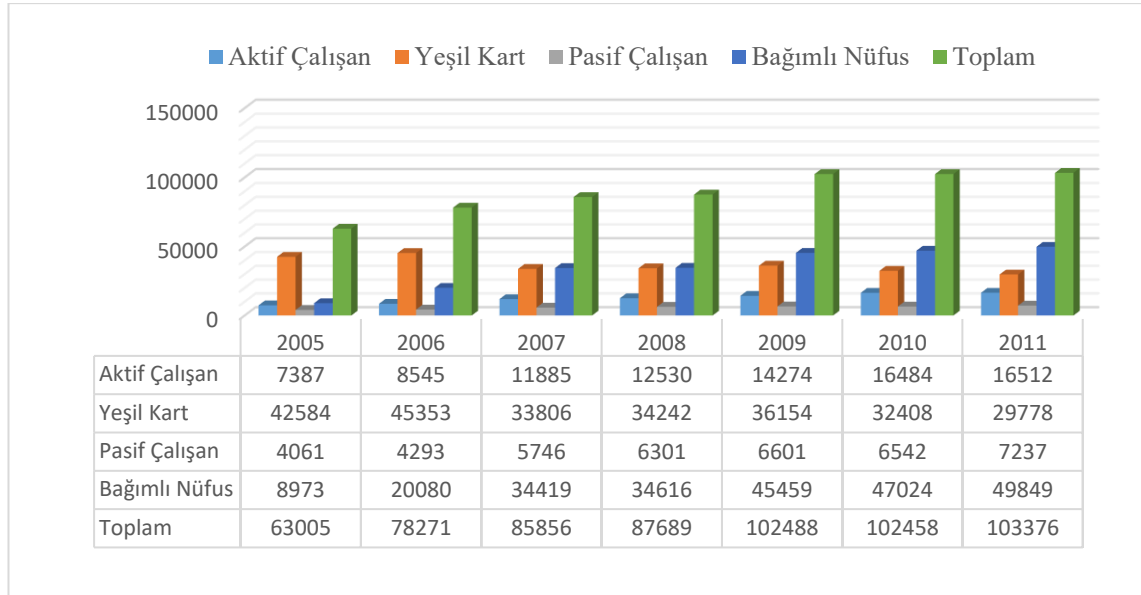
Şekil 12. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arası bağımlı nüfus sayısal verileri dağılımına ilişkin doğru eğimleri

2005-2011 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde bağımlı nüfus sayısal verileri dağılımını gösteren doğru eğrilere ilişkin Şekil 12 incelendiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerinde 2005-2006 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2006-2011 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, görülmektedir. Bağ-Kur sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfus 2005 yılında yapılan araştırmalar ve kaynak taraması sonucunda elde edilemediğinden Şekil 12 üzerinde gösterilmediğinden doğru eğrisi yatay eksene çakışık olduğu, 2006-2007 ile 2009-2012 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2007-2009 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. Emekli Sandığı sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfusun

sayısal verilerine 2005-2006 yılları arasında yapılan araştırmalar ve kaynak taraması sonucunda elde edilemediğinden Şekil 12 üzerinde gösterilmediğinden doğru eğrisi 2005-2006 yılları arasında yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2011 yılları arasında birtakım artışlardan dolayı doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir. Toplam bağımlı nüfusun sayısal verilerine ait doğru eğrisi incelendiğinde 2005-2011 yılları arasında toplamda artışların meydana geldiği ve bu artışlara bağılı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

4.4.3.1.5. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 Yılları Arası Sosyal Güvenlik Kapsamında Sağlık Sigortası Kapsamı Dağılımı

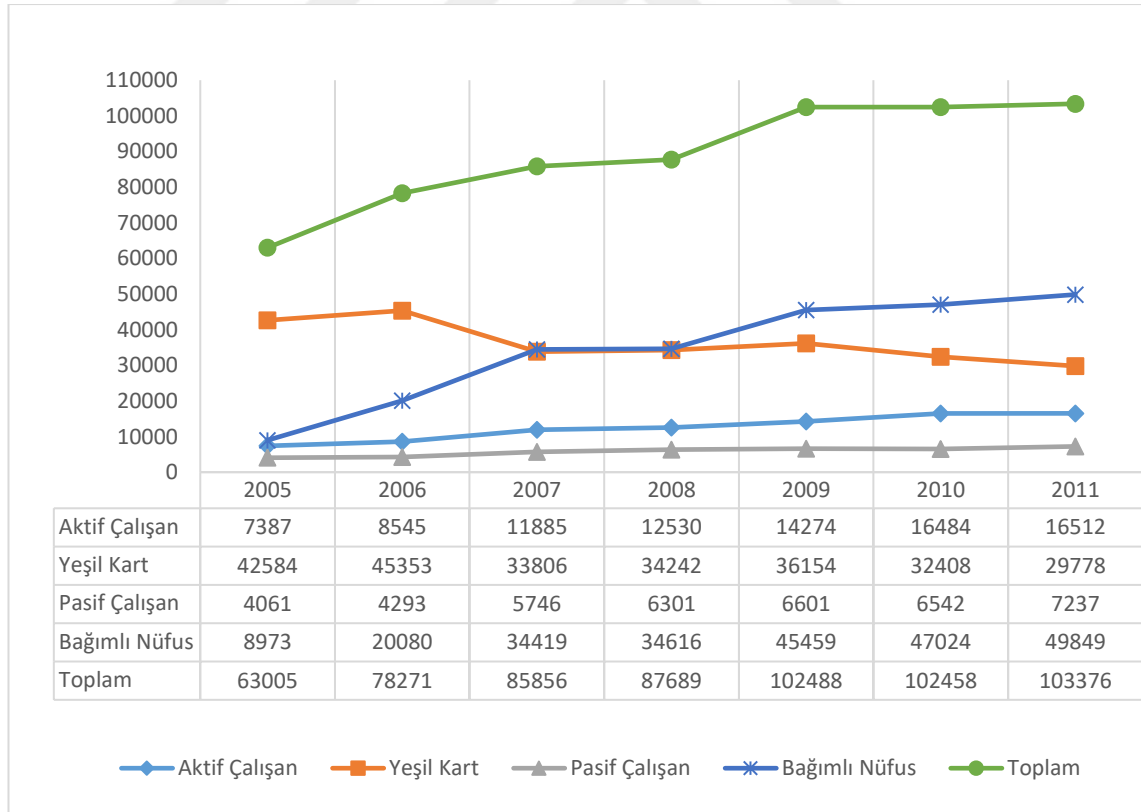
2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeği düzeyinde sosyal güvenlik kurumları kapsamında aktif, pasif çalışanlar, Yeşil Kart ve bağımlı nüfusun sayısal verileri dağılımı Şekil 13'te gösterilmiştir. Kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda 2005 ile 2006 yıllarında Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsünde, 2005 yılında ise Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) sigortalılık statüsü kapsamında yer alan kişilerin verilerine ulaşamadığından bu yıllara ait sayısal veriler Şekil 13'te gösterilememiştir.

Şekil 13. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı toplam veri dağılımı

2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan kişilerin toplam sayısal verilerin dağılımına ait Şekil 13 incelendiğinde; Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında aktif ve pasif (çalışanlar) sigortalık statüsüne tabi olanlar, Yeşil Kart kullanan kişiler ve bağımlı nüfusun toplamı; 2005 yılında 63005 kişi, 2006 yılında 78271 kişi 2007 yılında 85856 kişi, 2008 yılında 87689 kişi, 2009 yılında 102488 kişi, 2010 yılında 102458 kişi, 2011 yılında 103376 kişi olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2019)

2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında toplam veri dağılımına ilişkin sayısal verilere ait doğru eğimleri Şekil 13'te gösterilmiştir. Emekli Sandığı (ES) sigortalılık statüsüne ait 2005 ile 2006 yıllar verileri ile Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) sigortalılık statüsüne ait 2005 yılına ait veriler kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda elde edilemediğinden Şekil 12'de yer almamıştır. Bundan dolayı 2005 ile 2006 yılları arası verileri diğer yıllara göre düşük olduğu görülmektedir.

Şekil 14. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2011 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı toplam verileri dağılımına ilişkin doğru eğrileri

2005-2011 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamı sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 14'te incelendiğinde; aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımlarında 2005-20011 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında artışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

Yeşil Kart kapsamında yer alanların sayısal veri dağılımında 2005-2006 ile 2007-2009 yılları arasında artışlar meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı, 2006-2007 ile 2009-2011 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında azalışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

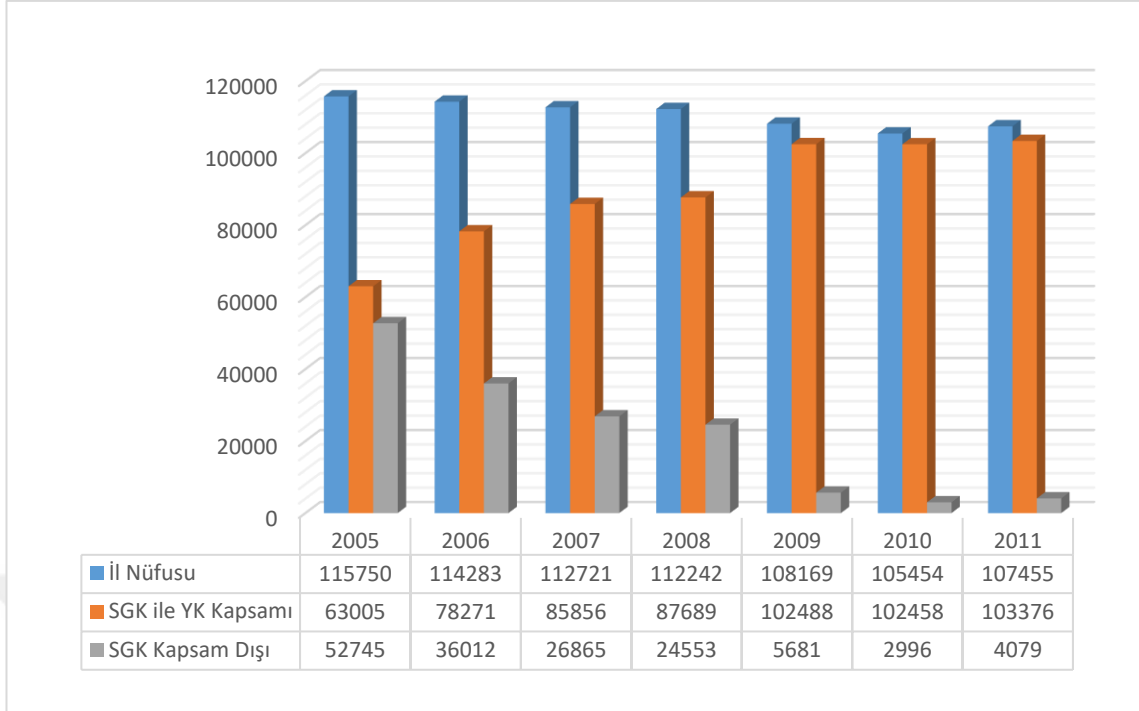
Pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımında 2005-2009 ile 2010-2011 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında artışlar görüldüğü, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2009-2010 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında azalışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Bağımlı nüfus sayısal veri dağılımında 2005-2011 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında yer alan toplam kişilerin veri dağılımında 2005-2011 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

4.4.3.1.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Nüfusun 2005-2011 Yılları Arası Veri Dağılımı

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde ilin toplam nüfusu içerisinde sosyal güvenlik kapsamında ve Yeşil Kart uygulaması kapsamında sağlık giderleri Devlet tarafında finanse edilenler ile sağlık giderleri kendilerince karşılanan veya kapsam dışı kalan kişilerin sayısal verileri Şekil 15'te gösterilmiştir.

Şekil 15. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan nüfusun 2005-2011 yılları arası sayısal veri dağılımı

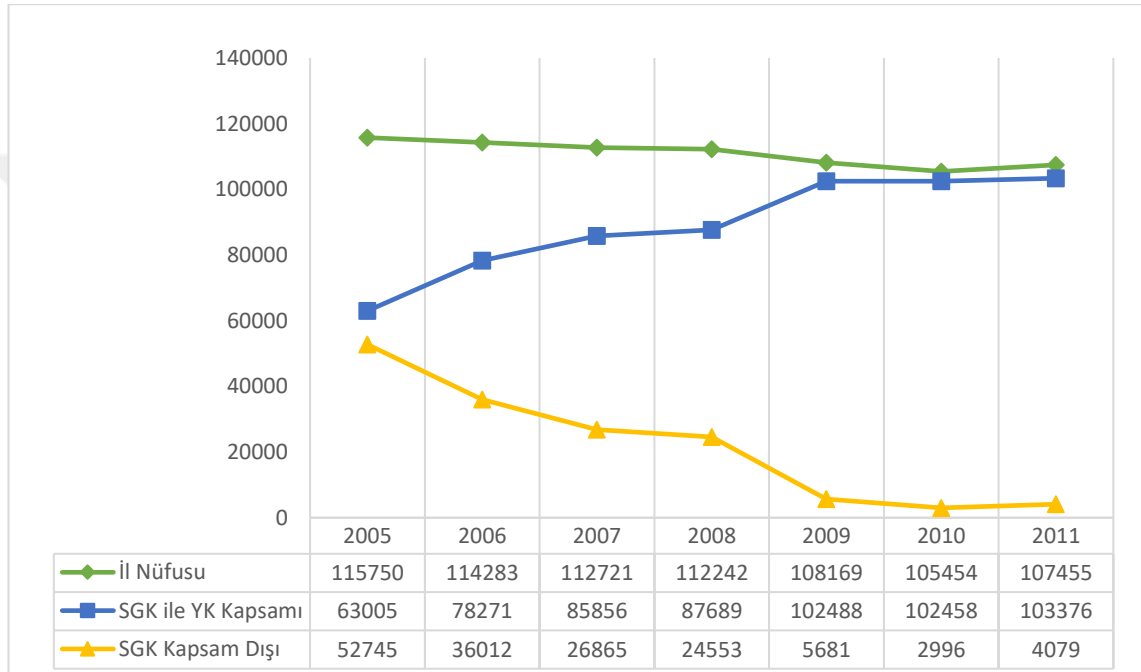
2005-2011 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde ilin toplam nüfusu içerisinde sosyal güvenlik kapsamında bulunan nüfusun 2005-2011 yılları arası veri dağılımını gösteren Şekil 15 incelendiğinde, sosyal güvenlik kapsamında 2005 yılında toplam 63005 kişi, 2006 yılında toplam 78271 kişi, 2007 yılında toplam 85856 kişi, 2008 yılında toplam 87689 kişi, 2009 yılında toplam 102488 kişi, 2010 yılında toplam 102458 kişi, 2011 yılında toplam 103376 kişi yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, 2019)

2005-2011 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamı dışında 2005 yılında toplam 52745 kişi, 2006 yılında toplam 36012 kişi, 2007 yılında toplam 26865 kişi, 2008 yılında toplam 24553 kişi, 2009 yılında toplam 5681 kişi, 2010 yılında toplam 2996 kişi, 2011 yılında toplam 4079 kişi, kaldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, 2019)

2005 yılından 2011 yılına doğru sosyal güvenlik kapsamında bulunan kişilerin sayısal verilerinde artışların, buna karşılık Ardahan ili nüfusunda 2005 ile 2010 yılları arasında azalışların meydana geldiği görülmektedir. 2005 yılı ve 2006 yılında Emekli Sandığı kapsamında aktif, pasif ve bağımlı nüfus ile 2005 yılına ilişkin Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar (Bağ-Kur) kapsamında bağımlı nüfusa yer verilmediğinden

Ardahan ili nüfusu ile sosyal güvenlik kapsamında yer alan bireyler arasında sayısal veri farkının bu yıllarda fazla olduğu ve 2007 yılından sonra sayısal veri farkında azalmaların başladığı ve ilerleyen yıllarda bu farkın azalarak daha belirginleştiği görülmektedir.

2005-2011 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde ilin toplam nüfusu içerisinde sosyal güvenlik kapsamı ile Yeşil Kart uygulaması, sağlık giderleri kendilerince karşılanan veya kapsam dışı kalan kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri Şekil 16'da gösterilmiştir

Şekil 16. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan nüfusun 2005- 2011 yılları arası sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrisi

2005-2011 yılları arası Ardahan ili nüfusu ile sosyal güvenlik kapsamında bulunan nüfusun sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrilerini gösteren Şekil 16 incelendiğinde; Ardahan ili nüfusunda 2005 ile 2010 yılları arası nüfus verilerinden meydana gelen azalışlardan dolayı buna bağlı nüfus doğru eğrisinin yatay eksene doğru yaklaştığı, 2010-2011 yılları arasında il nüfusunda oluşan artışlara bağlı olarak nüfus doğru eğrisi yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenli kapsamına ilişkin sayısal verilerinde 2005-2009 ile 2011- 2012 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamında yer alan nüfusta artışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2009-2010 yılları arası azalışlar

meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamı dışında kalanlara ilişkin sayısal verilerinde 2005-2010 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan nüfus verilerinde azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrilerinin yatay eksene yaklaştığı, 2010-2011 arasında artışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir

Ardahan il nüfusu ile sosyal güvenlik kapsamında yer alan kişi sayıları Şekil 16'da yer alan veriler esas alınarak yüzdesel oran olarak incelendiğinde;

Sosyal güvenlik kapsamında; 2005 yılında 63005 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 54,43'üne karşılık geldiği, 2006 yılında 78271 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 68,48'e karşılık geldiği, 2007 yılında 85856 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 76,16'ya karşılık geldiği, 2008 yılında 87689 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 78,12' ye karşılık geldiği, 2009 yılında 102488 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 94,74'e karşılık geldiği, 2010 yılında 102458 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 97,15'e karşılık geldiği, 2011 yılında 103376 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 96,20'ye karşılık geldiği, görülmektedir.

Ardahan il nüfusu ile sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan nüfusun sayısal verileri yüzdesel olarak incelendiğinde; 2005 yılında 52745 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 45,57'ye karşılık geldiği, 2006 yılında 36012 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 31,52'ye karşılık geldiği, 2007 yılında 26865 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 23,88 'ye karşılık geldiği, 2008 yılında 24553 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 21,88' ye karşılık geldiği, 2009 yılında 5681 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 5,26'ya karşılık geldiği, 2010 yılında 2996 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 2,85'e karşılık geldiği, 2011 yılında 4079 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 3,80'e karşılık geldiği, görülmektedir.

Şekil 15 ve 16'da yer verilen sayısal veriler incelendiğinde sosyal güvenlik kapsamı ile il nüfusuna ilişkin doğru eğrilerinin yıllar büyüdükçe birbirlerine yaklaştığı, sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

4.4.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 yılları Arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamı

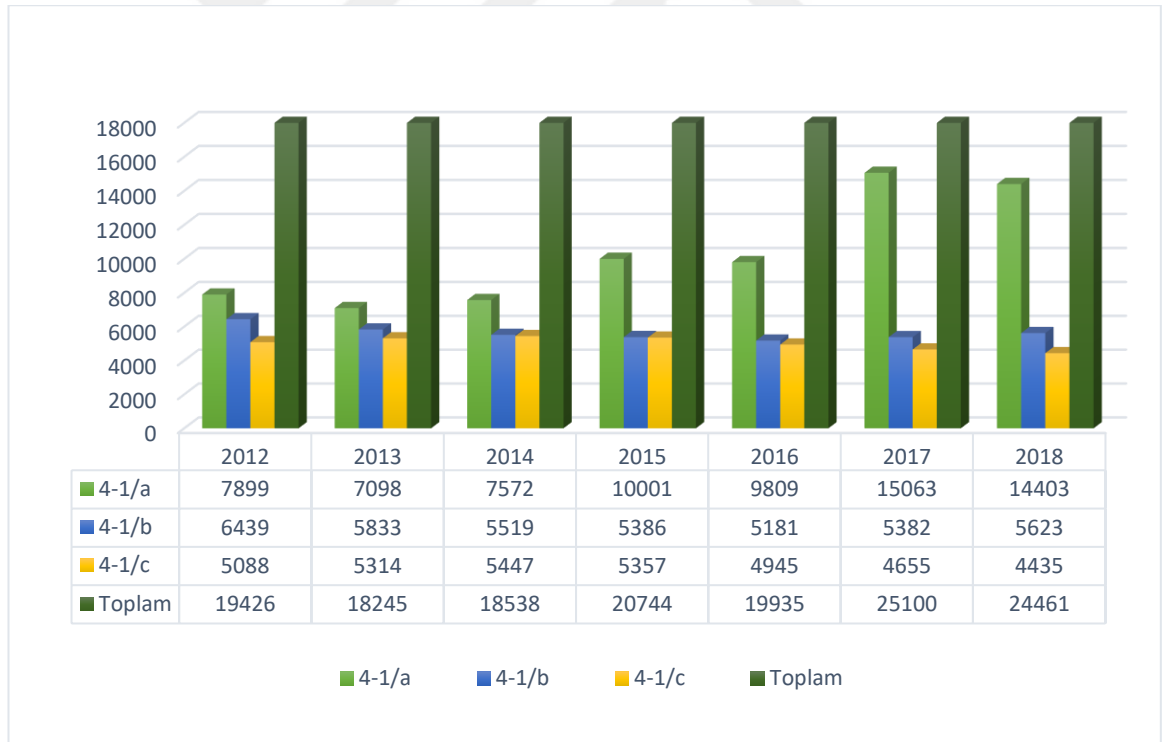
2006 yılından önceki dönemlerde farklı idari yapılar altında bulunan sosyal güvenlik kurumları sosyal güvenlik reformuyla beraber Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK) tabi olanlar yeni yasal düzenleme ile 5510 Sayılı Kanunu 4'üncü maddesi birinci fıkrası kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) kapsamında çalışanlar 4-1/b sigortalılık statüsünde, Emekli Sandığına (ES) tabi çalışanlar da 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında sayılarak tüm çalışanların aynı çatı altında toplanmasına, bu sigortalılık statüsü dışında kalan bireyler de Genel Sağlık Sigortalısı kapsamında sayılarak sosyal güvenlik kapsamı dışında hiçbir vatandaşın kalmaması sağlanmıştır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 4).

Yasa koyucu tarafından yapılan yasal düzenleme olan "5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu" 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesine müteakip yasanın birtakım maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, iptal hükümlerine ilişkin değişiklik içeren yeni bir Kanun tasarısı yasa koyucu tarafından hazırlanarak 17.04.2008 tarihinde 5754 sayılı yasa ile yapılan değişikliklerle beraber 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun büyük bir kısmı 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girerken Genel Sağlık Sigortası'na ilişkin zorunlu maddeleri de 01.01.2012 tarihinde uygulamaya konulmuştur (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006). Sosyal güvenlik reformunun Genel Sağlık Sigortası'na ilişkin olan düzenlemeler 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle bu çalışmada reformunun Genel Sağlık Sigortası yönüyle etkinliğinin mukayesesi açısından 2012-2018 yılları arasında sağlık sigortası kapsamında faydalanan aktif ve pasif olarak çalışanlar ile Yeşil Kart uygulanmasına son verildiğinden bunların yerine Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan kişiler ve bağımlı nüfus kapsamı ayrı ayrı ele alınacaktır.

4.4.4.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c Sigortalılık Statüsü Kapsamında Aktif Çalışanların (Sigortalılar) Dağılımı

2006 yılında yapılan sosyal güvenlik reformunun yasal düzenlemesi ve bu yasada yapılan birtakım yasal değişiklikler sonucunda 01.10.2008 tarihi itibariyle reformun yürürlüğe girmesiyle Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi (SSK'lı) olanlar 4/a sigortalılık statüsünde, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumuna (Bağ-Kurlu) tabi olanlar 4/b sigortalılık statüsünde ve Emekli Sandığına tabi (ES) İştirakçiler de 4/c sigortalılık statüsü kapsamında değerlendirildiği görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 4)

2012-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri Şekil 17'de gösterilmiştir.

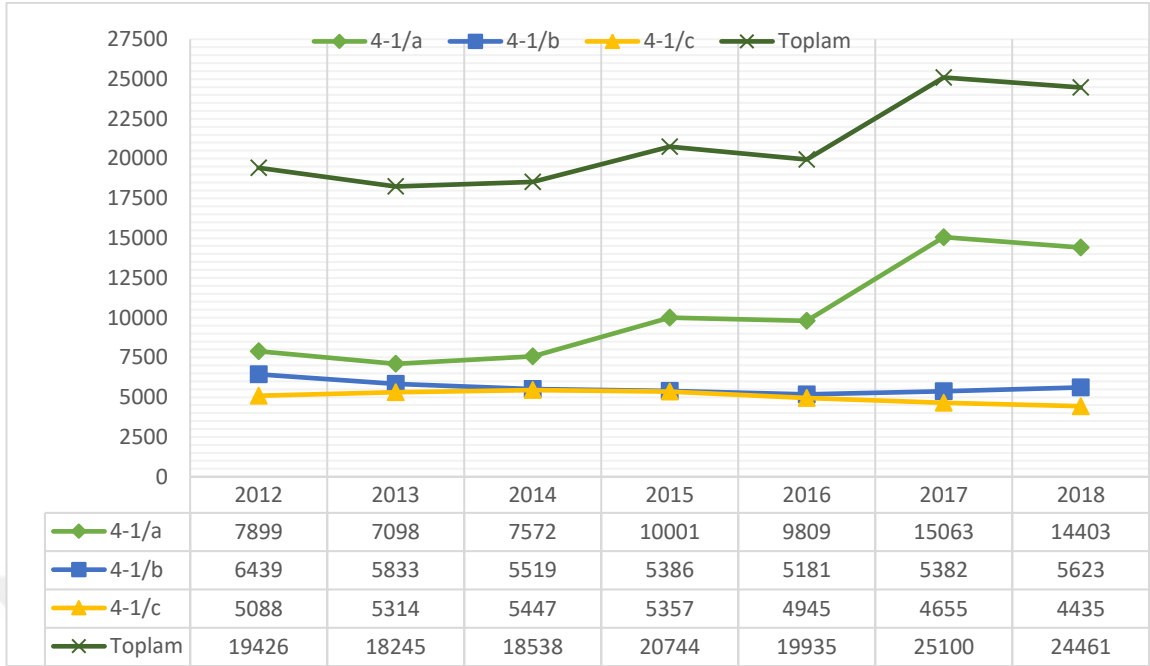

Şekil 17. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımı

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin olan Şekil 17 incelendiğinde, 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında; 2012 yılında 7899 kişi, 2013 yılında 7098 kişi, 2014 yılında 7572 kişi, 2015 yılında 10001 kişi, 2016 yılında 9809 kişi, 2017 yılında 15063 kişi, 2018 yılında 14403 kişinin yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri).

4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında; 2012 yılında 6439 kişi, 2013 yılında 5833 kişi, 2014 yılında 5519 kişi, 2015 yılında 5386 kişi, 2016 yılında 5181 kişi, 2017 yılında 5382 kişi, 2018 yılında 5623 kişinin yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri). 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında 2012 yılında 5083 kişi, 2013 yılında 5314 kişi, 2014 yılında 5447 kişi, 2015 yılında 5357 kişi, 2016 yılında 4945 kişi, 2017 yılında 4655 kişi, 2018 yılında 4435 kişinin yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri).2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinin toplamına bakıldığında 2012 yılında 19426 kişi, 2013 yılında 18245 kişi, 2014 yılında 18538 kişi, 2015 yılında 20744 kişi, 2016 yılında 19935 kişi, 2017 yılında 25100 kişi, 2018 yılında 24461 kişinin yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019)

2012-2018 yılları arasında sosyal güvenlik kapsamında aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalıların) sayısal veri dağılımlarına ilişkin doğru eğrileri Şekil 18'de gösterilmiştir.

Şekil 18. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri

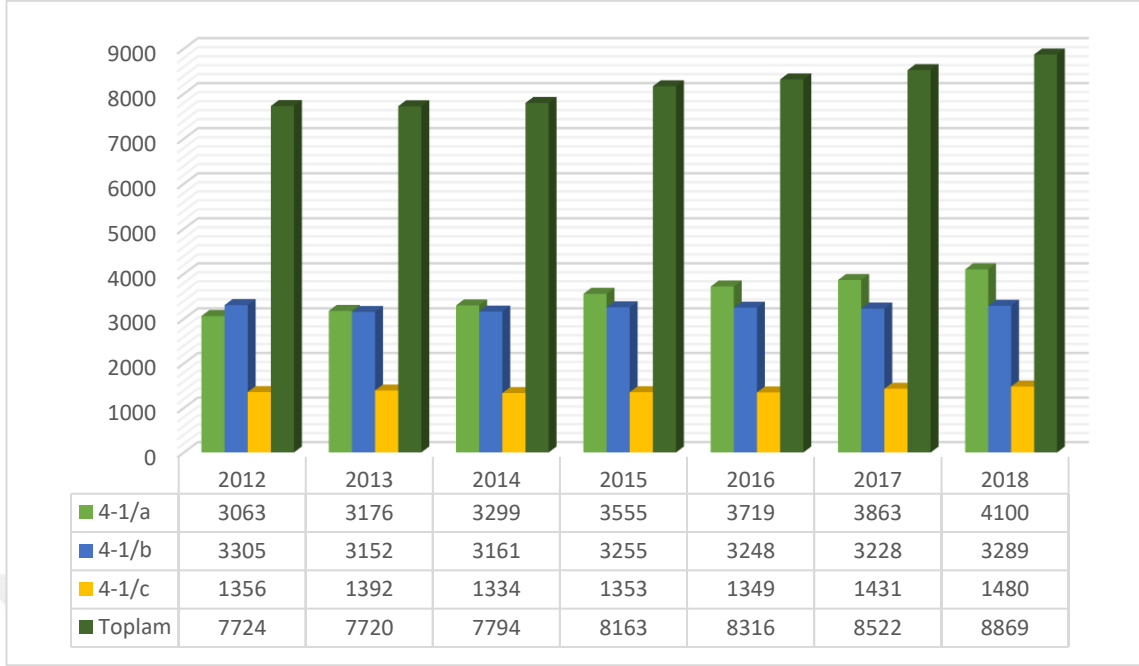
2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 18 incelendiğinde; 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerinde 2013-2015 ile 2016-2017 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2013, 2015-2016 ve 2017-2018 yılları arasında ise azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerinde 2012-2016 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2016-2018 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir. 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerine 2012-2014 yılları arasında birtakım artışlardan dolayı doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2014-2018 yılları arasında ise azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. Toplam çalışanların sayısal verilerine ait doğru eğrisi incelendiğinde 2013-2015 ile 2016-2017 yılları arasında toplamda artışların meydana

geldiği ve bu artışlara bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 201-2013, 2015-2016 ve 2017-2018 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görölmektedir.

Genel olarak 2012-2018 yıllar arasında aktif (sigortalılar) alışanların sayısal verilerinde dalgalanmaların fazla yaşandığı bu dalgalanmalara bağlı olarak 4-1/a sigortalılık statüsü, kapsamındaki aktif çalışanlara ait doğru eğrisinde pozitif ve negatif yönlü seyirler izleyerek birtakım kırılmaların meydana geldiği ve üç sigortalılık statüleri arasında sayısal veri olarak 4-1/a kapsamında yer alanların daha fazla olduğu ve yıllar itibariyle sayısal verilerinde artışlar daha fazla meydana geldiği, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında yer alanların sayısal verilerinde fazla değişikliğin yaşanmadığı ve buna bağlı olarak kırılmalar olmadığından dolayı doğru eğrilerinde dalgalanmalar görölmemektedir.

4.4.4.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Pasif Sigortalılık Statüsünde alışanların (Sigortalılar) Dağılımı

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında sosyal sigortalar tekniğine dayalı kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları kapsamında kendi adına prim ödenmesi olan veya kendi adına prim ödemesi yapılmış olup aktif çalışmaları sonucunda Kanunda öngörölmüş şartlara haiz olup, gelir ve aylık alanların sayısal veri dağılımı şekil 19'da gösterilmiştir.

Şekil 19. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımı

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin Şekil 19 incelendiğinde sosyal güvenlik kapsamında; 4-1/a sigortalılık statüsünde, 2012 yılında 3063 kişi, 2013 yılında 3176 kişi, 2014 yılında 3299 kişi, 2015 yılında 3555 kişi, 2016 yılında 3719 kişi, 2017 yılında 3863 kişi, 2018 yılında 4100 kişinin pasif çalışan (sigortalı) olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

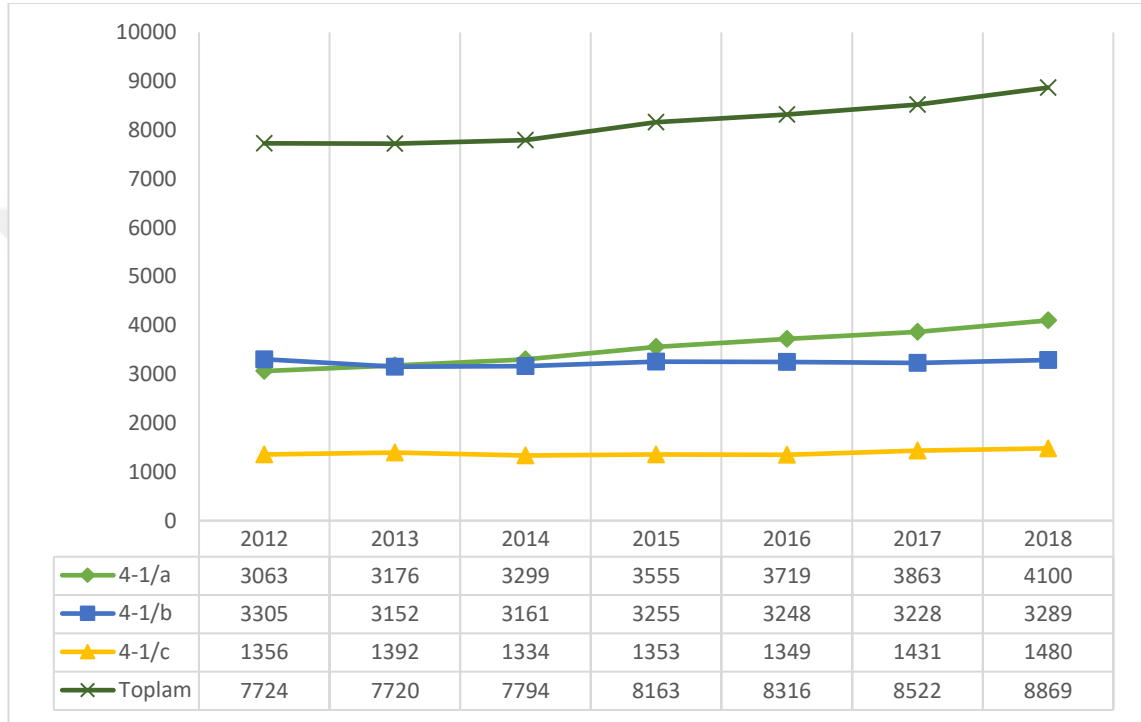
4-1/b sigortalılık statüsünde, 2012 yılında 3305 kişi, 2013 yılında 3152 kişi, 2014 yılında 3161 kişi, 2015 yılında 3255 kişi, 2016 yılında 3248 kişi, 2017 yılında 3228 kişi, 2018 yılında 3289 kişinin pasif çalışan (sigortalı) olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

4-1/c sigortalılık statüsünde, 2012 yılında 1356 kişi, 2013 yılında 1392 kişi, 2014 yılında 1334 kişi, 2015 yılında 1353 kişi, 2016 yılında 1349 kişi, 2017 yılında 1431 kişi, 2018 yılında 1480 kişinin pasif çalışan (sigortalı) olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

2012-2018 yılları arasında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamına bağlı olarak pasif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinin toplamına bakıldığında 2012 yılında

7724 kişi, 2013 yılında 7720 kişi, 2014 yılında 7794 kişi, 2015 yılında 8163 kişi, 2016 yılında 8316 kişi, 2017 yılında 8522 kişi, 2018 yılında 8869 kişinin pasif çalışan (sigortalı) olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019)

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 20’de gösterilmiştir.

Şekil 20. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri

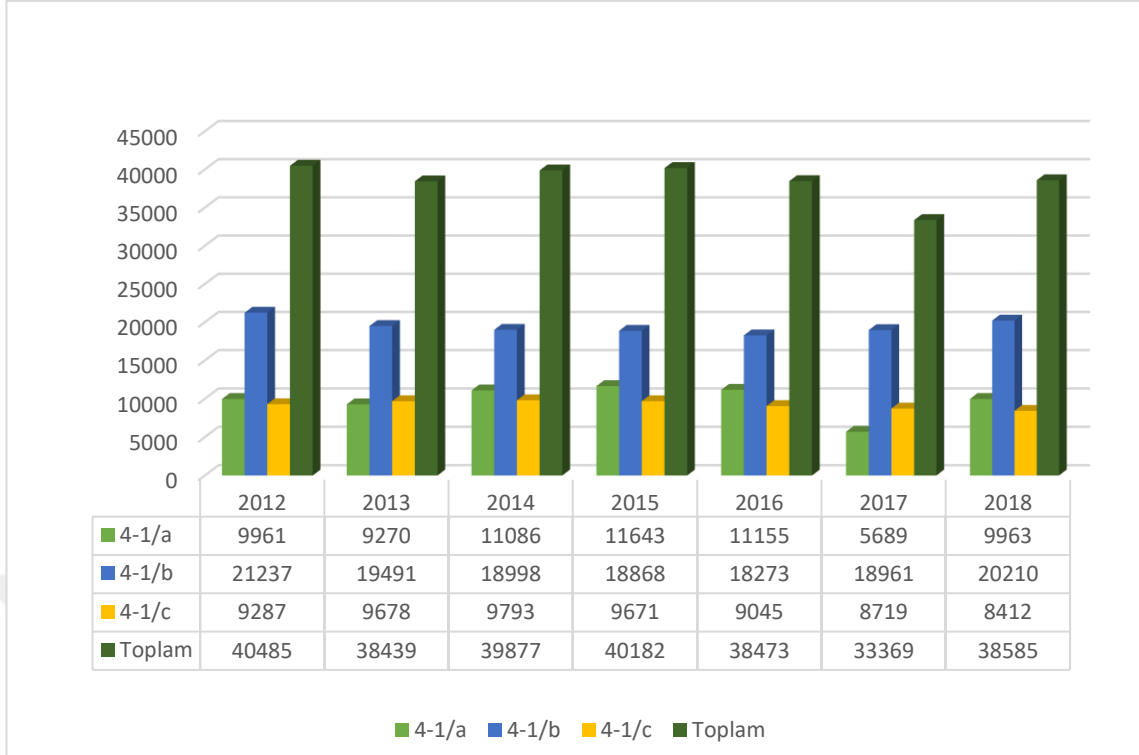
2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında pasif çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 20 incelendiğinde; 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerinde 2012-2018 yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir. 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerinde 2013-2015 ile 2017-2018 yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2013 ile 2015-2017 arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene

yaklaştığı görülmektedir. 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerinde 2012-2013, 2014-2015 ile 2016-2018 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı, 2013-2014 ve 2015-2016 arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. Toplam pasif (sigortalılar) çalışanların sayısal verilerine ait doğru eğrisi incelendiğinde 2013-2018 yılları arasında toplamda birtakım artışların meydana geldiği ve bu artışlara bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2013 yılları arasında toplamda birtakım azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

4.4.4.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Bağımlı Nüfus Dağılımı

Bağımlı nüfus kavramı sosyal güvenlik kapsamında sosyal sigortalar tekniği açısından aktif olarak 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında çalışanlar ile bu çalışmaları sonucunda yasalarda öngörülen şartları yerine getirmek koşuluyla aylık ve gelir alan bireylerden sağlık güvencesini alan kişilerle hak sahipleri olan baba-anne, eş ve çocukları kapsamaktadır.

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımı Şekil 21’de gösterilmiştir.

Şekil 21. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arasında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfus sayısal veri dağılımı

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımına ilişkin Şekil 21 incelendiğinde,

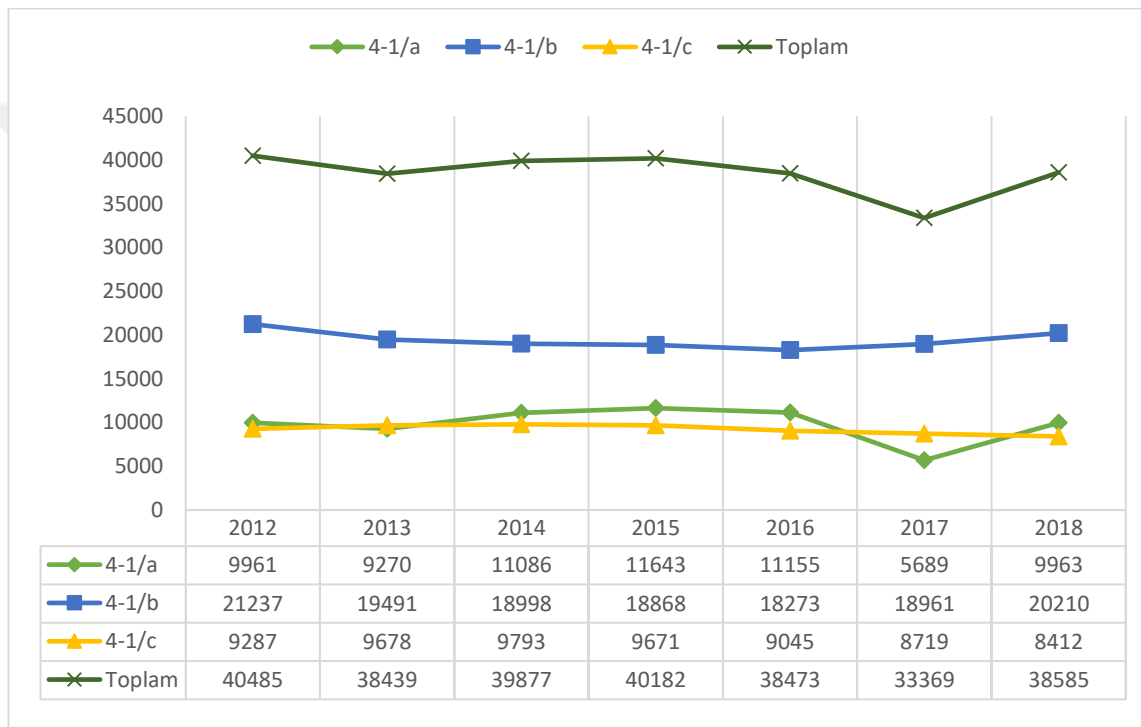
4-1/a sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında; 2012 yılında 9961 kişi, 2013 yılında 9270 kişi, 2014 yılında 11086 kişi, 2015 yılında 11643 kişi, 2016 yılında 11155 kişi, 2017 yılında 5689 kişi, 2018 yılında 9963 kişinin bağımlı nüfus olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

4-1/b sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında; 2012 yılında 21237 kişi, 2013 yılında 19491 kişi, 2014 yılında 18998 kişi, 2015 yılında 18868 kişi, 2016 yılında 18273 kişi, 2017 yılında 18961 kişi, 2018 yılında 20210 kişinin bağımlı nüfus olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında; 2012 yılında 9287 kişi, 2013 yılında 9678 kişi, 2014 yılında 9793 kişi, 2015 yılında 9671 kişi, 2016 yılında 9045 kişi, 2017 yılında 8719 kişi, 2018 yılında 8412 kişinin bağımlı nüfus olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık İstatistik, 2019).

2012-2018 yılları arasında bağımlı nüfusun sayısal verilerinin toplamına bakıldığında sosyal güvenlik kapsamında 2012 yılında 40485 kişi, 2013 yılında 38439 kişi, 2014 yılında 39877 kişi, 2015 yılında 40182 kişi, 2016 yılında 38473 kişi, 2017 yılında 33369 kişi, 2018 yılında 38585 kişinin bağımlı nüfus olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik, 2019).

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımını gösteren doğru eğrileri Şekil 22’de gösterilmiştir.

Şekil 22. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımı doğru eğrileri

Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bağımlı nüfusun sayısal veri dağılımı doğru eğrilerine ilişkin Şekil 22 incelendiğinde;

4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerinde 2013-2015 ve 2017-2018 yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2013 ile 2015-2017 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir. 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerinde 2016-2018

yılları arasında birtakım artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2016 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerinde 2012-2014 yılları arasında artışların meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı, 2014-2018 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Toplam bağımlı nüfusun sayısal verilerine ait doğru eğrisi incelendiğinde 2013-2015 ile 2017-2018 yılları arasında toplamda birtakım artışların meydana geldiği ve bu artışlara bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2012-2013 ile 2015-2017 yılları arasında toplamda birtakım azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

4.4.4.4. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Genel Sağlık Sigortası Dağılımı

2006 yılı öncesinde farklı sosyal güvenlik kurumlarından aktif olarak çalışan (sigortalı) bireylerin sağlık ve tedavilerine ilişkin giderler kendilerince veya işverenlerince ödenen primlerden, bunların dışında kalan pasif ve bağımlı olan bireyler hak sahipliği kapsamından, Yeşil Kart uygulaması kapsamında olanların hazine tarafından karşılandığı bunların dışında kalan herhangi bir kapsama dahil olmayan bireylerin hastane, ilaç ve tıbben gerekli görülen sağlık giderleri kendileri tarafından karşılanmaktaydı.

Sosyal güvenlik işlevlerini yerine getirmek bakımından Türkiye’de 16.05.2006 tarihinde sosyal güvenlik alanında sosyal güvenliğe ilişkin idari yapılar tek çatı altında toplatılmış, kısa vadeli sigorta kolları; iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kolları, uzun vadeli sigortalar kolları; malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kolları kapsamında olanlar Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmış, bunların dışındaki bireyler ise Genel Sağlık Sigortası kapsamına 01.01.2012 tarihinden itibaren alınarak, sosyal güvenlik kapsamı dışında herhangi bir birey kalmaması sağlanarak sosyal güvenlik alanında norm ve standart birliği sağlanmış, reform öncesinde kullanılmakta olan Yeşil Kart uygulanmasına da son verilmiştir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006).

Genel Sağlık Sigortası; kişilerin hayatlarında yaşam süresince karşılaşılabileceği birtakım sağlık risklerinin kaçınılmaz oluşu, sağlık riskleriyle karşılaşması halinde meydana gelebilecek harcamaların mali olarak finansmanını karşılayan sigortayı, genel sağlık sigortalısı ise Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60'ıncı maddesinde belirtilen kişileri kapsamaktadır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun, 2006)

Genel Sağlık Sigortası; kişilerin öncelikle yaşamlarının devamı ve yaşam kalitesi için kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını, hayatlarında her zaman kaçınılmaz sağlık yönü ile ve bunun dışında sağlığına zarar getirebilecek başka bir durum ile oluşabilecek riskler ile karşılaşmaları halinde oluşacak olan mali harcamalara ilişkin sigortayı ifade etmektedir.

Sosyal güvenlik reformundan önce sosyal güvenlik kurumlarının farklılığı ve bu kurumlar kapsamında olanların sadece ait oldukları kurumların verdiği sağlık hizmetlerinden ve sınırlı düzeyde sağlık hizmet sunucularından yararlandığı, yararlanmış oldukları sağlık hizmet sunucularının farklı olması nedeniyle sağlık hizmetlerinden adil, hakkaniyetli ve eşit bir şekilde istifade etmelerinin mümkün olmadığı, sosyal güvenlik reformu ile uygulamaya konulan genel sağlık sigortası ile bireylerin ekonomik ve mali güçlerine ve olanaklarına bakılmaksızın oluşabilecek her türlü sağlık riskleri karşısında toplumu oluşturan tüm bireylerin sağlık hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerini veren sağlık hizmet sunucularından her hangi bir ayrıma gidilmeksizin eşit şekilde yararlanabilme olanaklarına sahip oldukları görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Gelir Testi İşlemleri, 2019).

Türkiye'de dağınık ve birden fazla idari yapıda olan ve sosyal güvenlik alanında sunulan hizmetlerde yararlanma koşulları birbirinden oldukça farklı ve ulaşımı bütün nüfusa yaygınlaşmamış olması, sağlık hizmetlerinde yaşanan problemler uzun yıllar tartışmalara konu olmuş ve bu tartışmalarla beraber birtakım çözüm yolları aranarak değişik zamanlarda birtakım yasal düzenlemeler yapılmış, yapılan düzenlemelere rağmen tüm ülkeyi kapsayacak tek bir sağlık güvencesi düzenlemesi yapılamamıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde ülke nüfusunun tamamının kapsama alınması sosyal güvenlik reformunun Genel Sağlık Sigortası'na ilişkin düzenlemesiyle yapıldığı görülmektedir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 60). Genel Sağlık Sigortası kapsamında sosyal sigorta teknikleri açısından 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık

statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) dışında kalan genel sağlık sigortalı kapsamına ilişkin sayısal veri dağılımı Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ödenen kişiler ile Devlet tarafında ödenmekte olan kişiler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun, 2006, Md. 60).

4.4.4.4.1. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Genel Sağlık Sigortası Primleri Kendileri Tarafında Ödenenlerin Dağılımı

Sosyal güvenlik reform düzenlemesiyle Yeşil Kart uygulamasına son verildiğinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na tabi olarak aktif ve pasif çalışması (sigortalı) ile bağımlı nüfus kapsamı dışında kalanların Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması reform ile beraber getirilen yenilikler arasında gösterilmektedir.

Aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalılar) ile bağımlı nüfus dışında kalan herhangi bir kapsamda sosyal güvencesi bulunmayan vatandaşlarımızın Genel Sağlık Sigortası primini ödeyip ödeyemeyeceklerin, ödenmesi gerekiyorsa ödeyecekleri prim tutarlarının tespiti için ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarına müracaat ederek gelir testi yaptırmaları zorunluluğu getirildi (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2009).

Bu kapsamda yer alan bireylerin ilgili makamlara başvurması neticesinde yapılan gelir testi sonucunda, tüm harcamaları ile bunlara bağlı olarak oluşan hakları da dikkate alınmak kurumca belirlenecek birtakım ölçüm metotlarıyla veriler esas alınarak tespit edilecek aile içindeki geliri birey başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden fazla olan vatandaşlar, için aylık prime esas kazanç üzerinde % 3 oranında Genel Sağlık Sigortası primini yatırmak suretiyle reform ile birlikte Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması zorunluluğu getirilmiştir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Md. 3,60)

4.4.4.4.2. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arasında Genel Sağlık Sigortası Primleri Devlet Tarafında Ödenenlerin Dağılımı

Yapılan yasal düzenleme ile Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından belirlenecek ölçüm yöntemleri ve veriler esas alınarak tespit edilecek aile içindeki geliri birey başına isabet

eden aylık miktarı asgari ücretin üçte birinden az olan kişiler, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Güçsüz, Kimsesiz ve Muhtaç olan Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna, 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanuna, 3292 sayılı Vatani Hizmet Tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanuna, 2330 sayılı Aylık Bağlanması ve Nakdi Tazminat Hakkında Kanuna, Harp Malullüğü Aylığı ile 3713 Terörle Mücadele Kanuna, 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16 ncı maddesine göre aylık alan kişiler, 2828 sayılı Kanun hükümlerine göre bakım, korunma ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan bireyler ile 5774 sayılı Devlet Sporcusu Unvanı Verilmesi ve Başarılı Sporculara Aylık Bağlanması hakkındaki Kanuna göre aylık alanlar ile sığınmacı ve vatansızlar, Devlet tarafından Genel Sağlık Sigortası primi ödenen kişiler arasında yer almaktadır (Genel Sağlık Sigortası uygulamaları Genelgesi, 2019).

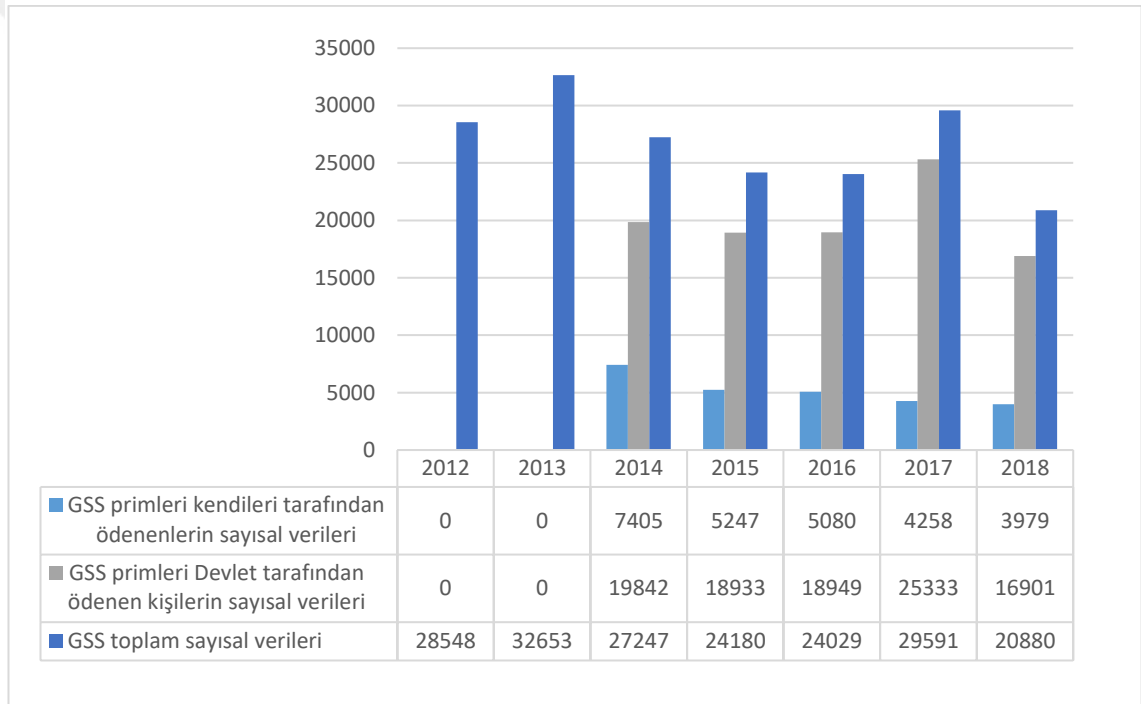
Bunların dışında; on sekiz yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda yer verilen çırak adaylarla ve çıraklık eğitimiyle işletmelerde meslekî eğitim alması halinde yirmi yaşını, yükseköğrenim görmesi durumunda yirmi beş yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşlarına bakılmaksızın reform yasasına göre malûl olduğu tespit edilen evli olmayan çocukların Genel Sağlık Sigortası primleri Devlet tarafından karşılanmaktadır (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3).

4.4.4.4.3. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Genel Sağlık Sigortası Primleri Kendileri ile Devlet Tarafından Ödenenlerin Dağılımı

Sosyal güvenlik kapsamında Ardahan ilinde 2012- 2018 yılları arasında Genel Sağlık Sigortası kapsamında primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin sayısal veri dağılımı Şekil 23'e gösterilmiş olup Genel Sağlık Sigortası kapsamına ilişkin sayısal verilerin bulunduğu Şekil 23'te 2012 ile 2013 yıllarında Genel Sağlık Sigortası primlerinin kendilerince veya Devlet tarafından karşılanacağı ayrımı Sosyal Güvenlik Kurumu istatistik verilerinden ve yapılan kaynak taraması ile doküman veri incelemesi sonucunda tespit edilemediğinden Şekil 23 üzerinde gösterilmemiştir.

Genel Sağlık Sigortasına ilişkin yasal düzenlemelerin 01.01.2012 tarihinden yürürlüğe girmesiyle 2012 ve 2013 yıllarında aktif olarak herhangi bir çalışması olmayanların gelir testine başvuracak kişiler olup genel sağlık sigortalısı olacak olmalarıyla birlikte bu kişilerin gelirlerinin tespit işlemleri süreci zaman yönü itibariyle belirli bir sürede sonuçlanmadığından dolayıdır. Ancak, Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin gelirlerinin tespit sonuçlanma işlemi Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam sigortalıların sayısal verilerinden her hangi bir değişiklik yaratmayacaktır.

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Genel Sağlık Sigortası kapsamında primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin sayısal veri dağılımı Şekil 23'te gösterilmiştir.

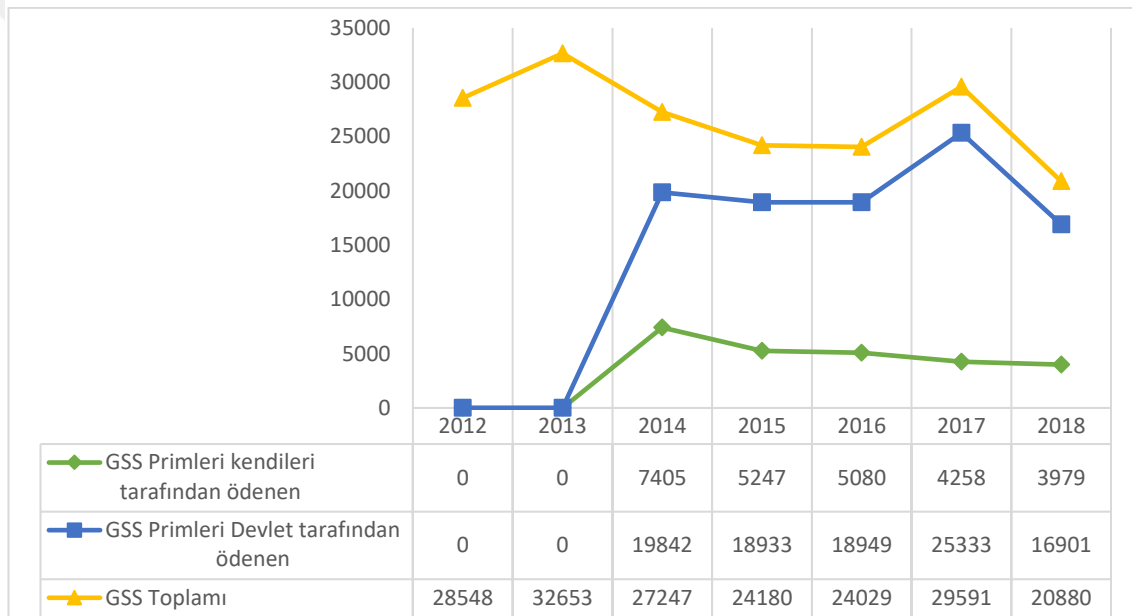

Şekil 23. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin sayısal veri dağılımı

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenen kişilerin toplam sayısal veri dağılımına ilişkin Şekil 23 incelendiğinde; 2012 yılında 28548 kişi, 2013 yılında 32653 kişi, 2014 yılında 27247 kişi, 2015 yılında 24180 kişi, 2016 yılında 24029 kişi, 2017 yılında 29591 kişi, 2018 yılında 20880 kişi, Genel Sağlık Sigortası kapsamında olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bilgiler , 2019).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu ile birlikte Yeşil Kart uygulaması kapsamında yer alıp sağlık ve tedavi giderleri Devlet tarafından karşılanan kişiler, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reform düzenlemesi sonucunda yapılan değişiklikle beraber bireylerin aile içindeki gelir durumlarına göre Genel Sağlık Sigortası primi ödeyerek, gelirleri yasalarca belirlen düzeyin altında ise Devlet tarafında kendileri için ödenecek olan primlerle Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması zorunluluğuna tabi tutulduğu görülmektedir

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenen toplam sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 24'te gösterilmiştir.

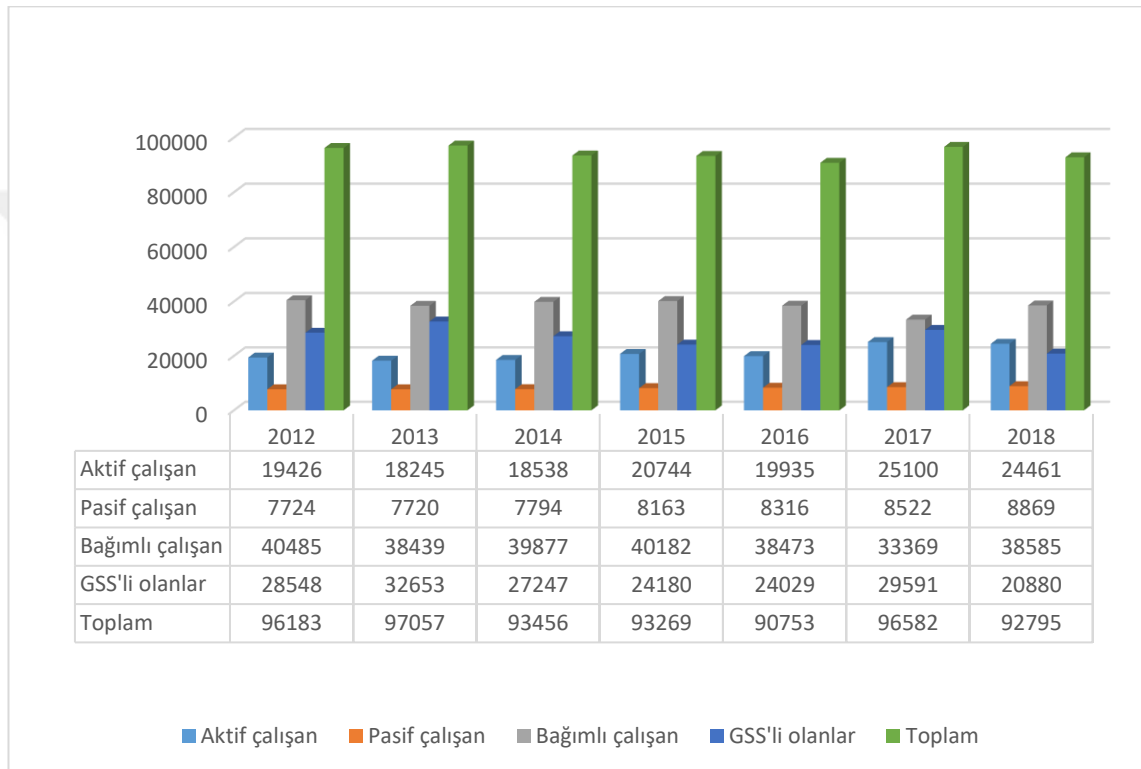

Şekil 24. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenenlerin toplam sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri

2012-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Genel Sağlık Sigortası primleri kendileri ile Devlet tarafından ödenen toplam sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrilerini gösteren Şekil 24 incelediğinde; 2012-2018 yılları arasında Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan toplam kişilerin sayısal verilerinde 2012-2013 ile 2016-2017 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2013-2016 ile 2017-2018 yılları arasında sayısal verilerde düşüşler meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene doğru yaklaştığı görülmektedir.

4.4.4.5. Ardahan İli Ölçeğinde 2012-2018 Yılları Arası Sosyal Güvenlik Kapsamında Genel Sağlık Sigortası Kapsamının Sayısal Veri Dağılımı

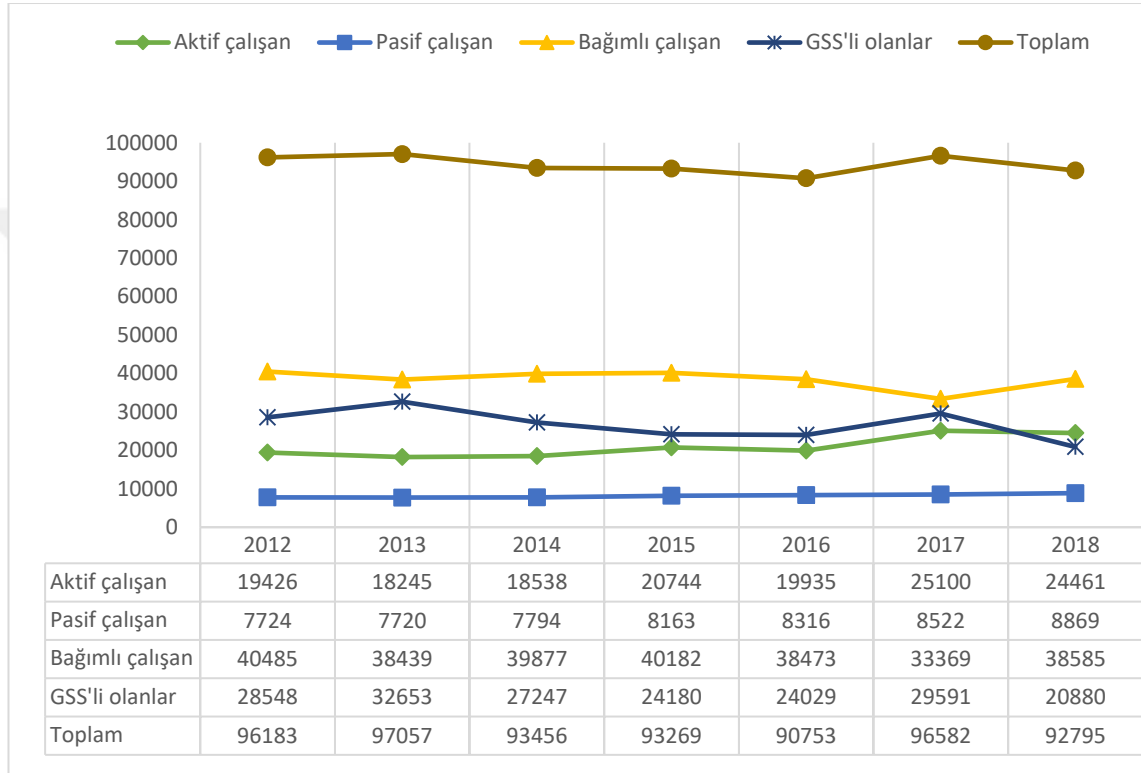
2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında aktif ve pasif çalışan (sigortalı), bağımlı nüfus ve Genel Sağlık Sigorta kapsamında bulunanların toplam sayısal veri dağılımı Şekil 25'te gösterilmiştir.

Şekil 25. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı sayısal veri dağılımı

2012-2018 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin toplam sayısal veri dağılımına ait Şekil 25 incelendiğinde; Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında; 2012 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 96183 kişi, 2013 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 97057 kişi, 2014 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 93456 kişi, 2015 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 93269 kişi, 2016 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 90753 kişi,

2017 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 96582 kişi, 2018 yılında aktif, pasif, bağımlı ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında toplam 92795 kişi, Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında Genel sağlık Sigortalısı olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistiki Bilgiler, 2019). 2011-2012 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında toplam veri dağılımına ilişkin sayısal verilere ait doğru eğimleri Şekil 26’da gösterilmiştir

Şekil 26. Ardahan ili ölçeğinde 2012-2018 yılları arası Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı ve sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri

2012-2018 arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında Genel Sağlık Sigortası sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 26 incelendiğinde;

Aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımlarında 2012-2013 ile 2015-2016 ve 2017-2018 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında azalışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2013-2015 ile 2016-2017 yılları arasında artışlar meydana geldiği ve buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir.

Pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) sayısal veri dağılımında 2012-2018 yılları arasında kapsamda yer alan kişi sayısında 2013 yılında düşük bir azalış görüldüğü bunun dışında kalan yıllarda her yıl belirli oranlarda artışların meydana geldiği, buna bağlı olarak pasif çalışanlara ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

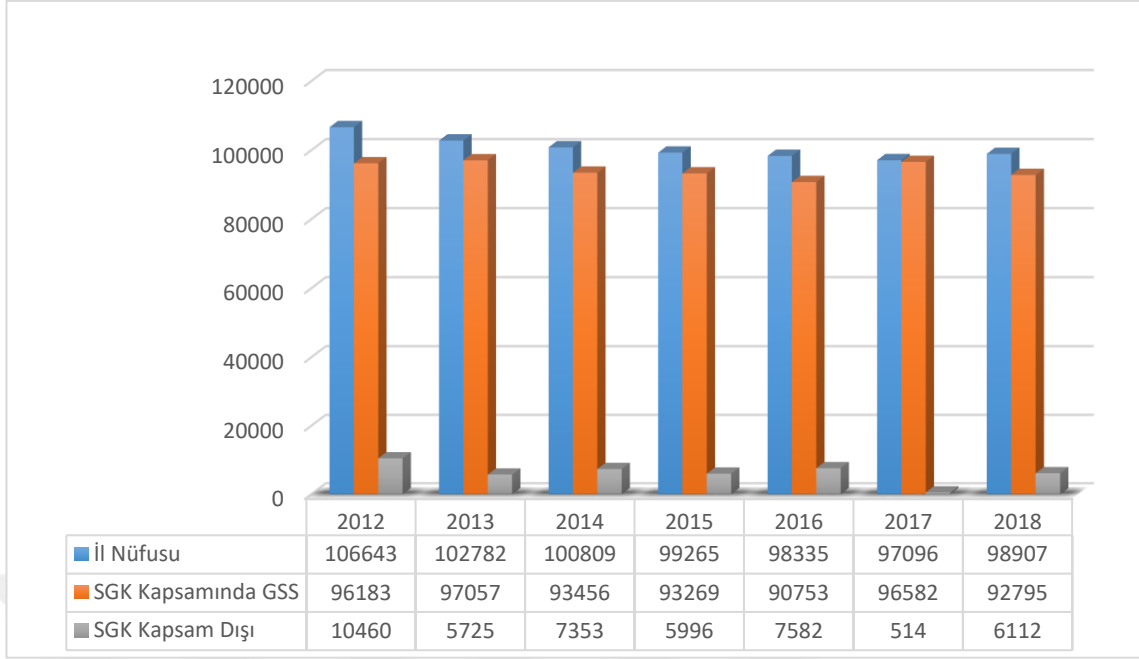
Bağımlı nüfus sayısal veri dağılımında 2012-2013 ile 2015-2017 yılları arasında azalışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2013-2015 ile 2017-2018 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir.

Genel Sağlık Sigortası sayısal veri dağılımında 2013-2016 ile 2017-2018 yılları arasında azalışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2012-2013 ile 2016-2017 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında toplam Genel Sağlık Sigortalısı sayısal veri dağılımında 2013-2016 ile 2017-2018 yılları arasında azalışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2012-2013 ile 2016-2017 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksende uzaklaştığı görülmektedir.

4.4.4.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Nüfusun 2012-2018 Yılları Arası Dağılımı

2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında bulunan aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalılar), bağımlı nüfus ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfus ile il nüfusunun sayısal veri dağılımı Şekil 27'de gösterilmiştir.

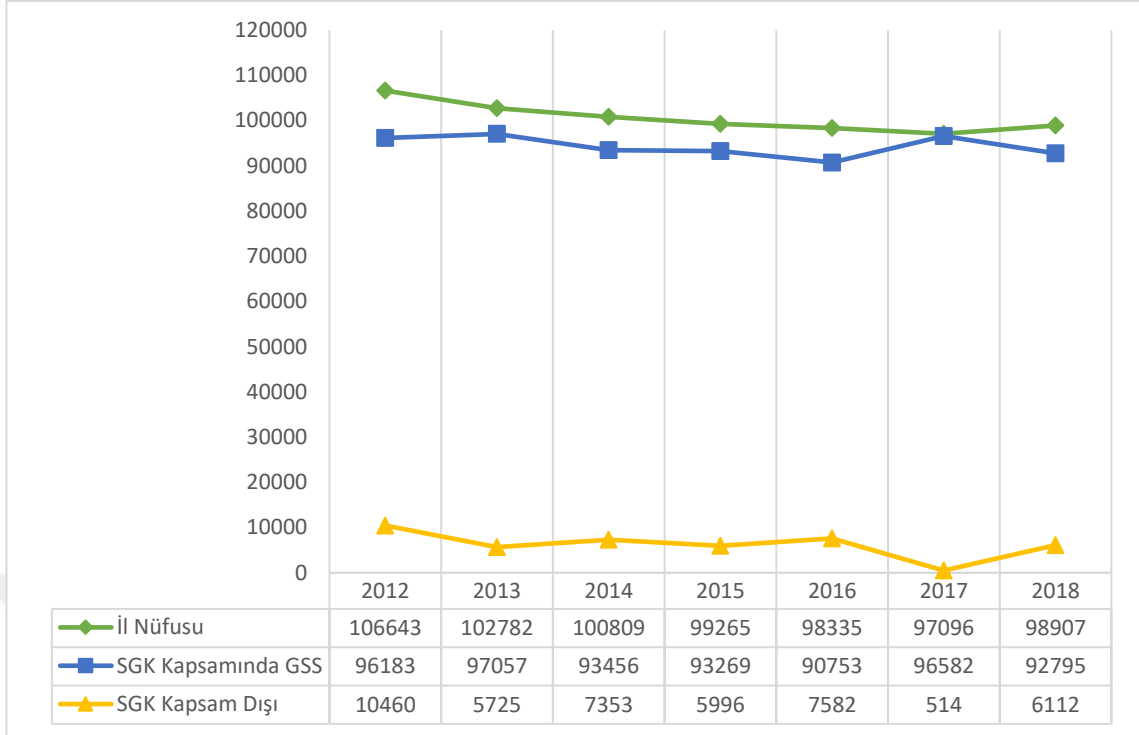

Şekil 27. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun 2012-2018 yılları arası dağılımı

2012-2018 yılları arasında Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan aktif, pasif çalışan (sigortalı), bağımlı nüfus ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun sayısal veri dağılımı gösteren Şekil 27 incelendiğinde; Sosyal Güvenlik kapsamında 2012 yılında toplam 96183 kişi, 2013 yılında toplam 97057 kişi, 2014 yılında toplam 93456 kişi, 2015 yılında toplam 93269 kişi, 2016 yılında toplam 90753 kişi, 2017 yılında toplam 96582 kişi, 2018 yılında toplam 92795 kişi yer aldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, 2019)

2012-2018 Yılları arasında Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı dışında 2012 yılında toplam 10460 kişi, 2013 yılında toplam 5725 kişi, 2014 yılında toplam 7353 kişi, 2015 yılında toplam 5996 kişi, 2016 yılında toplam 7582 kişi, 2017 yılında toplam 514 kişi, 2018 yılında toplam 6112 kişi kaldığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, 2019)

2012-2018 Yılları arası Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrileri Şekil 28'de gösterilmiştir.

Şekil 28. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun 2012-2018 yılları arası sayısal veri dağılımı doğru eğrileri

2012-2018 Yılları arası Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan nüfusun sayısal veri dağılımına ilişkin doğru eğrilerini gösteren Şekil 28 incelendiğinde;

Ardahan il nüfusunda 2012-2017 yılları arasında meydana gelen azalışlardan dolayı, nüfusa ilişkin doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2017-2018 yılları arasında il nüfusunda oluşan artışlara bağlı olarak nüfus doğru eğrisi yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerinde 2012-2016 ile 2017 ile 2018 yılları arası azalışlar meydana geldiği, buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı, 2012-2013 ile 2016-2017 arasında artışlar meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı dışında kalan kişilerin sayısal verilerinde 2012-2013 ile 2014-2015 ve 2016-2017 yılları arasında azalışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrilerinin yatay eksene yaklaştığı, 2013-2014 ile 2015-

2016 ve 2017-28 yılları arasında artışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir

Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişi sayılarının yer aldığı Şekil 28'deki veriler esas alınarak yüzdesel oran olarak incelendiğinde; 2012 yılında toplam 96183 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 90,19'una karşılık geldiği, 2013 yılında toplam 97057 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 94,42'ye karşılık geldiği, 2014 yılında toplam 93456 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 92,70'e karşılık geldiği, 2015 yılında toplam 93269 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 93,95'e karşılık geldiği, 2016 yılında toplam 90753 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 92,28'e karşılık geldiği, 2017 yılında toplam 96582 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 99,47'ye karşılık geldiği, 2018 yılında toplam 92795 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 93,82'ye karşılık geldiği görülmektedir.

Ardahan ilinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı dışında kalan kişilerin sayısal verileri yüzdesel oran olarak incelendiğinde; 2012 yılında 10460 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 9,81'e karşılık geldiği, 2013 yılında 5725 kişi olduğu, toplam il nüfusunun % 5,58'e karşılık geldiği, 2014 yılında 7353 kişi olduğu, il nüfusunun % 7,30'a karşılık geldiği, 2015 yılında 5996 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 6,05'e karşılık geldiği, 2016 yılında 7582 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 7,72'ye karşılık geldiği, 2017 yılında 514 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 0,53'e karşılık geldiği, 2018 yılında 6112 kişi olduğu toplam il nüfusunun % 6,18'e karşılık geldiği görülmektedir.

Şekil 27 ve 28'de yer verilen sayısal veriler incelendiğinde reformu ile birlikte Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı ile il nüfusuna ilişkin doğru eğrilerinin yıllar artıkça birbirlerine yaklaşması, Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı dışında kalan kişilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksene yaklaşması sosyal güvenlik kapsamının genişlemesi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

4.5.Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2011 ile 2012-2018 Sosyal Güvenlik Kapsam ve Verilerinin Mukayesesi

Türkiye'de sosyal güvenlik alanında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası yasası 01.10.2008 tarihinde kısmen, Genel Sağlık Sigortası'nın zorunlu olan kısımlarının ise 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle sosyal güvenlik reformunun yasal sürecinin

tamamlandığı görülmektedir. Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası yasal düzenlemesinin Genel Sağlık Sigortasına ilişkin uygulamaları 01.01.2012 yılında yürürlüğe girmesiyle çalışmada Ardahan ili ölçeğinde 2005-2018 yılları arasında ilin toplam nüfus verileri ve sosyal güvenlik kapsamında yer alan kişilerin sayısal verileri 2005-2011 ve 2012-2018 olarak iki ayrı dönem olarak sosyal güvenlik reform öncesi ve sonrası halinde incelenerek sosyal güvenlik kapsamı ile il nüfusu sayısal verilerinin analizi yapıldı.

Çalışmanın bu kısmında ise 2005-2018 yılları arasında bulunan aktif çalışan (sigortalılar), pasif çalışan (sigortalılar), bağımlı nüfus ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verileri esas alınarak Şekiller ayrı ayrı kullanılarak karşılaştırma işlemlerine tabi tutulup 01.01.2012 tarihinden sonra Genel Sağlık Sigortası reformunun çalışan aktif, pasif ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında etkinliği tespit edilmeye çalışıldı.

Çalışma kapsamında oluşturulan hipotezlerin testi gerçekleştirilmeden önce parametrik hipotez testlerinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varsayımların gerçekleşip gerçekleşmeme durumuna göre karar verilen test yöntemleri ile karşılaştırmalı analizler yapılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

4.5.1. Analiz Yöntemlerine İlişkin Varsayımların Test Edilmesi

Çalışma kapsamında oluşturulan hipotezlerin test edilmesi için parametrik ya da parametrik olmayan hipotez testi yöntemlerinden hangisinin uygulanacağına karar vermek amacıyla parametrik hipotez testi yöntemlerinin varsayımları kontrol edilmiştir. İlk olarak analize dahil edilen verilerin aralıklı ya da oransal yapıya sahip olması gerektiği varsayımı ele alınmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan tüm veriler kişi sayılarından oluştuğu için oransal yapıya (ölçeğe) sahiptir. Bu sebeple ilk varsayımın karşılandığı ifade edilebilir.

Parametrik hipotez testi yöntemlerinin varsayımlarından ikincisi olan normal dağılıma uygunluk testi için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri kullanılmaktadır. Bu iki test arasındaki ayırım genel olarak gözlem değerlerinin 30'dan (bazı kaynaklarda 50'den) az ya da fazla olmasına göre yapılmaktadır. Eğer gözlem sayısı 30'dan az ise Shapiro-Wilk testi, gözlem sayısı 30'dan fazla ise Kolmogorov-Smirnov testi tercih

edilmektedir. Bu testlerin yanı sıra, gözlem değerlerinin normal dağılıma uyup uymadığının belirlenmesinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin hesaplanması da kullanılmaktadır. Basıklık ve çarpıklık değerlerine göre dağılımın normal dağılıma yakınsama durumu değerlendirilmektedir. Literatürde, değişkenlerin normal dağılıma yakınsadığına bir diğer ifadeyle normal dağılıma sahip olduğunun kabul edilebileceğine ilişkin karar vermede çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1 ile -1 arasında olması gerektiği ifade edilmiştir (Morgan vd., 2011: 51; Hair vd., 2013: 34).

Çalışma kapsamında ele alınan değişkenlere ait verilerin Shapiro-Wilk testi sonuçları ile basıklık ve çarpıklık değerleri aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 1. Shapiro-Wilk Testi sonuçları ve basıklık çarpıklık değerleri

Değişkenler	Veri sayısı	Anlamlılık Düzeyi	Basıklık	Çarpıklık
Aktif çalışanlar (sigortalılar)	14	0,815	-0,527	-0,240
Pasif çalışanlar (sigortalılar)	14	0,168	-0,073	-0,857
Bağımlı nüfus kapsamındakiler	14	0,021	2,801	-1,537
Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler	14	0,738	0,553	0,158
Tüm kapsamdakiler	14	0,032	3,057	-1,555

Tablo 1’de değişkenlere ait Shapiro-Wilk testi sonuçları için anlamlılık düzeyi sütununda yer alan değerler incelendiğinde, 0,05’den büyük olan aktif çalışanlar (sigortalılar), pasif çalışanlar (sigortalılar) ile Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler değişkenlerinin normal dağılıma uyduğu kabul edilmektedir. Bağımlı nüfus kapsamındakiler ve tüm kapsamdakiler değişkenlerine ait anlamlılık düzeyi değerleri 0,05’den küçük olduğu için normal dağılıma uymamaktadır. Test sonuçlarının yanı sıra basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde aktif çalışanlar (sigortalılar), pasif çalışanlar (sigortalılar) ile Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler değişkenlerine ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1 ile -1 arasında yer aldığı için normal dağılıma uygun olduğunun kabul edilebileceğini göstermektedir. Bağımlı nüfus kapsamındakiler ve tüm kapsamdakiler değişkenlerine ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1 ile -1 arasında yer almaması ise ilgili değişkenlerin normal dağılıma yakınsamadığının bir göstergesidir. Sonuç olarak hem test sonuçları hem de basıklık

çarpık değerlerine göre aktif çalışanlar (sigortalılar), pasif çalışanlar (sigortalılar) ile Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler değişkenleri normal dağılıma uygunken bağımlı nüfus kapsamındakiler ve tüm kapsamdakiler değişkenleri ise normal dağılıma uygunluk göstermemektedir.

Parametrik hipotez testi yöntemlerinin varsayımlarından sonuncusu olan gruplar arası varyansların eşitliğinin kontrol edilmesi için ise Levene's testi uygulanmıştır. Yapılan testin sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 2. Levene's testi sonuçları

Değişkenler	Veri Sayısı	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Aktif Çalışanlar (Sigortalılar)	14	0,436	0,522
Pasif Çalışanlar (Sigortalılar)	14	6,080	0,030
Bağımlı Nüfus Kapsamındakiler	14	8,244	0,014
Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamındakiler	14	0,731	0,409
Tüm Kapsamdakiler	14	10,044	0,008

Tablo 2'de Levene's testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi 0,05'den büyük olan aktif çalışanlar (sigortalılar) ile Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler değişkenlerine ait varyansların eşit olduğunu; anlamlılık düzeyi 0,05'den küçük olan pasif çalışanlar (sigortalılar), bağımlı nüfus kapsamındakiler ve tüm kapsamdakiler değişkenlerine ait varyansların eşit olmadığını söylemek mümkündür.

Varsayımların kontrol edilmesinin ardından elde edilen sonuçlara göre bağımlı nüfus ve tüm kapsamdakiler değişkenleri hem normal dağılıma uygunluk hem de varyansların eşitliği varsayımlarını sağlamamaktadır. Bununla birlikte pasif çalışanlar (sigortalılar) değişkeni ise varyansların eşitliği varsayımını yerine getirmemektedir. Bu durumda hipotezlerin test edilmesinde aktif çalışanlar (sigortalılar) ile Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındakiler ile ilgili oluşturulan hipotezler (birinci ve dördüncü) parametrik hipotez testi yöntemlerinden bağımsız örneklem t testiyle, bağımlı nüfus, pasif çalışanlar (sigortalılar) ve tüm kapsamdakiler ile ilgili oluşturulan hipotezler (ikinci, üçüncü ve beşinci) ise parametrik olmayan hipotez testi yöntemlerinden Mann-Whitney U testiyle test edilecektir.

4.5.2. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Arası Aktif Çalışan (Sigortalılar) Kişilerin Analizi

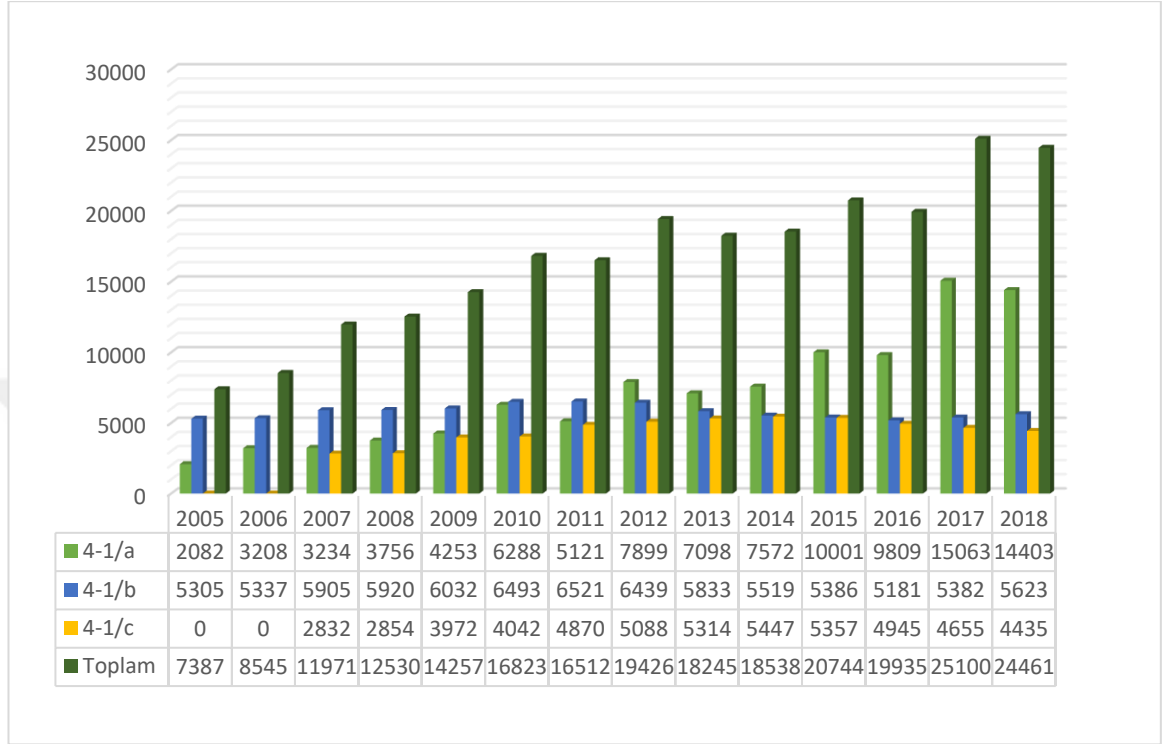
Sosyal güvenlik reformu öncesinde çalışma hayatı içerisinde çalışanlar, birtakım faaliyetleri icra edenler ve birtakım hizmetleri yerine getiren kişiler, yapmış oldukları işlerden dolayı sosyal güvenlik kurumlarından farklı sigortalılık statüleri kapsamında çalışmaktaydılar. Çalışan bu kişiler sosyal güvenlik kapsamında sigortalılık statüleri Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi olanlar (SSK'lı), Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi olanlar (Bağ-Kurlu) ve Emekli Sandığı Kurumuna tabi olan iştirakçiler (ES'li) iken, yeni Sosyal Güvenlik reformu olan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında sigortalılık statüleri 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c olarak belirlenmiştir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası, 2006, Md. 4). Aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısına ilişkin veriler ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısına ilişkin veriler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t testiyle test edilmiştir. Yapılan teste ait sonuçlar aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 3. Aktif çalışanlara ait bağımsız örneklem t testi sonuçları

Değişken	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi	Ortalama Farkı
Aktif çalışanlar (sigortalılar)	-4,819	0,000	-8346,286

Tablo 3'te elde edilen tablonun ikinci sütunundaki değer 0,05'den küçük olduğundan H_1 hipotezi reddedilmiştir. Yani, sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanlar (sigortalılar) açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ortalama farkı sütununa göre 2012-2018 yılları arasında aktif çalışanlar (sigortalılar) kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından yaklaşık 8346 kişi daha fazladır. Buna göre, sosyal güvenlik alanında yapılan bu reformunun aktif çalışanların (sigortalılar) sayısında artışlar sağladığı, başka bir deyişle Ardahan ili nüfusu sayısal olarak düşmesine rağmen aktif çalışanların (sigortalı) sayısı 8346 artmasından dolayı mevcut reformun aktif çalışan (sigortalılar) üzerinde sayısal olarak olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 2005-2018 yılları arasında Ardahan ilinde aktif çalışan (sigortalılar) 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında bulunan kişilerin sayısal verileri ayrı ayrı Şekil 29 ve 30'da gösterilmiştir.

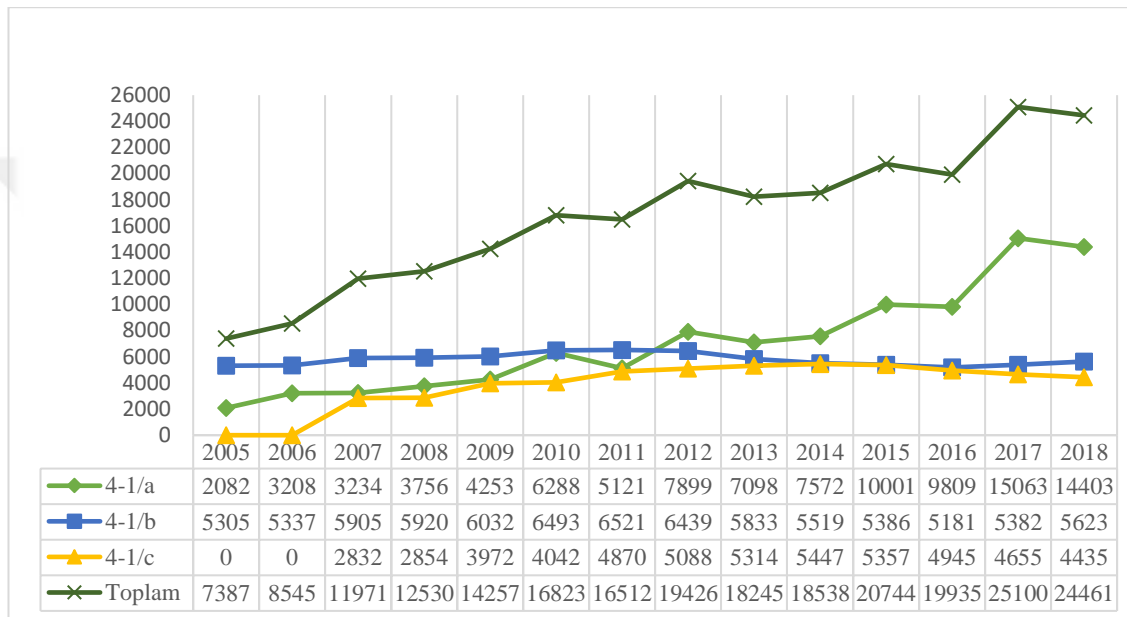
Şekil 29. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arası aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin Şekil 29 incelendiğinde 2005 ve 2006 yılları Emekli Sandığı kapsamında aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin verilerine ulaşılamadığından Şekil 29'da yer verilmemiştir. Yıllar bazında incelendiğinde;

2005 Yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 7387 kişi, 2006 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 8545 kişi, 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 11971 kişi, 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 12530 kişi, 2009 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 14257 kişi, 2010 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 16823 kişi, 2011 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 16512 kişi, 2012 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 19426 kişi, 2013 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 18245 kişi, 2014 yılında sosyal

güvenlik kapsamında aktif olarak 18538 kişi, 2015 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 20744 kişi, 2016 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 19935 kişi, 2017 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 25100 kişi, 2018 yılında sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak 24461 kişinin çalıştığı görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistiki Bilgiler, 2019).

2005-2018 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri Şekil 30'da gösterilmiştir.

Şekil 30. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası aktif sigortalık kapsamında çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri ve doğru eğrileri Şekil 29 ve 30'da yer almaktadır.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a statüsünde aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 29 ve 30 incelendiğinde;

2005 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 2082 kişi, 2006 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 3208 kişi, 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 3234 kişi, 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 3756 kişi, 2009 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 4253 kişi, 2010 yılında sosyal güvenlik

kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 6288 kişi, 2011 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 5121 kişi, 2012 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 7899 kişi, 2013 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 7098 kişi, 2014 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 7572 kişi, 2015 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 10001 kişi, 2016 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 9809 kişi, 2017 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 15063 kişi, 2018 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde 14403 kişi, sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak (sigortalı) çalıştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde aktif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileleri incelendiğinde 2005-2010, 2011-2012, 2013-2015 ve 2016-2017 yılları arasında aktif olarak çalışan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2010-2011, 2012-2013, 2015-2016, 2017-2018 yılları arasındaki sayısal verilerde ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b statüsünde aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 29 ve 30 incelendiğinde;

2005 Yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5305 kişi, 2006 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5337 kişi, 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5905 kişi, 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5920 kişi, 2009 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 6032 kişi, 2010 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 6493 kişi, 2011 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 6521 kişi, 2012 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 6439 kişi, 2013 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5833 kişi, 2014 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5519 kişi, 2015 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5386 kişi, 2016 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5181 kişi, 2017 yılında sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5382 kişi, 2018 yılında sosyal güvenlik

kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde 5623 kişi, sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak (sigortalı) çalıştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/ b sigortalılık statüsü; kapsamında aktif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri incelendiğinde 2005-2011 ile 2016-2018 yılları arasında aktif olarak çalışan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2011-2016 yılları arasındaki sayısal verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/c statüsünde aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 29 ve 30 incelendiğinde;

2005-2006 Yılları arasında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında çalışanların sayısal verilerine kaynak taraması ve doküman incelemesi sonucunda ulaşılamadığından 2005-2006 yılları verileri sıfır olarak gösterilmiş, 2007 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 2832 kişi, 2008 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 2854 kişi, 2009 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 3972 kişi, 2010 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 4042 kişi, 2011 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 4870 kişi, 2012 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 5088 kişi, 2013 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 5314 kişi, 2014 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 5447 kişi, 2015 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 5357 kişi, 2016 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 4945 kişi, 2017 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 4655 kişi, 2018 yılında sosyal güvenlikte 4-1/c kapsamında aktif olarak 4435 kişi, sosyal güvenlik kapsamında aktif olarak (sigortalı) çalıştığı görülmektedir.

4-1/c sigortalılık statüsü; kapsamında aktif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri incelendiğinde 2005-2006 yılları arasında sayısal veriler, kaynak taraması ve istatistik verilerden elde edilemediğinden Şekil 30'da doğru eğrisi yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2014 yılları arasında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında sayısal verilerinde artışların meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı 2014-2018 yılı arasındaki sayısal verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

2005-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı şekil 29 ve 30. üzerinde yer alan veriler ve yapılan t testiyle testi sonuçlarının yer aldığı tablo'3'ün ikinci sütunundaki değer 0,05'den küçük olduğundan H_0 hipotezi reddedildiği ve buna göre sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanlar (sigortalılar) açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı, ancak ortalama farkı sütununa göre 2012-2018 yılları arasında aktif çalışanlar (sigortalılar) kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından yaklaşık 8346 kişi daha fazla olduğu ve bu duruma göre sosyal güvenlik reformunun aktif sigortalılık statüsü kapsamında çalışanlar (sigortalılar) açısından sayısal olarak etkin olduğu ve aktif çalışanların (sigortalı) sayısal olarak artmasından dolayı olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Sigortalık statüleri açısından aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal verileri sonuçları ayrı ayrı değerlendirildiğinde;

4-1/a sigortalılık statüsü açısından, 2012-2018 yılları arası 4-1/a sigortalılık statüsü yönüyle incelendiğinde çalışan kişilerin sayısal verileri hiçbir şekilde 2012 yılı öncesinde yer alan verilerin altına düşmediği, buna karşılık Genel Sağlık Sigortası'nın yürürlüğe girdiği 2012'ye bakıldığında çalışan kişi sayısının bir önceki yılın sayısal verilerine göre % 54,24 oranında artış sağladığı görülmektedir. 2012-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde aktif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerinde zaman zaman artış ve azalışlar bakımından kırılmalar oluşmasına rağmen verilerin 2012 yılı öncesindeki sayısal verilerin altına düşmediği görülmektedir.

Şekil 29 ve 30. üzerinde yer alan sayısal veriler incelenmesinde 4-1/ a sigortalılık statüsü kapsamında çalışan kişilerin yasal mevzuat açısından tanımına bakıldığında bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan kişiler olarak tanımlanmaktadır. İşveren kavramı, Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası'nın yasal düzenlemesi kapsamında 4-1/a ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında, hizmet akdine bağlı reform yasasının 4'üncü maddesi 1'inci fıkrası (a) ve (c) bentlerine göre aktif çalışan (sigortalıları) sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar işveren olarak tanımlanmıştır (Sosyal Güvenlik Kurumu İşyeri, İşveren ve İşyeri Bildirimi, 2009) 4-1/ a sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin 4-1/b bendi kapsamında; ticari kazanç veya serbest meslek yapmalarından gelir vergisi mükellefi

bağımsız çalışanlar, gelir vergisinde muaf olup sanatkar ve esnaf sicillerine kayıtlı çalışanlar vb. durumunda bulunan kişilerin yanında çalışabileceği varsayıldığında ve 2005-2018 yılına ilişkin şekil ve verilerde görüleceği üzere 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamının sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisinin yatay eksene paralel olduğu ve sayısal verilerinde büyük artışların görülmediği buna karşılık 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında sayısal verilerinde büyük artışların meydana gelmesi Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformunun 4-1/ a sigortalılık statüsü kapsamında çalışan kişilerin sayısal verilerinden meydana gelen artışlara bağlı olarak sosyal güvenlik reform yasasının bu açıdan etkili olabileceğini göstermektedir.

Reform yasası öncesinde sosyal sigortalar kurumlarında çalışan bireylerin sağlık hizmetlerine ilişkin olan giderleri kendileri ile işverenleri tarafından yatırılan primlerce finanse edilirken yeterli gelirlere sahip olamayan ve maddi olanaklardan yoksun olan bireyler için de Yeşil Kart uygulaması yoluyla sağlık giderlerine ilişkin olan mali finansman Devlet tarafında karşılanmaktaydı. Ancak Yeşil Kart uygulaması kapsamında istifade eden kişilerin zorunlu olarak aktif sigortalılık statüsü çalışan (sigortalı) olması gerekirken Yeşil Kartlarının iptal olmaması için birtakım yollarla işverenleriyle anlaşarak kendilerince belirlediği metotlara başvurarak sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışabiliyorlardı.

Sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışmanın sosyal güvenlik kurumunun aktüerya dengesinin korunması açısından önemli bir gelir kalemini oluşturan prim tahsilatlarını ve dolaylı olarak çalışan kişilerden alınabilecek vergilerin azalmasına neden olabileceği, bunun sonucunda sosyal güvenlik aktüerya dengesinin sağlanması için Devlet bütçesinde birtakım transferlerin yapılmasına zemin oluşturduğu, sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilerin sağlık harcamalarına ilişkin giderler Devlet tarafından finanse edilmesiyle birtakım giderlere sebebiyet verilerek yapılacak olan yatırımlar açısından dolaylı olarak olumsuz sonuçlar doğurabilecektir (Avder, 2019).

Genel Sağlık Sigortası'nın 01.01.2012 yılında zorunlu olarak yürürlüğe girmesiyle ve ülke vatandaşının tamamını kapsar hale gelmesiyle aktif, pasif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalı) ve bağlı nüfus dışında kalan kişilere gelir testinin zorunluluğu getirilmesi ve yapılacak olan gelir testi sonucunda, tüm harcamaları ile bu harcama giderleri düşürüldükten sonra ilgili kurumlar ve yasalarca belirlenecek birtakım ölçüm metotlarıyla yapılacak olan testlerle tespit edilecek aile içindeki geliri, birey başına düşen

aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden fazla olan vatandaşlar, için aylık prime esas kazanç üzerinde % 3 oranında Genel Sağlık Sigortası priminin alınması zorunluluğu, sosyal güvenlik kapsamında çalışması gerekirken Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında çalışan bireyleri sosyal güvenlik kapsamında çalışmaya sevk etme mecburiyetini doğurduğundan ve sosyal güvenlik kapsamı dışında kalanların sayısal olarak sosyal güvenlik kapsamında alınması, Genel Sağlık Sigortası reformuyla birlikte azalabileceği noktasında reformun etkili olduğu görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışan kişilerin sayısal olarak azalmasıyla sosyal güvenlik kapsamında çalışan kişilerin sayısal olarak artması Sosyal Güvenlik Kurumu'nun en önemli gelir kalemleri arasında yer alan ve çalışanlardan alınan sigorta primlerin alınması ve dolaylı olarak çalışan kişilerden alınacak olan vergi tahsilatların artması sosyal güvenlik bütçesine Devlet bütçesinden daha az bir düzeyde kaynak aktarılması sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışmanın önüne geçilerek sigorta primlerinin tahsilatlarının artırılması ve dolaylı olarak vergilerle gelirlerin artmasına ve bu durumun da istihdama olumlu birtakım katkılar sunabileceği yönüyle bakıldığında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformunun sosyal güvenlik kapasımı dışında çalışanların kapsama almasında ve bunun neticesinde sosyal güvenlik aktüerya dengesine ve istihdama katkısıyla etkinliğinden söz edilebilir (Aslanoğlu, 2019: 201-2013).

4-1/b Sigortalılık Statüsü açısından bakıldığında; 4-1/b bendi sigortalılık statüsü kapsamında; ticari kazanç veya serbest meslek yapmalarından gelir vergisi mükellefi bağımsız çalışanlar, gelir vergisinde muaf olup sanatkar ve esnaf sicillerine kayıtlı çalışanlar, mahalle ve köy muhtarları, noterler, kolektif, adi, limited, şirket ortakları, A.Ş. yönetim kurulları üyeleri, adi komandit şirketlerin komandite, komanditer ortakları, Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, bağımsız olarak kendi adlarına tarımsal faaliyette bulunan kişiler aktif çalışan (sigortalılar) olarak kabul edilmektedir (Sigortalılıkta 4/a-4/b-4/c Kapsamı, 2019).

Bu kapsamda çalışan bireylerin ana faaliyet kapsamlarına bakıldığında özellikle gelir vergisi mükellefleri, esnaf ve sanatkarlar siciline kayıtlı olanlar ile birtakım ticari faaliyetler içerisinde bulunan kişiler olduğu görülmektedir. Bu durumda 2005-2018 yılları arasında bu kapsamda yer alanların sayısal verilerinde meydana gelen artış ve azalmalara etki eden faktörlerin genel anlamda reformdan ziyade daha ülkenin sosyal ekonomik ve ticari faktörlerden dolayı olabileceği bununla birlikte sosyal güvenliğin

bütünsel bir yapıyı gerektirdiğini, bu alanda gerekli olan otomasyon sistemlerinin sağlanmasıyla kişilerin tescil kayıtlarının yapılarak kapsama dahil edilmesiyle bütünsel bir yapıya kavuşması noktasında sosyal güvenlik reformunun etkin olabileceği düşünülebilir.

4-1/c Sigortalıları açısından bakıldığında; 2005-2006 yılları arasında 4-1/c sigortalılık statüsünde yer alan verilerine kaynak taraması ve doküman verilerinin incelemesi sonucunda ulaşılamadığından çalışmada bu yıllara ait veriler yer almamıştır. 2007-2018 yılları arasında 4-1/c sigortalılık statüsünde sayısal verilerinde yıllar itibariyle birtakım artış ve azalışlar gibi değişikliklerin olduğu görülmektedir.

4-1/c statüsünde çalışan kişilerin Kamu Kurum ve Kuruluşlar ile Sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer Kamu Tüzel Kişiliklerde çalışmaları nedeniyle sayısal verilerini reformdan ziyade Kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi hususunda yeterli personele olan ihtiyaç durumu belirlemektedir. Ayrıca bu statüde çalışan personelin sayısal verilerin değişiklik arz etmesi Kamu Kurum ve Kuruluşlarca yerine getirilecek hizmetlerin büyüklük ve küçüklüğü, ülkenin sosyal ve ekonomik durumu, kamusal kaynakların kullanımı vb. birçok nedenlerden bağımsız olmadığından bu sigortalılık kapsamında yer alan bireylerin artış veya azalışları yasalı reformdan ziyade belirlenen kriterlere bağlı olabileceği düşünülebilir.

4.5.3. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Yılları Arası Pasif Çalışan (Sigortalılar) Kişilerin Analizi

Aktif çalışan (sigortalılar) dışında kalan ve sosyal güvenlik kurumlarından birtakım yasal şartlara bağlı olarak aylık veya gelir alan kişiler pasif çalışanlar olarak tanımlanmıştır. Pasif çalışanların (sigortalılar) 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U testiyle test edilmiştir. Yapılan teste ait sonuçlar aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

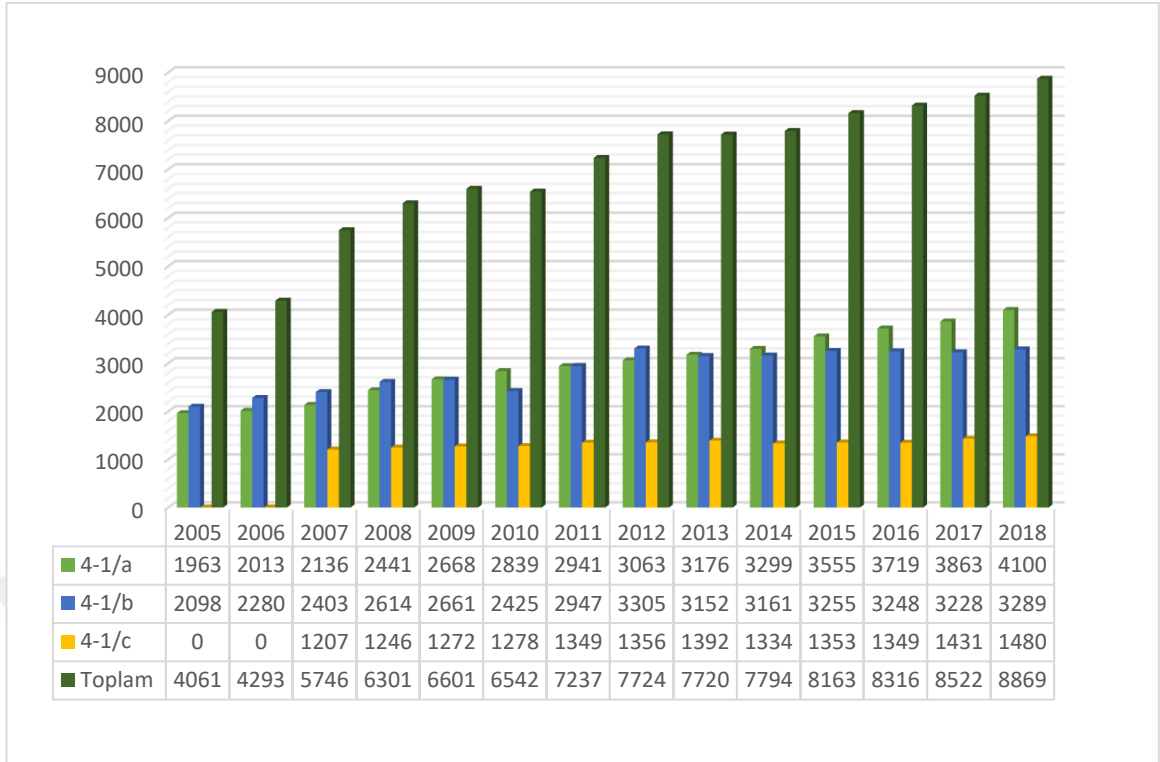
Tablo 4. Pasif çalışanlara ait Mann Whitney U testi sonuçları

Değişken	Dönem	Z Değeri	Anlamlılık Düzeyi	Sıra Ortalaması
Pasif çalışanlar (sigortalılar)	Öncesi Sonrası	-3,130	0,002	4,00 11,00

Yukarıda elde edilen tablonun üçüncü sütunundaki anlamlılık düzeyi değeri 0,05'ten küçük olduğundan H_2 hipotezi reddedilmiştir. Yani, pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında pasif çalışanlar (sigortalılar) kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazladır. Ancak reform yasasının öncesi ve sonrası dönemler arasında sayısal veriler arasında anlamlı bu farkın olması, sosyal güvenlik reformunun pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından etkisinden ziyade “ Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yapılan Bazı Kanunlar” (6111, 6552, 7020, 7143... Sayılı Kanunlar gibi) sonucunda Sosyal Güvenlik Kurumu alacakları yapılandırılarak bu alacakların tahsilatının hızlandırılması ve sosyal güvenlik alanında yapılan bir takım düzenlemeler neticesinde emeklilik için gerekli olan koşullardan prim gün koşulunun doldurulması bakımından yapılan yasal düzenlemeler sosyal güvenlik kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışanların sayısal verileri artışlarında etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Test sonuçlarının daha detaylı yorumlanabilmesi için 2005-2011 ve 2012-2018 yılları arasında pasif çalışan (sigortalılar) kapsamındaki kişilerin sayısal verileri Şekil 31 ve 32’de gösterilmiştir.

Sosyal güvenlik kapsamında 2005-2018 yılları arasında Ardahan ilinde pasif çalışan (sigortalılar) 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında bulunan kişilerin sayısal verilerin yer aldığı Şekil 31 ve 32 gösterilmiştir.

Emekli Sandığı kapsamında bulunan pasif çalışanların (sigortalıların) 2005 ve 2006 yıllarına ilişkin verilerine kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucundan ulaşılamadığından bu sigortalıların sayılarına ilişkin verileri Şekil 31 ve 32’’de yer verilmemiştir.

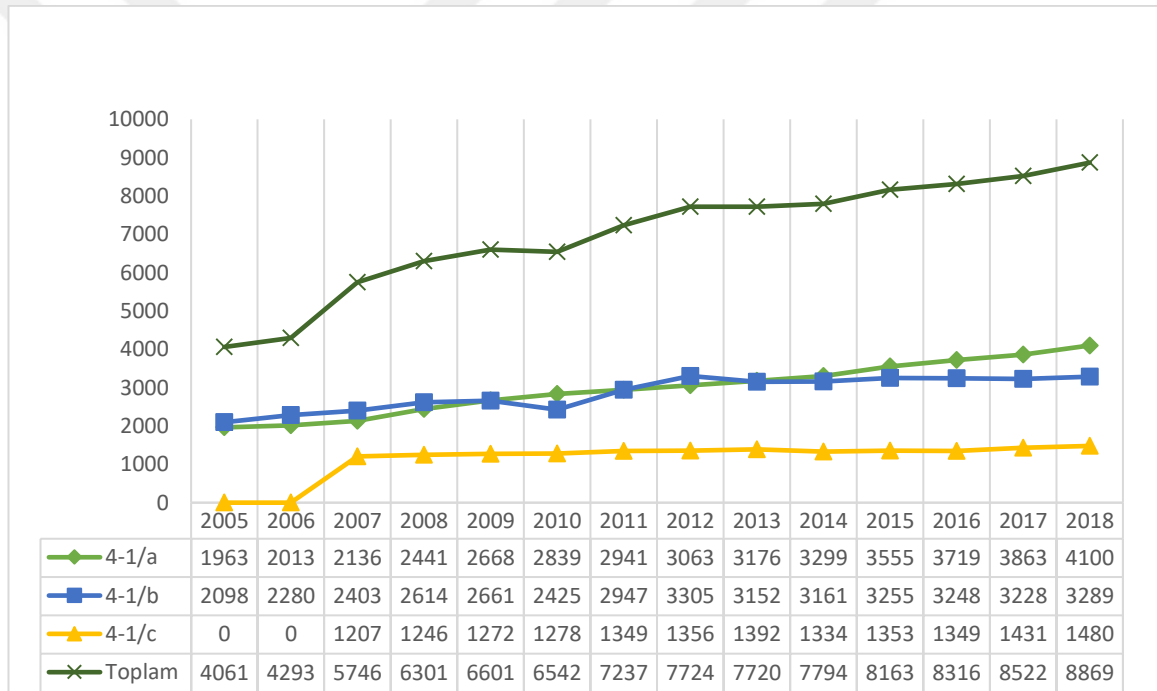
Şekil 31. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri

Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerinin yer aldığı Şekil 31 incelendiğinden;

2005 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 4061 kişi, 2006 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 4293 kişi, 2007 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 5746 kişi, 2008 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 6301 kişi, 2009 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 6601 kişi, 2010 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 6542 kişi, 2011 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 7237 kişi, 2012 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 7724 kişi, 2013 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 7720 kişi, 2014 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 7794 kişi, 2015 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal

güvenlik kapsamında toplamda 8163 kişi, 2016 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında 8316 kişi, 2017 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 8522 kişi ve 2018 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde sosyal güvenlik kapsamında toplamda 8869 kişi, pasif çalışanlar (sigortalılar) olarak görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, 2019).

Sosyal güvenlik kapsamında yasalarca öngörülen koşulları yerine getirdikten sonra aylık ve gelir olarak pasif durumda olan Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri Şekil 32’de yer almaktadır.

Şekil 32. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arası pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri

2005-2018 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında pasif sigortalılık statüsünde çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 31 ve 32 incelendiğinde; 4-1/a sigortalılık statüsünde; 2005 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı)1963 kişi, 2006 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2013 kişi, 2007 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2136 kişi, 2008 yılında 4-1/a

sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2441 kişi, 2009 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2668 kişi, 2010 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2839 kişi, 2011 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2941 kişi, 2012 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3063 kişi, 2013 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3176 kişi, 2014 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3299 kişi, 2015 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3555 kişi, 2016 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3719 kişi, 2017 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3863 kişi, 2018 yılında 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 4100 kişi, Sosyal Güvenlik kapsamında pasif çalışan (sigortalı) olarak görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/a sigortalılık statüsünde pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisi incelendiğinde 2005-2018 yılları arasında pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

4-1/b sigortalılık statüsünde; 2005 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2098 kişi, 2006 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2280 kişi, 2007 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2403 kişi, 2008 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2614 kişi, 2009 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2661 kişi, 2010 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2425 kişi, 2011 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 2947 kişi, 2012 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3035 kişi, 2013 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3152 kişi, 2014 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3161 kişi, 2015 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3255 kişi, 2016 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3248 kişi, 2017 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3228 kişi, 2018 yılında 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 3289 kişi, Sosyal güvenlik kapsamında pasif çalışan (sigortalı) olarak görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b sigortalılık statüsünde pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrilesi incelendiğinde 2005-2009, 2010-2012, 2013-2015 ve 2017-2018 yılları arasında pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2009-2010, 2012-2013 ve 2015-2017 yılları arasında pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/c statüsünde aktif çalışan (sigortalılar) kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 31 ve 32 incelendiğinde;

4-1/c sigortalılık statüsünde; 2005 ile 2006 yıllarında pasif çalışan (sigortalı) sayısal verilerine kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda ulaşılamadığında Şekil 31 ve 32’de gösterilememiştir. 2007 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1207 kişi, 2008 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1246 kişi, 2009 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1272 kişi, 2010 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1278 kişi, 2011 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1349 kişi, 2012 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1356 kişi, 2013 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1392 kişi, 2014 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1334 kişi, 2015 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1355 kişi, 2016 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1349 kişi, 2017 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1431 kişi, 2018 yılında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında pasif çalışan (sigortalı) 1480 kişi, Sosyal Güvenlik kapsamında pasif çalışan (sigortalı) olarak görülmektedir.

4-1/c sigortalılık statüsü; kapsamında pasif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrilesi incelendiğinde 2005-2006 yılları arasında sayısal veriler kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda Şekil 31 ve 32’de gösterilmemiş ve 2005-2006 yıllarına ait doğru eğrileri yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2013, 2014-2015 ve 2017-2018 yılları arasında 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında sayısal verilerinde artışların meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2013-2014 ve 2015-2017 yılları arası 2014-2018 yılı arasındaki sayısal

verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere ilişkin doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

2005-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında pasif çalışan (sigortalılar) kişilerin analiz verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 31 ve 32 üzerinde yer alan verilere göre pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin Tablo 4'te yapılan Mann Whitney U testiyle testine göre anlamlılık düzeyi değeri 0,05'den küçük olduğundan H_2 hipotezi reddedilmiş olup pasif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalı) açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı, ancak; sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında pasif çalışanlar (sigortalılar) kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazla olduğu, bu anlamlı farkın sosyal güvenlik reformunun pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından etkisinden ziyade Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yapılan Bazı Kanunlar ile sosyal güvenlik alanında yapılan bir takım düzenlemeler neticesinde meydana gelen artışların etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

4.5.4. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 Yılları Arası Bağımlı Nüfus Kapsamında Olan Kişilerin Analiz Verileri

Sosyal güvenlik mevzuatı açısından bağımlı nüfus kavramı sosyal sigortalar tekniği bakımından aktif olarak 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında çalışanlar ile bu çalışmalar sonucunda yasalarda öngörülen şartları yerine getirmek şartıyla aylık ve gelir alan bireyle üzerinde sağlık güvencesini alan kişiler ile hak sahipleri olan baba-anne, eş ve çocuklar olmak üzere sosyal güvenlik kapsamında faydalanan kişilerdir (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Md. 3).

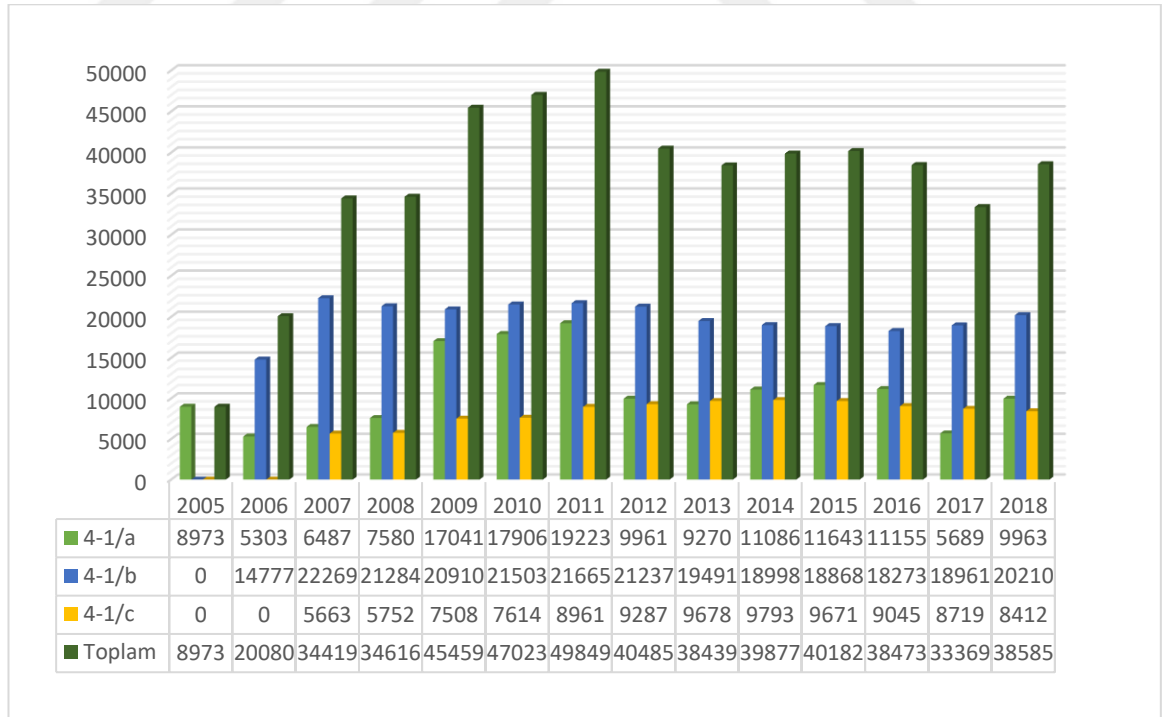
Bağımlı nüfus kapsamındaki kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U testiyle test edilmiştir. Yapılan teste ait sonuçlar aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 5. Bağımlı nüfus kapsamına Mann Whitney U testi sonuçları

Değişken	Dönem	Z Değeri	Anlamlılık Düzeyi	Sıra Ortalaması
Bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler	Öncesi	-0,192	0,848	7,29
	Sonrası			7,71

Yukarıda elde edilen tablonun üçüncü sütunundaki anlamlılık düzeyi değeri 0,05'den büyük olduğundan H_3 hipotezi kabul edilebilir. Yani, bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazladır. Ancak bu fazlalık istatistiksel olarak göz ardı edilebilir bir farktır.

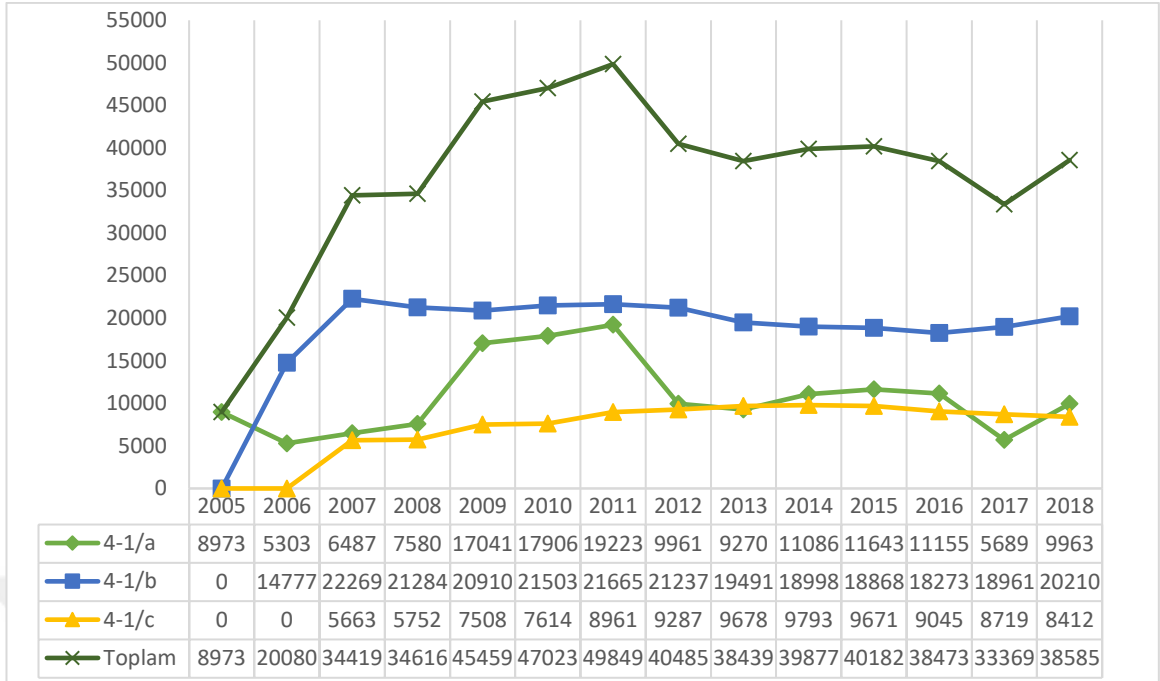
Sosyal güvenlik kapsamında 2005-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde bağımlı nüfusun 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüleri kapsamında bulunan kişilerin sayısal verileri Şekil 33'te gösterilmiştir.

Şekil 33. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamında olan kişilerin analiz verileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerinin yer aldığı Şekil 33 incelendiğinden; 2005 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 8973 kişi, 2006 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 20080 kişi, 2007 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 34419 kişi, 2008 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 34616 kişi, 2009 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 45459 kişi, 2010 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 4723 kişi, 2011 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 49849 kişi, 2012 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 40485 kişi, 2013 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 38439 kişi, 2014 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 39877 kişi, 2015 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 40182 kişi, 2016 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 38473 kişi, 2017 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 33369 kişi, 2018 yılında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında toplamda 38585 kişi, sosyal güvenlik kapsamında faydalanan bağımlı nüfus olarak görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bilgileri, 2019).

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfus kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri Şekil 34'te gösterilmiştir.

Şekil 34. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamında olan kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verileri ve doğru eğrileri Şekil 33 ve 34' incelendiğinde; 2005 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 8973 kişi, 2006 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 5303 kişi, 2007 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 6487 kişi, 2008 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 7580 kişi, 2009 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 17041 kişi, 2010 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 17906 kişi, 2011 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 19223 kişi, 2012 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 9961 kişi, 2013 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 9270 kişi, 2014 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 11086 kişi, 2015 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 11643 kişi, 2016 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 11155 kişi, 2017 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 5689 kişi, 2018 yılında 4-1/a sigortalılık statüsünde 9963 kişi, sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfus olarak görülmektedir.

4-1/ a sigortalılık statüsü; kapsamında bağımlı sigortalılık statüsü kapsamında çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri incelendiğinde; 2006-2011, 2013-2015 ve 2017-2018 yılları arasında bağımlı çalışan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2005-2006, 2011-2013 ve 2015-2017 yılları arasında bağımlı çalışan kişilerin

sayısal verilerinde azalışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/b statüsünde bağımlı nüfusun sayısal verilerine ilişkin Şekil 33 ve 34 incelendiğinde; 2005 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde bağımlı nüfusun sayısal verilerine kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda elde edilemediğinden 0 (sıfır) olarak gösterilmiştir. 2006 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 14777 kişi, 2007 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 22269 kişi, 2008 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 21284 kişi, 2009 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 20910 kişi, 2010 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 21503 kişi, 2011 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 21665 kişi, 2012 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 21237 kişi, 2013 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 1949 kişi, 2014 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 18998 kişi, 2015 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 18868 kişi, 2016 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 18273 kişi, 2017 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 189618 kişi, 2018 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde 20210 kişi, sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfus olarak görülmektedir.

4-1/ b sigortalılık statüsü; kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerine ilişkin doğru eğrilesi incelendiğinde; 2005 yılında 4-1/b sigortalılık statüsünde bağımlı nüfusun sayısal verilerine kaynak taraması ve doküman veri incelemesi sonucunda elde edilemediğinden 0 (sıfır) olarak gösterildiğinden buna ilişkin doğru eğrisi yatay eksene çakışık olduğu, 2006-2007, 2009-2011 ve 2016-2018 yılları arasında bağımlı çalışan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2007-2009 ve 2011-2016 yılları arasındaki sayısal verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında 4-1/c statüsünde bağımlı nüfusun sayısal verilerine ilişkin Şekil 33 ve 34 incelendiğinde; 2005 ve 2006 yılları verilerine kaynak taraması ve istatistiki verilerden ulaşamadığından şekillerde 0 (sıfır) gösterilmiştir. 2007 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 5663 kişi, 2008 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 5752 kişi, 2009 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 7508 kişi, 2010 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 7614 kişi, 2011 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 8961 kişi, 2012 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 9287 kişi, 2013 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 9678 kişi, 2014 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 9793 kişi, 2015 yılında 4-1/c sigortalılık

statüsünde 9671 kişi, 2016 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 9045 kişi, 2017 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 8719 kişi, 2018 yılında 4-1/c sigortalılık statüsünde 8412 kişi, Sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfus olarak görülmektedir.

4-1/c sigortalılık statüsü; kapsamında bağımlı nüfusun sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisi incelendiğinde 2005-2006 yılları arasında sayısal veriler kaynak taraması ve istatistik verilerden elde edilemediğinden 0 (sıfır) olarak gösterildiğinden e buna ilişkin doğru eğrisi yatay eksene çakışık olduğu, 2007-2014 yılları arasında bağımlı nüfusun sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı 2014-2018 yılları arasında bağımlı nüfus sayısal verilerden ise azalışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaştığı görülmektedir.

Bağımlı nüfusun sayısal verilerinin yer aldığı Şekil 33 ve 34 incelendiğinde 4-1/a sigortalılık statüsüne bağımlı kişilerin sayısal verilerinde 2008 yılı ile 2009 yılları arasında büyük bir artışın olduğu görülmektedir. Sosyal güvenlik reformunun zorunlu Genel Sağlık Sigortasına ilişkin olan maddeleri hariç diğerleri 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4'üncü maddesi 1'inci fıkrası 4-1/a kapsamında yer alan aktif çalışanların Genel Sağlık Sigortası kapsamına alındığı ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik alanında değişimin olduğu dönemin 2008-2009 yılları arasında olması ve söz konusu olan sosyal güvenlik reformu kapsamında sigortalılık statülerinin yeniden belirlenmesi, belirlenen bu statüler arasında geçişlerin olması, 18 yaşı altı tüm bireylerin ayrıca Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmasından ve sosyal güvenlik kapsamında yer alan diğer kurumlardan faydalanan bireylerinin de Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında bu sigortalılık statüsünden kabul edilmesinden dolayı olabileceği düşünülmektedir.

2005-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında bağımlı nüfus verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 33 ve 34 üzerinde yer alan verilere göre bağımlı nüfus kapsamındaki kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U testiyle test edilmiş ve yapılan test sonucunda Tablo 5'in üçüncü sütunundaki anlamlılık düzeyi değeri 0,05'den büyük olduğundan H_3 hipotezi kabul edilebilir olduğundan bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmamaktadır. Sıra ortalaması sütununa göre de 2012-2018 yılları arasında bağımlı nüfus kapsamındaki kişi sayısının 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazla olduğu, ancak bu fazlalık istatistiksel olarak göz ardı edilebilir bir fark olduğundan, sosyal güvenlik reformunun bağımlı nüfus açısından reform öncesi ve sonrasında herhangi bir farklılık yaratmadığı şeklinde özetlenebilir.

4.5.5. Ardahan İli Ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kapsamında 2005-2018 arası Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Bulunan Kişilerin Analizi

Sosyal güvenlik kapsamı dâhilinde aktif, pasif çalışan (sigortalı) ve bağımlı nüfus dışında kalan kişilerin aylık gelirleri hane halkı içerisindeki payları yasalarca belirlenen miktarın asgari ücretin 1/3'ünden az olan Türk vatandaşlar Yeşil Kart kapsamına dâhil edilmiş, bu kişilerin tedavi ve sağlık giderleri Yeşil Kart uygulaması kapsamında Devlet tarafından finanse edilmektedir.

Sosyal güvenlik yasal reformu olan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası yasal düzenlemesinin 01.01.2012 tarihinde Genel Sağlık Sigortasına ilişkin olan tüm düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle beraber Yeşil Kart uygulaması yerini Genel Sağlık Sigortası'na bırakmıştır.

Genel Sağlık Sigortası düzenlemesinin 01.01.2012 yılında yürürlüğe girmesiyle ve bu tarihten sonra Yeşil Kart uygulanması olmayacağından dolayı çalışmanın bu kısmında geçen 2005-2018 yılı arasındaki verilerin 2005-2011 yılları arası dönemin Yeşil Kart kapsamı, 2012-2018 arasındaki verilerin ise Sosyal Güvenlik kapsamından aktif, pasif ve bağımlı nüfus kapsamında olmayan Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan sayısal verileri olarak sınıflandırılmıştır.

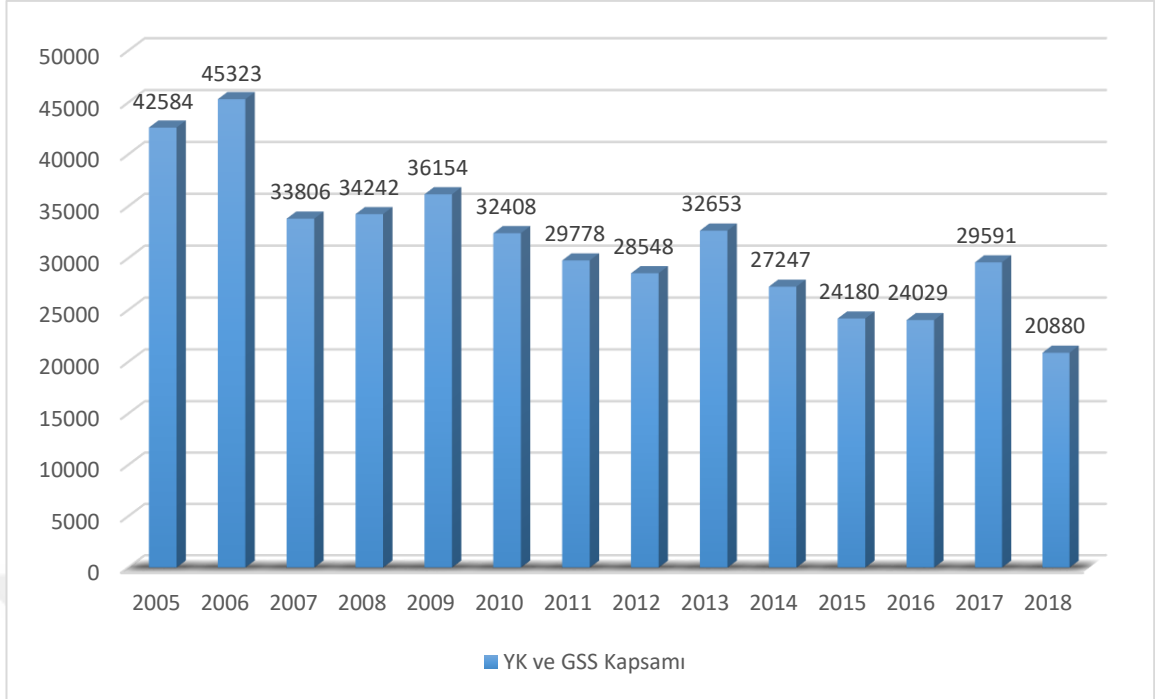
Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t testiyle test edilmiştir. Yapılan teste ait sonuçlar aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 6. Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası'na ait bağımsız örneklem t testi sonuçları

Değişken	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi	Ortalama Farkı
Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler	3,691	0,003	9595,286

Tablo 6'da elde edilen ve tablonun ikinci sütunundaki değer 0,05'den küçük olduğundan H_4 hipotezi reddedilmiştir. Yani, Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ortalama farkı sütununa göre 2005-2011 yılları arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişi sayısı 2012-2018 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından yaklaşık 9595 kişi daha fazladır. Buna göre, sosyal güvenlik reformunun Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2005-2011 yılları reform öncesi dönemde Yeşil Kart kapsamındaki bireylerin sayısal verilerinin 2012-2018 yılları reform sonrasındaki döneme göre daha fazla olması, reform öncesinde Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilerin sayıca fazla olması ve sonuçları bakımından etkili olduğu görülmektedir.

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin analizine ilişkin veriler Şekil 35'te gösterilmiştir.

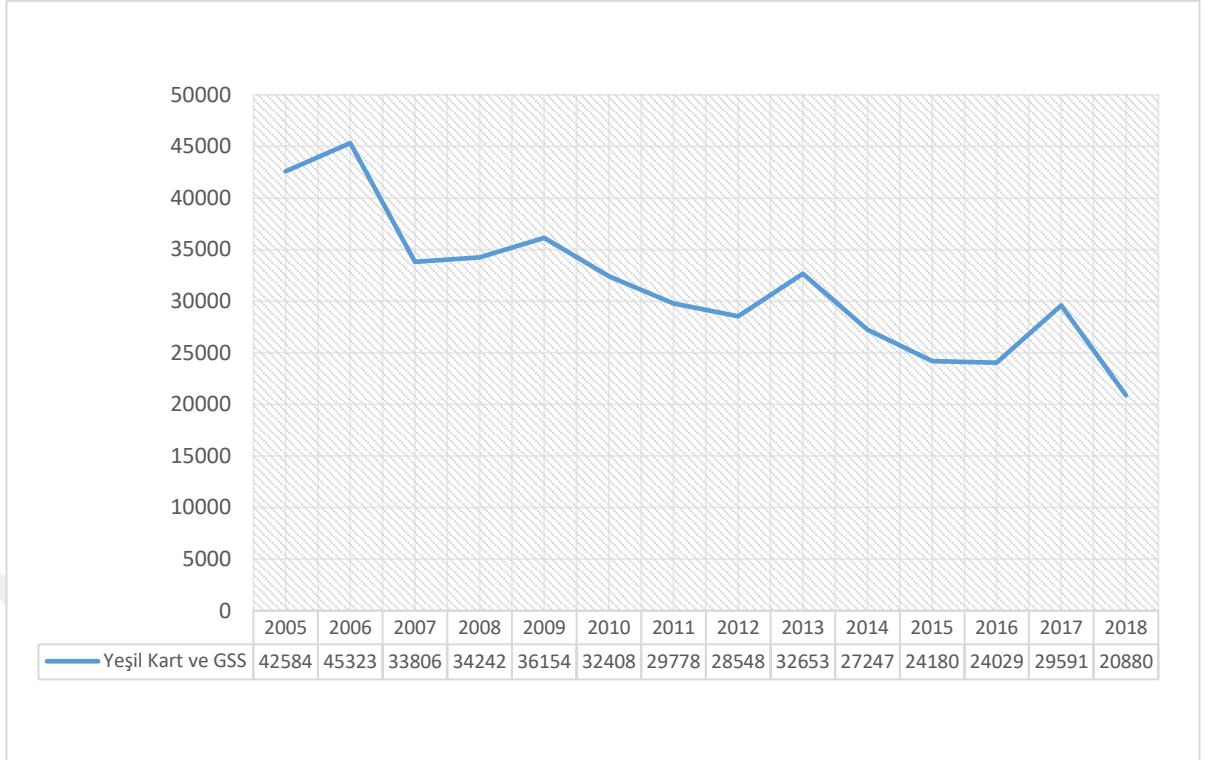

Şekil 35. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin analiz verileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin analizine ilişkin verilerin yer aldığı Şekil 35 incelendiğinde; 2005-2011 yılları arasında; 2005 yılında 42584 kişi, 2006 yılında 45323 kişi, 2007 yılında 33806 kişi, 2008 yılında 34242 kişi, 2009 yılında 36154 kişi, 2010 yılında 32408 kişi, 2011 yılında 29778 kişinin Yeşil Kart kapsamında olduğu görülmektedir.

2012-2018 Yılları arasında 2012 yılında 28548 kişi, 2013 yılında 32653 kişi, 2014 yılında 27247 kişi, 2015 yılında 24180 kişi, 2016 yılında 24029 kişi, 2017 yılında 29591 kişi ve 2018 yılında 20880 kişinin Genel Sağlık Sigortası kapsamında olduğu görülmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bilgileri, 2019).

2005-2018 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrileri Şekil 36'da gösterilmiştir.

Şekil 36. Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 arasında bulunan Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kişilerin analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri

2005-2018 Yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 35 ve 36 incelendiğinde; 2005-2006, 2007-2009, 2012-2013 ve 2016-2017 yılları arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerinde artışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksenden uzaklaştığı, 2006-2007, 2009-2012, 2013-2016 ve 2017-2018 yılları arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerinde azalışlar meydana geldiği, bu verilere bağlı olarak doğru eğrisinin yatay eksene yaklaştığı görülmektedir

2005-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kişilerin verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 35 ve 36 üzerinde yer alan verilere göre Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem

t testiyle test edilmiş ve yapılan test sonucunda Tablo 6'nın ikinci sütunundaki değer 0,05'den küçük olduğundan H_4 hipotezi reddedilmiştir.

Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ortalama farkı sütununa göre 2005-2011 yılları arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler kapsamındaki kişi sayısı 2012-2018 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından yaklaşık 9595 kişi daha fazla olduğu görülmektedir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu ile Türk Sosyal Güvenlik sistemine giren yeni uygulamalardan biri de Genel Sağlık Sigortasıdır. Reform yasasıyla birlikte yasal düzenlemenin 4'üncü maddesi 1'fıkrası kapsamında 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c sigortalılık statüsünde ve pasif çalışanlar (sigortalılar) ile bağlı nüfus dışındaki kişilerin Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması zorunluluk haline getirilmiştir. Zorunlu olarak kapsama alınacak bireylerden gelir testinin yapılması aranılacak olan koşulların başında gelmektedir.

Kişilerin Genel Sağlık Sigortası kapsamında prim ödeyip ödeyemeyeceklerinin tespiti için gelir testi yaptırması, bu test testin sonucunda, kişilerin tüm harcamaları ile bunlara bağlı olarak oluşan hakları da dikkate alınmak Kurumca belirlenecek birtakım ölçüm metotları verileri esas alınarak tespit edilecek aile içindeki birey başına düşen aylık gelir tutarı asgari ücretin üçte birinden fazla olan kişilerin Genel Sağlık Sigortası primini kendileri tarafından, kişi başına düşen aylık gelir tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan kişilerin Genel Sağlık Sigortası primi ise Devlet tarafından karşılanması reform ile gelen uygulanmalardandır. 2005-2011 yılları reform öncesi dönemde Yeşil Kart kapsamındaki bireylerin sayısal verilerinin 2012-2018 yılları reform sonrasındaki döneme göre daha fazla olması, reform öncesinde Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilerin sayıca fazla olması ve bunların sağlık giderlerine ilişkin yardımları Devlet tarafından karşılanması, reform sonrası dönemde ise Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin sayısal olarak daha az olması ve bu kişiler içerisinde Şekil 23 ve 24'te görüleceği üzere Genel Sağlık Sigortası primleri Devlet tarafından ödenecek kişilerin sayısal olarak daha az olması sosyal güvenlik reform yasasının Devlet tarafından karşılanacak olan Genel Sağlık Sigortası primleri açısından etkinliğinin olduğunu göstermektedir.

4.5.6. Ardahan İl Nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamında, 2005-2018 Yılları Arasında Bulunan Tüm Kişiler ile Sosyal Güvenlik Genel Sağlık Sigortası Etkinliğinin Genel Analiz Verileri

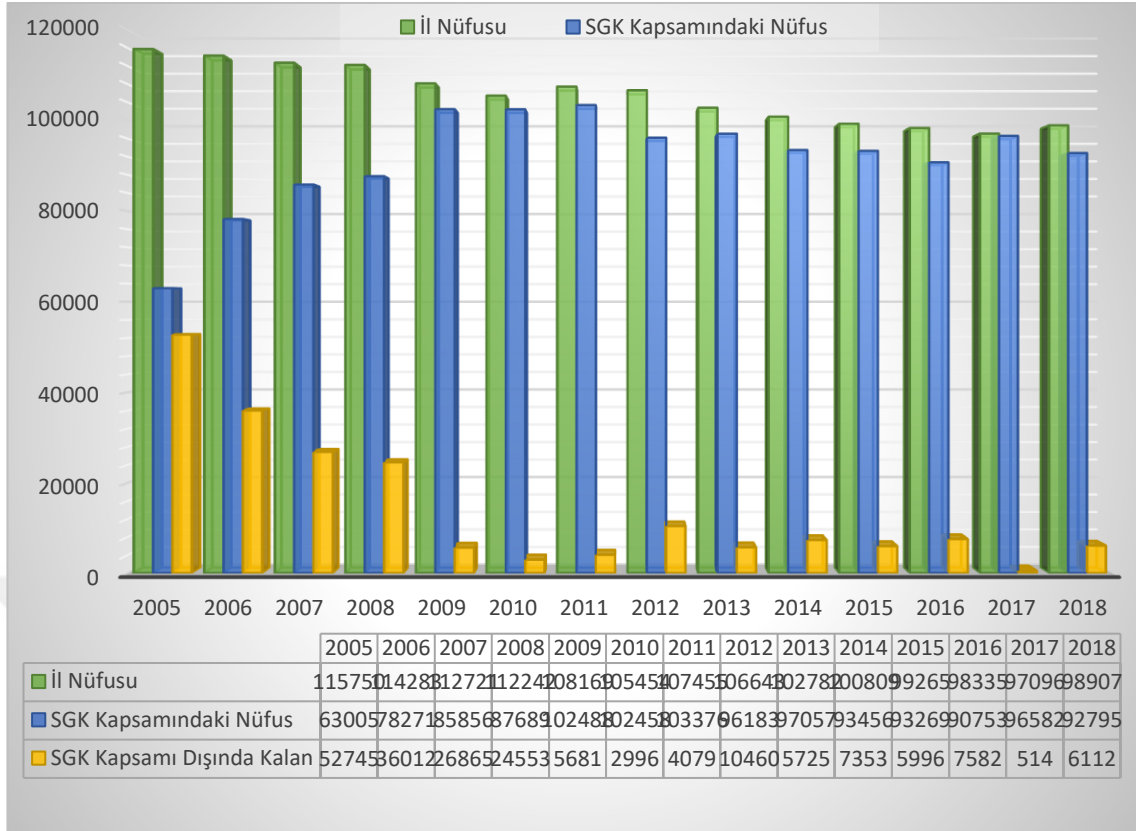
Sosyal güvenlik kapsamında yer alan tüm kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U testiyle test edilmiştir. Yapılan teste ait sonuçlar aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 7. Sosyal güvenlik kapsamındaki yer alan toplam kişiler ait Mann Whitney U testi sonuçları

Değişken	Dönem	Z Değeri	Anlamlılık Düzeyi	Sıra Ortalaması
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Yer Alan Toplam Kişiler	Öncesi			7,00
	Sonrası	-0,447	0,710	8,00

Yukarıda elde edilen tablonun üçüncü sütunundaki anlamlılık düzeyi değeri 0,05'den büyük olduğundan H_5 hipotezi kabul edilebilir. Yani, sosyal güvenlik kapsamındaki kişiler açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında tüm sosyal güvenlik kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazladır. Ancak bu fazlalık istatistiksel olarak göz ardı edilebilir bir farktır. Bu bakımdan sosyal güvenlik yasal reformun sosyal güvenlik kapsamında 2012-2018 yılları dönemine ilişkin sayısal verilerinin 2005-2001 yılları dönemine ilişkin sayısal verilerden fazla olması ve bu fazlalığın istatistiksel olarak göz ardı edilir olması reformun sosyal güvenlik kapsamından sayısal veri olarak herhangi bir etkinliğinden görülmemektedir.

Sosyal güvenlik kapsamında Ardahan ili ölçeğinde 2005-2018 yılları arasında toplam nüfus ile toplam nüfus içerisinde sosyal güvenlik kapsamında aktif, pasif, bağımlı nüfus, Yeşil Kart (2005-2011 yılları arası) ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişiler ile sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilerin sayısal verileri Şekil 37'de gösterilmiştir.

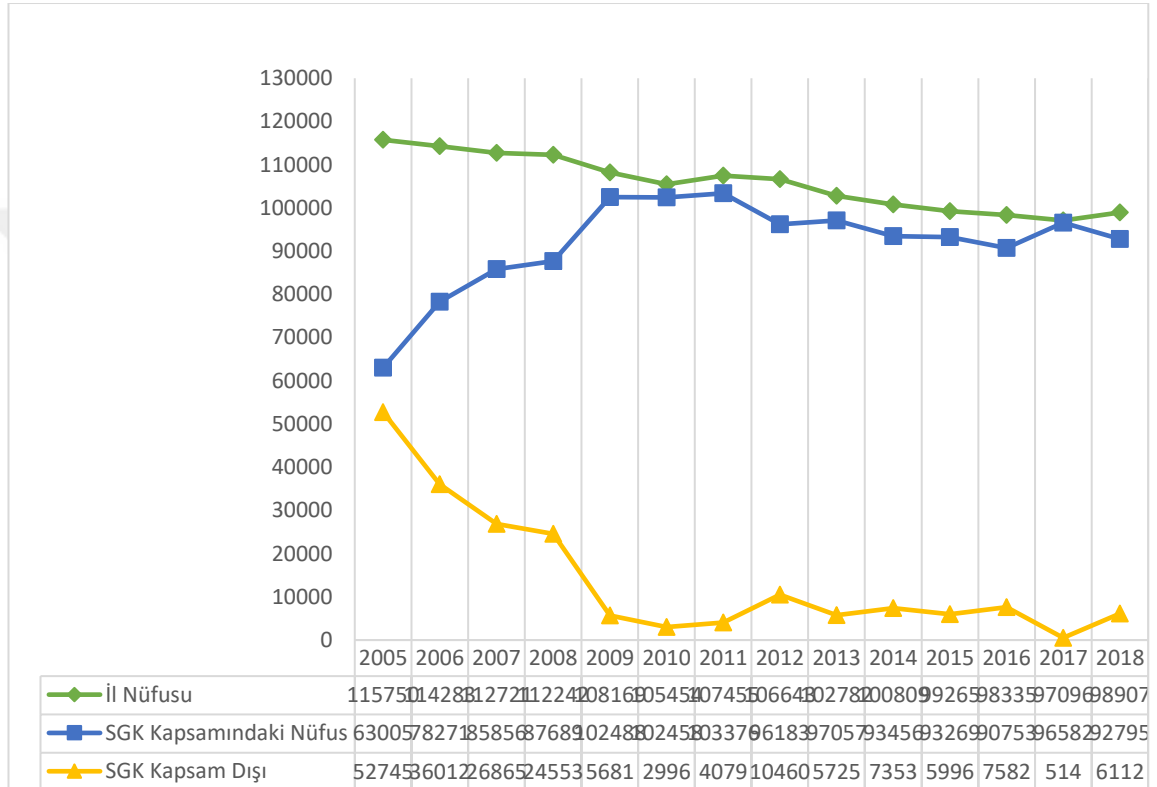
Şekil 37. Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bulunan kişiler ve Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamının genel analiz verileri

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde il nüfusu ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin sayısal verilerin yer aldığı Şekil 37 incelendiğinde; 2005 yılında toplam 63005 kişi, 2006 yılında toplam 78271 kişi, 2007 yılında toplam 85856 kişi, 2008 yılında toplam 87689 kişi, 2009 yılında toplam 102488 kişi, 2010 yılında toplam 102458 kişi, 2011 yılında toplam 103376 kişi, 2012 yılında toplam 96183 kişi, 2013 yılında toplam 97057 kişi, 2014 yılında toplam 93456 kişi, 2015 yılında toplam 93269 kişi, 2016 yılında toplam 90753 kişi, 2017 yılında toplam 96582 kişi, 2018 yılında toplam 92795 kişi, Sosyal Sigortalar ve Sosyal Güvenlik kapsamında yer aldığı görülmektedir.

2005-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 37 incelendiğinde; 2005 yılında toplam 52745 kişi, 2006 yılında toplam 36012 kişi, 2007 yılında toplam 26865 kişi, 2008 yılında toplam 24553 kişi, 2009 yılında toplam 5681 kişi, 2010 yılında toplam 2996 kişi, 2011 yılında

toplam 4079 kişi, 2012 yılında toplam 10460 kişi, 2013 yılında toplam 5725 kişi, 2014 yılında toplam 7353 kişi, 2015 yılında toplam 5996 kişi, 2016 yılında toplam 7582 kişi, 2017 yılında toplam 514 kişi, 2018 yılında toplam 6112 kişi, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamı dışında kaldığı görülmektedir.

2005-2018 Yılları arası Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alanlara ilişkin sayısal veri doğru eğrileri Şekil 38’de gösterilmiştir.

Şekil 38.Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında 2005-2018 yılları arasında bulunan kişiler ve Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamının genel analiz verilerine ilişkin doğru eğrileri

2005-2018 Yılları arası Ardahan il nüfusu ile Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası bulunan kişilerin verilerine ilişkin doğru eğrilerine ait Şekil 38 incelendiğinde; 2005 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 63005 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 54,43'üne karşılık geldiği, 2006 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 78271 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 68,48'e karşılık geldiği, 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 85856 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 76,16'ya karşılık geldiği, 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 87689 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 78,12' ye karşılık geldiği, 2009 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam

102488 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 94,74'e karşılık geldiği, 2010 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 102458 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 97,15'e karşılık geldiği, 2011 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 103376 k kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 96,20'ye karşılık geldiği, 2012 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 96183 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 90,19'una karşılık geldiği, 2013 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 97057 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 94,42'ye karşılık geldiği, 2014 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 93456 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 92,70'e karşılık geldiği, 2015 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 93269 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 93,95'e karşılık geldiği, 2016 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 90753 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 92,28'e karşılık geldiği, 2017 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 96582 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 99,47'ye karşılık geldiği, 2018 yılında sosyal güvenlik kapsamında toplam 92795 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 93,82'ye karşılık geldiği görülmektedir.

2005-2018 yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilerin sayısal verilerine ilişkin Şekil 38 incelendiğinde;

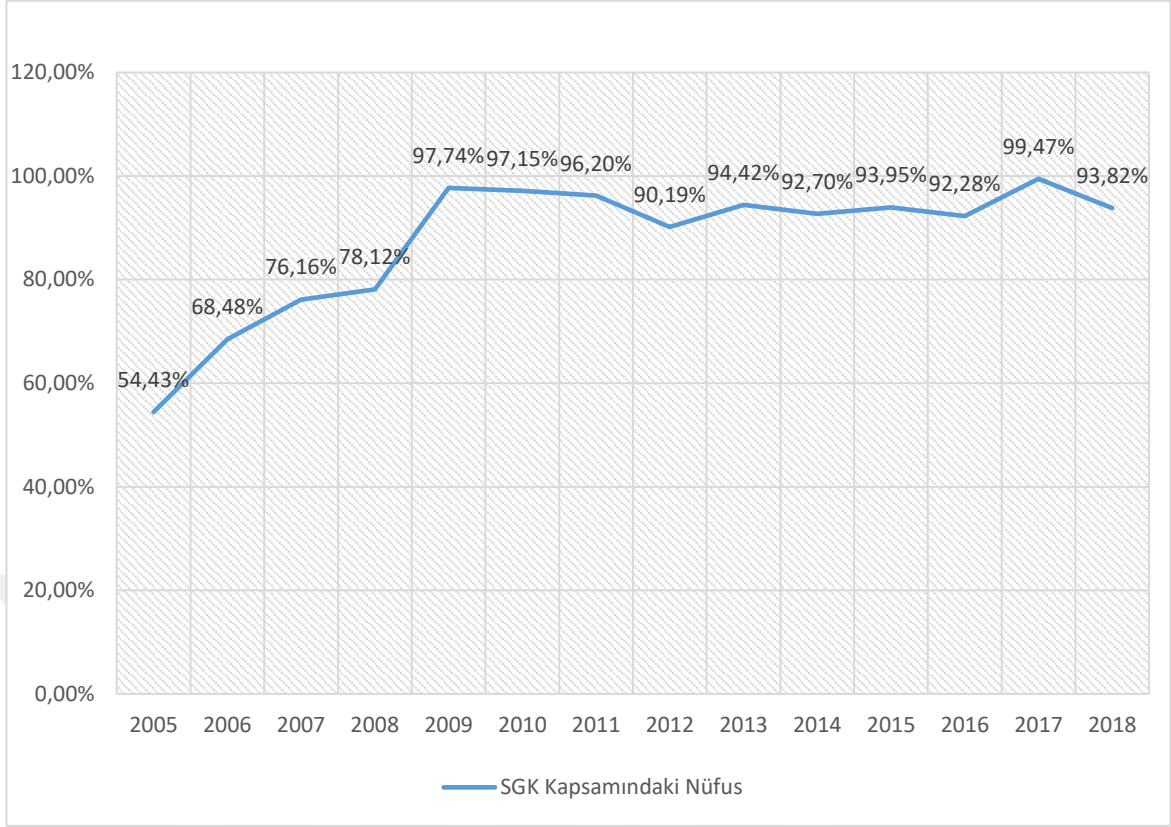
2005 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 52745 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 45,57'ye karşılık geldiği, 2006 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 36012 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 31,52'ye karşılık geldiği, 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 26865 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 23,88 'ye karşılık geldiği, 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 24553 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 21,88' ye karşılık geldiği, 2009 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 5,26'ya karşılık geldiği, 2010 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 2996 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 2,85'e karşılık geldiği, 2011 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 4079 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 3,80'e karşılık geldiği, 2012 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 10460 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 9,81'e karşılık geldiği, 2013 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 5725 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 5,58'e karşılık geldiği, 2014 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 7353 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 7,30'a karşılık geldiği, 2015 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 5996 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 6,05'e karşılık geldiği, 2016 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 7582 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 7,72'ye karşılık geldiği, 2017 yılında

sosyal güvenlik kapsamı dışında 514 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 0,53'e karşılık geldiği, 2018 yılında sosyal güvenlik kapsamı dışında 6112 kişi olduğu, ilin toplam nüfusunun % 6,18'e karşılık geldiği görülmektedir.

Çalışma kapsamında kaynak taraması, doküman veri incelemesi, kitaplardan ve makalelerden toplanan verilerden Emekli Sandığı (ES) kapsamında 2005-2006 yıllarına ait aktif, pasif çalışan (sigortalılar) bağımlı nüfus, 2022 sayılı Yasa kapsamında aylık alanlar, 2005 yılında Bağ-Kur kapsamında ağımlı nüfus verilerine ulaşılmadığında çalışmada yer almamıştır.

2005-2018 yılları arası Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında Genel Sağlık Sigortası verileri ve doğru eğrilerinin yer aldığı Şekil 37 ve 38 üzerinde yer alan verilere göre sosyal güvenlik kapsamındaki kişilerin 2005-2011 yılları arasındaki kişi sayısı ile 2012-2018 yılları arasındaki kişi sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann Whitney U testiyle test edilmiş Tablo 7'nin üçüncü sütunundaki anlamlılık düzeyi değeri 0,05'den büyük olduğundan H_0 hipotezi kabul edilebilir olduğu, tüm kapsamdaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında tüm Sosyal Güvenlik kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazladır. Ancak bu fazlalık istatistiksel olarak göz ardı edilebilir bir fark olduğundan sosyal güvenlik yasal reformun sosyal güvenlik kapsamında 2012-2018 yılları dönemine ilişkin sayısal verilerinin 2005-2011 yılları dönemine ilişkin sayısal verilerden fazla olması ve bu fazlalığın istatistiksel olarak göz ardı edilir olması Ardahan ili ölçeğinde reformun sosyal güvenlik kapsamında bulunan kişilerin toplam sayısal veri açısından genel açıdan herhangi bir etkinliğini görülmemektedir. Ancak sosyal güvenlik reformunun Ardahan ili ölçeğinde aktif çalışan (sigortalılar) nüfus üzerinde sayısal olarak önemli bir artış sağladığı, Yeşil Kart kullanan nüfus üzerinde sayısal olarak önemli ölçüde bir azalış sağladığı tespit edilmiş, bununla beraber Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu Genel Sağlık Sigortası kapsamında değerlendirildiğinde Ardahan ili ölçeğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı düşünülmektedir.

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik kapsamında yer alan nüfusun il nüfusuna olan yüzdesel oranlarına ilişkin sayısal verileri Şekil 39'da gösterilmiştir.

Şekil 39. Ardahan ili ölçeğinde 2005-2018 yılları arasında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında yer alan nüfusun il nüfusuna yüzdesel oranları

2005-2018 Yılları arasında Ardahan ili ölçeğinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında yer alan nüfusun il nüfusuna olan yüzdesel oranlarına ilişkin sayısal verilerinin yer aldığı Şekil 39 incelendiğinde; 01.10.2008 tarihinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası'nın kısmen ve 01.01.2012 tarihinde ise tamamen yürürlüğe girmesiyle beraber, il nüfusunun tamamına yakını sosyal güvenlik kapsamında yer aldığı, sosyal güvenlik kapsamına alınan kişi sayısının 2005-2009 yılları arasındaki sayısal verilerinden artışların yaşandığı ve doğru eğrisinin yatay eksenden hızla uzaklaştığı, 2009-2018 yılları arasında ise birtakım inişler ve çıkışların meydana geldiği buna bağlı olarak doğru eğrisinin de yatay eksene yaklaşım ve yatay eksenden uzaklaştığı görülmektedir.

4.6. Ardahan İli Ölçeğinde 2005-2018 Yılları Arasında Sosyal Güvenlik Kapsamının Genel Bir Değerlendirilmesi

Türkiye’de sosyal güvenlik süreci incelendiğinde sosyal güvenlik alanından Osmanlı’dan günümüz Türkiye’sine kadar farklı şekillerde pek çok yasal düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Yapılan yasal düzenlemelerin en kapsamlısı Türkiye’de sosyal güvenlik alanında bir bütünsellik sağlayan ve bir kısmının 01.10.2008 tarihinde diğer kısmının ise 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası yasasıdır.

Sosyal güvenlik yasal düzenlemesinin tamamının 01.01.2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle ele alınan bu çalışmada Ardahan ili ölçeğinde sosyal güvenlik reformu iki kısma ayrılarak 2005-2011 reform öncesi ve 2012-2018 reform sonrası olmak üzere ikişer dönem halinde incelenerek yasal reformun kapsamı ve etkinliği bakımından analizi yapıldı.

Sosyal güvenlik yasal reformu öncesine ilişkin dönem olan 2005-2011 yılları arasında sosyal güvenlik alanında birden fazla sosyal güvenlik kurumunun varlığı, sosyal güvenlik alanında standart ve bütünsel bir sosyal güvenlik yapısından uzak olduğunu göstermektedir.

2006 yılında Türkiye’de bulunan sosyal güvenlik kurumlarının idari ve teşkilat yapıları 5502 sayılı yasal düzenlemesiyle birleştirilmesine müteakip sosyal güvenlik iş ve işlemlerini yerine getiren idari yapılar tek çatı altında toplatılarak bu alanda norm birliği sağlanmış ve sosyal güvenlik alanında ilgili kişilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin yasal düzenlemeler ise 01.10.2008 ile 01.01.2012 tarihlerinde yürürlüğe giren düzenlemelerle neticelendiği görülmektedir.

Çalışmanın içerisinde 2005-2011 ile 2012-2018 yılları arası iki dönem halinde Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında bulunan Ardahan ili nüfusunun analizi aktif, pasif çalışanlar (sigortalılar), bağımlı nüfus ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası bakımında dört ana başlık altında şekil ve tablolardan yer alan verilerin birtakım testlere tabi tutularak analizleri yorumlandı.

2005-2011 Yılları arasında aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalı) analizlerinde bu sigortalılık statüsü kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerinde

büyük artış ve azalışların meydana gelmediği, bu kapsamda yer alan kişilerin verilerine ilişkin doğru eğrilerinde büyük değişimlerin olmadığı görülmektedir.

Bağımlı nüfus ile Yeşil Kart kapsamında yer alan kişilerin doğru eğrilerinde ise 2005-2007 yılları arasında sayısal verilerinin giderek birbirlerine yaklaşmasından dolayı farklarının azaldığı, 2007-2008 yılları arasında ise doğru eğrilerinin çakışık olmaya yakın olduğu, 2008-2011 arasında bu kapsamlarda yer alan kişilerin sayısal verilerinde meydana gelen artış ve azalışlara bağlı olarak doğru eğrileri arasındaki makasın açıldığı görülmektedir.

2012-2018 Yılları arasında aktif ve pasif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalı) analizlerinde bu sigortalılık statüsü kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerinde 2012-2018 yılları arasında aktif sigortalılık statüsü kapsamında çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal verilerinde bu dönemde 2012 yılından başlamak üzere meydana gelen büyük artışlardan dolayı bu kapsamda aktif çalışanlara (sigortalı) ait doğru eğrisinde bir önceki döneme göre daha büyük değişimler olduğu görülmektedir.

Pasif nüfus kapsamında 2012-2018 yılları arasında yer alan kişilerin doğru eğrisinin analizinde bu kapsamda yer alan kişilerin sayısal verilerinde büyük bir artış ve azalışlarının meydana gelmediği buna bağlı olarak bu sigortalık statüsü kapsamında yer alan kişilerin sayısal verilerine ilişkin doğru eğrisinde da büyük değişimlerin olmadığı, ancak bu kapsamda yer alan kişilerin sayısal verilerinde az da olsa artışlar meydana geldiği görülmektedir.

Bağımlı nüfus kapsamında 2012-2018 yılları arasında yer alan kişilerin doğru eğrisi analizlerinde bu kapsamda yer alanların sayısal verilerinde birinci dönem olan reform öncesinde büyük artış ve azalışların meydana geldiği, 2008-2012 yılları arasında en yüksek seviyelerde olduğu buna bağlı olarak doğru eğrisinde büyük değişimlerin olduğu görülmektedir.

Genel Sağlık Sigortası kapsamında yer alan kişilerin doğru eğrisi analizlerinde reform sonrası dönem olan 2012-2018 yılları arasında sayısal olarak yer alan kişilerin reform öncesi döneme göre daha düşük olduğu ve reform öncesi dönemde Yeşil Kart Kullanıcı sayısının daha fazla olduğu, bu kapsama ait olan doğru eğrisinde zaman içerisinde büyük kırılmaların olduğu görülmektedir.

Çalışmada “Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi: Ardahan Örneği” kapsamında Genel Sağlık Sigortası uygulamasının

reform sonrasında etkisinin istenilen düzeyde olup olmadığı konusu araştırılarak Genel Sağlık Sigortası'nın sosyal güvenlik reformu neticesinde reform öncesi yıllara göre beklenen düzeyde gerçekleşip gerçekleşmediği çerçevesinde;

H₁: Aktif çalışanlar (sigortalılar) açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₂: Pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₃: Bağımlı nüfus kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₄: Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₅: Sosyal Güvenlik kapsamındaki yer alan toplam kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Hipotezleri oluşturularak çalışma kapsamında yer alan nicel veriler esas alınarak 2005-2011 yılları arasındaki veriler ile 2012-2018 yılları arasındaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı bir takım test yöntemleri kullanılarak tespit edilmeye çalışıldı. Yapılan testler sonucunda sosyal güvenlik kapsamında Ardahan ili ölçeğinde; *Aktif Çalışanlar (sigortalılar)*; açısından yapılan testler sonucunda H₁ hipotezin reddedildiği reformun aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalılar) açısından sayısal olarak etkin olduğu ve aktif sigortalılık statüsünde çalışanların (sigortalı) sayısal olarak artmasından dolayı olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Aktif çalışanların (sigortalılar) kapsamı irdelendiğinde bu kapsamda yer alan 4-1/a sigortalılık statüsünde aktif çalışan (sigortalılar) kişiler genelde 4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında birtakım meslekleri icra edenlerin yanında çalışabileceği varsayıldığında çalışma içerisinde yer verilen nicel verilerden anlaşılacağı üzere 2005-2018 yılları arasında 4-1/b kapsamında yer alanların sayısal verilerinde büyük artışların görülmediği buna karşılık 4-1/a sigortalılık statüsü kapsamında sayısal verilerinde büyük artışların meydana gelmesi reform yasasının bu açıdan etkili olabileceğini göstermektedir. Reform yasası öncesinde Yeşil Kart uygulaması kapsamında olanların sağlık giderleri Devlet tarafında karşılanması ve bu kişilerin Yeşil Kart uygulamasından faydalanarak zorunlu olarak aktif çalışan (sigortalı) olmaktan kaçınmaları, Sosyal Güvenlik kapsamı dışında kalmalarına sebep olmakta, sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışmanın sosyal

güvenliğin gelir kaleminden olan prim tahsilatların ve dolaylı olarak alınabilecek vergilerin azalmasına neden olmakta, ayrıca sosyal güvenlik kapsamı dışında kalanların sağlık giderleri de Devlet tarafından karşılanmaktaydı. Genel Sağlık Sigortası'nın zorunlu oluşu, kişilerin gelir testini yaptırmaları zorunluluğunu getirilmesi, testin sonucunda bireyin aile içindeki geliri yasalarca belirlenen düzeyin üstünde olması halinde Genel Sağlık Sigortası priminin alınması zorunluluğu, sosyal güvenlik kapsamı dışından çalışanların, aktif çalışan (sigortalı) kapsamında çalışmaya mecbur edilmesi ve bu kişilerin kapsama alınmasıyla reformun bu açıdan etkili olduğunu göstermektedir. Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan (sigortalı) kişilerin sayısal olarak artması bu kişilerden alınacak sigorta primleri ile dolaylı olarak alınacak vergilerin Devlet bütçesine olan katkısı, istihdam açısında olumlu birtakım katkılar sağlayacağı yönüyle bakıldığında reformun Sosyal Güvenlik kapsamında çalışanların sayısal olarak artmasında, alınacak primlerle Sosyal Güvenlik aktüerya dengesi üzerinde ve istihdama olan katkısından dolayı etkin olduğu görülmektedir.

4-1/b sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışan (sigortalılar) bireylerin ana faaliyet kapsamlarına bakıldığında özellikle bu kişilerin birtakım ticari faaliyetler içerisinde bulunan kişiler olduğu, 2005-2018 yılları arasında bu kapsamda yer alanların sayısal verilerinde meydana gelen artış ve azalmalara etki eden faktörlerin genel anlamda reformdan ziyade, daha çok ülkenin sosyal ekonomik ve ticari faktörlerden dolayı olabileceği bununla birlikte sosyal güvenliğin bütünsel bir yapıyı gerektirdiğini, bu alanda gerekli olan otomasyon sistemlerinin sağlanmasıyla kişilerin tescil kayıtlarının yapılarak kapsama dahil edilmesiyle bütünsel bir yapıya kavuşması noktasında sosyal güvenlik reformunun etkin olabileceği ancak bu kapsamdan yer alan kişilerin sayısal veri artışında etkinliğinin olmadığı görülmektedir.

4-1/c sigortalılık statüsü kapsamında aktif çalışanların (sigortalılar) Kamu Kurum ve Kuruluşlarca yerine getirilecek iş ve işlemleri yürütmekle görevli oldukları, bu kapsamda çalışan kişilerin sayısal verilerinde olabilecek artış ve azalışların reformdan ziyade Ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik durumu, yapılan kamusal hizmetlerin kapsamına vb. birçok nedenlere bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Pasifler Çalışanlar (sigortalılar); açısından yapılan testler sonucunda H₂ hipotezi reddedildiği, reform yasası öncesi ve sonrası dönemler arasında bu kapsamda yer alan bireylerin sayısal veriler arasında anlamlı bir farkın olması, oluşan bu farkın reformun

etkisiyle ilişkili olmadığı, sosyal güvenlik reformu dışında yapılan bir takım düzenlemeler neticesinde emeklilik için gerekli olan koşullardan prim gün koşulunun doldurulması bakımından yapılan yasal düzenlemelerin sosyal güvenlik kapsamında Pasif çalışanların sayısal verileri artışlarında etkisinin olabileceği düşünülmektedir

Bağımlılar nüfus açısından; yapılan testler sonucunda H₂ hipotezi reddedilmiş reform öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı, ancak; sıra ortalaması sütununa göre 2012-2018 yılları arasında pasif çalışanlar (sigortalılar) kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazla olduğu, bu anlamlı farkın Sosyal Güvenlik reformunun pasif çalışanlar (sigortalılar) açısından etkisinden ziyade reform yasası dışında sosyal güvenlik alanında yapılan bir takım düzenlemeler neticesinde meydana gelen artışların etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası; açısında yapılan testler sonucunda H₄ hipotezin reddedildiği reformun Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişiler açısından Sosyal Güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 2005-2011 yılları arasında Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki kişi sayısı 2012-2018 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazla olduğu, sosyal güvenlik reformunun Yeşil Kart ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında 2005-2011 yılları reform öncesi dönemde Yeşil Kart kapsamındaki bireylerin sayısal verilerinin 2012-2018 yılları reform sonrasındaki döneme göre daha fazla olması, reform öncesinde Yeşil Kart kapsamında bulunan kişilerin sayıca fazla olması ve sonuçları bakımından etkili olduğu görülmektedir.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu ile Türk Sosyal Güvenlik sistemin giren yeni uygulamalardan birinin Genel Sağlık Sigortası'dır. Reform yasasıyla aktif, pasif çalışanlar (sigortalılar) ile bağlı nüfus dışındaki kişiler, Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınması zorunluluk haline getirilmiş ve bu kapsamda yer alan bireyler gelir testine tabi tutulmuşlardır. Gelir testleri sonucunda kapsama alınan bireylerin Genel Sağlık Sigortası kapsamında prim ödeyip ödeyemeyeceklerinin tespiti yapılarak aylık gelir tutarı yasalarca belirlenen düzeyin üstünde olanlar, Genel Sağlık Sigortası primi kendileri tarafından karşılanması reform ile gelen uygulamalar arasındadır.

2005-2011 yılları reform öncesinde Yeşil Kart kapsamındaki bireylerin 2012-2018 yılları reform sonrasına göre daha fazla olması, reform öncesinde Yeşil Kart kapsamında

bulunan kişilerin sayıca fazla olmasıyla beraber bunların sağlık giderleri Devlet tarafından karşılanması, reform sonrası dönemde ise Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunan kişilerin sayısal olarak daha az olması ve bu kişiler için Devlet tarafından karşılanacak Genel Sağlık Sigortası primleri daha az olması sosyal güvenlik reform yasasının Devlet tarafından karşılanacak olan Genel Sağlık Sigortası primleri açısından etkinliğinin olduğunu göstermektedir.

Sosyal Güvenlik kapsamında yer alan tüm kişiler açısından; yapılan testler sonucunda H₅ hipotezi kabul edilebildiği, sosyal güvenlik kapsamındaki kişiler açısından sosyal güvenlik reformu öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı, 2012-2018 yılları arasında tüm sosyal güvenlik kapsamındaki kişi sayısı 2005-2011 yılları arasında aynı kapsamdaki kişi sayısından daha fazla olduğu ancak bu fazlalık istatistiksel olarak göz ardı edilebilir bir fark olduğu ve reformun sosyal güvenlik kapsamından sayısal veri olarak herhangi bir etkinliğinin görülmediği tespit edilmiştir.

Özetle çalışmada Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi: Ardahan İli Örneği, reformun Genel Sağlık Sigortası üzerinde etkisinin Ardahan ili örneğinde değerlendirilmesi amaçlanmış ve elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda reformun “*aktif çalışanlar (sigortalılar) ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası*” üzerinde etkili olduğu Bağ-Kur (reform sonrası 4-1/a) ve Emekli Sandığı (reform sonrası 4-1/b) kapsamında kayıtlı çalışanlar üzerinde fazla etkili olmadığının sonucuna ulaşılmıştır.

Ardahan ili örneğinde sosyal güvenlik reformunun *aktif çalışanlar (sigortalılar) ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası*” kapsamında etkili olması, aktif çalışanların sayısal verilerinde meydana gelen artışlar ve Yeşil Kart kullananların sayısal verilerinde meydana gelen azalışların sonuçları değerlendirildiğinde, Ardahan ili özelinde ve bununla beraber Türkiye genelinde birtakım olumlu sonuçlar oluşturmaktadır. Bu olumlu sonuçların başlıcaları;

Sosyal güvenliğin en büyük gelir kalemlerinden olan sigorta primleri kayıplarının azalması ve sigorta primlerinin artırılması,

Aktif çalışanlar (sigortalılar) ile Pasif çalışanlar (sigortalılar) arasında sosyal güvenliğin aktüerya dengesinin sağlanmasına,

Sosyal güvenlik kapsamında yapılacak olan giderlerin karşılanmasına bağlı olarak sosyal güvenlik açıklarının kapatılmasına,

Bireylerin sağlık güvencesinin olması sağlanarak sağlıklı bir toplum oluşmasına, sosyal güvenlik kapsamında yapılan yardımlar ile oluşan sosyal güvenlik açıklarının kapatılması için bütçeden sosyal güvenliğe yapılacak olan transferler sonucunda bütçe açıklarının azalmasına,

İşverenler ve ticari faaliyette bulunanlar ile firmalar açısından sigorta primi ödeyenlerle ödemeyenler arasında oluşabilecek haksız rekabetin nlenebilmesine,

Adil, erişilmesi kolay ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminin oluşması ve olgunlaştırılmasına,

Sosyal güvenlik kapsamında yarının Türkiye'si olan gelecek nesillere yeterli düzeyde faydalanabilmeleri için güven veren bir sosyal güvenliğin oluşmasına,

Sosyal, ekonomik ve fizyolojik risklerle karşı karşıya kalacak bireylerin ve çalışamaz hale gelenlerin birtakım yardımlar ve emeklilik haklarından daha iyi bir Şekilde istifade edebilmelerine,

Olumlu katkılarının sağlanması, çalışma hayatı içerisinde aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinde meydana gelen artışlar ile olması muhtemeldir.

Literatüre katkı sağlaması açısından Ardahan ili örneğiyle yapılan çalışmanın ülke düzeyinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası reformunun etkisinin incelenmesi ve bunun sonucunda aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinde artışların sağlanması yönelik izlenebilecek stratejilerin belirlenmesi bakımından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Sosyal devlet; kişinin refah ve huzurunu gerçekleştiren ve onu teminat altına alan birey ile toplum arasındaki dengeyi kuran ve bireylerin insanca yaşaması, çalışma hayatında kararlık içinde kendini geliştirmesi amacıyla sosyal iktisadi ve mali alanda gerekli tedbirleri alarak çalışma hayatında işsizliği önleyici ve millî gelirin hakkaniyete uygun bir şekilde dağıtılmasını sağlamak konusunda gerekli tedbirler alan ve bu yönde yasal düzenlemeleri hazırlayan ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü gören, güçsüz bireyleri, güçlüler karşısında koruyarak adaletlin öngördüğü eşitliği, yani sosyal adaleti, toplumsal denge ve barışı sağlamakla görevli olan bir devlet modelidir.

Sosyal strateji uygulamaları bakımından sosyal devlet; bireylerin ictimai hayatta karşılaşabileceği sosyal riskler karşısında, asgari bir hayat standardını sunan ve bireyleri başkasına muhtaç olmaktan kurtaran, bireyin asgari düzeyde kabul görülen ihtiyaçlarını karşılanmasına destek vererek sosyal ve ekonomik açıdan bireysel özgürlüklerin teminatı olan bir sistemler bütünüdür.

Bugün, en gelişmiş olan ülkelerden, en geri kalmış olan ülkelere kadar dünya üzerinde hemen hemen tüm ülkeler, kapsamı farklılık arz etmekle birlikte yeterli veya yetersiz olarak bir sosyal güvenlik rejimine sahiptirler. Sosyal yaşamımızda iç içe olduğumuz sosyal güvenlik kavramı, eski bir kavram olmasından ziyade yeni bir kavram olmakla beraber, sosyal güvenliğe gereksinim ihtiyacı insanlık tarihinden günümüze dek her zaman var olmuştur.

Çağdaş devlet anlayışı, devletin bütün idari kurumlarıyla anayasanın temel yapısına uygun bir biçimde politikalar amaç edinilmesini zorunlu kılar. Hukuk devletinin gaye edindiği bu politikaların işlerlik kazanmasında rol alan önemli faktörlerden birisi de toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanmasıdır.

Bireyin, yaşamını devam ettirirken mesleklerini ve görevlerini icra ederken, karşılaştıkları birtakım sosyal, ekonomik, mesleki ve fizyolojik risk olgularıyla karşılaşmaları ve bu riskler karşısında meydana gelen sosyal ve hayati tehlikeleri önlemek için birtakım güvenceler aramaları sosyal güvenlik kavramını ortaya çıkarmıştır.

Sosyal bir varlık olan insanoğlu, doğumundan ölümüne kadar yaşamının her döneminde ve insanlık tarihinin tüm süreçlerinde yaşam içerisinde meydana gelen olumsuzluklara karşı tedbir alma ve bireyi koruma altına alma, bireyin geleceğini tehdit eden olaylardan

korunma ihtiyacı ve çabası içinde olması bugünkü anlamda Sosyal Güvenliği oluşturmuştur.

Sosyal güvenliğin konusu birey olduğunu, amacı yaşama koşulları içerisinde oluşan riskleri önlenmesinden ziyade risklerin sosyal, mesleki, fizyolojik ve ekonomik sonuçlarına karşı tedbirler hazırlayarak bireyleri bu riskler karşısında ve oluşabilecek muhtaçlıktan koruma, sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, eşit ve hakkaniyet ilkesine uygun olarak çağdaş düzeyde sosyal güvenlik sistemini yürütmektir.

Bu cihetle bakıldığında toplumun temeli olan bireylerin zor durumda kalması halinde bireylere gerekli olan birtakım yardımların yapılması ve toplumsal dayanışmayı gerçekleştirmek ve bu dayanışmayı kurumsal hale getirmek, bunları sunulabilir hak ve ödev haline getirmek sosyal güvenliğin amacının sınırlarını ayrıca genişletmektedir.

Sosyal güvenlik, birey için hak; devlet tarafından yerine getirilmesi ise bir yükümlülüktür. Sosyal güvenliğin sağlanmış olması, bireylerin devlete olan güven ve desteğine de olumlu katkı sağlaması yönüyle incelendiğinde birey-devlet ilişkisi açısından bireyin devlet ile olan duygusal bağlılığını artırma aidiyet duygusu kazandırma barış ve bütünlüğe katkısı olması yönüyle sosyal güvenlik, milli güvenlik temellerinin oluşmasında önemli öğeleridir.

Sosyal güvenlik kapsamında yapılan yardımların temelini sosyal sigortalar tekniği oluşturmaktadır. Sosyal sigortalar tekniği sosyal güvenliğin en gelişmiş ve en yaygın teknikleri arasında yer almaktadır. Bu tekniğin en önemli özelliği primli sisteme dayanan ve belli bir katılım özelliğinden dolayı sosyal güvenliğin en önemli aracı durumundadır. Diğer bir teknik primli katılım öngörmeyen ve bu kapsamda yapılacak olan sosyal güvenlik yardımları, ilgililerden kaynaklanmayan nedenlerden dolayı, yoksul duruma düşmüş olan bireylere insan onuruna yakışır asgari bir yaşam sağlamak üzere yapılan karşılıksız yardımlardır.

Başka bir teknik olan Sosyal Hizmetler kavramı; kamu idareleri tarafından muhtaçlara ve kimsesizlere yönelik olarak yerine getirilen hizmet biçimindeki sosyal yardımlara dayanmaktadır.

Türkiye’de sosyal güvenliğin tarihsel süreci; Osmanlı Döneminden başlayıp Cumhuriyet Türkiye’sine kadar olan süreçte sosyal güvenliğin işlevleri çeşitli organlarca yerine getirilmiştir. Sosyal güvenlik işlevini yerine getirmekle görevli olan bu organlar arasında

koordinasyon ve işbirliğinin yeterli olmaması, birtakım bürokratik işlemler, çok yapıli oluşumlara zemin oluşturmaktaydı.

Osmanlı Devleti dönemine sosyal güvenlik kapsamında; aile içi, dinsel ve mesleki kuruluşlar tarafından yardımların yapıldığı, toplum yapısının faaliyetleri tarıma dayalı ve geniş bir aile yapısının varlığı bu kapsamda yer alan yardımlar aile bireyleri tarafından yerine getirilmekteydi.

Osmanlı toplumunda aile içi bireysel yardımlar fonksiyonel olarak zamanla yetersiz kalması, çalışma alanında meydana gelen sosyal riskler, birtakım tedbirlerin alınmasına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda ahi birlikleri ile esnaf ve sanatkârlar sandıklarının ile birtakım mesleki örgütlerin kurulması gerçekleşmiş, ancak kurulan bu yapıların Sosyal Güvenlik konusunda belli bir düzede olmadıkları görülmüştür.

Türkiye’de, cumhuriyet döneminden sonra toplumda yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler, sosyal güvenlik alanında birçok etkileri olmuş ve bu etkiler sonucunda sosyal güvenlik kapsamında birtakım düzenlemeler sonucunda oluşturulan yapıların bütüncül olmaması, muhtevalarında birey sağlığına ilişkin, sağlık sigortası teknikleri açısından yeterli düzeyde olmadıkları görülmüştür.

Bu dönemden sonraki süreçlerde sosyal güvenlik sistemlerinin kurulmasına ilişkin birden fazla yasanın yapıldığı ve II. Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemlerde ise dünyada gelişen birtakım değişimler sosyal güvenlik alanında çeşitli değişikliklerin yapılmasına zemin oluşturarak sosyal güvenlik alanında birden fazla yasal düzenleme ile çeşitli idari yapıların oluşmasını zorunlu kıldı.

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal güvenlik sistemleri; toplumların sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları sonucunda meydana geldiği, sosyal güvenliğin hukuksal bir boyut kazanma sürecinin gecikmesi ise yine toplumdaki sosyal, siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olduğu görülmektedir.

Türkiye’de sosyal, siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olarak sosyal güvenliğin hukuksal bir boyut kazanması kısa sürede gerçekleşmemiştir. Nitekim toplumsal, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin çeşitlilik oluşturmasıyla beraber farklı boyutlara ulaşması siyasal sistemleri de etkileyerek bu etkilerin sonucunda yapılan değişikliklerle beraber Türkiye’de Anayasa’ya “sosyal devlet” kavramı 1961 yılında alındığı görülmektedir.

Anayasa’da devletin “sosyal ve hukuk devleti” olması, sosyal güvenliğin vazgeçilmez bir hak oluşu ve bireylerin bu hakkı kullanması için gerekli düzenleme ve tedbirlerin hayata geçirilmesi, birtakım siyasi ve sosyal alanlarda atılımların yapılması zorunluluğu sosyal güvenlik alanında daha da kapsamlı reformların yapılmasına zemin hazırladı.

Sosyal güvenlik alanında çeşitli yapıların varlığı, ülke nüfus yapısındaki demografik değişimlerle beraber, emeklilik sistemlerindeki koşullar ile hastalıklar sonucunda pasif duruma düşen kişi sayısının ve talep çeşitliliğinin artması, mevcut sistemlerle sosyal güvenlik yapılarının mali disiplinlerinin sürdürülemeyeceği beklentisi, sosyal güvenlik finansman açıklarının giderek artmasıyla ekonomi üzerindeki negatif etkileri, mevcut yapıların bütün yurttaşları koruma altına almada yetersiz kalması, sosyal güvenlik kurumlarının birtakım sorunları giderek aratması ve hâlihazırdaki sosyal güvenlik kurumlarının toplumun tüm kesimlerini yeterli bakımdan kapsayamaması yeni bir sosyal güvenlik yapısının oluşmasına zemin oluşturmuştur.

Belirtilen bu gerekçeler sonucunda; toplumun büyük kesiminin ve sivil toplum örgütlerinin de görüşlerine başvurularak yapılan çeşitli çalışmalar sonucunda yasa koyucu tarafından sosyal güvenlik alanında, teşkilatına ve idari yapısına ilişkin 5502 Sosyal Sigortalar Kanunu, sosyal sigorta hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeleri ihtiva eden Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası’na ilişkin olan 5510 sayılı Kanun ile yapılan yasal düzenlemeyle beraber Türkiye sosyal güvenlik kapsamı yeniden belirlendi.

Sosyal güvenlik reformuyla beraber daha önce çeşitlilik gösteren sosyal güvenlik kurumlarının teşkilat ve idari yapıları Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı bünyesinde tek bir Kurum altında toplatılarak birden fazla idari yapının lağvedilmesiyle bu alanda standart norm birliği temin edilmiş oldu.

Reform düzenlemesi ile Sosyal Güvenlik Kurumu görev çerçevesi çizilmiş, Kurumun amacı; adil, kolaya bir şekilde erişilmesi mümkün, idari açıdan etkin. Çağdaş düzeyde bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak, aktüerya ve mali açıdan sürdürülebilir bir sistemi inşa ederek finansman dengesini sağlamak, sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı ve bütün nüfusu kapsama alacak bir sistemin oluşturularak sosyal güvenliğin amacı ortaya konulmuştur.

Sosyal güvenlik reformunun ikinci kısmını oluşturan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu düzenlemesiyle sosyal güvenliğin temel gayesi olan;

“bireyleri güvence altına alma, bu kapsamda faydalanacak kişileri ve bu kişilere sağlanacak hakların, bu haklardan faydalanma şartlarıyla beraber finansmanını karşılama yönteminin ve Genel Sağlık Sigortası’nın usul ve esasları belirlenmiştir.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası reformu öncesinde mevcut Sosyal Güvenlik Kurumları kapsamında yeknesak bir Genel Sağlık Sigortası’na ilişkin sosyal sigortalar tekniğinin olmayışı, tüm kişilerin sağlık yardımlarından faydalanabilme olanaklarının sınırlı olduğu, uzun vadeli sigorta tekniklerinin ortak oluşu bireylere sunulan yardımlar açısından, Genel Sağlık Sigortası’nı ihtiva eden kısa vadeli sigorta kollarından her kurum için ortak bir teknikten söz edilmediği görülmektedir.

Reform ile birlikte sosyal güvenlik araçlarından olan sosyal sigortalar tekniği; uzun vadeli sigortalar; yaşlılık, ölüm ve malullük, kısa vadeli sigorta kollar; iş kazaları, meslek hastalık, hastalık ve analık sigortasından oluşup, sosyal güvenlik kapsamında yapılan yardımlar bu teknikler kapsamında yapılmaktadır. Reformla gelen yeniliklerden birisi Genel Sağlık Sigortasıdır. Kişilerin yaşam süreçlerinde sağlık riskleri ile karşı karşıya kalmalarının sonucunda vücut sağlığında oluşabilecek birtakım olumsuzları gidermek bakımından yapılan harcamaların finansman karşılıkları Genel Sağlık Sigortası kapsamında yapılmaktadır.

Yasal reform öncesinde çeşitli sosyal güvenlik kurumlarının çeşitliliği birey açısından ait oldukları sosyal güvenlik kurumlarının verdiği sağlık hizmetlerinden yararlandığı, buna karşılık diğer sosyal güvenlik kurumlarının kapsamı dışında kalan sağlık hizmetlerinden uzak oldukları, bu hizmetlerden adil, hakkaniyetli ve eşit faydalanmalarına olanak olmadığı, reform ile getirilen Genel Sağlık Sigortası ile bireylerin ekonomik ve mali güç ve olanaklarına bakılmaksızın oluşabilecek her türlü sağlık riskleri karşısında toplumu oluşturan tüm bireylerin sağlık hizmetlerinde her hangi bir ayrıma gidilmeksizin eşit bir şekilde faydalanabilme olanağı getirmiş olması reformun adilane yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Sosyal güvenlik reformu kapsamında sosyal, ekonomik, mesleki ve fizyolojik riskler karşısında yapılan yardımların finansmanı katılımlı primli sisteme dayanmaktadır. Primli sistem; Sosyal Güvenlik Kurumu’nun aktüerya dengesinin ayakta tutan sigortalı ve işverenler tarafından ödenen primler ile Devlet tarafından yapılan katkılarından oluşmaktadır.

Reform temel olarak; erişilebilirliği kolay, yoksulluğa karşı daha etkin ve verimli bireye koruma sağlayan, mali finansman bakımından sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemini sürdürmek, ülke vatandaşlarının tamamına, hakkaniyete uygun, eşit ve kaliteli hizmet sunmak, riskler karşısında bireylerin günlük hayatlarını kolaylaştıracak ve herkesin erişebileceği bir sistem olup reform ile beraber ülke nüfusunun tamamına yakını Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmıştır.

Çalışmada “Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi: Ardahan Örneği” etkisinin istenilen düzeyde olup olmadığı konusu 2005-2011 ile 2012-2018 yılları arası iki dönem halinde araştırılmış Ardahan ili nüfusunun Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında aktif, pasif sigortalılık statüsünde çalışanlar (sigortalılar), bağımlı nüfus ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası bakımında elde edilen nicel verilerle birtakım testlere tabi tutularak analiz sonuçları yorumlanmıştır. Yapılan çalışma kapsamında elde edilen veriler ve yapılan yorumlar neticesinde reformun Genel Sağlık Sigortası üzerinde etkisinin “aktif çalışanlar (sigortalılar) ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası” üzerinde etkili olduğu; Bağ-Kur (reform sonrası 4-1/a) ve Emekli Sandığı (reform sonrası 4-1/b) kapsamında kayıtlı çalışanlar üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı, pasif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinde artışların meydana geldiği ancak bu artışların reform kapsamından ziyade sosyal güvenlik alanında yapılan diğer düzenlemelere bağlı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ardahan ili örneğinde sosyal güvenlik reformunun “aktif çalışanlar (sigortalılar) ve Yeşil Kart ile Genel Sağlık Sigortası” kapsamında etkili olması, aktif çalışanların sayısal verilerinde meydana gelen artışlar ve Yeşil Kart kullananların sayısal verilerinde meydana gelen azalışların sonuçları değerlendirildiğinde, reformun etkisiyle sosyal güvenliğin gelir kalemlerinden olan sigorta primleri kayıplarının azalmasına, sosyal güvenliğin aktüerya dengesinin sağlanmasına, sosyal güvenlik açıklarının kapatılmasına, bireylerin sağlık güvencesin oluşturarak sağlıklı bir toplumun oluşmasına, sosyal güvenlik açıklarının kapatılması için bütçeden sosyal güvenliğe yapılacak olan transferlerin azalmasına, ticari faaliyette bulunanlar ile firmalar açısından sigorta primi ödeyenlerle ödemeyenler arasında oluşabilecek haksız rekabetin önlenmesine, adil ve erişilmesi kolay ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminin oluşmasına, gelecek nesillere yeterli düzeyde faydalanabilmeleri için güven veren bir sosyal güvenliğin oluşmasına, sağladığı olumlu katkısı yönüyle Ardahan ili özelinde ve bununla beraber

Türkiye genelinde birtakım olumlu sonuçlar oluşturabileceği görülmektedir. Literatüre katkı sağlaması açısından Ardahan ili ölçeğinde yapılan çalışmanın Türkiye genelinde Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası reformunun etkisinin incelenmesi ve bunun sonucunda aktif çalışanların (sigortalılar) sayısal verilerinde artışların sağlanmasına yönelik izlenebilecek stratejilerin belirlenmesi bakımından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalet ve Hukuk. (2019). Erişim adresi : <http://adalet-ve-hukuk.blogspot.com/2013/09/sosyal-risk-nedir.html>, Erişim Tarihi: 01.01.2019
- Akdemir, N. Ve Akkuş, Y. (2006). Rehabilitasyon ve Hemşirelik. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, (82-91). Erişim adresi: http://www.hacettepehemsirelikdergisi.org/pdf/pdf_HHD_22.pdf
- Akdur, R. (1999). Türkiye’de Sağlık Hizmetleri ve Avrupa Topluluğu Ülkeleri ile Kıyaslanması, Erişim adrs: http://www.recepakdur.com/upload/ab_turkiye_kiyaslama.pdf, Erişim tarihi: 10.12.2019
- Alper, Y. (2011). Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1), (7-47). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/282884>
- Alper, Y., Değer, Ç. ve Sayan S. (2012). 2050’ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Sosyal Güvenlik (Emeklilik) Sistemine Bakış. Erişim adresi: <file://si075001net01/users/fvargun/%C4%B0ndirilenler/SosyalGuvenlikSistemineBakis.pdf>, 09.12.2019
- Alper, Y. (2016). Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016): Kapsamla İlgili Gelişmeler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (68), (1-23). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/389269>
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 6.Baskı, Adapazarı, Sakarya Yayıncılık.
- Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında 6216 Sayılı Kanun. (2011, 30 Mart). *Resmi Gazete* (Sayı: 27894). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6216.pdf>
- Ardahan’ın Coğrafi Konumu, Erişim adresi : <http://ardahan.gov.tr/ardahan-in-cografik-konumu> , Erişim tarihi: 10.12.2019

- Ar, K.N. (2013). Güncel Gelişmeler Işığında Dünyada ve Türkiye’de Tamamlayıcı Emeklilik Programlarının Katkısı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(2), (13-31). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/308048>
- Arıcı, K. (2011). Sosyal Sigortalar Sisteminin Karadeligi: Sigortalı Sayılmayanlar Düzenlemesi (5510 sayılı SSGSSK m.6). *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 1(1), (48-61). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/282886>
- Aslanoğlu: (2019). Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi ve Kayıtdışı Ekonomiyi Azaltmaya Yönelik Çözüm Önerileri, Erişim adresi : <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/426512> , 10.12.2019
- Avder, E. (2019). Kayıt Dışı Ekonomi ve Etkileri, Erişim adresi: <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/erdogan/011/>, Erişim tarihi: 10.12.2019
- Ayhan, A. (2012). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1), (41-55). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/282896>
- Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum Ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018, 15 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30479). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf>
- Basan, N.M. ve Bilir, N. (2016). Koruyucu Sağlık Hizmetlerinde Önleme Çelişkisi ve Nedenleri, *TAF Prev Med Bull*, 15(1), (44-50). Erişim adresi : <https://www.ejmanager.com/mnstemps/1/1-1427871712.pdf?t=1566592507>
- Bayri, O. (2004). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Bir Genel Reform Çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), (229-256). Erişim Adresi: <https://iibfdergi.sdu.edu.tr/tr/yayinlanmis-sayilar/yil-2004-cilt-9-sayi-2-5242s.html>
- Beşer, F. (2019). Sosyal Riskler Sigorta ve İslam, Erişim adresi: http://sosyalsiyaset.net/documents/sosyal_riskler_sigorta_ve_islam.htm, Erişim tarihi: 09/12/2019

- Bostancı, Y. (2008). Sosyal Güvenlik Hukukunda Genel Sağlık Sigortası. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), (146-173).
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262700>
- Boyacıoğlu, N. ve Öçal, M. (2018). Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri: Türkiye’de Ve Dünyada Sosyal Güvenliğin Finansmanına Kısa Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(26),(910-923). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/612746>
- Cural, M. (2016). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Mali Yapısı Ve Sisteme Yapılan Bütçe Transferlerinin Ekonomik Yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), (693-706). Erişim adresi: <http://iibfdergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/352/files/yil-2016-cilt-21-sayi-2-yazi19-28042016.pdf>
- Çalışır, Y.C. (2019). Ankara Üniversitesi Ayaş Meslek Yüksekokulu Asg 109 Sosyal Güvenliğe Giriş Dersi, Erişim Adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/50653/mod_resource/content/1/Sosyal%20G%C3%BCvenlik%20Teknikleri.pdf, Erişim Tarihi: 01.01.2019
- Çelikay, F. ve Gümüş, E. (2010). Türkiye’de Sağlık Hizmetleri ve Finansmanı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), (177-216). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/113275>
- Danıştay 2575 Sayılı Kanun. (1982, 6 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 17580). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2575.pdf>
- Demirci, L. İ. (2019). Sosyal Güvenlik; Reformu, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/sosyal-guvenlik_-reformu.tr.mfa , 09.12.2019
- Egeli, H. ve Özen, A. (2009). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Reform Sürecinin Değerlendirilmesi. Erişim adresi: <http://www.mevzuatdergisi.com/2009/10a/01.htm>, Erişim tarihi: 09.12.2019

- Eke, B. (1987). Bir Sosyal Sınıf Belirleyicisi Olarak Meslek faktörü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, (376-401), Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/8537>
- Ekin, A. (2012). Genel ağılık Sigortasından Yararlanma Şartları ve Esasları, *TBB Dergisi*, (152-166). Erişim adresi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-100-1184>
- Er, Ü. (2011). *Sağlıkta Dönüşüm Aracı Genel Sağlık Sigortası*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Ankara. Erişim adresi: <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/6048/GSS.pdf?show>
- Erol: (2011). Yaşlılık Sigortası ve Emeklilik Yaşı Tartışması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), (40-65). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/717525>
- Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu. (1971, 14 Eylül). *Resmi Gazete*: (Sayı: 13956). Erişim adresi : <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/6724d5b8-27db-43ad-ab7b-f12cefb27bd4/ESNAF+VE+SANATKARLAR+VE+D%C4%B0%C4%9EER+BA%A%C4%9EIMSIZ+%C3%87ALI%C5%9EANLAR+SOSYAL+S%C4%B0GORTALAR+KURUMU+KANUNU.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=6724d5b8-27db-43ad-ab7b-f12cefb27bd4>
- Genel Sağlık Sigortası Kavramı Neyi İfade etmektedir?, Erişim adresi: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci/gsskavrami , Erişim tarihi: 09.12.2019
- Genel Sağlık Sigortası, Erim Adresi: <https://www.sigortam.net/saglik-sigortasi/genel-saglik-sigortasi> , Erişim tarihi: 09.12.2019
- Genel Sağlık Sigortası Uygulamaları Genelgesi, Erişim adresi: http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=630:genel-saik-sortasi-uygulamalari-genelges&catid=3:tebligenerge&Itemid=35 ,10.12.2019

- Gökbayrak, Ş. (2010). Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 2(25), (1-608). Erişim adresi: <http://calismatoplum.org/sayi25/makal.pdf>
- Güvercin, C.H. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi mecmuası*, 57 (2), (89-95). Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/198/1610.pdf>
- Güzel, A. (2019). Sosyal Güvenlik Reformuna İlişkin Genel Bir Değerlendirme, Erişim Adresi: <http://dosya.toprakisveren.org.tr/makale/2006-70-aliguzel.pdf>, Erişim Tarihi: 01.01.2019
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, J. E. (2013). *Multivariate Data Analysis*. 7th Edition, Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Haspolatlı, E. (2019). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme, Erişim Adresi: <https://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/SOS.-YARD.-VE-DAY.-VAKIFLARI-%C4%B0NCELEME.pdf>, Erişim Tarihi: 01.01.2019
- İş Kanunu. (1936, 15 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 3330). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf>
- İşsizlik Sigortası Kanunu. (1999, 8 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 23810). Erişim adresi: <http://km.corpus.com.tr/MevzuatIcerik.aspx?id=033a2N040r1t0b1D2o0J270K101U192R#node-3j0r0d3Y0X260V1t381638282Q3-2X33>
- İş Kanunu. (1936, 15 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 3330). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf>
- İş Kazalariyle Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortalı Kanunu. (1945, 7 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 6051). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6051.pdf>
- İhtiyarlık Sigortası 5417 Sayılı Kanun. (1949, 8 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 7227). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7227.pdf>
- İştar Işıklı, E. ve Evlice E. (2019). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Aktif/Pasif Sigortalı Dengesinin İncelenmesi. *Toplum Bilimleri Altı Aylık Hakemli Bilimsel Dergi*,

13(25), (169-189). Erişim adresi: <http://toplumbilimleri.com/sayi/97a9050d-b79b-496e-9e98-5147cbdfbd44.pdf>

Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. 5. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Karabakla, Y. (2016). *Sosyal Güvenlik Siteminde Emeklilik ve Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dış Ticaret Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir. Erişim adresi: <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/bitstream/handle/20.500.11787/150/yasin%20karabakla%20tez.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kerimoğlu, H.B. (2004). *Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Maluliyet Sigortası*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. Erişim adresi: [file:///C:/Users/Toprak/Downloads/588%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Toprak/Downloads/588%20(2).pdf)

Kıncal, R. Y. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 4.Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, M. (2017). Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı Ve Sınırı. *İş ve Hayat Dergisi*, 5, (378-398). Erişim adresi: http://www.sekeris.org.tr/dergi/multimedia/dergi/65_sosyal_guvenlik_hakkinin_kapsami_ve_siniri.pdf

Kılıç, R. ve Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri Ve Bir Model Önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), (93-114). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/55819>

Korkmaz: (2007). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Finansman Açıkları ve Sosyal Güvenlik Kurumunun Bu Açıklar Üzerindeki Olası Etkileri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,

Levent, R. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Gelişimi, Erişim Adresi: <https://www.isvesosyalguvenlik.com/dunyada-ve-turkiyede-sosyal-guvenligin-gelisimi/>, Erişim Tarihi: 01.01.2019

- Maluliyet, İhtiyarlık ve ölü m Sigortaları 6900 sayılı Kanun.(1957, 13 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 9534). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9534.pdf>
- Memurlar.Net, İşte Türkiye'nin 'Yeşil Kart ' Profili, Erişim adresi: <https://www.memurlar.net/haber/39939/iste-turkiye-nin-yesil-kart-profili.html>, Erişim tarihi: 10.12.2019
- Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W. & Barrett, K. C. (2011). *IBM SPSS for Introductory Statistics Use and Interpretation*. 4th Edition, New York: Taylor & Francis.
- Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası. (1977, 29 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 16053). Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/Kanuntbmmc061/Kanuntbmmc061/Kanuntbmmc06102108.pdf
- Organ, İbrahim. ve Yavuz, E. (2017.) Sosyal Güvenlik Sistemi Açıklarının Analizi Ve Ekonomi Üzerindeki. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*,1(2), (105-123). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/390255>
- Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun. (1992, 18 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 3816). Erişim adresi: <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/142,153427pdf.pdf?0>
- Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik. (1992, 13 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 21314). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4846&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%B6deme%20g%C3%BCc%C3%BC>
- Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması Ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik. (1992, 13 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 21314), Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4846&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ye%C5%9Fil>

- Özgökçeler: (2019). Genişleyen Sosyal Politika Disiplininde Sosyal Risk Yönetimi, Erişim adresi: http://www.sosyalsiyaset.net/documents/SRY_ozgokceler.pdf, Erişim Tarihi: 01.01.2019
- Özkan: (2010). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Sosyal Güvenlik Kurumunun Yeniden Yapılandırılması ve Bu Sürecin Analizi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Özsarı, H. (2019). Genel Sağlık Sigortası Özel Sağlık Sigortacılığı İlişkisi, Erişim adresi: <http://www.sdplatform.com/Dergi/9/Genel-saglik-sigortasi-ozel-saglik-sigortaciligi-iliskisi.aspx>, 09.12.2019
- Sayıştay Kanunu. (2010, 3 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 27790). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6085.pdf>
- Selcik, O. ve Güzel, B. (2006). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı Ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), (461-469). Erişim adresi: file://si075001net01/users/fvargun/%C4%B0ndirilenler/SOSYAL_HIZMET_ME_SLEGININ_CALISMA_ALANI_VE_SOSYAL_H.pdf
- Sigortalılıkta 4/a-4/b-4/c Kapsamına Kimler Girmektedir?, Erişim adresi: <https://www.isvesosyalguvenlik.com/sigortalilikta-4a-4b-4c-kapsamina-kimler-girmektedir/>, Erişim tarihi : 10.12.2019
- Sosyal Hizmetler 2828 Sayılı Kanunu. (1983,24 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 18059). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983, 24 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 18059). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>
- Sosyal Güvenliğin Asgari Normlar Hakkında 102 Sayılı Sözleşme. (1971, 10 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 13922). Erişim adresi: <https://statik.iskur.gov.tr/tr/kurumumuz/mevzuat/ilo12.htm>
- Sosyal Sigortalar Kanunu. (1964, 29,30,31 Temmuz, 1 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 11766,11779). Erişim adresi: http://haged.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/05/1964_506_Sayili_Sosyal_Sigortalar_Yasasi.pdf

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası 5510 Sayılı Kanun. (2006, 31 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 2620). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu. (2006, 16 Mayıs). *Resmi gazete* (Sayı: 26173). Erişim adresi: http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/8dd0d781-32ff-4a3f-8d14-66fd0aa778cc/B1_C11_D11_300.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=8dd0d781-32ff-4a3f-8d14-66fd0aa778cc

Sosyal Güvenlik Kurumu İşyeri, İşveren ve İşyeri Bildirimi, Erişim adresi: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/isveren/isyeri_isveren_ve_isyerinin_bildirimi , Erişim tarihi: 10.12.2019

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2008, 17 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 26870), Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080508-1.htm>

Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık İstatistik Bilgileri, Erişim adresi: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri , Erişim Tarihi: 10.12.2019

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik 3294 Sayılı Kanunu (1986, 29 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 19134). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf>

Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu. (1983, 20 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 18197 Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2925.pdf>

Tarımda Kendi Adına Ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu. (1983, 20 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 18197). Erişim adres: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.2926.pdf>

Tekin, E. (2019). Gebze, Darıca ve Çayırova Çocuk ve Aile Psikolojisi Hizmetleri. Erişim adresi: <https://ercantekin.com/meslek-danismanligi-i.html>

- Tezel, A. ve Kurt, R. (2009). *Sosyal Güvenlik Reformu*, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık
- Tmmob Maden Mühendisleri Odası. (2019). Erişim adresi:
http://www.maden.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=2434&tipi=5&sube=0,
 Erişim Tarihi: 01.01.2019
- Topgül: (2012). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Kadının Durumu. *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), (301-319). Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146107>
- Topgül: (2012). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Kadının Durumu, *Yönetim ve Ekonomi; Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 19(2), (301-319). Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146107>
- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. (1949, 8 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 7235). Erişim adresi: http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/dc2dea4c-ac7e-4a75-b3ce-2de5b83fe2c1/Kanunlar_5434.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=dc2dea4c-ac7e-4a75-b3ce-2de5b83fe2c1
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1961, 20 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 10859). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf>
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), (275-305). Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17712>
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 8(3), (275-305). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17712>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 9 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 17863 Mükerrer)). Erişim adresi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu. (2019) Erişim adresi:
<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce/tarihce>,
 Erişim tarihi: 09/12/2019.

Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim adresi:
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim tarihi: 10.12.2019

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi:
 10.12.2019

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, Erişim adresi:
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari
 , 10.12.2019

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, Erişim adresi:
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/devredilen_kurum_istatistikleri/ssk_devredilen, Erişim tarihi: 10.12.2019

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu Gelir Testi İşlemi Nedir, Kimler Yaptırmaktadır?. Erişim adresi:
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci/gel-test-islemi-nedir , Erişim tarihi: 10 12 2019

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu. Erişim adresi:
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/is_kazasi_ve_meslek_hastaligi,
 Erişim Tarihi: 09.12.2019

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, Emeklilik Kavramı. Erişim adresi:
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/emeklilik_kavrami/emeklilik,
 Erişim Tarihi: 09.12.2019

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Ödenek, Yolluk Ve Emekliliklerine Dair 3671 Sayılı Kanun. (1990, 26 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 20679). Erişim adresi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3671.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, Tarihçe. (2019), Erişim adresi:
<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce>, Erişim
 tarihi: 09.12.2019

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Soru önergesi, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişim adresi: <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-12315c.pdf>, Erişim tarihi: 10.12.2019

Ulutürk: ve Dane, K. (2009). Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm Ve Türkiye Uygulaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), (114-142). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70126>

Yargıtay 2797 Sayılı Kanunu. (1983, 4 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 17953). Erişim adresi : <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2797.pdf>

Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında 2022 Sayılı Kanun. (1976, 1 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 15642). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2022.pdf>

Yenihan, B. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), (177-196). Erişim adresi : <http://ybd.dergi.comu.edu.tr/dosyalar/Ybd/bir-sosyal-politika-araci-olarak-sosyal-guvenlik-dunya-da-ve-turkiye-de-gel.pdf>

Yılmaz, A., Aksanyar, Y. ve Güler, T. (2018) Sosyal Yardım Olgusu ve Türkiye’de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları. *Ekev Akademi Dergisi*, 73, (595-612). Erişim Adresi: http://www.ekevakademi.org/Makaleler/1489151136_28%20Abdullah%20YILMAZ-Yasar%20AKSANYAR-Tahsin%20GULER.pdf

Zunluoğlu, A. (2014). Sosyal Güvenlik Reformu Bağlamında Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Yönetimine, Yapısına ve Aktüeryal Duruma Yönelik Değerlendirmeler, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 Sayılı Hakimler Ve Savcılar Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu İle Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması, Devlet Memurları Ve Diğer Kamu Görevlilerine Memuriyet Taban Aylığı Ve Kıdem Aylığı İle Ek Tazminat Ödenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1989, 30 Haziran).

Resmi Gazete (Sayı: 20211(Mükerrer)). Erişim adresi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.375.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Fahri Toprak VARGÜN
Doğum Yeri ve Tarihi : Kars 01.10.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Anadolu Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi
1- İktisat Bölümü Lisans
2- Sosyoloji Lisans
3- Adalet Meslek Yüksek Okulu Ön lisans

Yabancı Diller : Arapça ve İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : 1-Kayıt Dışı Ekonomi İle Mücadele (SGK Bülten Dergisi)
2-Kısmı Süreli Çalışma ve Kısmı Süreli Çalışanların Genel Sağlık Sigortası
3- 6486 Sayılı Kanun Uyarınca Sigorta Primleri Teşvikleri Yazı Dizisi
4- Köy ve Mahalle Muhtarlarının Sigortalı Bildirimleri
5- Tüm Yönleriyle İşsizlik Sigortası-(Çeşitli Yerel Gazetelerde)
6-Kutadgu Bilig’de Devlet Yönetimi Hükümdar-Adalet İlişkisi
Ardahan Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : 18.01.2005-25.09.2007-Sosyal Sigortalar Kurumu - Memur
25.09.2007-14.01.2015 Sosyal Güvenlik Kurumunda -VHKİ
14.01.2015-01.09.2015 Sosyal Güvenlik Kurumunda - Şef
01.09.2015 – (Halen) Ardahan SGK İl Müdür Yardımcısı

İletişim

E-Posta Adresi :fvargun@gmail.com

Tarih : 16.12.2019